

Perspektiv på Västsverige

Lennart Nilsson (red)

SOM-undersökningen
Västsverige 2001
SOM-rapport nr 31

Redaktör: *Lennart Nilsson*
Administrativ redaktör: *Kerstin Gidsäter*
Omslag: *Roger Palmqvist*
Redigering: *Henny Östlund*
Tryck: Grafikerna Livréna i Kungälv AB, 2003
ISBN: 91-89673-01-8
ISSN: 0284-4788
ISRN: GU-STJM-SOM--31--SE

INNEHÅLL

Förord.....	5
INLEDNING	
<i>Lennart Nilsson</i> Perspektiv på Västsverige	7
POLITIK OCH VÄLFÄRD	
<i>Folke Johansson</i> Viljan att (för-)bli politiker.....	13
<i>Sören Holmberg</i> Anonyma politiker	21
<i>Susanne Johansson</i> Demonstrationer eller hot – spelar det egentligen någon roll?	27
<i>Lennart Nilsson</i> Flernivådemokrati och välfärdspolitik i storstadslänen	37
KULTUR OCH MEDIER	
<i>Jan Strid</i> De kyrkliga valen i Göteborg.....	55
<i>Magnus Hagevi</i> Utbildning och politisk opinion	67
<i>Bengt R Carlson</i> Perspektiv på ungdomsskolan	89
<i>Annika Bergström</i> Stadigt Internetklimat i Väst.....	101
<i>Jonas Persson</i> www.(kommun).se	111
<i>Jan Strid</i> Radiolyssnande 2001 i Västsverige	121

UTVECKLING OCH OMVÄRLDSBEROENDE

Jon Pierre

Utvecklingspolitikens flernivåproblem..... 131

Rutger Lindahl

Splittrad Europabild..... 139

STORSTADEN

Gabriella Sandstig och Lennart Weibull

Trygg och säker stad?..... 149

Lennart Nilsson och Lennart Weibull

Händelser vid Västerhavet 167

DOKUMENTATION

Susanne Johansson

Samhälle Opinion Massmedia, Västra Götaland 2001 209

Författarna 223

E-postadresser 225

Bilagor: informationsbroschyr, frågeformulär (I och II), publikationer 227

FÖRORD

I Perspektiv på Västsverige redovisas huvudresultat från den tionde SOM-undersökningen i Västsverige, som genomfördes hösten 2001. I volymen ingår sexton kapitel om Samhälle, Opinion och Medier i Västsverige. Forskare från Göteborgs universitet presenterar studier inom fyra huvudområden: Politik och välfärd, Kultur och medier, Utveckling och omvärldsberoende samt Storstaden. Särskilt uppmärksammas den flernivådemokrati som vuxit fram med Sveriges EU-medlemskap och förstärkandet av den regionala nivån. Vidare behandlas i avsnittet om storstaden händelserna i samband med EU-toppmötet i Göteborg och medborgarnas trygghet och säkerhet i olika miljöer.

SOM-undersökningarna genomförs av SOM-institutet, en forsknings- och utbildningsorganisation, som drivs gemensamt av Förvaltningshögskolan, Institutionen för journalistik och masskommunikation och Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet. Undertecknad har tillsammans med Sören Holmberg och Lennart Weibull varit ansvarig för den allmänna uppläggnings av den västsvenska SOM-undersökningen. Undersökningen 2001 bygger på de tidigare SOM-undersökningar, som 1992-1997 genomfördes i Göteborgsregionen och 1998-2000 i hela Västra Götaland. Den ingår som en del i ett program för uppföljning och utvärdering av Västra Götalandsregionen.

Den västsvenska undersökningen 2001 omfattade 6 000 urvalspersoner i Västra Götaland och Kungälv, i åldern 15-85 år. Undersökningen genomfördes med en enkät som besvarades av boende i Göteborg och kranskommunerna och en enkät för övriga Västra Götaland. Undersökningsledare har varit Susanne Johansson och i ett avslutande kapitel lämnar hon en redovisning för undersökningens genomförande och utfall. Fältarbetet utfördes av Kinnmark Direct Marketing med Magnus Kinnmark som fältansvarig.

Dataunderlaget från de tidigare SOM-undersökningarna finns tillgängligt via Svensk Samhällsvetenskaplig Datatjänst (SSD) vid Göteborgs universitet. Tidigare publikationer i skriftserien finns förtecknade i slutet av boken och kan beställas direkt från SOM-institutet. Den som vill ha mera information om SOM-undersökningarna kan vända sig till Kerstin Gidsäter, ansvarig för SOM-institutets kansli vid Institutionen för journalistik och masskommunikation.

Göteborg i januari 2003

Lennart Nilsson
Förvaltningshögskolan och CEFOS
Göteborgs universitet

PERSPEKTIV PÅ VÄSTSVERIGE

LENNART NILSSON

För Västsverige har förbindelserna västerut alltid varit centrala. Relationerna till grannländerna Danmark och Norge präglade länge inte bara förbindelserna med omvärlden utan påverkade också förhållandena på den svenska sidan riksgården. Då Göteborg grundades i början av 1600-talet lokaliserades hamnstaden vid Göta älvs mynning i en smal korridor genom danskt-norskt land. Länsindelningen i nuvarande Västsverige som förblev i huvudsak oförändrad från 1634 till 1998 är ett annat uttryck för denna påverkan (Danielsson 1999). Idag har förhållandena i många avseenden förändrats – ekonomiskt, kulturellt, politiskt och socialt men beroendet av en allt mer vidgad omvärld är stor. Utvecklingen i Västsverige är inte bara resultatet av strävanden inom den västsvenska regionen utan återspeglar skeenden på global, nationell och lokal nivå. I *Perspektiv på Västsverige* redovisar forskare vid Göteborgs universitet studier av Västsverige utifrån skilda perspektiv: globaliseringen, den svenska välfärdsstaten, regionaliseringen och de speciella förhållandena i storstaden – Göteborg.¹

Globaliseringen

Via TV, radio och Internet spreds den 11 september 2001 nyheten om terrorattacken mot World Trade Center i New York över världen. Händelsen fick återverkningar också i Sverige. Den starka framtidstron mattades och det skedde en uppslutning kring demokratin samt politiska institutioner och ledare (Holmberg och Weibull 2002). Det gällde emellertid inte bara nationellt utan också regionalt och lokalt. Av den västsvenska SOM-undersökningarna 2001, där det är möjligt att följa utvecklingen på olika nivåer, framgår att förtroendet ökade för såväl rikspolitiker som regionens och hemkommunens politiker. Hösten 2001 var medborgarna också mer nöjda än året innan med demokratin i Sverige samt Västra Götalandsregionen och den egna kommunen. I båda avseendena var dock förändringen svagast på lokal nivå. Även tillfredsställelsen med demokratin i EU ökade något (Västra Götaland 2001). Den oro och osäkerhet som präglade Sverige hösten 2001 i terrorkrisens kölvatten fick återverkningar för människors förhållningssätt till alla nivåer i den svenska flernivådemokratin. Statsvetaren Rutger Lindahl redovisar i sin analys av EU-opinionen en *Splittrad Europabild* i Västsverige (Lindahl).²

I samband med EU-toppmötet i juni 2001 stod Göteborg i händelsernas centrum. De stora medieföretagen med CNN och BBC i spetsen fanns på plats för att rapportera från Europeiska rådets möte, men istället kom TV-bilderna och dagspressens förstasidor att domineras av stenkastande aktivister, krossade skyltfönster och skott-

lossning. Bilderna som kablades ut förvandlade omdelbart EU-toppmötet till 'Göteborgskravallerna'. Opinionsbildningen kring händelserna vid Västerhavet behandlas i en artikel (Nilsson och Weibull) och olika metoders legitimitet diskuteras med fokus på ungdomars inställning (Johansson).

De två händelserna kan betraktas som reaktioner mot globaliseringen. Samtidigt är det ekonomiska, kulturella och politiska inflytandet från omvärlden ständigt närvarande, bl.a. genom ett allt mer internationaliserat näringsliv, Sveriges deltagande i EU och andra överstatliga organ, det vetenskapliga utbytet samt flödet av TV-program och filmer samt Internet. Det nya medielandskapet framväxt, medborgarnas användning av Internet och dess betydelse i kontakten med myndigheter på regional och lokal nivå analyseras i två kapitel (Bergström och Persson). I en serie undersökningar har medieforskaren Jan Strid följt ett av de gamla medierna, radion, efter införande av den privata lokalradion och det åldersuppdelade kanalvalet.

Den svenska välfärdstaten

Under efterkrigstiden genomgick det svenska samhället en dramatisk omvandling med utbyggnaden av välfärdsstaten baserad på en omfattande offentlig sektor med kommuner och landsting som ansvariga för huvuddelen av den offentliga serviceproduktionen. För medborgarnas bedömning av demokratin på den kommunala och den regionala nivån är synen på hur de folkvalda organen fullgör serviceuppgifterna central.

Lågkonjunktur och stigande arbetslöshet under första hälften av 1990-talet medförde en uppslutning bakom välfärdsstaten. Under den ekonomiska krisen riktades missnöjet mot förändringar av välfärdsstatens trygghetssystem och service och mot resursbristen. Under den andra hälften av 1990-talet var stödet för den offentliga sektorn fortsatt stort även om motståndet mot privata lösningar minskade något. Under denna period och främst under 1990-talets sista år blev emellertid svenska folket liksom västsvensarna mindre tillfreds med offentlig service inom centrala välfärdsområden som offentlig vård, grundskola och äldreomsorg. Dessutom var medborgarna, främst i storstäderna, mindre nöjda med det yttre offentliga rummet. Missnöjet med möjligheten att få arbete avtog dock snabbt.

Den positiva utvecklingen av Sveriges ekonomi och för många människor av den egna ekonomin bidrog till att öka förväntningarna också på den verksamhet som kommunerna och landstingen/regionerna ansvarar för. Bristen på påtagliga och snabba förbättringar av den offentligt finansierade servicen skapade en *välfärd i obalans*. Trots att det gick bra för Sverige demonstrerade föräldrar och andra brukare mot otillräcklig kommunal service samtidigt som personal inom välfärdens organisationer protesterade. I kapitlet *Flernivådemokratin och välfärdspolitiken i de tre storstadslänen* analyseras välfärdspolitiken inriktning och resultat i Västra Götaland i förhållande till i Skåne, Stockholms län och i Sverige som helhet (Nilsson).

I ett särskilt kapitel behandlas bilden av ungdomsskolan, där medborgarperspektivet utifrån skolan kompletteras med ett inifrånperspektiv, där ungdomarna själva gör sin bedömning av skolan (Carlson). Statsvetaren Magnus Hagevi finner att inte bara utbildningsnivån utan också utbildningens inriktning – pengar, ting, människor och idéer – är av betydelse för politiska åsikter.

Regionaliseringen

I regionbyggande ingår två element, territoriell integration och institutionsbildning. I Västra Götalandsregionen var båda problematiska under uppbyggnadsfasen. Vilka kommuner som skulle ingå i det nya länet var på flera håll oklart. De västsvenska SOM-undersökningarna har också visat att identiteten knuten till det nya länet varit svag. Arbetet i den politiska beslutsorganisation i den nybildade Västra Götalandsregionen påverkades under den första perioden av två speciella förhållanden: dels en svag ekonomi med stora underskott som ett arv från tidigare lands- ting och Göteborgs stad och en fortsatt i realiteten underbalanserad budget; dels en smal politisk majoritet med ett vågmästarparti mellan de två traditionella block- en.

Den ekonomiska situationen aktualiserade redan tidigt under år 2000 förslag om skattehöjningar från alla partier utom moderata samlingspartiet, vilket kom att leda till den borgerliga majoritetskoalitionens upplösning senare under våren. En ny koalition bestående av s, c och fp presenterade ett gemensamt förslag till budget för 2001, som antogs av regionfullmäktige i juni.

En förbättrad ekonomi och det blocköverskridande samarbetet medförde en stabilisering som återspeglades i mediebilden och registrerades av medborgarna hösten 2001. Bedömningen av regionpolitikerna, regionstyrelsens arbete och den regionala demokratin var mindre kritisk än tidigare och bedömningen av regionens service som helhet var något mera positiv. (Västra Götaland 2001).

Statsvetarna Sören Holmberg och Folke Johansson studerar de folkvalda region- och kommunpolitikerna. Holmberg konstaterar att regionpolitikerna fortfarande är anonyma och okända för medborgarna. Johansson finner att uppdragsvilligheten inte minskat sett över en längre tidsperiod, men att det kan bli svårt att öka andelen unga och kvinnor, då villigheten att åta sig uppdrag är lägre bland underrepresen- terade grupper.

Den nybildade Västra Götalandsregionen har två huvuduppgifter: ansvar för välfärdsfrågor, främst hälso- och sjukvården samt regionala utvecklingsfrågor. Ut- vecklingsfrågorna innebär en flernivåproblematik med flera nivåer och förhand- lingar mellan offentliga och privata aktörer. I kapitlet *Utvecklingspolitikens flernivå- problem* analyserar statsvetaren Jon Pierre detta dilemma.

Storstaden

Storstaden symboliserar både de stora möjligheterna och de stora problemen. I storstadsregionen finns de spännande och mest kvalificerade jobben; universiteten

med den högre utbildningen och forskningen; det stora kommersiella utbudet med exklusiva specialbutiker och köpcentra; i storstaden finns underlag för valfrihet också av offentligt finansierad service; medievärlden, kulturen med de stora institutionerna och de fria grupperna; elitidrotten och den breda ungdomsverksamheten, men där finns också segregationen, de sociala problemen och den organiserade brottsligheten. Inte det ena eller det andra utan både och. Från storstädernas valdistrikt inrapporteras på valnatten både det högsta och det lägsta valdeltagandet i landet. Det var i Göteborg som EU-toppmötet 2001 ägde rum och det är i storstaden som frågorna om trygghet och säkerhet får en speciell betydelse. Medieforskarna Sandstig och Weibull analyserar göteborgarnas syn på Göteborg som en trygg och säker stad.

Sammantaget ger studierna som redovisas i denna volym perspektiv på samhälle, opinion och massmedia i Västsverige 2001. De årliga västsvenska SOM-undersökningarna ger också underlag för att analysera den framväxande flernivåproblematiken och sociala och politiska förändringsprocesser.

Noter

- ¹ Göteborg tillhör inte Europas större städer, men är med svenska och nordiska mått mätt en storstad med 467 000 invånare vid årsskiftet 2000/2001. I hela göteborgsregionen, Göteborg och de tolv kranskommunerna, uppgick invånarantalet till 845 000.
- ² Uppgiften hänvisar till artikel i denna volym, se innehållsförteckningen.

Referenser

- Danielsson, K (1999), *Vägen till Västra Götaland*. Institutet för regionforskning. Rapport 111.
- Holmberg, S och Weibull, L (2002), "Det våras för politiken". I Holmberg, S och Weibull, L red. *Det våras för politiken*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Västra Götaland 2001* (2002), SOM-institutet, Göteborgs universitet.

VILJAN ATT (FÖR-)BLI POLITIKER

FOLKE JOHANSSON

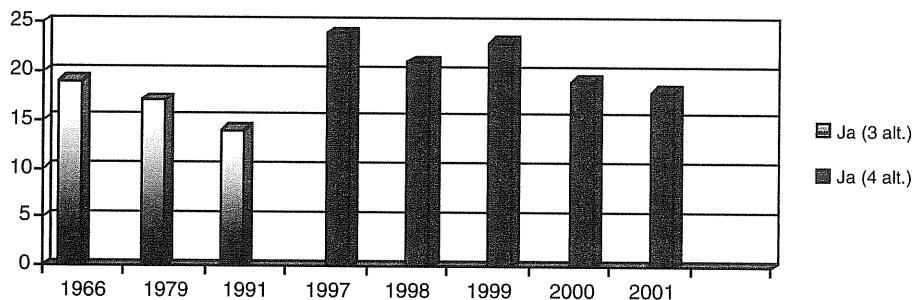
Efter kommunsammanslagningarna under 1960- och 70-talen mer än halverades antalet kommunala uppdrag i Sverige. Denna minskning sågs redan från början som en negativ bieffekt av sammanslagningarna och man diskuterade tidigt vägar för att motverka denna effekt. När man under 1980-talet införde nya typer av nämnder så ökade antalet uppdrag åtminstone tillfälligt men 1990-talet innebar en nedgång till en ny bottennivå. Detta var till en del en effekt av att kommunerna fick möjligheter att mer fritt utforma nämndorganisationen. I enstaka fall gick detta så långt att man koncentrerade i stort sett all verksamhet till kommunstyrelsen. Man koncentrerade sig helt på vad man såg som effektivitetsinriktade åtgärder och lämnade tanken på vad som skulle göra det lätt för medborgarna att delta därhän under detta skede. (Bäck 1993, Gustafsson 1999, Hagevi 2000)

Det ligger givetvis nära till hands att föreställa sig att en halvering av antalet uppdrag borde innebära att det blir ganska så mycket lättare att besätta de uppdrag som återstår. Inte desto mindre blir diskussionen om svårigheten att rekrytera politiska kandidater allt mer intensiv under slutet av 1900-talet. Av sammanställningar gjorda av Kommundemokratikommittén framgår emellertid att andelen som är villiga att ta ett kommunalpolitiskt uppdrag är i stort sett oförändrad från 1979 till 2000. Den slutsats som man drar, byggd på jämförelser av uppdragsvilligheten i olika delgrupper, är att diskussionen till stor del föranleds av att vissa grupper av medborgare är speciellt efterfrågade som kandidater, yngre, kvinnor och invandrare, och att det är här som problemen blir särskilt uttalade. Efterfrågan är stor i förhållande till tillgången. (SOU 2001:48, sid104 ff.)

En likartad bild av relativt oförändrad uppdragsvillighet framgår av figur 1, men där kan vi också kvalificera jämförelsen något. Det skall först understrykas att nästan alla sådana här jämförelser över längre tidsperioder lider av svagheten att frågorna ställts med olika syften och därmed formulerats lite olika. Tolkningen blir därför delvis en fråga om övning i mätteknik och frågekonstruktion. Vad som framgår är att andelen som är villiga att ta ett uppdrag minskar något mellan 1979 och 1991. Samtidigt minskar också andelen som säger absolut nej till tanken på uppdrag. Det är i stället andelen som säger sig vara tveksamma som ökar. Vid nästa mättillfälle, 1997, så har frågan övergått från att vara treställig till att ha fyra svarsalternativ. Vi redovisar i figuren andel som svarar Ja (Absolut eller Kanske) och kan notera en nedåtgående trend. Uppdragsvilligheten minskar under de senaste fem åren. En mer noggrann kontroll visar att de som svarar 'Ja absolut' minskar såväl som de som väljer svarsalternativet 'Nej absolut inte'. En avsevärd grupp väl-

jer de lite mjukare mellanalternativen. Man är inte totalt negativ men heller inte odelat positiv till tanken på uppdrag. Det finns ingen absolut given tolkning av förändringen mellan 1991 och 1997. Det går dock inte att finna något säkert stöd vare sig för tanken på en ökning eller en minskning av uppdragsvilligheten. Inget talar emot den bild av oförändrad andel uppdragsvilliga som återgavs ovan. Däremot framgår det klart att det sker en minskning av uppdragsvilligheten under perioden från 1997 till 2001. Den andel som säger sig vara villig att ta kommunalpolitiska uppdrag minskar från 24 till 18 procent medan andelen som säger nej ökar på motsvarande sätt. Det är dessutom så att förändringen i båda fallen är klart tydlig i ytterlighetsgrupperna, de som svarar 'Ja absolut' respektive 'Nej absolut inte'. Det kan också tilläggas att den bild vi ser här stämmer ganska väl överens med motsvarande data för hela landet.

Figur 1 Uppdragsvillighet (procent)

Kommentar: källa: Kommunundersökningarna 1966, 1979 och 1991. Dessa finns beskrivna i Johansson/Nilsson/Strömberg 2001. Väst-SOM-undersökningarna 1997, 1998, 1999, 2000 och 2001. Åren 1966-1991 finns tre svarsalternativ, Ja, Tveksam och Nej. Åren 1997-2001 finns fyra svarsalternativ Ja absolut, Ja kanske, Nej troligen inte respektive Nej absolut inte. I figuren redovisas fram till och med 1991 andel Ja och därefter andel Ja absolut + andel Ja kanske.

Villighet att fortsätta

Helt naturligt är det hela tiden så att de som redan har eller har haft uppdrag är avsevärt mera benägna än andra att tänka sig att kunna åta sig nya uppdrag. Under perioden 1998 till 2001, när alltså uppdragsvilligheten generellt minskar så kan man snarare se en tendens till ökning av uppdragsvilligheten i denna grupp.¹ Det skall först understrykas att vi får relativt små tal som underlag eftersom andelen som har uppdrag är ganska liten, men andelen som är villiga att ta uppdrag i denna grupp ökar från 40 procent 1998 till 51 procent 2001. I tabellen nedan försöker vi oss, med all reservation för litet underlag, på en uppdelning efter några bakgrundsegenskaper.

Tabell 1 Uppdragsvillighet bland dem som har/har haft uppdrag (procent)

	1998		2001	
	Uppdrag	Ej uppdrag	Uppdrag	Ej uppdrag
Män	33	20	62	21
Kvinnor	51	15	36	14
- 49 år	43	23	55	21
50 år-	39	9	47	12
Högst gymnasium	39	9	38	12
Studentexamen eller högre	43	26	62	21
Samtliga	40	17	51	17
Antal svars personer	106	1396	67	3741

Källor: Kommunundersökning 1998 och Väst-SOM 2001

Villigheten att åta sig nya uppdrag tenderar att minska för kvinnor och öka för män mellan 1998 och 2001. På motsvarande sätt som för materialet totalt ökar villigheten både bland yngre och äldre och relationen förblir oförändrad. Vi kan också notera en större ökning bland dem med högst utbildningsnivå jämfört med övriga. När vi ser på den stora gruppen som inte har uppdrag så förblir avståndet det samma mellan män och kvinnor. Det finns inga tecken på någon utjämning i detta avseende. Uppdragsvilligheten ökar något bland äldre och minskar något bland yngre. Det går också att se en viss ökning bland dem som har som högst gymnasial utbildning medan villigheten i stället minskar något bland dem som har högre utbildningsnivå.

Några orsaker till uppdragsvillighet

När vi undersöker personegenskaper som kön, ålder och utbildning så har vi som utgångspunkt flera olika tänkbara mekanismer. Dels föreställer vi oss att dessa egenskaper påverkar den lätthet med vilken man kan bli aktiv. Högre utbildning gör det lättare för den enskilde att skaffa sig information och gör det lättare att agera muntligt och skriftligt. Kön och ålder utgör bland annat en slags proxy-mått för olika livssituationer som kan påverka uppdragsbenägenheten. De är dessutom egenskaper som, delvis med koppling till att de representerar systematiskt olika sociala förutsättningar, ofta diskuteras när det gäller urval av kandidater. Inte nödvändigtvis därför att man här får fram grupper där man har riktigt stora skillnader i socialt avseende med eventuellt åtföljande olika syn på frågor, utan kanske lika mycket därför att det är fråga om egenskaper som är lätta att mäta. Man kan räkna köns- och åldersfördelning på valseklar.

Vi kommer lite närmare den politiska substansen när vi frågar oss vilken roll några grundläggande uppfattningar om och tilltro till det politiska systemet spelar

för uppdragsvilligheten. En grundläggande fråga gäller individens intresse för politik. Här ser vi dels på intresse för politik i allmänhet och dels på intresse för kommunalpolitik. Större intresse förväntas givetvis öka sannolikheten för att man är villig att ta politiska uppdrag. Vi har frågat om huruvida man är nöjd med det sätt på vilket den kommunala demokratin fungerar. Här finns ingen lika given hypotes om riktningen på sambandet. Det blir snarast en empirisk fråga om det är en person som är nöjd och vill agera i ett, som han anser väl fungerande system, som vill ta uppdrag eller om det är en missnöjd person som vill förändra systemet som gärna vill ha politiska uppdrag. Nära besläktad med denna fråga är frågan om man anser att det är möjligt att påverka politiken. Här ligger det dock närmast till hands att föreställa sig att det är den som tror att det finns rimliga möjligheter att påverka som vill ge sig in i spelet.

Innehållet i politiken kan ha betydelse för benägenheten att vilja bli aktiv. Det är dock fråga om en faktor som är svårare att komma åt än övriga nämnda egenskaper av det skälet att den samtidigt kan slå åt olika håll för olika individer. I princip skulle den därmed kunna ha betydelse även om effekterna åt olika håll tar ut varandra. Vi prövar dock ändå att komma åt denna typ av faktor på två sätt. Dels prövar vi ett påstående där man kan uttrycka antingen att man anser det viktigare att bibehålla eller utöka kommunal service än att sänka skatten eller motsatsen att man anser det viktigt att sänka skatten även om kommunal service måste begränsas. Ett andra sätt att komma åt detta är en fråga om man är mer eller mindre nöjd eller missnöjd med kommunal service.

Vi för in dessa olika faktorer tillsammans med kön, ålder, utbildning och tidigare innehaft uppdrag i en multivariat regressionsanalys. Innebörden av detta är att vi kan se för varje egenskap vi undersöker om den har någon effekt som kan särskiljas från den som andra ingående egenskaper har. Resultaten presenteras i form av standardiserade lutningskoefficienter. Detta innebär att koefficienterna är storleksmässigt jämförbara mellan olika ingående förklaringsgenskaper. I analysen jämför vi åren 1991 och 2001 och diskuterar alltså i första hand de eventuella förändringarna under denna period.

När man tolkar resultaten jämför man dem med en referensgrupp som inte har någon av de egenskaper som kan utläsas i tabellens vänstra kolumn. Det vill säga att vi i jämförelsen utgår från unga kvinnor med enbart obligatorisk utbildning, med minimalt intresse för såväl politik i allmänhet som kommunalpolitik och som är missnöjda med demokratin i kommunen och som inte tror att det går att påverka politiken. Referensgruppen tycker att det är viktigare att bibehålla servicen än att sänka skatten, de är helt nöjda med den kommunala servicen och de har inte och har inte haft politiska uppdrag. Ett exempel: när vi ser värdet 0.06 för kön/man 1991 så innebär det att män är mer villiga än kvinnor att ta uppdrag men vi ser samtidigt längre ned i samma kolumn att till exempel intresse för politik har mycket större betydelse än kön för uppdragsvillighet.

Tabell 2 Villighet att ta politiskt uppdrag – några förklaringsfaktorer 1991 och 2001

Standardiserade lutningskoefficienter

	Totalt		Mindre kommuner		Större kommuner		Yngre		Äldre		Män		Kvinnor	
	91	01	91	01	91	01	91	01	91	01	91	01	91	01
Kön	.06	.05	-	-	-	.09	-	.06	.07	.07	*	*	*	*
Ålder														
30-49 år	-.08	-	-.09	-	-.09	-	*	*	*	*	-.12	-	-	-
50-64 år	-.10	-.11	-.09	-.20	-.11	-	*	*	*	*	-.12	-.09	-.09	-.12
65-80 år	-.20	-.17	-.18	-.19	-.22	-.16	*	*	*	*	-.23	-.16	-.17	-.18
Utbildning														
Medellåg	.07	-	.08	-	-	-	.10	-	-	-	-	-	-	-
Medelhög	.06	.05	.08	.13	-	-	.11	-	-	-	-		.10	-
Hög	.09	-	.11	.08	-	-	-	-	.25	.12	.10	.06	-	-
Intresse för politik allmänt	.22	.24	.23	.21	.22	.24	.29	.29	-	.16	.21	.22	.26	.25
Intresse för kommunalpolitik	-	.11	-	.10	-	-.10	-	.10	-	.14	-	.14	-	.07
Nöjd med demokratin i kommunen	.08	.10	-	.11	.11	.10	.10	.09	-	.11	.07	.11	.07	.08
Tror på möjligheten att påverka	-	.09	-	.11	-	.07	-	.09	-	.08	-	.08	-	.09
Mer angeläget sänka skatten	-	.04	-	-	-	.06	-	-	-	.09	-	-	-	-
Syn på service	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ledamot	.19	.10	.25	.19	.12	-	.19	.06	.20	.15	.21	.10	.15	.10
Förklarad varians	.16	.17	.18	.22	.12	.15	.15	.17	.14	.16	.16	.17	.14	.15
Antal svars-personer	1678	2296	848	915	829	1322	1031	1229	646	1011	945	1149	732	1146

Källor: Kommunundersökning 1991 och Väst-SOM 2001.

Vi börjar med att se på kolumnen med rubriken Totalt. Här ingår alltså hela materialet, medan vi i längre till höger liggande kolumner ger utrymme för att olika egenskaper skulle kunna ha olika betydelse i olika kontext. En viss egenskap kan vara viktig för viljan att ta uppdrag i en liten kommun men spela mindre eller ingen roll i en stor kommun.

Vi kan till en början konstatera att vi har negativa tecken framför samtliga åldersgrupper. Det innebär att de är mindre uppdragsbenägna än den allra yngsta gruppen om man samtidigt tar hänsyn till andra egenskaper som till exempel utbildning eller intresse för politik. Betydelsen av ålder tenderar sedan att minska något fram till nästa undersökning 1991. Effekten av utbildning är inte särskilt systematisk. Det är

gruppen med något mer än obligatorisk utbildning och gruppen med högsta utbildningsnivån som är mer uppdragsbenägna 1991 och 2001 är det mellangruppen.

Intresse för politik i allmänhet har den enskilt största betydelsen för uppdragsvillighet och den är genomgående i alla uppdelningar och vid båda undersökningstillfällena av ungefär samma storleksordning. Effekten är något större i den yngre gruppen än bland de äldre. Intresse för kommunalpolitik bidrar vid det andra undersökningstillfället till större uppdragsvillighet även om effekten är påtagligt mindre än det allmänna intresset för politik. Man bör kanske vara lite försiktig med att dra alltför stora växlar på det faktum att effekten inte är signifikant på 95-procentsnivån 1991. I denna studie användes en något annorlunda formulering med koppling till intresse att läsa om kommunalpolitik i tidningar och denna skillnad kan ha haft betydelse. Givetvis kan det också vara fråga om en mer substantiell förändring. Vid det andra tillfället är effekten annars tämligen likartad i samtliga indelningar.

Den som är nöjd med demokratin i kommunen är något mer benägen att ta kommunalpolitiska uppdrag än den som är mindre nöjd. Det gäller ganska genomgående även om effekten i några fall inte är signifikant. Tilltro till möjlighet att påverka politiken har ungefär lika stor effekt 2001 som nöjdhet med demokratin. Också här är det i huvudsak ett systematiskt genomgående samband även om det i vissa fall hamnar under gränsen för signifikans. På samma sätt som ovan vad gällde intresse för kommunalpolitik finns också här skäl att tolka frånvaron av samband 1991 med viss försiktighet. Också denna fråga är annorlunda formulerad 1991 än 2001 vilket kan ha bidragit till detta resultat.

Uppfattningen att det är mer angeläget att sänka skatten än att bibehålla servicen bidrar endast i begränsad utsträckning till uppdragsvillighet och effekten syns bara i några av delgrupperna. Synen på den kommunala servicen kan inte i något fall påvisas ha bidragit till uppdragsvillighet. En rimlig tolkning torde vara att om man är missnöjd så blir man aktiv på andra sätt än i form av att ställa upp på politiska uppdrag. Slutligen kan vi se att den som har eller har haft ett politiskt uppdrag framför allt 1991 är klart mer benägen att kunna tänka sig att ställa upp för ett nytt uppdrag. Effekten halveras dock från 1991 till 2001 och denna minskning vinner speciell tilltro därför att den också är mycket systematisk i de olika delgrupperna. Det faktum att man har eller har haft uppdrag är också mer betydelsefullt för den aktuella uppdragsvilligheten i mindre kommuner än i större kommuner.

Det kan dessutom noteras att andelen förklarad varians är densamma under båda undersökningsåren. Detta innebär att under det att vissa förklaringsfaktorer minskar i betydelse så ökar andra och modellen i sin helhet har därmed ungefär samma förklaringskraft vid båda tillfällena. Förklaringsmodellen är däremot möjligen något mer effektiv i mindre än i större kommuner.

Vi såg också på medborgarna uppdelade med hänsyn till vilket politiskt block man närmast sympatiserade med. Små eller inga systematiska skillnader i uppdragsbenägenhet framträdde med denna anknytning med ett undantag. Det förefaller

bidra något mer till sannolikheten att man är villig att ta politiskt uppdrag om man är nöjd med demokratin och tror på möjligheten att påverka det politiska systemet bland borgerliga sympatisörer än bland dem som stöder socialdemokraterna och vänsterpartiet.

Vi har här undersökt några relativt traditionella förklaringsfaktorer när det gäller villighet att åta sig politiskt uppdrag. Under senare tid har det i massmedia till och med diskuterats hotbild som skäl att inte åta sig sådana uppdrag. Att studera betydelsen av sådana reaktioner ligger utanför vad som här varit möjligt. En typ av mer ovanliga faktorer i sammanhanget har vi dock prövat. I anknytning till frågor om de så kallade Göteborgskravallerna i samband med EU-mötet ställdes ett antal frågor rörande synen på annorlunda och mer oortodoxa sätt att vara politiskt aktiv. Frågan gällde om man ansåg det berättigat när det gäller att föra fram politiska åsikter i Sverige att använda tekniker som namninsamlingar, demonstrationer, passivt motstånd, militanta aktioner, skada på egendom respektive hot mot politiker/tjänsteman. Hypotesen när vi prövade dessa attityder i relation till uppdragsvillighet var att en positiv inställning till de 3-4 sista eventuellt kunde tänkas minska intresset för mer traditionell politisk verksamhet. Det visade sig emellertid att de svarande uppenbarligen bedömde dessa företeelser som något helt annat och det gick inte att urskilja några entydiga samband mellan inställning till sådan aktivitet och villighet att åta sig vanliga politiska uppdrag.

Avslutning

På längre sikt har det inte skett någon nedgång i uppdragsvilligheten men däremot finns en nedåtgående tendens under de senaste åren. De som har eller har haft uppdrag har dock inte blivit avskräckta utan verkar idag vara villiga att fortsätta till och med i större utsträckning än tidigare. När man ser på uppdragsvillighet i några sociala grupper så kan man konstatera att underrepresentationen i det politiska systemet av vissa grupper definitivt inte kommer att minska genom att de underrepresenterade är speciellt villiga att ta uppdrag. Det får snarare ske en aktiv rekrytering om det skall bli fråga om någon förändring. Mot denna bakgrund kommer med all sannolikhet diskussionen om svårigheter att rekrytera politiska kandidater att bestå även om den egentligen beror på en 'överefterfrågan' på vissa grupper. Den faktor som hela tiden mest bidrar till att man är villig att åta sig ett politiskt uppdrag är att man är intresserad av politik. Något som alldeles särskilt gäller yngre medborgare. Det är en fördel om man ser positivt på den kommunala demokratin. De som kan tänka sig att ställa upp är inga världsförbättrare utan snarare sådana som stöder det befintliga systemet. Uppenbarligen har inte heller det under lång tid sjunkande förtroendet för politiker spelat någon avgörande roll. Uppdragsvilligheten skulle i så fall ha sjunkit avsevärt mer. Möjligen är det så att en grundnivå på förtroende är en förutsättning medan variationerna ovanför denna nivå sedan spelar mindre roll.

Noter

- ¹ Vi jämför Kommunundersökningen 1998 med Väst-SOM 2001. Jämförelsen är inte idealisk eftersom det är fråga om något olika typer av urval. Det finns emellertid inga skäl att förvänta någon speciell snedhet i resultaten. Däremot underskattas den totala uppdragsvilligheten något för år 1998 jämfört med det säkrare värdet i figur 1.

Referenser

- Bäck, Henry 1993. *Hur många och hurudana? Om organisationsförändringar, politikerantal och representativitet i kommunerna*. IKE-rapport nr 1993:43. Stockholm: Institutet för kommunal ekonomi.
- Gustafsson, Agne 1999. *Kommunal självstyrelse*. 7:e upplagan. Stockholm: SNS:s förlag.
- Hagevi, Magnus 2000. *Professionalisering och deltagande i den lokala representativa demokratin. En analys av kommunala förtroendeuppdrag 1999*. CEFOS rapport 13. Göteborg: CEFOS, Göteborgs universitet.
- Johansson, Folke, Lennart Nilsson och Lars Strömberg 2001. *Kommunal demokrati under fyra decennier*. Malmö: Liber.
- SOU 2001:48. *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och lands-ting*. Betänkande av Kommundemokratikommittén.

ANONYMA POLITIKER

SÖREN HOLMBERG

Folkvalda politikers viktigaste uppgift är att företräda folket. Representation är själva affärsidén i en representativ demokrati. Företrädarrollen blir central. Men företrädare måste kunna ställas till ansvar. Väljare skall inte enbart ge mandat för framtida ledarskap. De skall också kunna utkräva ansvar för den politik som förts. Misshagliga partier och politiker skall kunna avpoletteras (Petersson m fl 2002). Och skall ansvar kunna utkrävas inte bara på partinivå utan också av enskilda folkvalda måste politikerna vara kända för allmänheten. Anonyma politiker är inte bra. Problemet är dock att de allra flesta svenska politiker är okända för de många väljarna. Partiledarna är oftast välkända, men sedan är det tunt (Holmberg och Weibull 2002). Exempel på enstaka kända politiker utanför partiledarskrået finns naturligtvis. Marit Paulsen, Åsa Domeij och Pierre Schori är tre exempel på nationell nivå (Holmberg 2001). Göran Johansson i Göteborg är ett bra exempel på lokal nivå. Men de är alla undantag. Den stora majoriteten av politiker – även på ledande poster – är okända för majoriteten av väljare.

Resultaten från SOM-mätningarna i Göteborg och i Västra Götaland utgör en bra illustration till hur läget ser ut. Vi har först bett svarspersonerna ange om de känner till ett antal angivna politiker. Sedan har svarspersonerna fått uppge hur mycket de uppskattar de politiker de sade sig känna till. Den popularitetsskala som används kan variera mellan -50 (ogillar) och $+50$ (gillar). Resultaten i tabellerna 1-4 visar hur kända och uppskattade ett 35-tal politiker i västsverige har varit under åren 1994-2001. Utfallet utgör ingen upplyftande läsning. Det visar sig att endast fyra förtroendevalda når upp till en femtioprocentig kännedomsnivå – det vill säga att en majoritet av medborgarna känner till dem.

Alla fyra är göteborgare – främst Göran Johansson (85 procent) och Johnny Magnusson (69 procent), men också nätt och jämnt Margita Björklund och Rune Zachrisson (båda max 50 procent). I region Västra Götaland är det endast en politiker som lyckas nå femtioprocentnivån. Hans namn är Göran Johansson. Han var helt kort med och drog igång regionen 1998 innan han återvände till att styra Göteborg. Alla andra regionpolitiker hamnar under femtio procent, oftast klart under. Cecilia Widegren är den enda som kommer i närheten av majoritetsgränsen. Som mest anger 48 procent av innevånarna i Västra Götaland att de känner till henne. Övriga ledande regionpolitiker, som t ex Roland Andersson och Eva Eriksson, har en kännedomsprocent på endast cirka 30 procent. De flesta regionpolitiker vi har undersökt uppvisar kännedomssiffror på under 20 procent. Flera göteborgspolitiker hamnar också på samma låga nivå även om de flesta lyckas sega sig något över 20-procentnivån.

Tabell 1 Kännedom om ledande politiker i Göteborg (procent)

politiker (parti)	andel bland samtliga								andel bland egna partiets sympatisörer							
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Göran Johansson (s)	79	82	81	75	85	75	75	80	83	84	85	83	83	76	76	79
Johnny Magnusson (m)	69	66	61	56	63	56	56	56	78	74	68	66	71	65	67	64
Margita Björklund (fp)	44	50	44	43	48	44	47	50	52	54	52	54	56	57	69	61
Rune Zackrisson (fp)	50	-	-	-	-	-	-	-	64	-	-	-	-	-	-	-
Claes Roxbergh (mp)	42	43	33	28	38	33	36	36	30	39	27	27	45	35	42	36
Kerstin Svensson (s)	32	39	31	-	-	-	-	-	35	47	37	-	-	-	-	-
Jan Hallberg (m)	-	-	-	-	-	-	32	34	-	-	-	-	-	-	37	42
Roger Andreasson (v)	30	-	-	-	-	-	-	-	41	-	-	-	-	-	-	-
Vivi-Ann Nilsson (s)	-	-	-	22	28	-	-	-	-	-	-	30	27	-	-	-
Jan-Åke Ryberg (v)	-	26	18	16	-	-	-	-	-	28	24	19	-	-	-	-
Ture Jacobsson (kd)	22	24	18	16	20	-	-	-	*	*	*	*	32	-	-	-
Eva Selin (c)	24	-	-	-	-	-	-	-	*	-	-	-	-	-	-	-
Alvar Persson (c)	-	22	17	14	-	-	-	-	-	*	*	*	-	-	-	-
Solveig Lindström (s)	-	-	-	-	-	21	21	21	-	-	-	-	-	24	25	22
Eva Olofsson (v)	-	-	-	-	20	15	17	21	-	-	-	-	30	19	20	29
Ann-Marie Johansson (c)	-	-	-	-	18	-	-	-	-	-	-	-	40	-	-	-
Lars Eklund (kd)	-	-	-	-	-	12	14	14	-	-	-	-	-	12	11	20

Kommentar: Resultaten visar andelen göteborgska svars personer som *inte* kryssat för "personen okänd för mig" och som kryssat för någon grad av sympati på en ogillar-gillarskala i Väst-SOM-studierna. Procentbasen är definierad som samtliga personer som besvarat enkäterna i Göteborg. Efter kännedomsfrågan tillfrågades undersökningspersonerna vad de tyckte om politikerna på en gillar-ogillarskala mellan -5 och +5. Ett - anger att politikerna i fråga inte ingick i det årets studie medan en * anger att antalet svars personer är mycket begränsat.

Tabell 2 Populära och mindre populära göteborgspolitiker (medeltal)

Fråga: "Var skulle du vilja placera några kommunala politiker i Göteborg på nedanstående skala?"

politiker (parti)	bland samtliga								bland egna partiets sympatisörer							
	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Göran Johansson (s)	+17	+24	+19	+14	+10	+9	+14	+16	+31	+36	+31	+27	+29	+27	+26	+27
Johnny Magnusson (m)	-1	+4	+5	+7	+7	+5	+7	+5	+22	+24	+21	+20	+22	+21	+22	+20
Margita Björklund (fp)	+3	+5	+8	+8	+8	+8	+9	+7	+9	+23	+24	+24	+24	+20	+17	+19
Rune Zackrisson (fp)	-2	-	-	-	-	-	-	-	+11	-	-	-	-	-	-	-
Claes Roxbergh (mp)	-1	-1	+0	-2	-0	-5	-4	-5	+19	+11	+17	+19	+17	+13	+5	+8
Kerstin Svensson (s)	+1	+1	+5	-	-	-	-	-	+8	+10	+16	-	-	-	-	-
Jan Hallberg (m)	-	-	-	-	-	-	+3	+3	-	-	-	-	-	-	+16	+14
Roger Andreasson (v)	+1	-	-	-	-	-	-	-	+23	-	-	-	-	-	-	-
Vivi-Ann Nilsson (s)	-	-	-	-1	+0	-	-	-	-	-	-	+4	+10	-	-	-
Jan-Åke Ryberg (v)	-	+2	-1	+1	-	-	-	-	-	+3	+8	+12	-	-	-	-
Ture Jacobsson	-2	+0	+0	+1	+3	-	-	-	*	*	*	*	+15	-	-	-
Eva Selin (c)	+1	-	-	-	-	-	-	-	*	-	-	-	-	-	-	-
Alvar Persson (c)	-	-0	+2	-0	-	-	-	-	-	*	*	*	-	-	-	-
Solveig Lindström (s)	-	-	-	-	-	-2	-1	+2	-	-	-	-	-	+6	+3	+7
Eva Olofsson (v)	-	-	-	-	+2	+1	-2	+1	-	-	-	-	+4	+7	+4	+10
Ann-Marie Johansson (s)	-	-	-	-	+1	-	-	-	-	-	-	-	*	-	-	-
Lars Eklund (kd)	-	-	-	-	-	-1	-2	-1	-	-	-	-	-	+2	+6	+1

Kommentar: Resultaten visar medeltalsvärden (gångar 10) på en ogillar-gillarskala med värden mellan -5 och +5. Egna partiets sympatisörer har precis som i tabell 1 definierats med hjälp av svaren på en fråga om bästa parti.

Tabell 3 Kännedom om ledande politiker i Västra Götaland (procent)

politiker (parti)	andel bland samtliga				andel bland egna partiets sympatisörer				andel i egna valkretsen			
	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001
Göran Johansson (s)	67	-	-	-	70	-	-	-	80	-	-	-
Cecilia Widegren (m)	13	36	48	43	13	40	46	48	27	58	70	66
Roland Andersson (s)	19	23	32	30	20	30	40	34	59	56	64	64
Annelie Stark (s)	23	24	28	25	26	30	35	26	69	61	70	65
Eva Eriksson (fp)	-	20	27	26	-	29	39	32	-	46	54	52
Rune Lanestrand (svf)	19	21	25	25	-	-	-	-	36	39	41	38
Bengt Mollstedt	-	-	21	-	-	-	23	-	-	-	27	-
Kent Johansson (c)	-	16	20	18	-	19	34	35	-	34	39	37
Stig Grauers (m)	-	18	-	-	-	23	-	-	-	25	-	-
Monica Selin (kd)	11	-	16	15	11	-	15	14	15	-	21	21
Hans Aronsson (s)	-	-	16	-	-	-	17	-	-	-	26	-
Jan Hallberg (m)	15	-	-	-	18	-	-	-	22	-	-	-
Ursula Johansson (kd)	-	15	-	-	-	15	-	-	-	17	-	-
Carina Åström (v)	10	12	15	15	12	12	18	16	12	12	14	12
Thomas Mellqvist (c)	11	-	-	-	20	-	-	-	22	-	-	-
Ingela Bergendahl (s)	-	11	-	-	-	14	-	-	-	11	-	-
Gunnel Adler (mp)	11	11	-	-	10	10	-	-	13	12	-	-
Stefan Kristiansson (mp)	-	-	11	13	-	-	7	17	-	-	10	11
Jan Steen (fp)	10	-	-	-	11	-	-	-	11	-	-	-

Kommentar: Resultatet visar andelen svarspersoner som inte kryssar för "personen okänd för mig" och som kryssat för någon grad av sympati på en ogillar-gillarskala. Procentbasen har definierats som samtliga personer som besvarat Väst-SOM-enkäten i Västra Götaland. Partisympatierna har fastställts med hjälp av en fråga om bästa parti. Valkrets har definierats som riksdagskretsarna, vilka motsvarar valkretsarna i regionvalet. Politikerna har förts till den valkrets där de kandiderade.

Tabell 4 Populära och mindre populära politiker i Västra Götaland (medeltal)

politiker (parti)	andel bland samtliga				andel bland egna partiets sympatisörer				andel i egna valkretsen			
	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001	1998	1999	2000	2001
Göran Johansson (s)	+10	-	-	-	+24	-	-	-	+10	-	-	-
Cecilia Widegren (m)	+2	+2	-15	-11	+9	+21	+2	+5	+2	-0	-12	-9
Roland Andersson (s)	-3	-3	+2	-2	+8	+8	+11	+7	-5	-4	-0	-4
Annelie Stark (s)	-1	-5	-3	-4	+9	+5	+6	+4	-6	-12	-7	-8
Eva Eriksson (fp)	-	+6	+5	+4	-	+20	+17	+17	-	+9	+8	+5
Rune Lanestrand (svf)	+2	-2	-3	-4	-	-	-	-	+5	+2	-3	-4
Bengt Mollstedt (m)	-	-	-1	-	-	-	+8	-	-	-	+1	-
Kent Johansson (c)	-	+1	-0	-0	-	+21	-0	+9	-	+0	-2	-3
Stig Grauers (m)	-	-8	-	-	-	+1	-	-	-	-8	-	-
Monica Selin (kd)	+3	-	-0	-1	+3	-	0	+4	+2	-	-2	-2
Hans Aronsson (s)	-	-	+0	-	-	-	+6	-	-	-	+3	-
Jan Hallberg (m)	+2	-	-	-	+13	-	-	-	+3	-	-	-
Ursula Johansson (kd)	-	-2	-	-	-	+5	-	-	-	+1	-	-
Carina Åström (v)	+3	+0	-0	-0	+6	+3	+6	+3	+4	+2	-0	+0
Thomas Mellqvist (c)	+1	-	-	-	+10	-	-	-	+4	-	-	-
Ingela Bergendahl (s)	-	+0	-	-	-	+1	-	-	-	+1	-	-
Gunnel Adler (mp)	+1	+1	-	-	+8	+13	-	-	-0	+3	-	-
Stefan Kristiansson (mp)	-	-	-1	-1	-	-	+5	-1	-	-	-0	-0
Jan Steen (fp)	+1	-	-	-	+10	-	-	-	+4	-	-	-

Kommentar: Resultatet är medelvärden (gångar 10) på en ogillar-gillarskala med värden mellan -5 och +5. Partisympati och valkrets har definierats på samma sätt som i tabell 3.

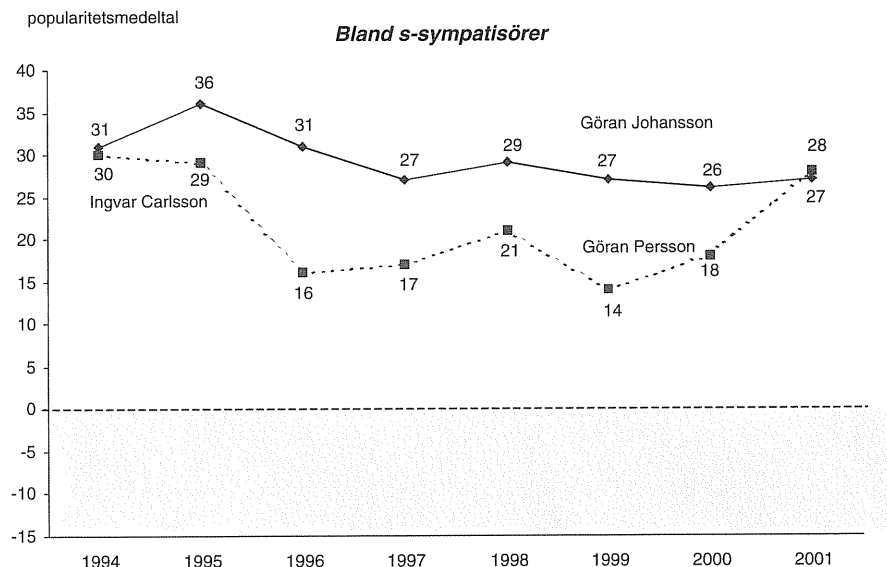
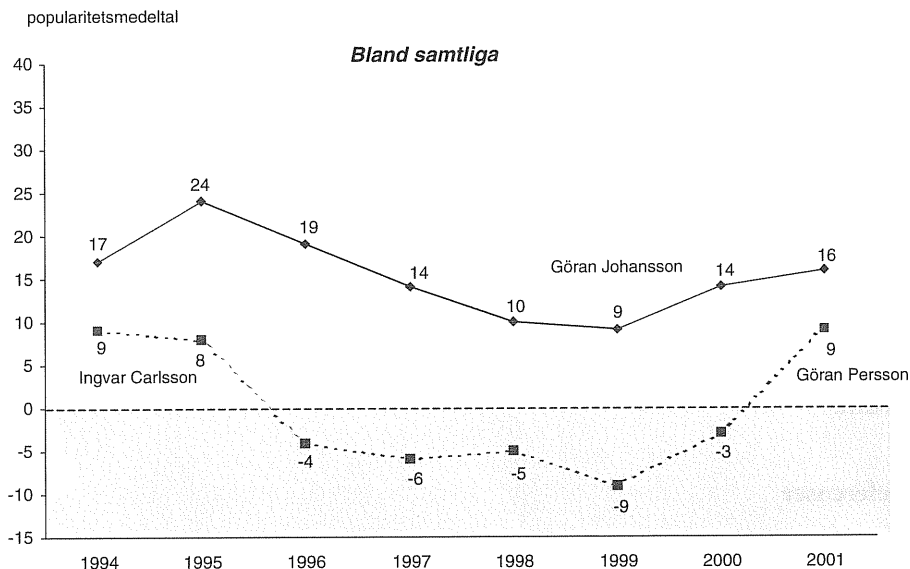
Att sedan de flesta lokalpolitiker inte är särskilt uppskattade av de få människor som känner till dem är ju inte precis någon tröst. Bland göteborgspolitikerna var det endast Göran Johansson och till viss del Johnny Magnusson, Jan Hallberg och Margita Björklund som kunde uppvisa någorlunda klara plusvärden när det gäller den personliga populariteten. Övriga har popularitetsvärden kring noll eller på den negativa sidan. Miljöpartiets Claes Roxbergh har under ett antal år uppvisat sämst siffror (-5 år 2001). I regionen ser det ännu värre ut. Endast en av de politiker vi mätte 2001 hamnade på ett plusmedeltal. Det var Eva Eriksson med +4. Alla övriga uppvisade negativa popularitetsvärden. Cecilia Widegren uppskattades minst med ett värde på -11, en viss uppryckning från -15 året innan.

Analysen kan uppfattas som orättvis eftersom den gäller politikernas kännedom och popularitet bland alla medborgare och inte enbart bland de medborgare som politikerna skall företräda. I snäv mening representerar valda politiker de väljare som röstat på dem, dvs det egna partiets väljare eller eventuellt medborgarna i den egna valkretsen. Frågan blir alltså – är politikerna mer kända och mer uppskattade bland det egna partiets sympatisörer och i den egna valkretsen? Svaret är ja, men inte särskilt mycket mer kända eller populära. Göteborgspolitikerna var i genomsnitt 6 procentenheter mer kända och 12 popularitetspoäng mer uppskattade bland det egna partiets sympatisörer än bland göteborgare i gemen. Motsvarande siffror för politikerna i Västra Götaland är 4 procentenheter mer kända och 9 popularitetspoäng mer uppskattade. När det gäller regionpolitikerna kan vi också studera hur resultaten ser ut i politikernas egna valkretsar. Är dom mer kända och uppskattade hemmavid? Svaret är tveklöst ja när det gäller kännedom. Nästan alla är mer välkända i egna valkretsen än i hela regionen. Och i många fall är skillnaden 30-40 procentenheter. Regionpolitiker som Cecilia Widegren, Roland Andersson, Annelie Stark och Eva Eriksson uppvisar kännedomssiffror över 50 procent i sina hemprovinser. Snittmässigt är regionpolitikerna 16 procentenheter mer kända i den egna valkretsen.

När det gäller popularitet ser det dock inte så roligt ut. Det är nästan lika många regionpolitiker som är mindre uppskattade i den egna valkretsen än som är mer uppskattade. I 45 procent av fallen är politikerna mer populära hemmavid mot 38 procent där de är mindre uppskattade. Annelie Stark och Kent Johansson är exempel på politiker som är mindre uppskattade i hemmavalkretsen än i regionen som helhet. För Eva Eriksson är det tvärtom. Hon är något mer uppskattad hemma i Skaraborg än i ute i hela regionen. Genomsnittligt är regionpolitikerna endast +0.05 procentenheter mer populära i den egna valkretsen än ute i stora regionen. Det är uppenbarligen inte lätt att bli profet där man bor.

Den ende lokalpolitiker bland dem vi undersökt som kan uppvisa kännedomssiffror i närheten av partiledarnas är Göran Johansson. Och popularitetsmässigt slår han dessutom dem alla. Göran Johanssons uppskattningssiffra på +24 bland samtliga svars personer i Göteborg 1995 är det högsta värde vi någonsin uppmätt för någon politiker i SOM-sammanhang. Även om Johanssons popularitetssiffror har

Figur 1 Vem är mest populär – Göran J eller Göran P? (medeltal)

Kommentar: Resultaten visar hur populära tre s-ledare har varit bland samtliga svarspersoner respektive bland s-sympatisörer under åren 1994 – 2001. Skalan kan variera mellan -5 (ogillar) och +5 (gillar). Medeltalen för partiledarna (Ingvar Carlsson 1994 – 95, Göran Persson 1996 – 01) gäller för hela Sverige. Göran Johanssons siffror gäller för Göteborg. Resultaten har multiplicerats med 10 för att få värden mellan -50 och +50.

sjunkit något är de fortfarande 2001 högre än alla partiledarnas, inklusive Göran Perssons. Det mest unika med Göran Johanssons popularitet är bredden. Han har hyfsade uppskattningssiffror även bland borgerliga väljare. Det brukar inte s-politiker ha. Bland socialdemokratiska väljare är däremot inte Göran Johanssons popularitet lika uppseendeväckande. Ingvar Carlsson var 1994 nästan lika uppskattad bland s-väljare som Göran Johansson och år 2001 var Göran Persson till och med något mer populär bland s-sympatisörer än Göran Johansson (se figur 1). Det är inte lätt att bli profet bland partivännerna där hemma.

En enda ordentligt känd lokalpolitiker, som dock råkar vara populär, av 36 undersökta fall är ingen uppmuntrande siffra. Speciellt inte som de flesta andra politikerna var både relativt okända och föga uppskattade. Representation och ansvarsutkrävande på individnivå kan inte fungera särskilt bra med sådana resultat. Västsvenska politiker behöver komma ut ur sin anonymitet. Göran Johansson är för ensam.

Referenser

- Holmberg, Sören, Hedberg, Per, Oscarsson, Henrik m fl (2001) *EuropaOpinionen*. Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen
- Holmberg, Sören och Weibull, Lennart, red. (2002) *Det våras för politiken*. Göteborg: SOM-institutet
- Petersson, Olof, Holmberg, Sören, Lewin, Leif och Narud, Hanne, Marthe (2002) *Demokrati utan ansvar*. Stockholm: SNS-förlag

DEMONSTRATIONER ELLER HOT – SPELAR DET EGENTLIGEN NÅGON ROLL?

SUSANNE JOHANSSON

När förändringens vindar blåser söker man ofta förklaringar inom ungdomsgruppen. Ungdomar går ju i bräschen för utvecklingen så svaret måste finnas här, eller? Unga människor anammar nya resetrender och tekniska landvinningar i högre utsträckning än andra åldersgrupper. Historien visar att detta också gäller politiska trender. Under de senaste åren har det vid ett antal tillfällen, i demokratier runt om i världen inträffat upplopp i samband med att ledande politiker träffats för att diskutera världspolitiska händelser. En sådan händelse var kravallerna i Göteborg under EU-toppmötet i juni 2001. Kravallerna resulterade i en hätsk debatt om huruvida demonstranter skall ha rätt att vara maskerade, i vilken utsträckning skall polisen ingripa och var gränsen går för när fredliga politiska uttrycksätt går över styr? För vilka sätt är egentligen acceptabla när det gäller att föra fram sina politiska åsikter?

I Väst-SOM-undersökningen 2001 ställdes en fråga i avsikt att fånga den pågående debatten kring hur medborgare ställer sig till olika sätt för att föra fram sina politiska åsikter. I vårt representativa demokratiska system finns en rad accepterade vägar för att påverka politiska beslutsfattare. Förutom att rösta i val har vi rätt att anordna demonstrationer, namninsamlingar, ja alla typer av aktioner som inte bryter mot allmän lag. Vi vet sedan tidigare att acceptansgraden för olika sätt att påverka varierar med ålder. Likaså att ålder anses som en viktig förklaringsvariabel till attityder som rör politisk påverkan. Inom ungdomsgruppen sägs det finnas en större acceptans för mer våldsamma och icke-konventionella politiska uttryck. Men stämmer det? Frågan som, mot bakgrund av detta, skall diskuteras i följande kapitel: Är ålder avgörande för hur man ser på olika sätt att påverka det politiska systemet?

Unga protesterar

Hur medborgare väljer att delta politiskt är ett ämne för ständig debatt. Ålder används ofta som en förklarande egenskap och ett klarlagt faktum är att politiskt deltagande är åldersrelaterat (se exempelvis Johansson 2002, Marsh 1990). Vad som dock sällan blir belyst i debatten är att skillnaderna mellan yngre och äldres politiska engagemang inte är speciellt stor, ofta mindre än vad många vill göra gällande. I debatten kring deltagande kan två poler identifieras: Konventionellt deltagande ställs mot det icke-konventionella. Helt enkelt att rösta i val enligt den representa-

tiva traditionen ställs mot deltagande enligt en mer deltagardemokratisk tradition där direkta aktioner i form av demonstrationer och protester står i centrum. Om argumentationen förs längs denna dimension borde yngre människor vara mer intresserade av det protestlika eller icke-konventionella beteendet jämfört med äldre personer. Det etablerade samhället står för det konventionella deltagandet, vilket innebär att unga protesterar och väljer den andra sidan (Gundelach 1995, Marsh, 1977, Marsh 1990).

Att olika åldersgrupper skiljer sig åt vad det gäller politiskt beteende kan ses antingen utifrån ett generationsperspektiv eller ett tänkande i livscyklar. Att diskutera i generationstermer följer sig naturligt om vi tror att framtiden kan förklaras genom att vi studerar unga människor. Det som den uppväxande generationen lär sig och erfar, tar den med sig in i vuxenlivet. Livscykelperspektivet bygger istället på tänkandet att ungdomar protesterar eftersom protest är en naturlig del av ungdomstiden. När den unga generationen kommer in i nästa fas av livet kommer deras protesterande att ersättas av en mer konventionell syn på politik och politiskt beteende. Båda perspektiven har kritiserats, generationshypotesen anses sakna stöd eftersom individer utvecklas under hela livet och tron att ungdomstiden sätter så djupa avtryck stämmer inte. Livscykeltanken kritiseras utifrån att det inte finns en universell utvecklingsfas för alla individer. En tanke som har testats är att kombinera de två perspektiven för att förklara exempelvis politiskt beteende eller politiska attityder (t.ex. Hellevik 2001, Alwin et. al. 1991).

Under slutet av 1960-talet spreds protesten som politisk metod i stora delar av västvärlden. Ungdomar, en av de grupper som ansåg att de saknade politiskt inflytande, anammade detta. Den ”så kallade 68-generationen” visar fortfarande tydliga tecken på en högre politisk aktivitet i protestform, jämfört med andra åldersgrupper (Jennings 1987). I fallet med de politiska protesterna under slutet av 1960-talet brukar man prata om en generationseffekt. Steget mellan hur man betar sig politiskt och hur man ser på politisk påverkan är inte speciellt långt. I de fortsatta analyserna kommer frågan om ålderns betydelse för hur man ser på olika vägar för politisk påverkan att stå i centrum. Frågan som också kommer att lyftas är, kan man se en generationseffekt vad det gäller syn på politisk påverkan?

Det är ålder, eller?

Frågan ”Vad tycker Du är berättigat när det gäller att föra fram politiska åsikter i Sverige?” ställdes i syfte att fånga människors attityder till olika vägar att artikulera sitt politiska engagemang. Frågan är tänkt att täcka ett förhållandevis vitt spektrum av möjliga vägar, från de accepterade kanalerna till de mer kontroversiella (se tabell 1). Grovt kan attityderna till olika påverkanssätt delas in i två grupper. Till den första gruppen hör namninsamlingar, demonstrationer och passivt motstånd medan övriga aktiviteter, militanta aktioner, skada på egendom och hot mot tjänsteman kan

föras till en andra grupp. I allmänhet finns det en positiv syn på att använda sig av aktiviteter som hör till den första gruppen medan en klar majoritet är av motsatt åsikt vad det gäller den andra. Passivt motstånd intar en mellanposition. Medborgarna tar inte lika klart ställning i positiv riktning som för namninsamlingar och demonstrationer. Men attityden är samtidigt inte så negativ som till skada på egendom och hot mot tjänsteman. Frågan ställdes även i den riksrepresentativa SOM-undersökningen 2001. Motsvarande skiljelinjer uppträder även här. Namninsamlingar, demonstrationer och passivt motstånd ses som berättigade medan övriga former får en överväldigande nejmajoritet (se Weibull och Nilsson 2002).

Mönstret som Weibull och Nilsson redovisar går igen om man tittar på fördelningen i olika åldersgrupper, vilket tabell 1 visar. Namninsamlingar anses överlag som mycket accepterat, liksom demonstrationer. Det är bara den äldsta åldersgruppen, 65-85 år som har en något mera negativ syn på demonstrationer som väg för att påverka. Som jag pekade på ovan följer inte aktiviteten passivt motstånd det generella mönstret, här är också skillnaderna mellan den äldsta och yngsta åldersgruppen som allra störst, 17 procentenheter. Militanta aktioner får ett betydligt större gensvar i den yngsta åldersgruppen jämfört med övriga. Nilsson och Weibull visar i en analys av händelserna i Göteborg i juni 2001 att yngre var mer aktiva såväl i form av deltagande i debatter som att aktivt titta på demonstrationer. Erfarenheten i gruppen aktiva ger också en positivare hållning till de mer icke-konventionella kanalerna för opinionsbildning (Nilsson och Weibull 2002).

Delas ungdomsgruppen in i tre underkategorier kan man se att det finns skillnader i attityder till olika påverkanssätt mellan de yngsta unga och de äldsta. Den yngsta gruppen, 15-19 år är exempelvis mindre positiva till att använda namninsamlingar och demonstrationer men anser däremot i dubbel så höggrad som 25-29 åringarna att militanta aktioner är en väg för att föra fram sina åsikter (differensen mellan grupperna är 12 procentenheter)¹. Vad det gäller skada på egendom och hot mot tjänstemän blir grupperna för små för att man skall kunna dra några slutsatser, tendensen som kan skönjas är dock att 15-19 åringar finner det mer acceptabelt att använda sig av denna typ av aktiviteter för att kunna påverka.

Ålder har som tabell 1 visar betydelse för attityden till olika sätt att påverka politiska beslut. Det gäller inte enbart ungdomar utan även äldre grupper. I tabellen kan utläsas att 50-65 åringarna är de som är mest positiva till namninsamlingar. Bilden som förmedlas här ligger i linje med en rad ”vedertagna sanningar”, att unga i högre grad anser att politiska aktiviteter som följer av protesttänkandet är acceptabla. Att behandla unga som en grupp blir som jag pekade på ovan inte helt korrekt. Inom åldersgruppen unga är skillnaden i attityder till olika aktiviteter i vissa fall ganska stor. I vissa avseenden är delar av ungdomsgruppen mer överens i sina attityder med äldre grupper än med övriga unga. Synen på unga som en speciell politiskgrupp kan bli missvisande när analyserna görs på detta sätt. Forskare har försökt avliva myten om den speciella ungdomsgruppen men får sällan gehör. Marsh menar att skillnaden mellan unga och andra äldre grupper är inte att de yngre

protesterar mer än andra grupper, däremot är potentialen för protest större. Att komma ihåg, av detta följer också att potentialen för vanligt konventionellt deltagande är större.

Tabell 1 Andel som anser att följande sätt är acceptabla för att föra fram politiska åsikter i Sverige (procent)

	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65-85 år	Samtliga
Namninsamlingar	94	87	96	92	95
Demonstrationer	96	96	93	81	92
Passivt motstånd	77	76	67	60	71
Militanta aktioner	19	9	8	6	10
Skada på egendom	9	4	4	6	6
Hot mot tjänsteman	8	3	4	6	5

Kommentar: Frågan lyder "Vad tycker Du är berättigat när det gäller att föra fram politiska åsikter i Sverige?" Svarsalternativen är Ja, alltid, Ja, under vissa omständigheter och Nej, aldrig. I tabellen redovisas procentandelen inom respektive grupp som ställer sig positiva till respektive aktivitet. Procentbasen utgörs av samtliga som har besvarat frågan.

Kan det vara något annat?

Förutom tron att unga är så speciella pekas det ofta på att den unga generationen inte vill påverka det politiska samhället. Visserligen är det ett mått av diskrepans mellan attityder till politiskt beteende och en faktisk politisk aktivitet men i tabell 1 kan man se att det finns någon form av en påverkanspotential hos den unga generationen. Det som kan utläsas av attityderna är att skälen till oro för den unga generationens bristande förståelse för acceptabla sätt att föra fram sina politiska åsikter, till viss del är överdriven.

Forskningen kring politiska attityder och politiskt deltagande har en lång tradition inom statsvetenskapen. Det som ofta visat sig är att ålder är en bland flera faktorer som påverkar attityder i olika frågor. Anammar man ett traditionellt perspektiv för att förklara deltagande kan ålder ses som en av de viktigaste variablerna. För att skapa en mera generell förståelse räcker inte ålder som förklarande faktor. Politiskt intresse och hur ofta man diskuterar politiska frågor har visat sig viktiga när politiskt deltagande skall förklaras, det samma gäller hur man ser på möjligheterna att påverka och hur nöjd man är med demokratin på ett mera generellt plan. Frågan är om denna typ av egenskaper också kan relateras till attityden till vad som är acceptabla sätta att påverka det politiska systemet?

Det politiska intresset och diskussionen

Politiskt intresse används återkommande som en indikator på individens generella/övergripande intresse för politiska frågor. Forskning har visat att politiskt intresse

samvarierar med deltagande såväl som med ålder. Äldre är mer intresserade av politik jämfört med yngre. Det mönstret går igen även i 2001 års Väst-SOM-undersökning. Analyser av det politiska intresset över tid visar dock att ungdomsgruppen uppvisar en större stabilitet jämfört med äldre åldersgrupper (Ljungberg 2000). I tabell 2 kan man se att i gruppen politiskt intresserade är det en högre andel som är positiva till att namninsamlingar, demonstrationer och passivt motstånd som vägar för politisk påverkan. Vad det gäller militanta aktioner, skada på egendom och hot mot tjänstemän är mönstret inte lika tydligt men i gruppen som anger sig sakna politiskt intresse är det en högre andel som är positiva till nämnda sätt att påverka.

Det generella mönstret går igen även när man tittar på politiskt intresse och attityd till de olika påverkans kanalerna, med kontroll för ålder. Politiskt intresserade är mer positiva till demonstrationer och namninsamlingar än de som saknar politiskt intresse. Tittar man fördelningarna i de olika åldersgrupperna stämmer inte det generella mönstret. Bland de yngsta, 15-29 år är det inga egentliga skillnader i attityder beroende på om man är intresserad eller inte. Det politiska intresset får större betydelse med stigande ålder, följaktligen är skillnaderna störst i den äldsta åldersgruppen. En intressant iakttagelse kan göras vad det gäller de mer protestbetonade aktiviteterna. Här är det bara i den allra äldsta åldersgruppen som det är stora skillnader mellan politiskt intresserade och de som inte är. I övriga åldersgrupper är skillnaderna små².

Tabell 2 *Intresse för politik och benägenhet att diskutera politik – positiva attityder till politisk påverkan (procent)*

	Politiskt intresse		Diskuterar politik	
	Intresserad	Ej intresserad	Mycket	Lite
Namninsamlingar	96	94	97	93
Demonstrationer	94	91	96	87
Passivt motstånd	73	68	78	63
Militanta aktioner	10	11	13	10
Skada på egendom	5	6	6	6
Hot mot tjänstemän	3	7	4	7

Kommentar: I tabellen redovisas procentandelen inom respektive grupp som ställer dig positiva till respektive aktivitet. Frågan *Hur pass intresserad är Du i allmänhet av politik* har fyra svarsalternativ. Mycket och ganska politiskt intresserad utgör gruppen intresserad medan inte särskilt respektive inte alls utgör kategorin ej intresserad. Frågan *Hur ofta har Du under de senaste 12 månaderna gjort något av följande – diskuterat politik?* Frågan har sju svarsalternativ. I tabell 2 redovisas endast ytterpunkterna, i mycket ingår om man diskuterar politik någon eller flera gånger i veckan medan lite innebär att inte diskuterar alls eller åtminstone uppger att man gjort det någon gång i kvartalet.

Att diskutera politik är en annan egenskap som ofta visar sig ha betydelse för hur aktiv man är politiskt. Även här har analyser visat att unga är mindre benägna att diskutera politik, exempelvis jämfört med medelålders. Unga och äldre har ofta skild syn på vad politik innebär. Med ålder följer en ökad erfarenhet, vilket i sin tur oftast resulterar i ett högre politiskt intresse. Det samma gäller diskussionsbenägenhet. Vilka sätt som anses som acceptabla för att föra fram sina politiska åsikter i Sverige kopplas ofta samman med grundläggande värden för vårt demokratiska samhälle. Vi kräver respekt för den egna åsikten, i gengäld förväntas vi göra det samma, om åsikten faller inom ramen för vad som är acceptabelt. Analyserna visar att personer som diskuterar politik ofta har en mer positiv attityd till de kanaler som uppfattas som acceptabla jämfört med personer som inte diskuterar. Tydligast visar sig detta om man tittar på de som anser att hot mot tjänstemän är berättigat. De som aldrig diskuterar politik anser i dubbelt så hög grad jämfört med de som diskuterar ofta att detta är en berättigad påverkanskanal.

Även här kan man se effekter av ålder. Bland de som diskuterar ofta finns det en mer positiv attityd till samtliga typer av aktiviteter, förutom hot mot tjänstemän och militanta aktioner. I den äldsta åldersgruppen är de som diskuterar ofta överlag mer skeptiska till de olika sätten att påverka politik. Det är bara vad det gäller namninsamlingar som ålder har mycket liten betydelse. Ålder visar sig dock vara avgörande för attityderna till påverkan, oavsett om man diskuterar politik i liten eller stor utsträckning.

Att personer som har en positiv attityd till politisk påverkan som uppfattas som protestbetonad, inte heller är intresserade av politik och inte diskuterar politik i någon nämnvärd omfattning kan ses som ett tecken på ett demokratiskt ointresse. Eller kanske som en protest mot det etablerade systemet. Hög grad av diskussionsbenägenhet samvarierar tydligt med att hot mot tjänstemän och skada på egendom inte är en acceptabel påverkansmetod.

Känslan av att kunna påverka är en annan faktor som ofta används för att förklara varför människor deltar eller inte. Har man försökt att påverka ett politiskt beslut och känner att man inte fått gehör för detta, kan det resultera i en negativ attityd till att påverka via kanaler som kan upplevas som konventionella. Det politiska systemet uppfattats inte som responsivt för mitt försöka att påverka. Det visar sig att en känsla av att kunna påverka politiska beslut uppvisar positiva samband med en tillåtande attityd till namninsamlingar, demonstrationer och passivt motstånd. Resultaten skiftar dock beroende på om man avser den nationella eller den kommunala nivån. Överlag är det små skillnader i attityder till olika sätt att påverka beroende på om man anser sig kunna eller sakna möjlighet att påverka politiska beslut. (Observera att i tabell 3 redovisas endast den nationella nivån.) Endast vad det gäller demonstrationer kan man konstatera en liten effekt. Inte heller vid kontroll för ålder framträder några tydliga resultat. I åldersgrupperna 30-49 år samt 50-65 år finns det svaga samband mellan känslan av att kunna påverka på kommunal nivå och att demonstrationer är en acceptabel påverkansmetod.

Tabell 3 *Möjlighet att påverka och nöjd med demokratin – attityder till politisk påverkan (procent)*

	Möjlighet att påverka		Nöjd med demokratin	
	Goda	Dåliga	Nöjd	Missnöjd
Namninsamlingar	97	96	96	94
Demonstrationer	96	93	94	90
Passivt motstånd	75	72	73	70
Militanta aktioner	10	10	8	14
Skada på egendom	6	5	4	8
Hot mot tjänsteman	5	4	4	8

Kommentar: I tabellen redovisas procentandelen inom respektive grupp som ställer dig positiva till respektive aktivitet. Frågan *Vilka möjligheter anser Du att Du har att påverka politiska beslut i – Sverige?* har sex svarsalternativ. Mycket och ganska goda möjligheter utgör gruppen goda möjligheter medan ganska och mycket dåliga möjligheter utgör kategorin dåliga. Frågan *På det hela taget, hur nöjd är Du med det sätt på vilket demokratin fungerar i – Sverige.* Svarsalternativen mycket och ganska nöjd utgör gruppen nöjd medan inte särskilt och inte alls nöjd blir kategorin missnöjd.

Däremot kan man se samband mellan attityder och den mera generella tillfredsställelsen med demokratin, såväl på lokal som på nationell nivå. Mest framträdande blir det i grupperna som ser positivt på militanta aktioner, skada på egendom och hot mot tjänstemän. Det finns en större acceptans för denna typ av metoder i gruppen som inte är nöjd med hur demokratin fungerar. Grupperna är dock förhållandevis små, vilket gör att man bör vara försiktig med att dra några långtgående slutsatser. Vid kontroll för ålder är mönstret liknande. En tendens är dock att det är större skillnad i attityderna till de olika påverkanskanalerna mellan personer som är nöjda respektive missnöjda med demokratin bland de unga än i äldre grupper. Överlag har unga något mer positiv syn på militanta aktioner och skada på egendom. Där det finns ett missnöje med hur det demokratin fungerar kan man se att det finns en större acceptans för använda mer våldsamma missnöjesyttringar. Däremot finns det en större skepticism mot namninsamlingar och demonstrationer om man inte är nöjd med demokratin. Kanske är det så att denna typ av politiska aktiviteter ses som etablerade kanaler och inte som protest?

Ungdom, generation eller något annat?

Tanken med kapitlet har varit att analysera betydelsen av ålder för attityder till olika sätt att påverka politiska beslut. Resultaten pekar i samma riktning som annan forskning har kunnat visa på tidigare, unga är mer positiva till att påverka via protester jämfört med äldre grupper. Det finns tydliga skillnader i attityderna hos yngre och äldre. Här kan man föra ett resonemang i termer av livsfas. Ungar är mer

attraherade av protester, kanske för att det är en del av att växa upp och skaffa sig en egen identitet. Kan man då svar ja på frågan som ställs inledningsvis, avgör ålder attityden till olika påverkanskanaler? Nej, inte direkt. Det krävs en mer nyanserad bild. Empiriska analyser har visat att ålder är en viktig variabel för att kunna förklara beteenden så väl som attityder, men för att få en mer heltäckande bild bör även andra egenskaper beaktas. Det som blir tydligt här är att synen på demokratin, intresse för politik och i vilken utsträckning man diskuterar politik samvarierar med attityderna till olika påverkanskanaler. Saknar du politiskt intresse och diskuterar du inte politik är man i allmänhet mer positivt inställt till att påverka politiken genom metoder som hot mot tjänstemän och militanta aktioner. Resultaten pekar i samma riktning vad det gäller hur nöjd man är med demokratin. Anser man att det demokratiska systemet fungerar tillfredsställande, ses namninsamlingar och demonstrationer som mest acceptabelt. Är det möjligtvis så att genom attityderna till olika sätt att påverka det politiska systemet även fångar en annan dimension, nämligen en mera allmän hållning och syn på det demokratiska samhället? Attityder som uttrycker en åsikt om att politik påverkar man genom hot och militanta aktioner speglar en annan syn på demokratin än den som anser att man bör demonstrera och skriva under namninsamlingar? Den yngsta åldersgruppen är mer positiv till militanta aktioner, genomsnittet är högre än för samtliga åldersgrupper. Att betänka är att det stora flertalet är motståndare, dock utan att förringa det problematiska i att vissa grupper anser att det är acceptabelt att gå utanför lagen för att föra fram sina politiska åsikter.

Inledningsvis pekade jag på att forskning visat att generationen som förde den politiska protesten in på arenan, fortfarande har en tillåtande attityd till ickekonventionella politiska kanaler. Även om den yngsta åldersgruppen varit i fokus bör det påpekas att det även kan skönjas spår av generationseffekter i resultaten. Ett sådant spår skulle kunna vara sambandet mellan ett missnöje med demokratin på såväl lokal som nationell nivå och en positiv attityd till politiska aktiviteter som militanta aktioner och skada på egendom i åldersgruppen 50-64 år.

En tanke att ha i bakhuvudet när man läser resultaten är: finns det skäl att tro att den hätska debatten som blev resultatet efter kravallerna i Göteborg i juni 2001, fått betydelse för hur man ser på olika sätt att föra fram sina politiska åsikter? Var 2001 ett exceptionellt år? Är det vi ser resultatet av en intensiv rapportering i media, färgad av att vi försetts med bilder av stenkastande demonstranter? Kanske är det så att just de bilder som vi försågs med fick motsatt effekt – helt enkelt att vi fick en bild av vad en militant aktion kan resultera i? Tyvärr finns inga mätningar att relatera till, så i dagsläget kan vi inte få något svar på den frågan. Önskvärt är istället att nya mätningar görs i syfte att se om vi 2001 fångade en allmän trend.

Noter

- ¹ Påpekas bör att grupperna som analyseras i vissa fall är små, exempelvis frågan om attityden till militanta aktioner varierar n-talen mellan 54 till 35 personer.
- ² När kontroll görs för ålder vid aktiviteter som militanta aktioner, skada på egendom och hot mot tjänsteman, bör läsaren generellt notera att grupperna är små.

Referenser

- Alwind, F D et al (1991) Political attitudes over the life span. The Bennington Women after Fifty years. The University of Wisconsin Press.
- Gundelach, P (1995) Grass-Roots Activity. I Van Deth, J & Scarbrough, E (red) *The impact of values*. Oxford University Press.
- Hellevik, O (2001) Ungdommens verdisyn – livsfase eller generationsbetinget? I *Tidskrift för Ungdomsforskning* 2001:1, sid. 47-70.
- Jennings, K M (1987) Residues of a movement. The aging of the american protest generation. *American Political Science Review*, Vol 81 No 2.
- Johansson, S (2002) Värderingar och politiskt deltagande. Är ungdomar speciella? I Nilsson, L (red) *Flernivådemokrati i förändring*. SOM-rapport 28, SOM-institutet, Göteborgs universitet, Göteborg.
- Ljungberg, Elisabet (2000) Myter om ungas politiska intresse. I Hvitfelt och Karvonen, L (red) *Nygamla opinioner*. Demokratiinstitutet, Sundsvall.
- Marsh, A (1977) Protest and political consciousness. Sage Library of social research no 49. Sage Publications.
- Marsh, A (1990) Political Action in Europe and USA. Macmillan, London.
- Nilsson, L och Weibull, L (2002) Händelser vid Västerhavet. I Nilsson, L (red). *Perspektiv på Västsverige*. SOM-rapport 31, SOM-institutet, Göteborgs universitet, Göteborg.
- Weibull, L och Nilsson, L (2002) EU-toppmötet i svensk opinion. I Holmberg, S och Weibull, L (red) *Det våras för politiken*. SOM-rapport 30, SOM-institutet, Göteborgs universitet, Göteborg.

FLERNIVÅDEMOKRATI OCH VÄLFÄRDSPOLITIK I STORSTADSLÄNEN¹

LENNART NILSSON

I inget annat OECD-land spelar den offentliga sektorn en så stor roll i välfärdspolitikerna som i Sverige. Under de senaste årtiondena har dock den offentliga sektorn genomgått en strukturomvandling som inneburit att den tidigare enhetliga och starkt sektoriserade samhällsorganisationen med tonvikt på två nivåer, staten och kommunerna, ersatts av större organisatorisk mångfald med fler nivåer. Dessutom har gränserna mellan de offentliga och privata sfärerna förskjutits med ökade inslag av privata organisationer som svarar för offentligt finansierade tjänster. Denna omvandling av samhällsorganisationen har genomförts under en period som präglats av dramatiska svängningar i ekonomin och av ideologiska strömkantringar.

Den nya demokratiska beslutsorganisationen är inte resultatet av samlade beslut som tagits av en instans vid ett tillfälle utan har vuxit fram genom beslut i riksdag, på regional nivå och i fullmäktigeförsamlingar under en följd av år. De nya institutionerna har emellertid förändrat förutsättningarna för mötet mellan medborgarna och deras företrädare.

I storstadsregionerna aktualiseras med speciell tydlighet förhållandet mellan funktion och yta, dvs. på vilken nivå ansvaret för utövandet av offentliga uppgifter skall läggas. I de tre största städerna har införts en subkommunalnivå med stadsdelsnämnder. Vidare har kompetensfördelningen mellan staten och landstingen/regionerna varit föremål för ett flertal utredningar. När debatten om mellannivån i den svenska samhällsstrukturen på nytt skjutit fart har det skett mot bakgrund av utvecklingen i Europa och Sveriges medlemskap i EU. "Regionernas Europa" lyfter fram denna nivå som aktör mellan staten och kommunerna främst när det gäller regional utveckling (Sandberg och Ståhlberg 2000). Från och med den 1 januari 1998 bor drygt halva Sveriges befolkning i de tre storstadslänen och de nybildade regionerna i Skåne och Västra Götaland har ansvar både för regionala utvecklingsfrågor och välfärdfrågor, främst hälso- och sjukvården.

Efter valet 1998, då den socialdemokratiska regeringen fortsatte att styra Sverige, övertog borgerliga koalitioner makten i landstinget i Stockholms län och i Skåne och Västra Götaland, men i de två regionerna med stöd av regionala partier: Skånes väl respektive Sjukvårdspartiet – Folkets vilja. Efter en "regeringskris" våren 2000 i Västra Götalandsregionen ersattes den borgliga majoriteten av en blocköverskridande samverkan mellan c, fp och s med stöd av mp. I de tre storstadslänen markerade de borgliga majoriteterna efter valet 1998 tydligt viljan att föra en alternativ välfärdspolitik i relation till den socialdemokratiska regeringens politik på nationell

nivå med bl.a. ökade inslag av privat serviceproduktion. Detta kom till tydligt uttryck i sjukvårdpolitiken, där de i riksdagen samverkande partierna, s, mp och v, genomförde en lagändring som inskränkte landstingens rätt att överlämna driften av akutsjukhus till ”den som driver verksamheten med syfte att skapa vinst åt ägare” (Prop. 2000/01:36).² Konflikten mellan den nationella och den regionala nivån sattes på sin spets i Stockholms län, där den styrande majoriteten inte godtog det gällande skatteutjämnningssystemet som en förutsättning för den egna politiken i landstinget, vilket ledde till snabbt växande underskott.

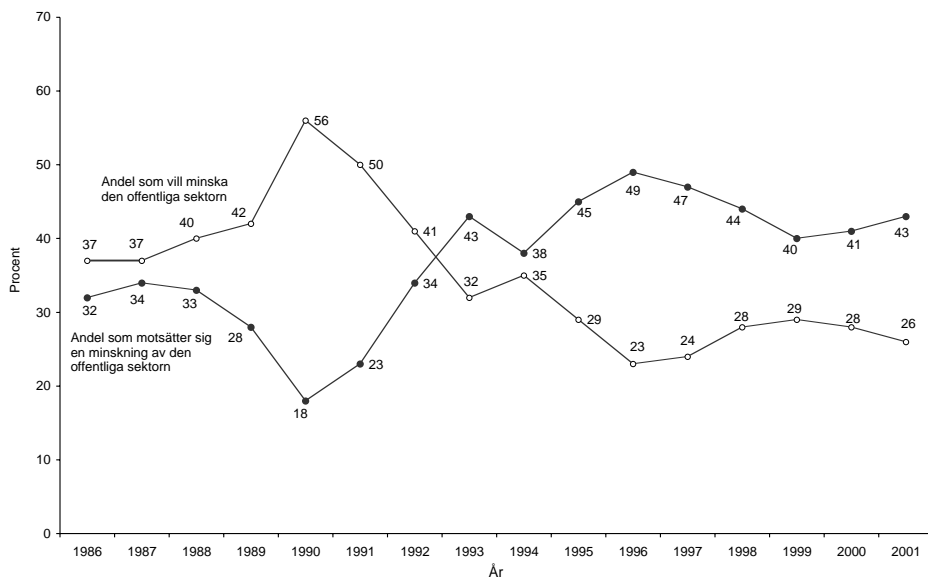
I denna artikel skall medborgarnas åsikter om välfärdspolitiken i de tre storstads-länen belysas i två avseenden: inställningen till den offentliga sektorns gränser – den offentliga sektorns storlek, privatisering och skatter – samt bedömningen av service inom olika verksamhetsområden. Det sker mot bakgrund av en redovisning av utvecklingen i Sverige som helhet. Underlaget för analyserna utgöres av data från de nationella SOM-undersökningarna 1986-2001 samt de västsvenska SOM-undersökningarna 1992-2001 och Skåneundersökningen 2001.

Svenska folket och den offentliga sektorns gränser

Under den senaste femtonårsperioden har stora opinionsförskjutningar ägt rum i synen på den offentliga sektorns gränser. Fram till 1988 var svenska folkets inställning till den offentliga sektorns storlek förhållandevis stabil och tudelad med ungefär lika många som ville bibehålla som minska den. I slutet av 1980-talet, då det förelåg ett överskott för den konsoliderade offentliga sektorn, rasade opinionsstödet. År 1990 var det tre gånger så många som ville skära ner som motsatte sig en minskning. Därefter vände trenden, och 1993 då underskottet i den offentliga sektorns finanser var som störst, var det för första gången i SOM – undersökningarna övervikt för andelen personer som motsatte sig en minskning. Under de följande åren ökade uppslutningen bakom den offentliga sektorn och 1996 var gapet mellan dem som vill bevara en stor offentlig sektor och dem som vill minska rekordstort. Med en förbättrad samhällsekonomisk situation minskade skillnaden därefter stegvis fram till 1999. Åren 2000 och 2001 ökade andelen som inte vill minska den offentliga sektorn medan andelen som vill skära ner avtog. (Se figur 1).

I denna centrala vänster-högerfråga har också spännvidden mellan de positioner som partiernas sympatisörer intagit varit betydande, men varierat över tid. Genomgående har vänsterpartiets sympatisörer varit mest positiva och moderata samlingspartiets mest negativa till den offentliga sektorn. Under perioden 1986-1988 var opinionen stabil också inom de olika partierna. Därefter försköts positionerna inom alla partier mot en mer negativ inställning till den offentliga sektorn. År 1990 var opinionsbalansen negativ inom samtliga partier. Det var främst sympatisörer till de partier som varit mest positiva till den offentliga sektorn som hade närmat sig de traditionella borgerliga väljarnas negativa positioner.

Figur 1 Svenska folkets åsikter om den offentliga sektorn i SOM-undersökningarna 1986-2001 (procent)

Kommentar: De svarande fick ta ställning till förslaget *Minska den offentliga sektorn* med svarsalternativen: *mycket bra förslag, ganska bra förslag, varken bra eller dåligt förslag, ganska dåligt förslag* och *mycket dåligt förslag*. Andelen som tagit ställning till frågan utgör andelen vet ej. I procentbasen ingår samtliga svarande utom de som avstått från att besvara hela frågesviten om aktuella förslag. Värdena för 1998-2001 avser den politikinriktade riksundersökningen.

Därefter vände trenden ånyo och blev mer positiv till den offentliga sektorn, först inom v och s. Fram till 1996/97 blev samtliga partiers sympatisörer mer negativa till minskningar av den offentliga sektorn. Bland borgerliga sympatisörer var förändringarna mycket stora. Åren 1996-97 var det bara bland moderata samlingspartiets sympatisörer som det finns en opinionsövervikt för att minska den offentliga sektorn. Därefter försvagades motståndet mot en minskning något. År 2000 ökade dock spännvidden på nytt genom att vänsterpartiets och moderata samlingspartiets sympatisörer gick åt vänster respektive åt höger, vilket medförde en ökad polarisering, men balansmättet för samtliga var i huvudsak oförändrat. Opinionsläget år 2001 innebar en svängning mot en något mer positiv syn på den offentliga sektorn inom flertalet partier.

Avgörande för en indelning i offentligt eller privat är i vilken utsträckning det offentliga reglerar, finansierar och är ansvarig för produktionen (Lundqvist 2001). Offentlig finansiering och produktion förutsätter reglering men reglering kan också ske av verksamhet som drivs i privat regi med privat finansiering. Privatisering

i vid mening innebär att det offentliga inflytande i något eller några av dessa tre avseenden minskas, men används vanligen som benämning på en minskning av den offentliga finansieringen och/eller produktionen. Det är i denna senare betydelse som det kommer att användas här.

Privatisering har förespråkats som en strategi inom välfärdspolitiken av huvudsakligen två skäl nämligen, att minska kostnaderna och att erbjuda individuell anpassning och större valfrihet (Esping-Andersen 1996). Marknadsreformers effekter på välfärdspolitiken är emellertid omstridda. Statsvetarna Blomqvist och Rothstein konstaterar efter en analys av forskningen inom området att själva utformningen av systemen uppvisar stora skillnader och att problemen och möjligheterna påverkas av olika institutionella lösningar. En jämförelse mellan skolan och sjukvården visar att det föreligger betydande skillnader i detta avseende mellan de två verksamhetsområdena. En bedömning av effekterna kräver därför att förhållandena studeras i de enskilda fallen; ”Allt avgörs i detaljerna” (Blomqvist och Rothstein 2000). Marknadsreformer har i många fall medfört ökad valfrihet, men valfrihet förutsätter inte alltid privata alternativ och all privatisering har inte medfört ökad valfrihet.

I SOM – undersökningarna har ingått frågor om förslag till privatisering sedan 1987 (Nilsson och Strömberg 1988). Områdena som här är av intresse är sjukvård, skola och äldreomsorg. Skola och äldreomsorg är centrala primärkommunala uppgifter medan sjukvården är den viktigaste landstingskommunala/regionala uppgiften.

Fyra av frågorna avser en privatisering i betydelsen övergång till en ökad andel privat produktion:

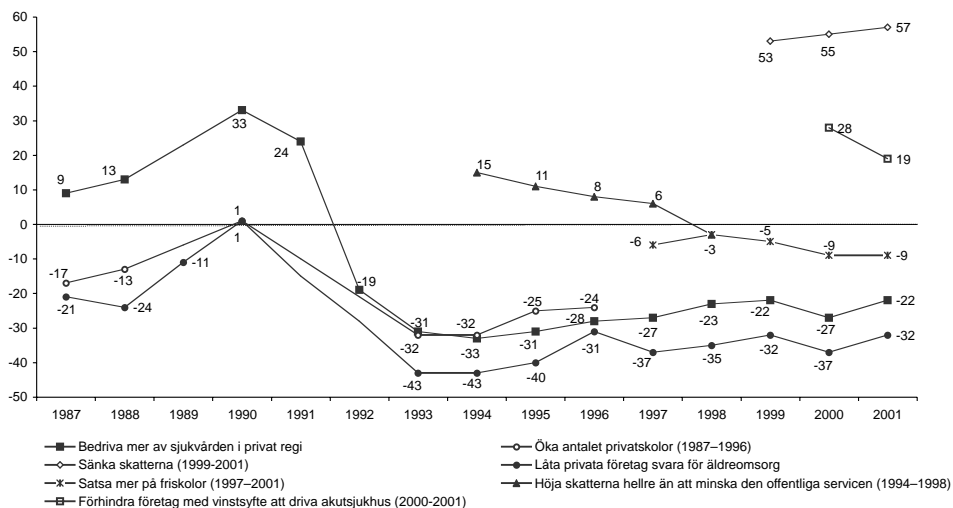
- Bedriva mer av sjukvården i privat regi,
- Förhindra företag med vinstsyfte att driva akutsjukhus, fr.o.m. 2000,
- Öka antalet privata skolor t.o.m. 1996/satsa mer på friskolor fr.o.m. 1997,
- Låta privata företag svara för äldreomsorg.

Gemensamt för tre av förslagen är att de avser en förändring mot ökade privata inslag i produktionen av offentligt finansierade tjänster och ett avser att förhindra denna typ av privatisering men inte en övergång till en huvudsakligen icke-offentlig modell.

Förändringen av attityden till privatisering följer samma huvudmönster som inställningen till den offentliga sektorn som helhet. Motståndet mot privatiseringar minskade 1988 – 1990. År 1990 fanns ett klart stöd för privatiseringar inom sjukvården, medan det var lika många för som emot privatiseringar inom skola och äldreomsorg. Därefter rasade opinionsstödet för privata alternativ bland medborgarna. År 1993 var motståndet mot privata lösningar inom sjukvård, skola och äldreomsorg väsentligt större än 1987. På dessa tre områden tog en majoritet avstånd från ytterligare privatiseringar. För sjukvården var förändringen särskilt markant.

Under perioden 1993 – 1996 minskade motståndet mot privatiseringar inom sjukvård, skola och äldreomsorg något. Därefter har förskjutningarna gått i olika riktning. Inom skolans område skedde en svängning mot större stöd för alternativ till den kommunala skolan. Perioden 1997-2001 har läget varit oförändrat med en svag övervikt *emot* ökade satsningar på friskolor, men med stora skillnader mellan olika delar av landet (Carlsson 2002). För privat sjukvård var opinionsläget oförändrat 1997, men fram till 1999 fortsatte den svaga trenden i riktning mot minskat motstånd mot privata lösningar. Attityden till privat äldreomsorg var mer negativ 1997 än året innan. Efter detta ”hack i kurvan”, som påverkades av mediernas behandling av fallet Polhemsgården (Nilsson 2000), avtog även på detta område motståndet mot privata lösningar något fram till 1999.

Figur 2 Svenska folkets inställning till privatisering inom sjukvård, skola och äldreomsorg samt skatter 1987-2001 (balansmåt)

Kommentar: Förslagets formulering framgår av figuren. Balansmättet anger andelen för minus andelen emot respektive förslag.

De samlade effekterna av de stora svängningarna i privatiseringsopinionen är mycket stora. Under tioårsperioden 1987 – 1999 i det närmaste halverades avståndet mellan vänsterpartiets och moderata samlingspartiets sympatisörer inom de fyra undersökta områdena och det minskade avståndet var resultatet av att både partierna till vänster och till höger förflyttade sig mot mitten. När det gällde att bedriva sjukvård och äldreomsorg var det främst de borgerliga partiernas sympatisörer som rörde sig mot mitten medan det var v- och s- sympatisörerna som förflyttade sig när det gällde skola.

År 2000 gick de moderata sympatisörerna åt höger i samtliga frågor. Omvänt gick v- och s-sympatisörerna till vänster. För övriga partier var förändringarna mindre enhetliga. När det gäller förslaget att förhindra företag med vinstsyfte att driva akutsjukhus fanns det en klar majoritet för bland mp, v, s och c, en svag övervikt för bland fp och kd och en övervikt emot bland m år 2000. I den nya frågan om ”stopplagen” för akutsjukhus, som drivs med vinstintresse, var samtliga partiers sympatisörer, utom kd:s, något mindre positiva ett år senare.

I frågorna om privatisering av skola, omsorg och vård utkristalliserades år 2000-2001 ett huvudmönster med v- och s- sympatisörerna klart emot privatiseringar och m-sympatisörerna övervägande för medan övriga partiers sympatisörer placerade sig mellan de två positionerna i varierande grupperingar. Medborgarnas attityder till privatisering är främst en fråga om ideologi och inte en fråga om missnöje med offentlig service (Nilsson 2001).

I alla tider och i alla länder har människor klagat över skatter och andra pålagor. Skatterevolter har brutit ut och protestpartier har bildats. Det finns emellertid inget entydigt samband mellan skattenivå och skatteprotest. I välfärdsstater med en utbyggd service och omfattande transfereringar till hushållen är medborgarnas syn på avvägningen mellan betalningen i form av skatter och vad staten ger människorna central (Peters 1991). Svenska folkets inställning till skatterna har kartlagts i ett flertal undersökningar under efterkrigstiden. Svenskarna har visserligen allmänt sett ansett att skatterna är för höga; framför allt gällde det marginalskatteerna före den stora skattereformen. Mot slutet av 1960-talet ansåg en majoritet av svenska folket också att skatterna var för höga också i förhållande till förmånerna, medan majoriteten under 1980- och 1990-talen gjorde bedömningen att skatterna var rimliga i relation till förmånerna (Åberg 1993).

Valåret 1994, som präglades av budgetunderskott och ökande statsskuld, fanns en klar övervikt för att *höja skatterna hellre än att minska den offentliga servicen*. Med en förbättrad ekonomisk situation förbyttes emellertid stödet för skattehöjningar hösten 1998 i en svag övervikt för att *inte* höja skatten i relation till offentlig service. (Se figur 2). Partierna och deras sympatisörer intog i frågan sina traditionella positioner på vänster-högerskalan men under perioden 1994-1997 minskade spännvidden mellan partierna genom att såväl v- och s- som m- sympatisörer förflyttade sig mot mitten. Valåret 1998 fortsatte denna tendens på vänsterkanten medan motståndet mot skattehöjningar skärptes bland de borgerliga partiernas sympatisörer. Mot bakgrund av den senare debatten har frågan om skattehöjningar inte ställts i riksundersökningarna 1999 – 2001, men en fråga om att *sänka skatterna*. Om skatterna inte kopplas till service fanns bland svenska folket en klar övervikt för att sänka skatterna, år 2001, +57. Det gällde också inom samtliga partier men spännvidden var också i skattesänkingsfrågan stor mellan de olika partiernas sympatisörer.

Inställningen till den offentliga sektorns gränser i de tre storstadslänen 2001

Synen på den offentlig sektor och attityderna till privatisering och skatter överensstämmer för befolkningen i de tre storstadslänen med opinionen i dessa frågor i hela Sverige.³ Balansmåtten för invånarna var i det närmaste identiska med värdena för svenska folket. Endast när det gäller att *satsa mer på friskolor* översteg skillnaden tio balansmåttsheter och medborgarna i Stockholms län var mer positiva till en sådan satsning.

Vid en jämförelse mellan opinionen i de tre storstadslänen kan konstateras att motståndet mot privatiseringar och en minskning av den offentliga sektorn var minst i Stockholms län, även om skillnaderna var små. Omvänt var opinionen i Västra Götaland något mer kritisk till privatiseringar på flertalet områden.

Även om skillnaderna mellan opinionen i frågor om den offentliga sektorns gränser totalt sett var begränsade var skillnaderna mellan partiernas sympatisörer också inom länen stora. I Stockholm län var polariseringen genomgående störst. Det stora avståndet där beror både på att moderata sympatisörer stod längre till höger än i övriga storstadslän och att vänsterpartiets intog en position längre till vänster. Men även socialdemokraternas sympatisörer stod i Stockholms län i flertalet frågor längre till vänster än i andra storstadslän.

I skattefrågan fanns det liksom i hela Sverige en mycket klar övervikt för att sänka skatterna i de tre undersökta länen. Bland alla partiernas sympatisörer i storlänen fanns det också fler som ville *sänka skatterna* än som var emot en skattesänkning. Det enda undantaget utgjorde v-sympatisörerna i Stockholms län. Om en skattesänkning relateras till servicen var det emellertid en klar övervikt för att *höja kommunal-/landstingskatten hellre än att minska servicen* och i Skåne och Västra Götaland var det bara m-sympatisörerna som motsatte sig en skattehöjning om det skulle innebära en sänkning av servicenivån. För Stockholms län och hela Sverige saknas uppgifter.

Det finns också ett starkt samband mellan synen på den offentliga sektorn och inställningen till att höja skatten. Personer som vill minska den offentliga sektorn är mer benägna att inte vilja höja/sänka skatterna och personer som inte vill minska den offentliga sektorn är i större utsträckning beredda att höja skatterna. Detta samband gäller också inom partierna. I det följande skall ställningstagandet i dessa två avseenden kommenteras för Skåne och Västra Götaland, där det föreligger data för år 2001.

Hösten 2001 var både skåningar och västsvenskar benägna att genomföra en höjning av landstings/kommunalskatten för att undvika nedskärningar av offentlig service. Hälften av de svarande med en bestämd uppfattning ansåg att man inte skulle minska den offentliga sektorn och höja kommunal/landstingskatten. Omvänt motsatte sig närmare 20 procent en skattehöjning men ville minska den offentliga sektorn. Av övriga ville knappt 20 procent både höja skatten och minska den offentliga sektorn medan drygt 10 procent, varken ville göra det ena eller det andra.

Tabell 1 *Inställning bland medborgare i Sverige och de tre storstads länen till privatisering, den offentliga sektorn samt skatter efter parti och totalt 2001 (balansmått)*

Förslag	Parti	v	s	mp	c	fp	kd	m	Annat	Samt- Sliga	Antal svarande
Bedriva mer av sjukvården i privat regi											
Sverige		-64	-53	-22	-16	8	-1	36	-23	-22	3511
Skåne		-61	-51	-35	-24	3	-9	32	-20	-20	1712
Stockholms län		-81	-67	-	-	-	9	36	-	-19	642
Västra Götaland		-63	-53	-28	-30	3	12	38	-27	-22	3494
Förhindra företag med vinstsyfte att driva akutsjukhus											
Sverige		49	35	33	11	2	17	-21	43	19	1677
Skåne		55	29	42	24	34	29	5	14	26	1712
Stockholms län		-	30	-	-	-	-	-28	-	15	298
Västra Götaland		56	29	27	27	23	18	7	24	25	3494
Låta privata företag svara för äldreomsorg											
Sverige		-63	-57	-27	-33	-9	-14	15	-39	-32	3509
Skåne		-57	-54	-29	-35	-7	-22	15	-26	-28	1715
Stockholms län		-71	-67	-	-	-	-16	17	-	-28	642
Västra Götaland		-67	-63	-37	-42	-13	-5	15	-41	-35	3498
Satsa mer på friskolor											
Sverige		-52	-37	2	-7	16	19	39	-12	-9	1676
Skåne		-34	-27	-5	-7	18	22	37	9	0	1715
Stockholms län		-	-37	-	-	-	-	58	-	2	298
Västra Götaland		-34	-33	-5	-16	19	27	35	-4	-6	3494
Minska den offentliga sektorn											
Sverige		-63	-44	-26	-5	-2	5	39	-18	-17	3511
Skåne		-59	-37	-42	4	-2	3	25	-21	-16	1716
Stockholms län		-77	-54	-	-	-	7	47	-	-10	642
Västra Götaland		-54	-34	-33	-5	5	21	40	-30	-11	3498
Sänka skatterna											
Sverige		19	47	32	63	65	70	87	51	57	3507
Skåne		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stockholms län		-14	28	-	-	-	86	84	-	52	641
Västra Götaland*		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Höja kommunal/landstingsskatten hellre än att minska servicen.											
Sverige		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Skåne		55	34	26	35	6	9	-8	29	20	1716
Stockholms län		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Västra Götaland		52	45	33	35	18	21	-4	9	27	3495

Kommentar: Förslagets formulering framgår av vänsterkolumnen. Parti avser partisympati. För parti redovisas ej tal som baseras på färre än 40 personer.

Innan skattehöjningen i Västra Götalandsregionen 2001 var stödet för en skattehöjning större.

Partiernas sympatisörer intog också i detta avseende sina positioner på vänsterhögerskalan och avstånden dem emellan var stora. Både i Skåne och i Västra Götaland var det ca två tredjedelar av v-, s- och mp-sympatisörerna med en bestämd åsikt som inte ville minska den offentliga sektorn men hellre höja kommunal/landstingsskatten och bland moderater med en bestämd uppfattning var det knappt 50 procent som hade åsikten att man inte skulle höja kommunal/landstingsskatten men minska den offentliga sektorn.

Den offentliga sektorn, skatterna och privatisering utgör centrala frågor i den politiska debatten och medborgarnas åsikter struktureras i hög grad av ideologi och partisympati. För de politiska partierna har de också varit viktiga frågor på den politiska agendan i beslutande församlingar och i den interna diskussionen inom partierna. I Västra Götalandsregionen har skattefrågan varit direkt avgörande för ”regeringsbildningen”.

I de andra storlänerna valde ”regeringarna” andra strategier för att hantera den bristande balansen i ekonomin eller valde att skjuta problemet framför sig. I Stockholms läns landsting ifrågasattes de statliga spelreglerna för verksamhetens bedrivande. Det uttalade syftet var att få till stånd en ändring av skatteutjämnningssystemet för att den vägen tillföra nya resurser. Det innebar att man inte levde upp till kravet på självstyre i betydelsen att göra en avvägning mellan resurser och uppgifter utan eftersträvade att påverka rikspolitiken och därmed förutsättningarna för landstingspolitiken i Stockholms län.

Medborgarnas bedömning av offentligt finansierad service

Medborgarna kommer i skilda faser av livet i kontakt med offentligt finansierad service i kommunerna. Det gäller barnomsorg, fritidsverksamhet, skola, kulturaktiviteter samt äldreomsorg. Vid behov finns rätt till handikappomsorg och socialtjänst. Kommunerna har också ett ansvar för grundläggande samhällsservice som tillgång till bostäder, gator och vägar, kollektivtrafik och miljövård. På vissa områden ansvarar kommunen ensamt för tjänsterna men på flera områden har konkurrensut-sättning och alternativ driftformer blivit vanligare under 1990-talet (Svenska kommunförbundet 1999).

I vilken utsträckning medborgarna har uppfattning om samhällsservicen varierar mellan olika verksamhetsområden, främst beroende på i vilken utsträckning man har erfarenheter av servicen. Bedömningen av service innebär att den faktiska servicen som den uppfattats av medborgarna sätts i relation till förväntningarna på service. Bilden av den service som erbjuds kan ha registrerats genom egna erfarenheter, personlig information från andra som har erfarenheter eller information på annat sätt, vanligen via medier. Även egen yrkesverksamhet inom berört område kan ha bildat underlag för ställningstagande för den som inte nyttjar tjänsterna.

Tabell 2 Förändringar i svenska folkets bedömning av service 1991-1996 och 1996-2001 (balansmått och förändring av balansmättet)

1991 – 1996	1996 – 2001
Samhällsstruktur	
Miljövård	Gator och vägar
1992 – 1995	+32 – +2 (-30)
+3 – +18 (+15)	Renhållning på allmänna platser, 1998 – 2001
	+31 – +20 (-11)
	Tillgång på bostäder
	+31 – +3 (-28)
	Möjligheten att få arbete
	-46 – -8 (+38)
Vård	
	Vårdcentral
	+49 – + 31 (-18)
	Folktandvård
	+47 – + 34 (-13)
	Barnvårdscentral
	1998 – 2001
	+38 -- +24 (-14)
Barnomsorg och skola	
	Kommunal grundskola
	+33 – +17 (-16)
Social omsorg	
Äldreomsorg	- -
+12 -- -4 (-16)	
Fritid och kultur	
	Idrottsanläggningar
	+45 – +34 (-11)
	Kulturaktiviteter
	+34 – +23 (-11)

Kommentar: I riksundersökningen hade frågan 1992-2001 följande lydelse: *Vad anser Du om servicen i Din kommun på följande områden:* med svarsalternativen *Mycket nöjd, Ganska nöjd, Varken nöjd eller missnöjd, Ganska missnöjd, Mycket missnöjd* samt *Vet ej*. I 1991 års undersökning hade frågan följande formulering: *I vilken utsträckning är Du nöjd med servicen i Din kommun på följande områden:* med samma svarsalternativ. Balansmättet anger andelen nöjd minus andelen missnöjd. Vet ej-svaren ingår i procentbasen.

I SOM-undersökningarna kartläggs årligen medborgarnas bedömning av service inom fem huvudområden: samhällsstruktur, hälso- och sjukvård, barnomsorg och skola, social omsorg samt fritid och kultur, totalt närmare 30 verksamhetsområden (Nilsson 2001). Opinionsen när det gäller olika serviceområden sammanfattas med hjälp av ett balansmått, som anger andelen mycket eller ganska nöjd minus andelen

som är mycket eller ganska missnöjd. Vet ej-svaren ingår i procentbasen. Värdet kan variera från +100, om alla är nöjda, till -100, om alla är missnöjda och påverkas av två faktorer, hur många som har en uppfattning och differensen mellan andelen nöjda och andelen missnöjda. I tabell 2 redovisas de förändringar som överstiger 10 balansmåttsenheter för de två femårsperioderna 1991-1996 respektive 1996-2001.

Under första hälften av 1990-talet, då resurserna minskade inom flera verksamhetsområden, gjorde medborgarna samma bedömningar 1996 som 1991. På ett område, miljövård, ökade till och med tillfredsställelsen med insatserna kontinuerligt. Därutöver blev medborgarna mindre nöjda med äldreomsorgen. Under andra hälften av 1990-talet, då den ekonomiska situationen i Sverige gradvis förbättrades, blev svenskarna allt mindre nöjda med de offentliga insatserna inom centrala välfärdsområden som primärvård och folktandvård, kommunal grundskola samt idrottsanläggningar och kulturaktiviteter. Dessutom blev medborgarna främst i storstadsregionerna mindre tillfredsställda med bostadssituationen samt kollektivtrafiken och renhållningen på allmänna platser. Den största negativa förändringen registrerades för gator och vägar och den gällde hela landet. På ett grundläggande område, möjligheterna att få jobb, minskade emellertid missnöjet i snabb takt.

I en rad undersökningar har påvisats att brukare med egen erfarenhet av service inom berörda områden är mera nöjda än medborgare i allmänhet. Personer som har anhöriga som nyttjar servicen intar i detta avseende en mellanställning. För bedömningen av service är det brukarrollen och egna erfarenheter som är avgörande och inte ideologi och partisympati (Nilsson 2001).

Tidigare SOM-undersökningar visar att det finns stora skillnader mellan bedömningen av service i olika ortstyper beroende på skilda behov, faktiskt serviceutbud och befolkningssammansättning, t.ex. är behovet av kollektivtrafik annorlunda på landsbygden än i storstäderna och utbudet av kultur är större i storstäder än i glesbygden.

Ett genomgående mönster i undersökning efter undersökning är alltså att brukare är mer nöjda än medborgare i allmänhet, dvs. de med egna erfarenheter är klart mindre kritiska än de som saknar personlig kontakt med verksamhetsområdet. Det som har möjlighet till indirekt kontakt med verksamheten genom anhöriga bildar en mellangrupp. Medborgare som är beroende av annan information vanligen genom medier, är alltså genomgående mer kritiska. Det är mot denna bakgrund som storstadsbornas mera kritiska förhållningssätt skall ses. Räckvidden av de personliga erfarenheterna är mindre än i andra typer av kommuner, där den personliga kommunikationen spelar större roll för bilden av kommunen och dess verksamhet.

I det följande skall bedömningen av service bland medborgare i de tre storstadslänen analyseras. Redovisningen sker mot bakgrund av bedömningen i hela Sverige. Uppgifterna baseras på SOM-undersökningen med ca 1700 svarande i hela Sverige, varav ca. 300 i Stockholms län hösten 2001. I Skåne och Västra Götaland genomfördes separata undersökningar. Den s.k. Skåneundersökningen genomfördes våren

2001 och omfattande Malmöregionen samt Eslövs kommun (49 procent av Skånes befolkning) med närmare 1700 svarande, medan den västsvenska SOM-undersökningen omfattade hela Västra Götalands län med ca 3800 svarande.⁴

Tabell 3 Medborgarnas bedömning av service i hela Sverige, Skåne, Stockholms län samt Västra Götaland 2001 (balansmått)

Serviceområde	Sverige	Skåne/ Malmöreg.	Stockholms län	Västra Götaland
Samhällsstruktur				
Kollektivtrafik	17	36	18	30
Gator och vägar	2	22	1	-9
Renhållning på allmänna platser	20	17	-5	19
Tillgång på bostäder	3	-16	-47	2
Miljövärd	15	14	4	16
Möjligheten att få jobb	-8	-7	8	-6
Vård				
Sjukhusvård	37	42	26	31
Vårdcentral	31	37	18	29
Privatläkare	25	40	28	24
Folktandvård	34	36	23	40
Privattandläkare	39	47	41	43
Barnavårdcentral	24	21	26	27
Barnomsorg och skola				
Kommunal barnomsorg	21	20	11	22
Föräldrakooperativ barnomsorg	9	-	8	5
Kommunal grundskola	17	16	9	23
Kommunal gymnasieskola	19	15	12	19
Friskolor	5	3	9	5
Social omsorg				
Äldreomsorg	-4	3	-8	4
Socialtjänst	-4	-3	-4	-1
Färdtjänst	4	3	3	3
Handikappomsorg	2	2	2	4
Fritid och kultur				
Idrottsanläggningar	34	43	23	42
Fritidsverksamhet	27	31	23	25
Bibliotek	63	73	57	63
Kulturaktiviteter	31	38	31	33
Turism	20	13	19	21
Servicen som helhet de senaste 12 månaderna				
Hemkommunen	*	39	27	33
Västra Götalandsregionen/ Region Skåne	*	10	-	3
Antal, totalt	1732	1782	306	3808

Kommentar: Frågan lyder: 'Vad anser Du om servicen i den kommun där Du bor på följande områden: ...?' Svartalternativen är 'mycket nöjd', 'ganska nöjd', 'varken nöjd eller missnöjd', 'ganska missnöjd', 'mycket missnöjd samt 'vet ej'. Balansmättet visar andelen nöjda minus andelen missnöjda. * Delfrågan ej ställd detta år / i denna undersökning.

I ett flertal tidigare undersökningar har påvisats att medborgare är väsentligt mer nöjda med kollektivtrafiken i storstadsområdena än i andra ortstyper (Nilsson 1990 och 2001). År 2001 gällde detta för Skåne och Västra Götaland, medan de boende i Stockholms län låg på samma nivå som för hela riket. I Skåne var man mest nöjda med vägnätet medan västsvenskar var minst nöjda med gator och vägar. Invånare i Stockholmsregionen var mer kritiska än boende i andra delar av landet till renhållningen på allmänna platser och miljövården. Bostadssituationen var likaså mest bekymmersam i Stockholms län med balansmått -47 för tillgången på bostäder. Även för Skåne var balansmättet negativt och det gällde också för Göteborgs stad medan det låg kring noll för hela Västra Götaland.

När det gäller möjligheterna att få arbete var invånarna i Stockholms län klart mer tillfreds än boende i andra storlän och i Sverige som helhet. Enligt de boende i Stockholms län hade dock inte infrastrukturen byggts ut i den takt som gör att bostäder, miljö och trafik kunnat anpassas till den snabba expansionen. Ansvaret för samhällsstrukturfrågorna är emellertid delat mellan stat, landsting och kommuner.

För den politiska mellannivån är vården av speciellt intresse eftersom landstingen/regionerna tilldelats huvudansvaret för detta serviceområde. Vid en jämförelse mellan de tre storstadslänen i SOM-undersökningarna var invånare i Stockholms läns landsting mindre nöjda med vårdcentraler och folktandvård än vad boende i andra undersökta län var. För Stockholms län och Västra Götalands län, där det föreligger möjligheter till jämförelser också för år 2000, var även om nivåerna förändrats, mönstret detsamma dvs. inga skillnader för sjukhusvård och barnvårdscentraler eller för privatläkare och privattandläkare men lägre värden för primärvården och folktandvården i Stockholms län.

Invånare i Skåne var mer nöjda med sjukhusvård och privatläkare än boende i andra län. Skåneundersökningen avviker emellertid i två avseenden från de övriga undersökningar, som bildar underlaget för jämförelserna. Den genomfördes ett halvår tidigare, våren 2001.⁵ Vidare omfattade den främst storstadsregionen i länet, (49 procent av Skånes befolkning). Medborgare i storstäder är mer nöjda med privatvård, där den är väsentligt vanligare. Om jämförelsen istället avser år 2000 och görs mellan Göteborgsregionen och den utvidgade Malmöregionen är skillnaderna mera begränsade, dvs. understiger 10 balansmåttensheter, men går i samma riktning som redovisas i tabell 5. (Se *Skåneundersökningen 2001*, SOM-institutet).

Vid jämförelser mellan medborgarnas servicebedömningar i de tre storstadslänen, där ansvaret åvilar primärkommunerna kan medborgarnas bedömningar inte direkt relateras till beslutsterritoriet för respektive funktion. I det följande skall emellertid uppgifterna för *Barnomsorg och skola*, *Social omsorg* och *Fritid och kultur* kortfattas kommenteras liksom servicen som helhet för *Hemkommunen* och *Regionen* i Skåne och Västra Götaland.

Inom *Barnomsorg och skola* var 2001 allmänheten i Västra Götaland mer positiv till kommunal barnomsorg och grundskola än invånare i Stockholms län och

också i detta fall gäller förhållandena även år 2000. Skåningar och västsvenskar var likaså mer nöjda med äldreomsorgen än boende i huvudstadsregionen, men även i Skåne och Västra Götaland var det endast en svag positiv övervikt och balansmättet för hela riket var negativt.

I Stockholms län var man också klart mindre nöjda både 2000 och 2001 med idrottsanläggningarna. Inom kulturområdet kan noteras att man i Malmöregionen var mest tillfreds med biblioteken. Invånarna i de skånska kommunerna var också mer nöjda med den kommunala servicen som helhet än de som bor i kommunerna i Stockholms län. Efter en något mer positiv bedömning av den samlade servicen i Västra Götalandsregionen 2001 jämfört med året innan var bedömningen likartad i de två nybildade regionerna detta år.

Välfärdspolitiken i storstadslänen

Den positiva utvecklingen av Sveriges ekonomi och för många människor också av den egna ekonomin under slutet av 1990-talet bidrog till att öka förväntningarna också på den verksamhet som kommunerna och landstingen/regionerna ansvarar för. Bristen på påtagliga och snabba förbättringar av den offentligt finansierade servicen skapade dock en otakt i utvecklingen. Trots att ”det gick bra för Sverige” demonstrerade föräldrar och andra brukare mot otillräcklig kommunal service samtidigt som personal inom välfärdens organisationer protesterade.

I de tre storstadslänen bor idag mer än halva Sveriges befolkning och där sker den snabbaste tillväxten. Bland medborgare i storstadslänen var år 2001 polariseringen i välfärdspolitiska frågor starkast i Stockholms län. Det gällde frågor om den offentliga sektorns storlek, skatter och privatiseringar inom sjukvård, skola och omsorg. Medborgare i huvudstadsregionen var mest nöjda med möjligheterna att få jobb men i Stockholms län var medborgarna också mindre nöjda än invånarna i andra storstadslän med offentligt finansierad service. Det gällde ett flertal serviceområden inom samhällsstruktur, vård, skola och barnomsorg, social omsorg samt fritid och kultur. Omvänt var medborgarna i Skåne/Malmöregionen något mer nöjda än i genomsnitt och Västra Götaland intog i detta avseende en mellanställning. Den finansiella situationen skiljde sig dock påtagligt åt mellan de tre landstingen/regionerna, där den politiska majoriteten i Stockholms läns landsting med hänvisning till orättvisor i utjämningsystemet valt att inte balansera budgeten och redovisat mycket stora underskott.

Kärnan i självstyrelsebegreppet är att beslutsorganisationen under politiskt ansvar inför medborgarna skall besluta om rättigheter och skyldigheter för invånarna inom det territorium som avgränsas av respektive nivå. Avvägningen mellan förmåner och uppoffringar skall göras av folkvalda organ. Flernivådemokratien har aktualiserat principerna för kompetensfördelning mellan de olika beslutsnivåerna. Skilda majoriteter på olika nivåer har satt gränserna för självstyrelsen på prov, speciellt som det under senare år på nytt framträtt en tydligare ideologisk skiljelinje mellan

blocken och deras agerande i välfärdspolitik. Det skapade under mandatperioden 1998 – 2002 i storstadslänen öppna konflikter mellan riksnivån och den regionala nivån. För medborgarna innebar detta förhållande en mer komplex beslutssituation för ansvarutkrävande vid valen.

Noter

- ¹ En tidigare version av denna artikel ”Flernivådemokrati och välfärdspolitik” har publicerats i Holmberg, S och Weibull, L (2002) *Det våras för politiken*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- ² Inskränkningen i rätten att överlämna driften akutsjukhus till annan upphörde att gälla med utgången av 2002, då de i riksdagen samverkande partierna inte kunde enas om en förlängning av lagen.
- ³ Vid en jämförelse mellan medborgarnas attityder i Sverige och i Västra Götaland, där undersökningar genomförts sedan 1998, kan konstateras att skillnaderna är begränsade. Som mest uppgår skillnaderna i balansmåttensheter till: *minska den offentliga sektorn 8, bedriva mer av sjukvården i privat regi 5, förhindra företag med vinstsyfte att driva akutsjukhus 6, låta privata företag svara för äldreomsorg 5 samt satsa mer på friskolor 7 enheter.*
- ⁴ För Västra Götaland finns möjlighet att jämföra servicebedömningarna för de närmare 300 västsvenskar som ingick i Riksundersökningen och bedömningarna som gjordes av de mer än tio gånger så många svarande i den separata undersökningen i Västsverige. På inget enskilt serviceområde överstiger skillnaden i balansmått sex enheter, dvs. tre procent. De begränsade skillnaderna vid denna jämförelse ligger till grund för redovisningen av servicebedömningarna för boende i Stockholms län baserade på riksundersökningen. Dessutom kan konstateras att det huvudmönster som gällde för skillnaderna mellan Stockholms län och Västra Götaland år 2001 också gällde år 2000.
- ⁵ Mellan år 2000 och 2001 minskade balansmättet för sjukhusvård och vårdcentraler i Sverige som helhet med 5 respektive 6 enheter och i Västra Götaland med 7 respektive 11 enheter (*Västra Götaland 2001*, SOM-institutet).

Referenser

- Blomqvist, Paula & Rothstein, Bo (2000) *Välfärdsstatens nya ansikte. Demokrati och marknadsreformer inom den offentliga sektorn*. Agora.
- Carlson, B R (2002) ”Skolkvalitet för alla.” I Nilsson, L (red) *Flernivådemokrati i förändring*, SOM-rapport nr 27. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

- Esping-Andersen, Gösta (1996), "After the Golden Age? Welfare State Dilemmas in a Global Economy." I Esping-Andersen, Gösta, ed. *Welfare States in Transition*. Sage Publications.
- Lundqvist, L J (2001) "Privatisering – varför och varför inte." I Rothstein, B (red) *Politik som organisering. förvaltningspolitikens grundproblem*. Stockholm: SNS Förlag.
- Nilsson, L (1990), "Medborgarna och den kommunala servicen i olika ortstyper." I Holmberg, S och Weibull, L (red), *Medier och opinion i Sverige*, SOM-rapport nr 5. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, L (2000), "Opinionstrender och medieeffekter." I Fridolf, M (red), *Vem formar politiken i kommunerna?*. SNS Förlag
- Nilsson, L (2001) "Nöjda – missnöja medborgare." I Johansson, F, Nilsson, L och Strömberg, L, *Kommunal demokrati under fyra decennier*. Liber.
- Nilsson, L och Strömberg, L (1988) "Offentligt – privat, Svenska Folkets åsikter om privatisering och avreglering." I Holmberg, S och Weibull, L (red), *SOM-undersökningen 1987*, SOM-rapport nr 3. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, L och Westerstahl, J (1997) "Lokal självstyrelse i Sverige." I Jönsson, S m.fl. *Decentraliserad välfärdsstad. Demokrati, effektivitet, service*. Stockholm: SNS Förlag.
- Peters, G (1991), *The Politics of Taxation. A Comparative Perspective*. Blackwell.
- Proposition 2000/01:36, *Sjukhus med vinstsyfte*.
- Sambälle Opinion Massmedia, Västra Götaland 2001*, maj 2002.
- Sambälle Opinion Massmedia, Skåneundersökningen 2001*, december 2001.
- Sandberg, S och Ståhlberg, K (2000) *Nordisk regionalförvaltning i förändring*. Åbo Akademi.
- Svenska Kommunförbundet (1999), *Konkurrens för fortsatt välfärd? – om förekomst, omfattning, effekter och erfarenheter av konkurrensutsättning och alternativa driftsformer*. Kommentus Förlag AB.
- Åberg, R (1993), *Århundradets skattereform? Politik och opinion kring 1991 års skattereform*. Fritzes.

DE KYRKLIGA VALEN I GÖTEBORG

JAN STRID

Den 16:e september 2001 var det första valet till Svenska kyrkans olika organ efter det att kyrkan fått ändrade relationer till staten. I valet 1997 hade ca 6 procent av göteborgarna deltagit vilket var den lägsta siffran någonsin. Dessutom hade valdeltagande sjunkit, med ett undantag, de senaste fem valen (Strid 1997). Inför detta nya val var förhoppningarna stora, dels hade nya partier tillkommit, dels skedde valet vid annan tidpunkt än de borgerliga valen. I Göteborg hade det gamla partiet Kyrkans Vänner delats i två partier, Partiet Oberoende i Svenska Kyrkan (POSK) och Öppen Kyrka för Alla (ÖKA) eller snarare tre då partiet ställde upp i Örgryte församling under namnet Kyrkans vänner. Dessutom ställde Sverigedemokraterna för första gången upp. Detta parti som allmänt betraktades som främlingsfientligt och som andra partier uppmanade sina anhängare att stoppa genom att rösta. Vidare fick kyrkovalet en större massmedial bevakning än tidigare mycket beroende på just Sverigedemokraterna. En annan faktor som torde tala för ett högre valdeltagande var att valdeltagandet räknas i procent av de röstberättigade vilka är medlemmar i Svenska kyrkan. I och med att medlemsantalet minskat borde valdeltagande öka då ju de som stannat kvar som medlemmar torde ha ett större intresse av dessa frågor än de som lämnat kyrkan. Om man i stället skulle räkna valdeltagande i procent av antalet göteborgare (efter mantalsskrivningsort) skulle valdeltagandet ligga ca 2 procentenheter lägre. Dessutom borde ett större antal partier som deltog höja valdeltagandet.

Rösträttsåldern för deltagande i kyrkovalet var sänkt till 16 år och det som kunde tala mot ett ökat valdeltagande var just att ungdomar tidigare tenderat att rösta i långt mindre utsträckning än äldre. Även bristen på sakfrågor talade för ett minskat valdeltagande. Visserligen fanns under ytan kvinnoprästfrågan, att inte tillåta präster som var emot kvinnliga präster att bli kyrkoherdar samt vigsel av homosexuella men dessa frågor fick mycket liten medial uppmärksamhet.

Kyrkovalet bestod av fyra val: val till Kyrkomötet, val till Stiftsfullmäktige, val till det Samfällda kyrkofullmäktige samt val till Kyrkorådet. Kyrkomötet är Svenska kyrkans högsta beslutande organ och är den kyrkliga motsvarigheten till Sveriges riksdag. Kyrkomötet har 251 ledamöter vilka väljer Kyrkostyrelsen som kan liknas vid kyrkans regering. För att kunna bli vald till Kyrkomötet måste man vara 18 år, döpt och medlem av Svenska kyrkan. I valet till Kyrkomötet ställde samtliga riksdagspartier upp därtill kom POSK och ÖKA, Personvalslistan Kyrkligt samarbete (KYS), Ung i Kyrkan, Camelotpartiet samt Sverigedemokraterna och Gabriel.

Stiftsfullmäktige är stiftets beslutande organ. Det utser stiftsstyrelse, lekmanna-

ledamöter i domkapitlet och i förekommande fall en egendomsnämnd. Stiftets uppgift är att främja och ha tillsyn över församlingens liv som helhet. Stiftet ger också råd, stöd och hjälp i frågor som rör kyrkans lära, sakrament och gudstjänst. Stiftsfullmäktige i Göteborg har 81 ordinarie ledamöter.

Samfällda kyrkofullmäktige är som namnet antyder ett organ för Göteborgs församlingar. Det har hand om ekonomisk utjämning mellan församlingarna, resurshushållning och service. Det innebär bl a att samfälligheten har det ekonomiska ansvaret för de ingående församlingarna och beslutar om kyrkoavgift. Det har arbetsgivaransvar och har huvudmannaskapet för begravningsverksamheten. Det förvaltar dessutom kyrkobyggen. (Kyrkoordningen). Samfällda kyrkofullmäktige i Göteborg har 81 ledamöter.

Kyrkoråd är de lokala församlingarnas styrelse. Det skall verka för församlingens utveckling, leda förvaltningen av församlingens angelägenheter och ha tillsyn över övriga nämnders verksamhet. Vidare skall kyrkorådet ha hand om den ekonomiska förvaltningen och därvid själv förvalta kyrkans och församlingens egendom. Kyrkorådet bestämmer antalet ledamöter i rådet dock skall antalet vara jämt och ej mindre än tio.

I de val som inte gällde Kyrkomötet ställde endast Socialdemokraterna, Folkpartiet, Centerpartiet POSK samt ÖKA upp. Därtill kom Kristet focus i Göteborgs stift vilka endast ställde upp i valet till Stiftsfullmäktige, Forum Tyska Kristine Församling endast i Tyska Kristine församling och Kyrkans Vänner endast i Örgryte församling. Detta att vissa partier endast ställde upp i vissa val ledde till viss förvirring på valdagen vilket bl a visas av att antalet ogiltiga röster fördubblades från 461 år 1997 till 788 år 2001.

Valdeltagandet blev också något högre än 1997 års val. I valet till kyrkomötet röstade 12,0 procent, i valet till stiftsfullmäktige 10,2 procent, i valet till det samfällda kyrkofullmäktige 9,6 procent och i valet till kyrkorådet 9,4 procent. Ökningen i valen till kyrkoråden blev alltså 2,7 procentenheter. Om vi jämför med riket som helhet så var valdeltagandet till Kyrkomötet 14,2 procent dvs 2,2 procentenheter högre än i Göteborg. Om vi jämför med församlingsvalen 1997 så var också ökningen något större i riket än i Göteborg.

Undersökningen

Den västsvenska undersökningen är en postal enkätundersökning som omfattar 3 500 personer i Västra Götaland. På grund av jämförelse med tidigare undersökningar omfattar detta kapitel endast staden Göteborg även om vissa jämförelser görs med regionen i stort. Eftersom SOM-undersökningarna söker förklara olika samhällsfenomen omfattar frågorna rörande kyrkovalet även andra frågor med kyrklig anknytning vilket torde framgå av framställningen. Vidare omfattar undersökningen personer mellan 15 och 85 år dvs en åldersgrupp under den åldersgräns för deltagande i kyrkovalet som ju var 16 år.

Röstande i valet

I tabell 1 visas de röstande i de olika valen. För tydlighets skull redovisas både andelen röstande i undersökningen samt inom parentes röstande av de röstberättigade dvs medlemmar i Svenska kyrkan.

Tabell 1 Andel röstande i de olika valen (procent)

Röstande	Kyrkomötet	Stiftsfullmäktige	Kyrkofullmäktige	Kyrkoråd
Ja	9,7 (10,9)	8,3 (9,4)	8,5 (9,6)	8,5 (9,6)
Nej	70,7	68,4	68,2	67,9
Ej röstberättigad	11,8	11,7	11,6	11,7
Ej svar	7,8	11,6	11,7	11,9
Summa procent	100	100	100	100
Antal svarande	1098	1098	1098	1098

I undersökningen uppger 9,7 procent att de röstat i valet till kyrkomötet och 8,5 att de röstat i valet till kyrkorådet. Att en större andel röstat i valet till kyrkomötet torde bero på att samtliga riksdagspartier ställde upp här och att Sverigedemokraterna endast ställde upp i detta val.

Om vi jämför undersökningens resultat med det faktiska valdeltagandet kan vi se att undersökningen ligger som mest 1,1 procentenheter under det faktiska resultatet (kyrkomötet) och som minst 0,2 procentenheter över (kyrkorådet) vilket måste anses ge en god validitet åt undersökningen. Den statistiska felmarginalen vid 1098 individer och 10 procents röstande är 1,8 procentenheter.

Stor skillnad i valdeltagande har vi mellan de olika församlingarna från Styrso där valdeltagandet var högst, 18 procent, till Gunnared där den var lägst, 5 procent. Ökningen är också större på Styrso, 4 procentenheter, mot Gunnareds 1 procentenhet. Mönstret i ökningen bland församlingarna är att ökningen är mer än dubbelt så hög i högresursområden jämfört med lågresursområden.

Tabell 2 Röstande i de olika valen i olika åldersgrupper i Göteborg 2001 (procent)

	15-19	20-24	25-29	30-39	40-49	50-59	60-75	76-85
Kyrkomötet	2	1	8	6	7	10	15	30
Stiftsfullmäktige	2	1	8	6	7	9	12	19
Kyrkofullmäktige	2	1	7	6	7	9	13	22
Kyrkoråd	2	1	8	6	7	9	13	21
Antal svarande	122	104	108	295	311	338	393	118

Valdeltagandet i olika åldersgrupper följer det traditionella mönstret; röstandet ökar med åldern. I kyrkovalet 2001 sänkte man ju åldersgränsen så att även 16- och 17-åringar fick rösta. Ca två procent av de röstberättigade mellan 16 och 19 år röstade. Även om de kan sägas vara lågt så är det ändå högre än åldersgruppen mellan 20 och 25 år.

Det är ingen skillnad i valdeltagandet till de olika valen bland personer under 60 år men i åldrarna däröver är deltagandet högre i valet till kyrkomötet än till de andra valen. En av orsakerna till detta torde vara att partifaktorn spelar större roll för äldre och att några politiska partier endast ställde upp i valet till kyrkomötet. Svaren på vad man röstade på är för få i varje åldersgrupp för att vi med säkerhet kan konstatera detta men tendensen är sådan. I nedanstående tabell kan vi se att ökningen för dem som ställde upp i valet till kyrkomötet och till kyrkorådet endast har en marginellt högre siffra för valet till kyrkorådet. Detta innebär att en stor andel av de som röstade på något av de politiska partierna som enbart ställde upp i valet till kyrkomötet inte röstade på något av de partierna som ställde upp i valet till kyrkorådet.

Tabell 4 Andel av göteborgarna som röstade på respektive parti i de två valen till kyrkomötet och kyrkorådet (procent)

Parti	Andel röstande Kyrkomötet	Andel
Röstande Kyrkorådet		
Vänsterpartiet	0,1	-
Socialdemokraterna	2,0	2,0
Centerpartiet	0,4	0,5
Folkpartiet	0,4	0,3
Moderata samlingspartiet	0,8	-
Kristdemokraterna	0,5	-
Sverigedemokraterna	0,2	-
POSK	1,4	1,7
ÖKA	0,6	0,5
Gabriel	0,0	-
Övrigt	0,3	1,2
Ej svar/röstade ej	93,3	93,8
Summa procent	100	100

Kommentar: - betyder att partiet ej ställde upp.

När vi ser ovanstående tabell måste vi ha i minnet att felmarginalen vid ett så litet antal svarande är mellan 15 och 20 procentenheter. Så till exempel är socialdemokraterna i undersökningen större än POSK medan POSK i verkligheten fick fler röster än socialdemokraterna. Därför kan vi endast tala om tendenser när vi ser till de olika partierna.

En sådan tendens i Göteborg gäller ålder. De som röstat på POSK och Socialdemokraterna är till 58 respektive 54 procent över 60 år, de som röstat på Centerpartiet och Folkpartiet är till 40 respektive 33 procent över 60 år medan ÖKA inte har någon röstande över 60 år. Eftersom POSK och Socialdemokraterna är störst leder detta till att 43 procent av de röstande är över 60 år och 20 procent över 75 år.

Någon skillnad i valdeltagandet mellan kvinnor och män föreligger inte vilket kan verka något märkligt med tanke på att nästan all annan verksamhet i kyrkan såsom gudstjänstbesök har en klar övervikt för kvinnor. I undersökningen uppger 41 procent av kvinnorna att de besökt gudstjänst eller religiöst möte minst någon gång under året mot 33 procent av männen. Däremot finns en klar skillnad mellan män och kvinnor när det gäller att rösta på ÖKA. Inom samtliga partier är fördelningen jämn men när det gäller ÖKA är nästan samtliga röstande i undersökningen kvinnor. ÖKA avviker således från de övriga partierna genom att de röstande är yngre och kvinnor. Vidare är de i huvudsak högtbildade. Att könsfaktorn så tydligt visas i ett parti torde vara första gången i kyrkovalets historia. Det har uppenbart också spelat en roll för vilka som blev valda. I valet till samfällda kyrkfullmäktige blev för ÖKA:s del 14 kvinnor valda och 2 män. Några kvinnor blev ”kryssade” in dvs de stod längre ned på listan men genom personval blev de invalda. Hur många är svårt att säga delvis på grund av att kyrkoherdar som fanns på listorna till kyrkfullmäktige formellt inte kunde väljas vilket de kunde ha blivit om väljarna fått bestämma. För personval i kyrkovalet gäller att personen måste få 5 respektive 8 procent av rösterna dock lägst 30 respektive 50 röster i respektive kyrkoråds- och fullmäktigeval och kyrkomötesval (för sistnämnda gäller inget antal).

Varför röstade man

Kyrkovalet 2001 var speciellt i flera avseenden. Dels var det första valet efter kyrkans ändrade relationer med staten dels var det separerat från övriga val. Men det som gav mest eko i massmedia var att Sverigedemokraterna för första gången ställde upp i ett kyrkoval. Med tanke på partiets framtoning som icke-demokratiskt och främlingsfientligt uppmanades allmänheten i massmedia att gå och rösta för att Sverigedemokraterna inte skulle få plats i kyrkomötet som var det enda val där partiet ställde upp. Detta avspeglas också i svaren i undersökningen. Den första fråga vi ställde här var hur viktigt man ansåg valet vara.

Här kan vi se att en långt större andel ansåg valet som viktigt än som faktiskt röstade. Siffran för mycket viktigt kommer närmare det faktiska beteendet än mycket och ganska viktigt. Jag tror att det var denna siffra (mycket + ganska viktigt) som fick ett antal medier att före valet gissa på ett valdeltagande på uppemot 20 procent.

Tabell 5 Hur viktigt ansåg man i Göteborg att valet var (procent)

Viktighet	Andel
Mycket viktigt	7
Ganska viktigt	14
Inte särskilt viktigt	35
Inte alls viktigt	37
Ej svar	7
Summa procent	100
Antal svarande	1098

Valet var viktigare ju högre upp i åldrarna vi kommer. I den yngsta gruppen är det 54 procent som anser valet inte alls viktigt mot 13 procent i den äldsta gruppen och 4 procent som ansåg valet mycket viktigt i den yngsta mot 22 procent i den äldsta. Men jämförelsen mellan attityd (viktighet) och beteende (att rösta) är intressant. I de yngsta åldrarna är siffran för attityd (mycket viktigt) högre än beteendet, i medelåldern är siffran för beteendet något högre än attityden och över 60-år är siffran för beteende avsevärt högre.

Den andra frågan vi ställde i detta sammanhang var om det fanns någon särskild orsak eller fråga som gjorde att man röstade i kyrkovalet. Denna fråga ställdes framför allt med tanke på diskussionen kring Sverigedemokraterna men även andra kanske i massmedierna mera undanskymda frågor.

Tabell 6 Andel som uppgett någon särskild fråga som orsak till valdeltagande, Göteborg 2001 (procent)

Ja	3,8
Nej, ingen särskild fråga	8,2
Deltog ej/ej svar	88,0
Svarande	1098

Ungefär 4 procent uppger att det var någon speciell fråga som anledning till valdeltagandet. Något fler bland de äldre och bland kvinnor men skillnaderna är små. Det betyder att en stor del av ökningen i valdeltagandet 2001 berodde på någon särskild fråga. De svarande fick också ange vilken fråga.

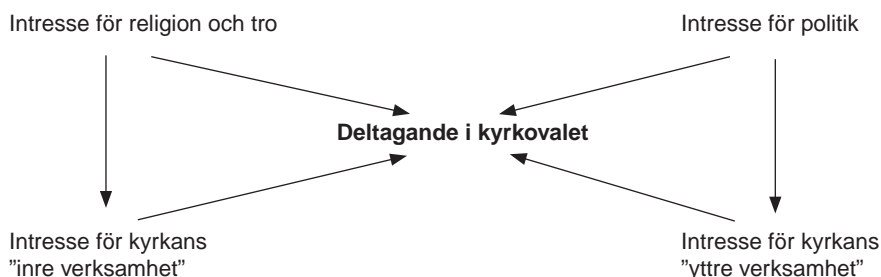
Här kan vi se att den främsta anledningen var att rösta för att förhindra att Sverigedemokraterna fick mandat i kyrkomötet. Men vi kan också se att frågan om kvinnliga präster finns kvar vilket ju också antydde av röstandet på ÖKA.

Tabell 7 Angiven orsak till valdeltagande i Göteborg (procent)

Orsak	Andel
Stoppa Sverigedemokraterna	2,0
För kvinnliga präster	0,5
En svensk öppen kyrka	0,2
Släkt och bekanta var valbara	0,2
Förhindra nazister	0,2
Minska kommunistiskt och socialdemokratiskt inflytande	0,1
Är kyrkligt aktiv	0,1
Personval	0,1
Motverka polarisering	0,1
Mot främlingsfientlighet, rasism	0,1

Kyrkovalet mellan religion och politik

I kyrkovalet har av tradition de politiska partierna ställt upp. Även om inte namnen på partierna alltid varit de politiska namnen har kopplingen funnits. I årets val ställde de politiska partierna upp i valet till Kyrkomötet medan endast Socialdemokraterna, Folkpartiet och Centerpartiet ställde upp i kyrkorådsvalet (om än inte i samtliga valkretsar gällande de två sistnämnda). Tidigare hade man också gemensam valdag och gemensamma vallokaler. Detta upphörde i det förra valet 1997. Dessutom har kyrkan numera ändrade relationer till staten vilket kunde innebära att banden mellan kyrkan och det politiska samhället minskar. Sett ur de politiska partiernas synvinkel förefaller det centrala valet vara uppenbart viktigare än det lokala eller om man så vill det centrala är mer politiserat än det lokala. Hur politiserade är då valen sett ur de röstandes synvinkel. Efter det förra valet ställde vi upp en modell för att utröna sambandet mellan ett antal olika faktorer som kunde förklara valdeltagandet (Strid, 1997).

Figur 1 Modell för deltagande i kyrkovalet

Det är inte på det sättet att varje faktor i sig avgör om man skall rösta i kyrkovalet eller ej men sannolikheten torde öka med varje intresse. Nedan går vi igenom de olika faktorerna.

Intresse för religion och tro

När det gäller intresse för religion och tro kan man tänka sig att mäta detta både via attityder och beteende. Ett sätt vore att fråga intervjupersonerna hur intresserade de är av religion och tro. Ett problem med detta är att man kan vara intresserad utan att tro vilket då inte skulle vara ett bra mått att använda för att förklara deltagande i kyrkovalet. Det mått vi använt här är en fråga som ställdes på följande sätt: Hur ofta har du under de senaste tolv månaderna gjort följande saker? Därefter följde en uppräkningslista av 28 aktiviteter där den i detta sammanhang viktiga aktiviteterna ingick nämligen "Bett till Gud". Detta är möjligen inte det bästa sättet att mäta religion och tro, men det är ett lämpligt mått för att komma åt vad som kan förklara valdeltagandet. Denna indikation på religion och tro antyder att något färre än hälften av göteborgarna är religiösa (tabell 6). När det sedan gäller styrkan i religiositeten kan man kanske säga att ca 20 procent är mycket religiösa.

Tabell 6 Andel som angivit att de bett till Gud, Göteborg, 1995, 1997 och 2001 (procent)

	1995	1997	2001
Flera gånger i veckan	16	15	14
Någon gång i veckan	7	5	6
Någon gång i månaden	7	6	7
Någon gång i kvartalet	3	3	3
Någon gång i halvåret	3	4	4
Någon gång under året	10	12	9
Ingen gång/ej svar	54	55	57
Summa procent	100	100	100
Antal svar	909	864	1098

Det förefaller som om religiositeten minskar något i Göteborg även om skillnaderna är mycket små. Vad som styrker antagandet om minskning är att minskningen finns både bland unga och gamla men att minskningen är större bland de yngre och att de äldre har ungefär dubbelt så höga siffror för minst någon gång per vecka. Det förefaller alltså som om att be till Gud är ett generationsfenomen snarare än ett åldersfenomen (jfr Strid 1997 och Hagevi 2001).

Det finns ett klart samband mellan att be till Gud och att delta i kyrkovalet. Av de som under året inte bett till Gud var deltagandet 6 procent, bland dem som bad minst någon gång i månaden var valdeltagandet 7 procent medan valdeltagande

bland dem som bad minst en gång per vecka var 21 procent. I samtliga tre grupper ökade dock valdeltagandet mellan 1997 och 2001.

Intresse för kyrkans ”inre verksamhet” och ”yttre verksamhet”

Det är svårt att skilja på intresset för vad som kan kallas kyrkans inre och yttre verksamhet. Dels är det svårt att skilja ut vad som är yttre och inre dels finns det sannolikt ett starkt samband dem emellan. Vad vi menar är att sådana saker som högmässa, nattvard, själavård ock liknande tillhör kyrkans inre verksamhet. Till kyrkans yttre verksamhet hör ungdomsverksamhet, barnverksamhet och liknande. Därtill kommer andra som för vissa är inre och för andra yttre såsom konfirmation, dop, vigsel och begravning. Och det är just för att verksamheterna av olika personer betraktas som inre respektive yttre som vi valt att använda frågan ”Hur ofta har du besökt gudstjänst eller religiöst möte?”. Tanken är att de som besöker kyrkan minst någon gång i veckan är intresserade av kyrkans inre verksamhet medan de som bara besöker kyrkan någon gång i halv- eller helåret är intresserade av kyrkans yttre verksamhet.

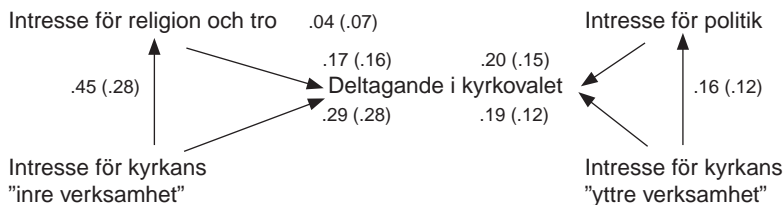
Frågan om man besökt gudstjänst eller religiöst möte har funnits med i SOM-undersökningarna sedan 1994. År 1994 hade 49 procent besökt gudstjänst eller religiöst möte någon gång under de senaste tolv månaderna och fem procent hade gjort något besök senaste veckan. I föreliggande undersökning hade 40 procent besökt gudstjänst besökt de senaste tolv månaderna och fyra procent besökt den senaste veckan.

Jämförelse med 1997 års kyrkval

Den intressanta frågan efter årets val är varför deltagandet ökade. Om vi ser till den tidigare modellen så borde det vara så att den högra sidan eller den politiska sfären var den största anledningen. På grund av diskussionerna kring Sverigedemokraterna och de deltagandes egna orsaker till varför de röstade torde sambandet mellan deltagandet i kyrkvalet och intresse för politik och kyrkans ”yttre verksamhet” har ökat i detta val jämfört med kyrkvalet 1997.

Starkast samband med valdeltagande har fortfarande intresset för kyrkans inre verksamhet och är ungefär detsamma som valet 1997. En stark ökning har skett mellan intresse för politik och deltagande i kyrkvalet och denna faktor var i valet 2001 den näst starkaste. Även intresset för kyrkans yttre verksamhet har ökat sambandet med deltagande i valet medan sambandsökningen för kyrkans inre verksamhet och intresset för religion och tro endast ökat marginellt med valdeltagandet. Att intresset mellan kyrkans inre verksamhet och intresset för religion och tro har ökat har delvis att göra med att kyrkan har tappat medlemmar men också med faktorer som ligger utanför denna studie.

Figur 2 Samband mellan olika faktorer och deltagande i kyrkovalet (valet till kyrkorådet) i Göteborg 2001 (Pearsons r)

Kommentar: Intresse för religion och tro är mätt genom att fråga hur ofta man ber till Gud. Intresse för politik genom frågan hur intresserad man i allmänhet är av politik. Intresse för kyrkans inre verksamhet är mätt genom att skilja ut dem som besökt gudstjänst eller religiöst möte minst någon gång per månad och intresset för kyrkans yttre verksamhet genom att skilja ut dem som går i kyrkan någon gång per halvår eller år. Eftersom dessa två sistnämnda grupperna är framtagna med hjälp av samma fråga går det inte att korrelera dem med varandra.

Korrelationerna är mätta med Pearsons r och korrelationerna inom parentes gäller 1997 års kyrkovalet (val till kyrkoråd).

Slutsatsen torde emellertid vara klar: det var den politiska dimensionen som gjorde att valdeltagande ökade 2001 vilket måste vara ett memento för Svenska kyrkan.

Inställning till religion, kyrka och präster

En annan faktor som möjligen också kan påverka kyrkovalet indirekt är det förtroende som allmänheten kan ha för de präster som är verksamma inom Svenska kyrkan. Den fråga som ställts sedan 1995 gäller vilket förtroende man har för olika grupper i samhället och där prästerna är en av dessa grupper.

Tabell 7 Andel som angivit mycket stort förtroende för präster inom Svenska kyrkan (procent)

Präster i Svenska kyrkan	1995	1997	2001
Mycket stort förtroende	10	5	8

För att få perspektiv på frågan kan vi jämföra med sjukvårdens personal, för vilka man har högst förtroende, där 25 procent av göteborgarna säger att de har mycket stort förtroende, "informationssamhällets präster" d v s journalister i morgonpress har 2 procent och kommunens politiker har 3 procent. Detta gäller 2001. Som jämförelse kan också nämnas att mycket stort förtroendet för svensk kyrkan i SOM:s riksundersökning hade 5 procent. Om vi ser till betydelsen av förtroende för präst-

terna när det gäller sambandet med att delta i kyrkovalet så ökade sambandet från .14 år 1997 till .20 år 2001. Då vi tidigare antydde att en del av ökningen av förtroendet kan ligga i prästers hantering av branden i Göteborg då många unga personer brändes inne är det svårt att lägga in denna faktor i modellen då frågan är om det ligger i kyrkans inre eller yttre verksamhet (SOU 1999:68).

Sammanfattning

Det torde knappast råda något tvivel om att ökningen i deltagandet till kyrkovalet 2001 kan tillskrivas Sverigedemokraterna. Dels att ett litet antal röstade på partiet i valet till kyrkomötet men också på så sätt att många röstade för att förhindra att Sverigedemokraterna skulle få plats i Kyrkomötet. Möjligen kan detta också förklara varför flera partier ställde upp i det centrala valet men ej i de lokala. Man kan med fog hävda att kyrkovalet denna gång var klart politiserat.

I och med detta val såg vi också en tendens till könsdimension i kyrkovalet något som inte sett tidigare. Tendensen är inte stark men man kan fundera på vad personvalet kommer att innebära i framtiden.

Ålder är fortfarande den faktor som förklarar mest och med allt annat lika så finns inget i denna studie som skulle tyda på ett ökat valdeltagande vid nästa val.

Referenser

- Hagevi, Magnus (2002): Religiositet i generation X i Oscarsson, Henrik (red) Spår i framtiden, SOM-rapport nr 28, SOM-institutet, Göteborgs universitet
SOU 1999:68 Brandkatastrofen i Göteborg
Strid, Jan (1997): Kyrkovalet i Göteborg i Nilsson, Lennart (red) Mångfald, SOM-rapport nr 21, SOM-institutet, Göteborgs universitet

UTBILDNING OCH POLITISK OPINION

MAGNUS HAGEVI

En människa gör några viktiga val i livet. Ett sådant val är vilken inriktning den egna utbildningen skall ha. Utbildningsinriktning berör utbildningens innehåll, vad en person lär sig när vederbörande studerar. Utbildningsinriktningen skiftar beroende på objektet för studierna. Innehållet i en utbildning är väsentligen annorlunda för någon som studerar klassiska språk än för en person som avser att bli civilingenjör. Det finns flera företeelser som gör valet av utbildningsinriktning intressant. Skillnaderna i utbildningarnas innehåll medför att vi söker oss till olika utbildningsinriktningar allt efter vårt intresse. Väl där så lär vi oss olika saker beroende på den utbildningsinriktning som vi valt. Under studietiden och därefter träffar vi och umgås med andra människor – både privat och i yrkeslivet – som till stor del har att göra med den utbildningsinriktning vi en gång i tiden valde.

Oavsett varför en person väljer utbildning med en viss inriktning ligger det oftast en förväntning om personlig förändring bakom valet. För den som skall välja inriktning på sin framtida utbildning är det viktigt att ställa frågan ”vad vill jag bli?” De flesta tänker sig nog att utbildningen skall förändra möjliga yrkesval. Samtidigt är utbildningsvalet en markering av ens personliga intresse; vad var och en vill lära sig mer om. Utbildningsvalet kan också röra grundläggande föreställningar om vem man är som person, den egna självuppfattningen: på vilket sätt man vill beskriva sig själv och vad eller vem man identifierar sig med.

Det är möjligt att utbildningsinriktningen inte bara inverkar på det vi först och främst tänkte på när studierna inleddes. Förutom saker som intresse, yrkeskarriär och bildning kan utbildningsinriktningen få betydelsefulla ”bieffekter”. En sådan effekt kan ha politiska implikationer. Är det inte möjligt att personer som utbildar sig till socialarbetare tenderar att uppfatta samhället annorlunda än civilekonomen? I så fall är det även möjligt att det finns ett samband mellan utbildningsinriktning och politiska åsikter.

Det är inte ovanligt att undersöka i vad mån utbildning inverkar på människors politiska beteende (Svensson och Togeby 1986:121; Holmberg 2000:71; Bjereld och Demker 2002:143-153). Vanligtvis uppmärksammas då utbildningsnivån, det vill säga att enskilda personers utbildning betraktas som olika i omfattning, specialisering och svårighetsgrad. Inom statsvetenskapen är dock betydelsen av utbildningens innehåll i det närmaste utforskat. När forskarna undersöker hög-, mellan- och lågutbildade negligeras nämligen de stora skillnader i utbildningens innehåll bland de människor som studerat på samma utbildningsnivå.

Tidigare har ingen undersökt om den svenska befolkningens utbildningsinriktning

påverkar deras politiska åsikter. I detta kapitel är avsikten att analysera om utbildningsinriktning har samband med politisk opinion bland befolkningen i Västra Götaland år 2001. Närmare bestämt analyseras om utbildningsinriktning har samband med vänster- och högerideologi samt partisympati.

Varför kan utbildningsinriktning påverka politik?

Vad gäller de som studerar inom respektive utbildningsinriktning kan följande tre faktorer ha politisk betydelse. För det första kan personer söka sig till en utbildningsinriktning på grund av sitt engagemang och intresse. Dessa personer kan då redan ha vissa egenskaper som är typiska för dem som delar detta intresse. För att söka sig till en utbildning med till exempel teknisk orientering bör personen i fråga ha ett intresse för dessa frågor. Sådana egenskaper kan också ha politiska implikationer. Det är mycket möjligt att dessa personer inte enbart har likartade intressen vad gäller utbildning, utan att de även sinsemellan kan inneha en till stor del överensstämmande samhällssyn som har betydelse för individens politiska uppfattningar. Detta kan då leda till ett samband mellan utbildningsinriktning och politisk opinion. Men om utbildningsinriktningen enbart samlar likasinnade efter deras eget intresse påverkar inte utbildningsinriktningen i sig politiska opinioner. Utbildningsinriktningen fungerar enbart som en slags samlingspunkt för vad som redan är färdigt och klart innan det att studierna påbörjades.

Tanken att människan väljer efter sitt intresse har stöd i rationalistiska teorier inom samhällsvetenskapen. Enligt rationalistiska teorier är människors preferenser i allt väsentligt konstanta. Utifrån dessa preferenser kan de rangordna valmöjligheter från mest åtråvärt till minst, varefter de väljer det mest åtråvärda som står till buds. Det är således inte omgivningen i form av utbildningsinriktning som påverkar den enskilde. Folk vet vilken utbildning de vill ha och vilken politik som passar dem. Utbildning, ny kunskap eller nya erfarenheter förändrar inte detta. Möjligtvis kan utbildningen ge bättre ekonomiska villkor för den enskilde, vilket kan förändra vad som gynnar egenintresset och därmed också modifiera partisympatierna: till exempel från partier som är för höga bidrag till partier som är för låga skatter (jfr Downs 1957). Men utbildningsinriktningen i sig förändrar enligt detta synsätt inte individens intresse. Ett eventuellt samband mellan utbildningsinriktning och politisk opinion visar i så fall bara att folk tenderar välja rationellt, vilket gör att människor med samma intressen och politiska åsikter brukar studera på liknande utbildningsinriktningar.

För det andra är det möjligt att utbildningsinriktningen i sig förmedlar en viss samhällssyn. Ett exempel i denna riktning är de experiment som har genomförts bland universitetsstudenter i USA. En stor del av den ekonomiska undervisningen utgår från antagandet att individen enbart agerar utifrån att maximera ett egoistiskt egenintresse. De studenter som inriktat sig mot en ekonomisk utbildning exponeras i större utsträckning än andra studenter för resonemang som bygger på detta

teoretiska antagande. Forskare har då undersökt om universitetsstudenter under sin utbildning förändrar sitt eget beteende och sina värderingar så att överensstämmelsen med den ekonomiska modellens antagande om egoism ökar. Detta har gjorts genom att jämföra ekonomistudenter med astronomistudenter. Det har då visat sig att ekonomistudenter tenderar att själva bli mer själviska och också uppfatta andra människor som mer själviska under utbildningens gång. I jämförelse med astronomistuderande var det betydligt fler bland de som studerade ekonomi vars beteende blev mer själviskt. Samma forskare har även analyserat olika grupper av ekonomistuderande och om deras beteende och värderingar förändras beroende på innehållet på ekonomiutbildningen. En grupp ekonomistuderande tog kurser som fokuserade ekonomiska modeller som tydligt och klart baserades på antagandet om människans egoistiska natur. En annan grupp av ekonomistudenter läste om den ekonomiska utvecklingen i kommunistiska Kina, en kurs som förvisso inte var lika starkt fokuserad på antagande om egoistisk nyttomaximering. Även nu blev resultatet det förväntade: bland de ekonomistudenter som läste kurser med stark knutning till antaganden om egoistisk nyttomaximering var andelen som uppvisade ökat själviskt beteende och uppfattande andra som mer själviska större än bland de ekonomistudenter som studerade den ekonomiska utvecklingen i Kina (Frank m fl 1993; se även Rothstein 1996:208). Undersökningen ger således stöd åt hypotesen att utbildningens innehåll påverkar både individens beteende och värderingar.

En ekonomisk utbildning kan även tänkas ha samband med politisk åsikt. Många ekonomiska teorier är stadigt förankrade i rationalistiska ansatser och tämligen svårförenliga med marxistiska analyser. Marxister kallar ibland nationalekonomi för "en borgerlig vetenskap" och insinuerar därmed att nationalekonomer endast har borgerliga värderingar (Bonow 1932:11; Edquist 2002:142). Måhända kan såväl ekonomisk som andra utbildningsinriktningar påverka de studerande att se politiken med andra ögon?

Tanken att utbildningens innehåll förändrar en människas sätt att se och tolka samhället är förankrad i samhällsvetenskapliga teorier om kognitionens betydelse. Innehållet i en utbildning torde förändra individens kognition, det vill säga individens kunskap, tro och värderingar om den egna personen, sitt beteende och sin omgivning (Festinger 1957:3). Det finns ingen dominerande teori om hur individens kognition påverkar politik. De flesta teorierna om kognitiva processer och politik är begränsade i sin omfattning (Wald och Smidt 1993:33; Glynn m fl 1999:107-139). Ett undantag utgör teorier om kognitiva scheman.

Ett kognitivt schema är ett system som innehåller kunskap om skilda företeelser. Dessa används för att bearbeta den stora massa av komplicerad information som omger individen. Den kunskap som en individ tillgodogjort sig under en utbildning kan vara en betydelsefullt för innehållet i ett kognitivt schema. En sådan kognition används då som genvägar så att ny politisk information snabbt kan bearbetas.¹ Den nya informationen utvärderas genom att jämföra den med uppfattningar som

redan finns lagrade i hans eller hennes medvetande. På så sätt kan individen på relativt kort tid med minimal energiförlust bestämma sig för om den nya information ska lagras i dess medvetande och i så fall på vilket sätt den ska kategoriseras (Graber 1984; Kuklinski et al 1991:1341).

Personer med likartad utbildningsinriktning kan antas ha kognitiva scheman som liknar varandra. Dessa kan vägleda individen när han eller hon utformar sin politiska opinion genom att hjälpa individen sortera och reflektera över ny politisk information. Interaktionen mellan utbildningsinriktning och politisk opinion antas då vara av kognitiv art.

För det tredje kan en person under sin studietid (och även senare på arbetsplatsen) låta sig påverkas av studiekamraters (kollegors) politiska åsikter. Det kan vara så att personer som studerar på utbildningar vars innehåll liknar varandra också tenderar att upprätta sociala relationer med varandra i större omfattning än med andra. Inom ett sådant socialt sammanhang kan personer upparbeta politiska åsikter som är typiska för gruppen och som skiljer sig från åsikter i andra grupper.

Att sociala relationer inverkar på individens politiska åsikter är en huvudlinje i den statsvetenskapliga klassikern *The People's Choice* som först publicerades år 1944. Där beskriver en grupp amerikanska forskare med sociologen Paul Lazarsfeld i spetsen hur folk med likartade sociala egenskaper också utvecklar relativt homogena åsikter som skiljer sig från andra grupper. De menar att personer som till exempel har en likartad utbildning också har en benägenhet att uppfatta politiken på ett speciellt sätt.

Det är flera processer som inverkar så att personer med en speciell utbildningsinriktning kan utveckla åsikter som är speciella för gruppen. Lazarsfelds forskargrupp nämner fyra processer som är intressanta att uppmärksamma i detta sammanhang. För det första menar de att stabilitet och intern harmoni eftersträvas hos individen. Individen tenderar att utsätta sig för politiska meddelanden vars innehåll överensstämmer med de egna åsikterna, medan samma person inte lyssnar till åsikter som vederbörande inte håller med om (jfr med kognitiva scheman ovan). På så vis uppfattas den politiska världen vara i harmoni med de egna åsikterna och den enskildes välbefinnande maximeras. För det andra hävdar de att individen strävar efter att ha politiska åsikter som liknar den omgivande gruppens åsikter. En sådan strävan efter harmonierande åsikter innebär att risken för konflikter och meningsskiljaktigheter med de andra personerna som tillhör samma grupp minskar. För det tredje förstärks dessa processer av kontakterna med den omgivande gruppen. Personerna i denna grupp delar likartade åsikter, vilket framkommer när de kommunicerar med varandra. På så sätt utsätter sig dessa personer för åsikter som är typiska för gruppen, medan andra åsikter har svårare att tränga fram. Det kan, för det fjärde, även finnas ett visst motstånd att avge åsikter som avviker från de övrigas i gruppen. Istället väljer individen att offentliggöra de åsikter som möter positiv respons i gruppen, medan avvikande åsikter inte nämns. På så sätt förstärks gruppens homogena miljö, trots att avvikande attityder existerar bland de som tillhör gruppen (Lazars-

feld m fl 1952:xii, xiv-xii, xx-xvi). I den mån folk tillhör grupper som tenderar att ha en snarlik utbildning, är det därmed möjligt att personer med samma utbildningsinriktning har politiska åsikter som liknar varandra.

Det är således möjligt att utbildningsinriktning kan inverka på politiska åsikter. Är det så i praktiken? Det är det denna fråga som skall analyseras i detta kapitel.

Utbildning och politik i forskningen

Varför utbildning påverkar individers politiska beteende och opinioner vet man inte. En del betonar utbildningens resursskapande och kunskapsmässiga betydelse för politiskt beteende (Svensson och Togeby 1986:121). Andra pekar på att utbildningens effekter på politiken snarare har sociala orsaker (Holmberg 2000:71).

Inom forskning om svenskt väljarbeteende har utbildningsinriktning aldrig analyserats. Däremot finns återkommande analyser angående utbildningsnivåns inverkan på partival och självplacering på vänster-högerskalan. I statsvetaren Sören Holmbergs senaste valforskningsrapport om valet 1998 konstaterar han att sambandet ”mellan partival och utbildning är starkt i Sverige. Högutbildade tenderar att rösta mer borgerligt än lågutbildade.” (Holmberg 2000:70). Sambandet kvarstår även efter kontroll av yrke och ålder.²

I USA har statsvetare noterat obetydliga effekter av utbildning för vad som kallats politisk sofistik (Lusking 1990). Också Holmberg är inne på samma linje då han menar att högutbildades tendens att rösta borgerligt inte beror på att ökad utbildning leder till ökad kunskap och bättre politiska resurser. Han noterar nämligen att de politiska skillnaderna mellan olika utbildningsnivåer är än mer divergerande när han tar hänsyn till politisk kunskap. Bland lågutbildade med stor politisk kunskap förstärks socialdemokraternas ställning, medan stödet för folkpartiet och moderaterna blir starkare bland högutbildade som har stor politisk kunskap (Holmberg 2000:71-72). Holmbergs resultat kan ses som ett stöd för Lazarsfelds teori om socialisationens betydelse för sambandet mellan utbildning och politisk opinion (se ovan).

Utbildning och politik i SOM-undersökningen

I 2001 års SOM-undersökning i Västra Götaland undersöks utbildningen bland ett representativt urval av länets befolkning i åldrarna 15-85 år.³ Utbildningsnivån undersöks som vanligt med frågan ”Vilken skolutbildning har du? Sätt ett kryss i rutan framför det alternativ Du anser stämmer bäst in på Dig. Om Du ännu inte avslutat Din utbildning, markera då den typ av skola Du just nu går i.” Det var möjligt att ange ett av sju svar: ”folkhögskola/enhetsskola/grundskola”, ”folkhögskola”, tvåårigt gymnasium/fackskola”, ”flickskola/realexamen”, ”minst treårigt gymnasium”, ”studerat vid högskola/universitet” och ”examen från högskola/universitet”. Svarsmöjligheterna kan sedan rangordnas i en så kallad ordinalskala där man

skiljer på låg-, mellan- och högutbildade (för information om indelningen efter utbildningsnivå, se tabell 1 nedan).

Den därpå följande frågan är mer ovanlig då den tar upp utbildningsinriktning. ”Vilken inriktning har Din utbildning i huvudsak? Kryssa för det alternativ som bäst stämmer in på Din utbildning.” Svarsmöjligheterna är ”ekonomi/handel”, ”estetisk/design/hantverk”, ”hotell/restaurang/service”, ”humanistisk”, ”jordbruk/skogsbruk/miljövard”, ”media/journalistik/reklam”, ”naturvetenskap”, ”pedagogik”, ”samhällsvetenskap”, ”teknik/industri” och ”vård/omsorg”. Till sist har svarspersonen även möjligt att ange ”annat”.

Det bör nämnas att internbortfallet är relativt stort för frågan om utbildningsinriktning, det vill säga att många av de som besvarade större delen av enkäten hopade över denna fråga. För frågan om utbildningsinriktning var internbortfallet 26 procent av de som svarat på enkäten. Detta kan jämföras med andelen av svarspersonerna som inte besvarat frågan om utbildningsnivå, vilket var 11 procent. Det stora internbortfallet för frågan om utbildningsinriktning beror sannolikt på att många svarspersoner inte kunde finna något som passade bland de angivna svarsmöjligheterna. Framförallt kan många ha saknat ett svarsalternativ att kryssa för som angav ingen speciell eller snarare en allmän utbildningsinriktning.

Avsikten är att analysera om utbildningsinriktning har samband med politiska åsikter. Därför analyseras dels svarspersonernas självplacering på vänster-högerskalan och dels deras partisympatier. Frågan om vänster-högerskalan lyder ”Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle Du placera Dig själv på en sådan vänster-högerskala?” Svarspersonerna kan ange ”klart till vänster”, ”något till vänster”, ”varken till vänster eller till höger”, ”något till höger” och ”klart till höger”. De som placerat sig till vänster har jag sammanfört till en gemensam kategori, vilket också har skett med de som placerat sig till höger. I det följande analyseras således svarspersonernas självplacering på vänster-högerskalan i tre kategorier: vänster, mitt och höger.

Partisymptati undersöks med frågan ”Vilket parti tycker Du bäst om idag?” Det var möjligt att ange något av samtliga riksdagspartier samt ”annat parti”. Det är viktigt att komma ihåg att SOM-undersökningen genomfördes ett år innan riksdagsvalet år 2002. De opinionsförskjutningar som inträffade i samband med riksdagsvalet – främst folkpartiets uppgång och moderaternas nedgång – finns således inte noterade i de mätningar som redovisas i detta kapitel.

Det finns stora skillnader mellan kvinnor och mäns utbildningsinriktningar. Kvinnor studerar i stor omfattning vård, omsorg och pedagogik, medan män dominerar på tekniska utbildningar. Dessutom har möjligheten att utbilda sig varit betydligt bättre de senaste 40 åren än tidigare under 1900-talet. Lägg därtill att samhället förändras och utbildningsinriktningarna också. Det betyder att det finns skillnader i utbildningsinriktning beroende på människors ålder. Samtidigt har både kön och ålder ett visst samband med politiska åsikter. Risken är således att det inte är utbildningsinriktning utan kön och ålder som påverkar politiska åsikter. Sam-

bandet mellan utbildningsinriktning och politisk opinion kommer därför att kontrolleras för eventuella effekter av kön och ålder.

Det datamaterial som används i denna studie är enbart representativt med befolkningen i Västra Götaland. Ändå finns det anledning att tro att de kommande resultaten i allt väsentligt skulle överensstämma med en motsvarande analys av data som representerade befolkningen i hela Sverige. Västra Götaland är en stor och betydande del av landet. Skillnaderna mellan olika landsdelar av denna storlek är oftast inte särskilt stora i Sverige. I de flesta avseenden liknar Västra Götaland ett genomsnitt av den svenska befolkningen.

Utbildning i Västra Götaland

Enligt tabell 1 har en stor del av befolkningen i Västra Götaland enbart genomgått grundskola eller motsvarande. Bland dessa finns många människor från en äldre generation som inte haft samma möjligheter att utbilda sig som många ungdomar har idag. Över hälften har studerat på teoretiska utbildningar på gymnasiet, nästan en tredjedel har någon gång studerat på universitet eller högskola och var femte person har även examen på denna nivå.

Tabell 1 *Utbildningsnivå i Västra Götaland år 2001 (procent)*

Utbildningsnivå, sjudelad		Utbildningsnivå, tredelad	
Folkskola/enhetsskola/grundskola	29		
Folkhögskola	3		
Tvåårigt gymnasium/fackskola	14	<i>Låg</i>	46
Flickskola/realexamen	4		
Minst treårigt gymnasium	20	<i>Mellan</i>	24
Studerat vid högskola/universitet	9		
Examen vid högskola/universitet	21	<i>Hög</i>	30
Summa procent	100		100
Antal svarande	3405		3405

För att underlätta analyserna och göra resultatet mer överskådligt sammanförs de olika utbildningsnivåerna i tre nivåer (se tabell 1). Personer som genomgått grundskola och motsvarande, folkhögskola och tvåårigt gymnasium eller fackskola betraktas som lågutbildade. I tabell 1 ser vi att nästan varannan invånare i Västra Götaland är lågutbildad. De som studerat på treårigt gymnasium, flickskola eller har realexamen har en utbildning på mellannivå, vilket ungefär en fjärdedel av befolkningen i Västra Götaland har. Om svarspersonen studerat på högskola eller universitet eller har examen från en sådan utbildning betraktas vederbörande som

högutbildad. Nästan en tredjedel av invånarna i Västra Götaland är högutbildade.

I tabell 2 presenteras utbildningsinriktningen bland befolkningen i Västra Götaland. Teknik/industri är den vanligaste utbildningsinriktningen, följt av ekonomi/handel och vård/omsorg. Dessa samlar ungefär en femtedel vardera av befolkningen i Västra Götaland. Övriga utbildningsinriktningar har inte alls lika många länsbor erfarenhet av. Den fjärde största utbildningsinriktningen är pedagogik och endast var sjunde länsbo har i huvudsak utbildat sig med denna inriktning.

Tabell 2 *Utbildningsinriktning i Västra Götaland år 2001 (procent)*

Utbildningsinriktning, tolvdelad		Utbildningsinriktning, fyrdelad	
Ekonomi/handel	18		
Hotell/restaurang/service	3	<i>Pengar</i>	21
Jordbruk/skogsbruk/miljövård	4		
Naturvetenskap	5		
Teknik/industri	22	<i>Ting</i>	31
Vård/omsorg	18		
Pedagogik	7	<i>Människor</i>	25
Estetik/design/hantverk	4		
Humanistisk	3		
Samhällsvetenskap	5		
Media/journalistik/reklam	2	<i>Idéer</i>	14
Annat	9		–
Summa procent	100		100
Antal svarande	2818		2546

Det finns skäl att bearbeta svaren om utbildningsinriktning genom att slå samman svarsalternativen till färre kategorier. För det första är det möjligt att det finns gemensamma nämnare bland de olika utbildningsinriktningar som har betydelse för hur människor uppfattar politik. Det är viktigt att sådana gemensamma nämnare framhävs. För det andra kan tendenser klargöras starkare vid analyserna. Dels genom att överblicken ökar då det är färre kategorier att hålla reda och dels genom att andelen svarande i respektive kategori ökar. Därmed ökar också säkerheten i resultaten.

Vilka gemensamma nämnare finns mellan olika utbildningsinriktningar? Tabell 2 består egentligen av två delar. Den vänstra delen redovisar utbildningsinriktningarna som svarspersonerna själva placerat sig i. Men i den högra delen av tabell 2 har de ursprungliga utbildningsinriktningarna sammanförts till fyra utbildningsinriktningar. Dessa fokuserar på de gemensamma och primära objekterna för studierna respektive inriktning: pengar, ting, människor och idéer.

Tanken är att objektet för människors utbildningsinriktning för det första säger oss något om vad individen har för intresse med studierna. Detta intresse kan även vara relevant för individens politiska åsikter. För det andra kan objektet för utbildningsinriktningen indikera på vilket sätt studiernas innehåll kan ha inverkat på den enskilde. Detta kan inverka på den kognition som används i opinionsbildningen. För det tredje kan utbildningsinriktningens objekt signalera något om studiemiljön och något om den arbetsplats som kan ha blivit resultatet av studierna. Därmed är utbildningsinriktningens objekt av betydelse för den sociala miljö som människor lever i och som kan påverka deras politiska uppfattningar.

Förvisso kan det finnas personer som i ganska liten utsträckning ägnat studierna åt det objekt som identifierats inom respektive utbildningsinriktning. Men dessa är med stor sannolikhet en liten minoritet. Avsikten är ju att lokalisera något som en stor andel inom denna utbildningsinriktning ägnat sina studier åt, inte att alla skall ha studerat det nämnda objektet i lika stor utsträckning som alla andra inom samma utbildningsinriktning.

Enligt tabell 2 är en utbildning med inriktning på ting det vanligaste i Västra Götaland. Nästan en tredjedel av länets invånare är utbildade med inriktning mot ting. Utbildningens primära objekt är materiellt: teknik, biologi, fysik, jord- och skogsbruk. Objekten i sig är sällan människor och få i denna utbildningsinriktning utvecklar några kundkontakter (möjligtvis med undantag för egna företagare). Den näst största utbildningsinriktningen är människor. Det är vård och omsorg om människor samt utbildning av människor. Var fjärde länsbo har denna utbildningsinriktning. Den tredje största utbildningsinriktningen är pengar, vilket samlar en femtedel av befolkningen i Västra Götaland. Utbildningen är antingen inriktad på ekonomisk förvaltning, handel eller försäljning av varor och tjänster med flitiga kundkontakter. Här finner vi allt från bankdirektören till kassörskan. Den fjärde och minsta utbildningsinriktningen är idéer. Var sjunde länsbo har utbildningsinriktning mot idéer. Samhällsvetare (undantaget ekonomer), humanister, och personer som studerat konst och annat inom estetik, design och hantverk innehar denna utbildningsinriktning. Personer som inte angivet någon utbildningsinriktning eller svarat "annat" har inte kunnat kategoriseras i denna fyrdelade utbildningsinriktning.

I det följande kommer den tolvdelade utbildningsinriktningen att användas vid bivariata analyser. Vid multivariata analyser (tre eller fler variabler) kommer den fyrdelade utbildningsinriktningen att brukas.

En viktig skillnad mellan utbildningsnivå och utbildningsinriktning är den så kallade skalnivån. Utbildningsnivå är som tidigare nämnt på ordinalskalenivå då utbildningsnivåerna går att rangordna från låg till hög. Däremot finns ingen ordning för utbildningsinriktningens värden. Det är inte möjligt att rangordna utbildningar vars objekt är pengar, ting, människor och idéer. Man säger då att utbildningsinriktning befinner sig på nominalskalenivå.

Det finns ett visst samband mellan utbildningsnivå och utbildningsinriktning.

Andelen med en viss utbildningsinriktning skiftar beroende på utbildningsnivå. I tabell 3 redovisas en sammanställning av utbildningsinriktning efter utbildningsnivå.

Tabell 3 Inriktning på utbildning efter utbildningsnivå i Västra Götaland år 2001 (procent)

Utbildningsinriktning	Utbildningsnivå			Differens hög-låg
	Hög	Mellan	Låg	
<i>Pengar</i>				
Ekonomi/handel	12	25	18	-6
Hotell/restaurang/service	1	3	6	-5
<i>Ting</i>				
Jordbruk/skogsbruk/miljövård	1	2	7	-6
Naturvetenskap	7	8	1	+6
Teknik/industri	18	23	24	-6
<i>Människor</i>				
Vård/omsorg	20	11	21	-1
Pedagogik	17	2	2	+15
<i>Idéer</i>				
Estetik/design/hantverk	3	3	5	-2
Humanistisk	7	4	1	+6
Samhällsvetenskap	5	8	2	+3
Media/journalistik/reklam	2	3	1	+1
Annat	7	8	12	-5
Summa procent	100	100	100	
Antal svarande	970	747	1081	

Andelen med pedagogisk utbildningsinriktning är mycket större bland högutbildade än på övriga utbildningsnivåer. Också naturvetenskap och humanistisk utbildningsinriktning samlar förhållandevis liten andel bland lågutbildade. Utbildningsinriktningar som ekonomi/handel, hotell/restaurang/service, jordbruk/skogsbruk/miljövård och teknik/industri är något vanligare bland lågutbildade än högutbildade. Det går också att notera att ekonomi/handel och samhällsvetenskap är tämligen väl företrädda på mellannivå, medan vård/omsorg uppvisar en låg andel på samma utbildningsnivå. Personer som besvarat frågan om utbildningsinriktning med "annat" är en stor andel av de lågutbildade.

Genom att genomföra motsvarande analys som i tabell 3 men med den fyrdelade utbildningsinriktningen istället (redovisas ej i tabell), finner vi att personer med utbildningsinriktning mot pengar är tämligen få bland högutbildade. Det samma gäller för dem som har en utbildningsinriktning mot ting, om än i mindre omfatt-

ning. Däremot har högutbildade i relativt stor omfattning utbildningsinriktningen människor. Lågutbildade personer har sällan utbildningsinriktning mot idéer, men denna utbildningsinriktning är ganska vanlig bland mellan- och högutbildade.

Eftersom utbildningsinriktningen till en inte ringa del har samband med utbildningsnivå är det betydelsefullt att de kommande analyserna beaktar båda dessa faktorer samband med politiska åsikter. Därigenom bör det vara möjligt att fastställa om sambandet mellan utbildningsinriktning och politisk opinion påverkas av utbildningsnivå.

Utbildningsnivå, ideologi och parti

Sambandet mellan å ena sidan utbildningsnivå och å andra sidan självplacering på en vänster-högerskala och partisympati har ofta redovisats. Inget i SOM-undersökningen i Västra Götaland motsäger tidigare uppgifter. I tabell 4 redovisas självplacering på vänster-högerskalan efter utbildningsnivå.

Tabell 4 Placering på vänster-högerskalan efter utbildningsnivå i Västra Götaland år 2001 (procent)

Utbildningsnivå	Vänster-högerskala			Summa procent	Antal svarande
	Vänster	Mitt	Höger		
Låg	35	41	24	100	1493
Mellan	30	36	34	100	789
Hög	35	27	38	100	1013
Samtliga	33	36	31	100	3664

Lågutbildade tenderar i relativt stor utsträckning ange sig vara ”varken höger eller vänster”, vilket i tabell 4 redovisas i mittkolumnen. Däremot är det få bland högutbildade som uppger samma placering på vänster-högerskalan. Det är inte ovanligt att personer med små politiska resurser – vilket lågutbildade ofta har – begagnar sådana svarsmöjligheter i större utsträckning än personer med högre utbildning (se Hagevi 2000:285-288). Andelen personer som placerat sig i mitten på de olika utbildningsnivåerna ger återverkningar på skalans högra sida, men inte den vänstra. En ganska liten andel lågutbildade uppger sig stå till höger i politiken, men en större andel av mellan- och högutbildade placerar sig till höger. Däremot är skillnaderna mellan utbildningsnivåerna små på skalans vänstra sida. Oavsett utbildningsnivå placerar sig omkring en tredjedel av svarspersonerna till vänster om mitten.

I tabell 5 redovisas partisympati efter utbildningsnivå.

Tabell 5 Partisympti efter utbildningsnivå i Västra Götaland år 2001 (procent)

Utbildningsnivå	Partisympti							Summa procent	Antal svarande
	<i>v</i>	<i>s</i>	<i>mp</i>	<i>c</i>	<i>fp</i>	<i>kd</i>	<i>m</i>		
Låg	12	45	3	9	3	12	16	100	1260
Mellan	11	36	5	4	5	10	29	100	657
Hög	15	28	4	6	9	11	27	100	875
Samtliga	13	37	4	7	5	11	23	100	3097

Medan vänsterpartiet har något starkare stöd bland högutbildade än bland lågutbildade är socialdemokraternas stöd bland lågutbildade avsevärt starkare än bland högutbildade. Miljöpartiets och kristdemokraternas stöd är tämligen jämnt oavsett utbildningsnivå. Centerpartiet har starkast stöd bland lågutbildade, medan folkpartiet samlar störst andel partisymptier bland högutbildade. Moderaterna har många sympatisörer bland mellan- och högutbildade, men förhållandevis få bland lågutbildade.

Det är tydligt att hög utbildningsnivå har samband med att uppfatta sig stå till höger i politiken och rösta på moderaterna eller folkpartiet. Däremot är sympatierna för socialdemokraterna (och centerpartiet) mer omfattande bland lågutbildade än bland personer med högre utbildningsnivå. Lågutbildades förhållande till vänster och höger i politiken är dock något mindre självklar, även om de ganska ofta undviker att ange en högerposition.

Utbildningsinriktning, ideologi och parti

Utbildningsinriktningen kan vara av betydelse när politiska åsikter utvecklas. Det är möjligt att personer med gemensam utbildningsinriktning utvecklar politiska åsikter som skiljer sig från de politiska åsikter som innehas av personer med annan utbildningsinriktning. De politiska åsikter som i det följande skall analyseras är ideologisk vänster-högerposition och partisympti.

I vad mån finns det ett samband mellan utbildningsinriktning och självplacering på vänster-högerskalan? I tabell 6 presenteras en sammanställning för att besvara denna fråga. I detta skede av redovisningen används den tolvdelade utbildningsinriktningen.

Enligt resultatet i tabell 6 tenderar utbildningsinriktning att ha samband med självplacering på vänster-högerskalan. Utbildningsinriktningar mot idéer och människor tenderar att placera sig till vänster i politiken, medan utbildningsinriktningar mot pengar och ting i större utsträckning placerar sig på politikens högra sida. Starkast vänsterprofil har utbildningsinriktningar mot idéer, speciellt samhällsvetenskap och media/journalistik/reklam. Högerprofilen är tydligast i utbildnings-

inriktningen naturvetenskap och ekonomi/handel. Mitten synes starkast i utbildningsinriktningen jordbruk/skogsbruk/miljövard och vård/omsorg.

Tabell 6 Placering på vänster-högerskalan efter utbildningsinriktning i Västra Götaland år 2001 (procent)

Utbildningsinriktning	Vänster-högerskala			Summa procent	Antal svarande	Differens vänster-höger
	Vänster	Mitt	Höger			
<i>Pengar</i>						
Ekonomi/handel	25	32	43	100	489	-18
Hotell/restaurang/service	33	34	33	100	95	0
<i>Ting</i>						
Jordbruk/skogsbruk/miljövard	15	49	36	100	101	-21
Naturvetenskap	26	29	45	100	130	-19
Teknik/industri	35	31	34	100	604	+1
<i>Människor</i>						
Vård/omsorg	36	40	24	100	493	+12
Pedagogik	45	28	27	100	185	+18
<i>Idéer</i>						
Estetik/design/hantverk	39	38	22	100	104	+17
Humanistisk	43	29	28	100	101	+15
Samhällsvetenskap	60	25	18	100	130	+42
Media/journalistik/reklam	56	28	16	100	43	+40
Annat	27	42	31	100	266	-4
Samtliga	33	36	31	100	3664	+2

I tabell 7 redovisas partisympati efter utbildningsinriktning. Utifrån resultatet om vänster-högerposition är det att vänta att borgerliga partier är extra starka bland utbildningsinriktningar mot pengar och ting, medan socialistiska partier bör samla många med utbildningsinriktning mot människor och idéer.

Bland personer med utbildningsinriktning mot pengar är moderaterna starka, medan socialdemokraterna samlar många sympatisörer bland personer med inriktning mot människor och idéer, men även bland personer som utbildat sig men inriktning mot pengar är socialdemokraterna starka. Vänsterpartiet har mycket starkt stöd bland personer med utbildningsinriktning mot idéer.

Personer med utbildningsinriktning mot ting synes dock mer fragmentiserade än andra utbildningsinriktningar, något som delvis kanske kan förklaras med skilda utbildningsnivåer (se nedan). Många med utbildningsinriktning mot jordbruk/skogsbruk/miljö sympatiserar med centerpartiet. Bland naturvetare är många moderater, men även miljöpartiet och folkpartiet är starka (med tanke på folkpartiets

ringa styrka i den övriga väljarkåren vid tidpunkten för mätningen). Däremot sympatiserar många med utbildningsinriktningen teknik/industri med socialdemokraterna.

Tabell 7 Partisynpati efter utbildningsinriktning i Västra Götaland år 2001 (procent)

Utbildnings- inriktning	Partisynpati							Summa procent	Antal svarande
	v	s	mp	c	fp	kd	m		
<i>Pengar</i>									
Ekonomi/handel	6	33	4	3	6	11	37	100	406
Hotell/restaurang/service	16	41	2	4	5	8	24	100	80
<i>Ting</i>									
Jordbruk/skogsbruk/miljövård	0	20	5	43	1	14	17	100	86
Naturvetenskap	10	21	8	3	12	12	34	100	111
Teknik/industri	9	45	3	6	3	8	26	100	518
<i>Människor</i>									
Pedagogik	19	33	7	5	7	12	17	100	166
Vård/omsorg	16	39	5	5	5	14	16	100	424
<i>Idéer</i>									
Estetik/design/hantverk	17	38	5	12	4	10	14	100	86
Humanistisk	30	15	6	9	10	9	21	100	87
Samhällsvetenskap	25	39	6	1	7	7	15	100	115
Media/journalistik/reklam	36	33	6	0	8	3	14	100	36
Annat	12	38	4	9	5	11	21	100	214
Samtliga	13	37	4	7	5	11	23	100	3097

Det finns även utbildningsinriktningar där partierna är relativt svaga. Vänsterpartiet och folkpartiet har få sympatisörer bland jordbruk/skogsbruk/miljövård och vad gäller vänsterpartiet är stödet dessutom svagt bland personer med utbildningsinriktningen ekonomi/handel. Socialdemokraterna har få sympatisörer bland personer som inriktat sig mot utbildningsinriktningarna jordbruk/skogsbruk/miljövård, naturvetenskap och humanistisk utbildning. Centerpartisterna har få sympatisörer bland samhällsvetare och personer som utbildat sig inom media/journalistik/reklam. I den sistnämnda utbildningsinriktningen finns dessutom få som sympatiserar med kristdemokrater och moderater. Moderaterna har även svagt stöd bland estetik/design/hantverk och samhällsvetenskap. Det är noterbart att kristdemokraterna är tämligen jämnstarka i de olika utbildningsinriktningarna, undantaget media/journalistik/reklam.

Intuitivt uppfattas det som föga förvånande att personer med utbildningsinriktning mot ekonomi/handel tenderar att placera sig till höger i politiken samtidigt som moderaterna är starka bland dessa. Samma sak gäller jordbrukare och center-

partiet. Något mer kontroversiell är den stora andel som anger vänsterposition bland samhällsvetare, mediautbildade (inklusive journalister och reklamfolk) samt pedagoger (lärare). Dessutom har vänsterpartiet upp till tre gånger starkare stöd bland personer med dessa utbildningsinriktningar än bland befolkningen i övrigt. Sedan tidigare vet vi att vänsterpartiet är ungefär lika kraftigt överrepresenterade bland yrkesverksamma journalister (Asp 2001:59). Det är således inte orimligt att anta att en stor del av rekryteringsbasen för journalister som bevakar samhällsfrågor står till vänster i politiken. För personer med utbildningsinriktning mot media/journalistik/reklam kan egna politiska uppfattningar ha betydelse för den yrkesverksamhet som ofta följer utbildningen. Centrala förmedlare av information kan ha tämligen homogena politiska uppfattningar som inte uppfattas som självklara bland den övriga befolkningen, det vill säga mottagarna av informationen. En mycket viktig frågeställning är om sambandet mellan utbildningsinriktning och politiska åsikter inverkar på nyhetsrapporteringen i fråga om val av nyhetsinslag, vilka frågor som ställs i intervjusituationer, etc. Denna frågeställning besvaras dock inte i föreliggande undersökning.

Utbildningsinriktning under kontroll för utbildningsnivå

Lazarsfeld och hans kollegor var intresserade av en dynamik inom samhällsgrupper som de trodde hade tämligen omfattande sociala kontakter med varandra. Utbildning är både en indikator och motor för sådana sociala relationer. Men utbildningsinriktningar är inte det enda som är relevant i detta sammanhang, utan det är sannolikt att bland annat utbildningsnivå har betydelse. Personer på samma utbildningsnivå och med gemensam utbildningsinriktning interagerar troligen mer intensivt med varandra än personer med annan utbildningsinriktning eller på annan utbildningsnivå. Bland annat därför presenteras data angående självplacering på vänster-högerskalan efter utbildningsinriktning under kontroll för utbildningsnivå i tabell 8. För att öka säkerheten i resultaten redovisas nu enbart fyrdelad utbildningsinriktning.

Enligt tabell 8 framgår det tydligt att utbildningsinriktningens samband med vänster-högerposition inte kan förklaras med utbildningsnivå. De politiska skillnaderna mellan utbildningsinriktningarna tenderar att öka med högre utbildningsnivå. Det är bland de högutbildade som personer med utbildningsinriktning mot människor och idéer i störst utsträckning positionerar sig till vänster i politiken. Men det är också bland högutbildade som personer med utbildningsinriktning mot pengar och ting tydligast tenderar att placera sig till höger i politiken. Samtidigt uppvisar sambandet mellan utbildningsinriktning och placering på vänster-högerskalan samma tendens oavsett utbildningsnivå, om än utifrån skilda utgångsnivåer. På varje utbildningsnivå är det personer med utbildningsinriktning mot människor och idéer som i störst utsträckning placerat sig till vänster om mitten. Och på varje utbildningsnivå är det personer med utbildningsinriktning mot pengar och ting som i störst utsträckning placerat sig till höger i politiken.

Tabell 8 Placering på vänster-högerskalan efter utbildningsinriktning under kontroll för utbildningsnivå i Västra Götaland år 2001 (procent)

Utbildnings- inriktning	Vänster-högerskala			Summa procent	Antal svarande	Differens vänster- höger
	Vänster	Mitt	Höger			
<i>Lågutbildade</i>						
Pengar	31	34	35	100	249	-4
Ting	38	36	26	100	337	+12
Människor	38	44	18	100	240	+30
Idéer	46	33	21	100	90	+25
<i>Mellanutbildade</i>						
Pengar	25	35	40	100	207	-15
Ting	28	33	39	100	240	-11
Människor	37	39	24	100	89	+13
Idéer	48	33	19	100	131	+29
<i>Högutbildade</i>						
Pengar	18	26	56	100	127	-38
Ting	27	27	46	100	252	-19
Människor	40	30	30	100	346	+10
Idéer	51	25	24	100	154	+27
Samtliga	33	36	31	100	3664	+2

Också förhållandet mellan utbildningsinriktningarna idéer och människor respektive pengar och ting uppvisar regelbundenheter. På varje utbildningsnivå är andelen vänsterorienterade större bland personer med utbildningsinriktning mot idéer än bland människor och andelen högerorienterade är större bland personer med utbildningsinriktning mot pengar än ting.

Till sist bör nämnas att tabell 8 även visar att utbildningsnivå har betydelse för vänster-högerposition. Andel högerorienterade tenderar att öka med ökad utbildningsnivå, medan andelen vänsterorienterade tenderar att öka med minskad utbildningsnivå. Så är det för nästan alla utbildningsinriktningar undantaget utbildningsinriktningen idéer. Bland personer inriktade mot denna utbildning finns inte något samband mellan utbildningsnivå och positionering på vänster-högerskalan.

I tabell 9 presenteras sambandet mellan partisympati och utbildningsinriktning under kontroll för utbildningsnivå.

För partisympati synes utbildningsnivå ha större betydelse jämfört med självplacering på vänster-högerskalan. Ändå uppvisar utbildningsinriktning alltså samband med partisympati. På varje utbildningsnivå tenderar partisympatierna för de socialistiska partierna att vara starkast bland personer med utbildningsinriktning mot idéer och människor, medan borgerliga partier har starkast stöd bland utbildningsinriktning mot pengar och ting.

Tabell 9 Partisynpaty efter utbildningsinriktning under kontroll för utbildningsnivå i Västra Götaland år 2001 (procent)

Utbildnings- inriktning	Partisynpaty							Summa procent	Antal svarande	Differens socialister- borgerliga
	v	s	mp	c	fp	kd	m			
<i>Lågutbildade</i>										
Pengar	11	38	4	3	4	13	27	100	207	+2
Ting	8	48	2	15	2	9	15	100	293	+15
Människor	16	47	2	6	1	15	13	100	210	+28
Idéer	16	46	4	8	4	12	10	100	80	+28
<i>Mellanutbildade</i>										
Pengar	7	38	4	2	3	10	16	100	173	+14
Ting	7	38	5	5	4	7	33	100	205	-4
Människor	13	38	7	3	7	19	15	100	75	+7
Idéer	27	35	9	2	4	3	20	100	103	+33
<i>Högutbildade</i>										
Pengar	5	21	3	4	14	6	47	100	104	-45
Ting	8	26	6	8	8	11	33	100	214	-26
Människor	18	30	7	5	9	12	19	100	302	+3
Idéer	30	21	4	8	11	9	16	100	140	+7
Samtliga	13	37	4	7	5	11	23	100	3097	+4

Kommentar: Vid beräkningen av differens mellan socialistiska och borgerliga partier är miljöpartiet utelämnat.

Bland personer med utbildningsinriktning mot idéer och människor tenderar dock differenserna mellan andelen socialistiska och borgerliga sympatisörer inte vara lika stora som mellan andelen som positionerade sig på vänster och höger sida i politiken. Det beror på att många av de personer med utbildningsinriktning mot människor och idéer som placerade sig i mitten på vänster-högerskalan sympatiserar med borgerliga partier.

För socialdemokraterna tycks utbildningsnivå ha betydelse för andelen sympatisörer, medan utbildningsinriktning inte har något starkt samband med socialdemokratiska partisynpatier. Endast bland lågutbildade tycks socialdemokraterna vara något svagare bland personer som har en utbildningsinriktning mot pengar. Bland personer med utbildningsinriktning mot idéer är förhållandet mellan vänsterpartiet och socialdemokraterna extra intressant. Deras gemensamma andel sympatisörer är tämligen konstant oavsett utbildningsnivå. Tillsammans samlar de båda socialistiska partierna 62 procent av sympatisörerna bland mellan- och lågutbildade personer med utbildningsinriktning mot idéer samt 51 procent bland högutbildade med utbildningsinriktning mot idéer. Andelen vänsterpartistiska sympatisörer ökar dock med ökad utbildningsnivå på bekostnad av andelen socialdemokratiska sym-

patissörer. Förändringen är betydande. Andelen vänsterpartistiska sympatisörer nära nog fördubblas, medan sympatisörsandelen bland socialdemokraterna halveras mellan låg- och högutbildade.

Moderaternas stöd är starkast bland personer med utbildningsinriktning mot pengar och ting. Men omfattningen till stödet skiftar beroende av utbildningsnivå. Bland högutbildade erhåller moderaterna en stor andel sympatisörer bland personer med utbildningsinriktning mot pengar såväl som ting. Bland mellanutbildade är dock andelen moderata partisympatisörer bland personer med utbildningsinriktning mot pengar ganska liten, medan andelen som sympatiserar med moderaterna bland personer med utbildningsinriktning mot ting är tämligen stor. Bland lågutbildade inträffar det omvända förhållandet. Bland lågutbildade med utbildningsinriktning mot pengar är andelen med moderata partisympatier tämligen stor, medan motsvarande andel bland personer med utbildningsinriktning mot ting är liten.

Miljöpartisterna styrkepositioner bland utbildningsinriktningarna skiftar på olika utbildningsnivåer. Stödet för miljöpartiet tenderar dock att vara svagast bland personer med utbildningsinriktning mot pengar. På varje utbildningsnivå har centerpartisterna starkast stöd bland personer med utbildningsinriktning mot ting, även om detta stöd är speciellt starkt bland lågutbildade. Folkpartiet har starkast stöd bland högutbildade medan utbildningens inriktning uppvisar mycket liten betydelse för andelen folkpartisympatisörer. Kristdemokraterna har på alla utbildningsnivåer starkast stöd av personer med utbildningsinriktning mot människor.

I sammanhanget bör även nämnas att jag genom multivariat regressionsanalys kontrollerat om kön och ålder påverkar sambandet mellan utbildning och politiska åsikter (redovisas ej i tabell). Både utbildningsinriktning och utbildningsnivå påverkar självplacering på vänster-högerskalan såväl som partisympati under kontroll av kön och ålder.

Både utbildningsinriktning och utbildningsnivå har samband med vänster-högerposition och partisympati. Det tycks som om betydelsen för utbildningsinriktning är större vad gäller vänster-högerposition än för partisympati, medan det motsatta gäller för utbildningsnivå. Det bör dock noteras att sambanden mellan utbildningsinriktning och politisk opinion är starkast bland högutbildade.

Slutsats

Utbildning inverkar på politiska åsikter. Efter att ha analyserat sambandet mellan utbildning och politisk opinion i form av vänster-högerideologi och partisympati är denna gamla sanning bekräftad. Men vad som är nytt är upptäckten av utbildningsinriktningens betydelse. Inte bara utbildningsnivå är relaterat till politisk opinion. Även utbildningsinriktning har samband med politiska åsikter.

Fyra utbildningsinriktningar har identifierats. De tar fasta på respektive utbildnings huvudsakliga studieobjekt: pengar, ting, människor och idéer. Personer med utbildningsinriktning mot människor och idéer tenderar att vara orienterade mot vänster

i politiken och rösta på socialistiska partier. Framförallt bland personerna med utbildningsinriktning mot pengar, men även till viss del bland personer med utbildningsinriktning mot ting, fanns en tendens att placera sig till höger i politiken. Bland dessa två sistnämnda utbildningsinriktningar var dock sambandet något svagare jämfört med vänstersambandet för utbildningsinriktning mot idéer och människor. Det var också något vanligare att personer med dessa utbildningsinriktningar röstade på borgerliga partier. Det bör även noteras att sambandet mellan partisympati och utbildningsinriktningar var något svagare än motsvarande samband för ideologisk vänster-högerposition. Många av dem som inte placerade sig till höger i politiken sympatiserade nämligen med borgerliga partier. Tendenserna förstärks dock bland högutbildade.

I inledningen till detta kapitel diskuterades vad som kunde förklara sambandet mellan utbildning och politiska åsikter. I teoretisk avseende tar frågorna upp om människan agerar rationellt, men också betydelsen av kognition och socialisation mer generellt. Är det så att människor med ett speciellt intresse söker sig till en utbildning samtidigt som dessa människor tenderar att ha likande politiska åsikter? Eller är det så att innehållet i utbildningen i sig kan forma människors åsikter? Kan det vara så att personerna inom en viss utbildningsinriktning påverkar varandra? Svaren på dessa frågeställningar kan öka vår förståelse av varför utbildning inverkar på politiska uppfattningar. Det är därför viktigt att framtida forskning tar sig an frågor om orsaksmekanismerna bakom sambandet mellan utbildning och politik.

För att kunna analysera centrala frågeställningar om politiskt beteende visar de nu presenterade resultaten på vikten av att inte enbart undersöka utbildning genom en ordinalskala som endast beaktar låg-, mellan- och högutbildade. Att begränsa sig till att undersöka utbildningsnivå är olämpligt för att analysera betydelsen av kognition inom politiskt beteende. En kvalitativ skillnad mellan utbildningsinriktning och utbildningsnivå är att den förstnämnda fokuserar innehållet i utbildningen, vilket utbildningsnivå lämnar därhän. Utbildningens innehåll måste anses som central när betydelsen av kognition skall analyseras. Det är möjligt att nominalskalor av den typ som utbildningsinriktning står för är mer användbara i analyser av sådana fenomen. Det är därför viktigt att framtida forskning inte negligerar analyser på nominalskalenivå. Annars är risken att den gamla devisen vinner stöd: som man frågar får man svar.

Den huvudsakliga lärdomen av den nu presenterade undersökningen är att statsvetare bör analysera utbildningsinriktning. Utbildningens innehåll måste undersökas för att vi skall förstå och kunna förklara sambandet mellan utbildning och politisk opinion. Men samtidigt som denna rapport visar på betydelsen av utbildningsinriktning i opinionsbildningsprocessen säger den ingenting om varför utbildningsinriktning har samband med politisk opinion. Nästa steg i forskningen om utbildningsinriktning och politisk opinion bör således vara att analysera betydelsen kognition och socialisation.

Noter

- ¹ Enligt Glynn m fl (1999:286-287) behöver inte kognitiva scheman användas som genvägar, även om det är en möjlighet. Ett schema talar blott om för individen hur de ska resonera om politik.
- ² I samband med att politisk deltagande analyseras betraktas hög utbildningsnivå som en politisk resurs. Det är mer vanligt att högutbildade personer deltar i politiskt arbete än att personer med lägre utbildning gör samma sak (Svensson och Togeby 1986:121-136).
- ³ Andelen svarande i Väst-SOM-undersökningen år 2001 är 3808 personer, vilket är en svarsandel på 70 procent.

Referenser

- Asp, Kent. 2001. "Journalisternas politiska åsikter." *JMG Granskaren*. Journalist 2000. Nr 2-3, s 59-60.
- Bjereld, Ulf och Marie Demker. 2002. "Ny värld – nya skiljelinjer?" I Henrik Oscarsson (red). *Spår i framtiden*. SOM-rapport: 28. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet, s 139-155.
- Bonow, Mauritz. 1932. "Är nationalekonomi en borgerlig vetenskap?" *Studiekamraten*: 14, s 11.
- Downs, Anthony. 1957. *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper & Row.
- Edquist, Samuel. 2002. "Johan Norberg (red), Stat, individ & marknad. Sex skolor i samtida samhällsfilosofi." *Historisk tidskrift*: 122, s 142.
- Festinger, Leon. 1957. *A Theory of Cognitive Dissonance*. Evanston: Row, Peterson.
- Frank, Robert, Thomas Gilovich och Dennis Regan. 1993. "Does Studying Economics Inhibit Cooperation?" *Journal of Economic Perspectives*: 7, s 159-171.
- Glynn, Caroll, Susan Herbst, Garret O'Keefe, och Robert Shapiro. 1999. *Public Opinion*. Boulder: Westview Press.
- Graber, Doris. 1984. *Processing the News: How people tame the information tide*. New York: Longman.
- Hagevi, Magnus. 2000. "Svarsformuleringens betydelse i frågeundersökningar." I Lennart Nilsson (red). *Flernivådemokrati i förändring*. SOM-rapport: 27. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet, s 279-290.
- Holmberg, Sören. 2000. *Välja parti*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Kuklinski, James, Robert Luskin och John Bolland. 1991. "Where is the Schema? Going beyond the 'S' Word in Political Psychology." *American Political Science Review*: 85, s 1341-1356.

- Lazarsfeld, Paul, Bernard Berelson och Hazel Gaudet. 1952. *The People's Choice. How the Voter Makes Up His Mind in A Presidential Campaign*. New York: Columbia University Press.
- Luskin, Robert. 1990. "Explaining Political Sophistication." *Political Behavior*: 12, s 331-361.
- Rothstein, Bo. 1996. "Är insikter i ekonomi effektiva? Kommentar till Persson." *Ekonomisk debatt*: 24, s 205-209.
- Svensson, Palle och Lise Togeby. 1986. *Politisk opbrud. Den nye mellemlags græsrodsdeltagelse*. Århus: Forlaget Politica.
- Wald, Kenneth och Corwin Smidt. 1993. "Measurement Strategies in the Study of Religion and Politics." I David Legee och Lyman Kellstedt (red). *Rediscovering the Religious Factor in American Politics*. Armonk: M. E. Sharpe, s 26-49.

PERSPEKTIV PÅ UNGDOMSSKOLAN

BENGT R CARLSON

Äldre generationer som vill förstå dagens ungdomar måste begripa sig på ungdomsskolans värld. Ungdomen tillbringar där sina dagar, från sen barndom till tidigt vuxenliv, medan föräldragenerationen samtidigt förvärvsarbetar. Skolan blir så ett eget rike omgivet av ramar som skapats av de vuxna. De senaste decenniernas läroplans – och lärarutbildningsreformer, som alltmer betonar skolans fostrande uppgifter, återspeglar de vuxnas oror över ungdomens situation (Orleinius 2001) Denna reforminriktning ger samtidigt näring åt de kritiker som hävdar att skolan inte längre ställer sina kunskapsmål i centrum. (Englund 1999)

Debatten om skolan är ständigt aktuell. De politiska partierna vädjar, under seklets första valrörelse, intensivt om stöd för den egna skolpolitiken till synes omedvetna om att huvuddelen av väljarna inte drar partipolitiska slutsatser av sin skoluppfattning. (Carlson 2002) Skolans värld är en följetång i massmedia. Mediebildens av skolan ifrågasätts emellertid av de verksamma i skolan och då inte minst av lärarna. De anser mediebildens alltför ensidig och negativ. Ensidig därför att massmedia för lite uppmärksammar den stora variationen inom skolvärlden och negativ då media inte tillräckligt uppmärksammar de viktiga insatser som var dag görs av lärare och andra skolverksamma. Den ensidiga och negativa skolbildens påverkar, menar man, medborgarnas uppfattning om skolan i negativ riktning men skapar också en missstämning inom skolan bland elever och skolpersonal som dagligen försöker göra det bästa av en situation som utmärks av knappa resurser.¹

Medborgarna anser, sedan slutet av 1990-talet, att skolan är ett av de viktigaste problemen i samhället. De saknar emellertid, liksom de flesta politiker och journalister, en aktuell erfarenhet av skolans vardag. (Carlson 2002) Många medborgares skolminnen ligger dessutom långt tillbaka i tiden och deras förståelse och tolkning av dagens skolvärld formas därför av erfarenheter från den tid när grundskolan skapades och då skolfrågan ansågs vara en del av klassfrågan. (Carlson 1998)

Även vuxna som aktivt engagerar sig i sina egna barns skolgång och därigenom får en mer aktuell bild av skolans vardag saknar den erfarenhet av skolan som en regelbunden och långvarig vistelse i skolan ger. De delar liksom medborgarna en utifrånförståelse av skolan. (Lundin 1998)

Medborgarna är kritiska till den kommunala ungdomsskolan i de frågor som aktualiserats i de senaste årens skoldebatt. Detta framgår av upprepade undersökningar i Västra Götalandsregionen vilka omfattar ett urval medborgare inom regionen från 15 år till 80/85 år. (Carlson 2002) Medborgarundersökningarnas underlag är otillräckliga för att redovisa just skolelevernas uppfattningar om det egna skol-

samhället. Genom UNG-SOM 2000, vars urval omfattar åldrarna 15-29 år, skapas en sådan möjlighet. (Johansson 2002) Härigenom kompletteras utifrån bilden av skolan med ett inifrånperspektiv. I det följande jämförs skolelevers uppfattning i viktiga skolfrågor med uppfattningar hos vuxna vars erfarenheter av skolan är högst tio år gamla. Den sistnämnda gruppen uppdelas i sin tur i de med högst gymnasieutbildning och de med erfarenhet av högskolestudier. I de frågor som är gemensamma för ungdomsundersökningen och medborgarundersökningen går det att ytterligare vidga jämförelsen till medborgare som sedan länge avslutat sin skolgång. Detta underlättas av att UNG-SOM och medborgarundersökningen Väst-SOM 2000 är samtidigt.

Kommunala skolelevers uppfattning om den kommunala skolan

Skoleleverna i Västra Götaland bedömer grund – och gymnasieskolans service positivt. (Tabell 1) De har varierande attityd till olika sidor av skolan. Störst entusiasm hos elevgruppen väcker påståendet att ”Eleverna får goda kunskaper i skolan”. (Tabell 2) Den visar också sin uppskattning av skolan genom att avvisa påståendet att ”Olika samhällsgrupper ges ej lika möjligheter”. Den instämmer knappt i påståendet att ”Skolan erbjuder en god arbetsmiljö” och avvisar lika nätt och jämt påståendet att ”Skolan tar sitt ansvar för att förebygga mobbing”. Elevernas bedömning överensstämmer i dessa avseenden väl med Skolverkets. (Skolverket 2001) Eleverna håller tydligt med om påståendena att ”Skolans verksamhet är svår att påverka” och att ”Skolan har svårt att möta varje elevs behov”.

Skolelever bedömer den kommunala ungdomsskolans service mer positivt än de som avslutar sina skolestudier under 1990-talet. (Tabell 1) Skoleleverna är också genomgående mer positiva till olika sidor av skolan med undantag för påverkansaspekten. (Tabell 2) Störst är skillnaden mellan skolelever och högskolegruppen. Skoleleverna har dock mindre förtroende för lärarna än högskolegruppen. (Tabell 2)

Kommunala skolelevers uppfattning om fristående skolor

Skoleleverna är också kritiska till den kommunala skolans alternativ och avvisar förslaget att ”Satsa mer på fristående skolor”. (Tabell 3) Elevgruppen ogillar friskolornas sociala konsekvenser och delar åsikterna att ”Friskolor minskar gemenskapen i samhället” och att ”Friskolor ökar social ojämlikhet”. Mest avvisar den påståendet att ”Friskolor innebär en bättre skola för alla”. Det enda påstående som bejaktas är att ”Valfrihet ökar med friskolor”.² Skolelever i den kommunala skolan är mindre benägna att se negativa sociala konsekvenser av friskolor än de vuxna. Skoleleverna är dock mer pessimistiska än de vuxna när det gäller friskolors roll för att öka valfriheten, dess förmåga att skapa en bättre skola för alla och de är minst beredda att satsa mer på friskolor. (Tabell 3)

Tabell 1 *Bedömningar av den kommunala ungdomsskolans service samt förtroende för lärare i kommunal grund- och gymnasieskola inom Göteborgsregionen och inom Övriga Västra Götaland bland elever i den kommunala ungdomsskolan och dem som avslutat skolan under 1990-talet (balansmätt) (balansmätt inom parentes avser Göteborgs stad)*

	Göteborgsregionen	Övriga Västra Götaland
Kommunal grundskola		
Skolelever	+15 (+4)	+34
Avslutat skolan	+7 (+4)	+18
Ej högstskolestudier	+13 (+9)	+19
Högstskolestudier	-1 (-1)	+14
Kommunal gymnasieskola		
Skolelever	+30 (+22)	+46
Avslutat skolan	+10 (+8)	+20
Ej högstskolestudier	+14 (+12)	+21
Högstskolestudier	+4 (+4)	+19
Förtroende för lärare i kommunal grund- och gymnasieskola		
Skolelever	+30 (+23)	+49
Avslutat skolan	+51 (+50)	+53
Ej högstskolestudier	+47 (+46)	+47
Högstskolestudier	+55 (+53)	+68

Kommentar: Balansmättet anger andelen som på en fråga (påstående) är positiva (instämmer) minus andelens som är negativa (avvisar). Göteborgsregionen omfattar inte Kungälv. Balansmättet inkluderar även de som uppger att de inte vet. Med högstskolestudier avses alla som påbörjat sina studier eller som har en akademisk examen. Skolelever är här definierade som de som går i den kommunala ungdomsskolan. Frågorna om grundskolan och gymnasieskolan ingick i ett batteri av frågor "Vad anser Du om servicen i den kommun där Du bor på följande områden?": kommunal grundskola, kommunalgymnasieskola. Frågan om lärarna ingick i också i ett batteri av frågor: "Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande grupper sköter sitt arbete?": "Lärare i grund – och gymnasieskolan".

Skolbedömning och bostadsort

Medborgarundersökningar i Västra Götalands region visar att de som bor i Göteborg är mer kritiska till den service som den kommunala grundskolan och gymnasieskolan ger än de som bor i Göteborgsregionen i övrigt. Mest positiva är de som bor i "Övriga Västra Götaland" som huvudsakligen består av kommuner med få eller inga friskolor. I detta traditionella skollandskap är medborgarna i gengäld mest kritiska till att satsa på friskolor. (Carlson 1999)

Mönstret för medborgarna gäller också för de kommunala skoleleverna i Västra Götaland. De skolelever som bor i det traditionella skollandskapet uppskattar mer den kommunala skolans service än de som bor i Göteborgs stad. De som bor i Göteborgsregionen, utanför storstaden, utgör en åsiktsmässig mellangrupp.

Tabell 2 Uppfattningar om skolans resultat och vardagsvillkor bland skolelever i den kommunala ungdomsskolan och bland de som avslutat skolan under 1990-talet (procent och balansmått)

	<i>Felaktigt påstående</i>	<i>Varken eller</i>	<i>Riktigt påstående</i>	<i>Summa procent</i>	<i>Balans- mått</i>
Eleverna får goda kunskaper i skolan					
<i>Skolelever</i>	16	35	49	100	+33
<i>Avslutat skolan</i>	19	46	35	100	+16
<i>Ej högskolestudier</i>	20	43	37	100	+17
<i>Högskolestudier</i>	18	51	31	100	+13
Skolan erbjuder en god arbetsmiljö					
<i>Skolelever</i>	31	35	34	100	+3
<i>Avslutat skolan</i>	38	43	19	100	-19
<i>Ej högskolestudier</i>	36	43	21	100	-15
<i>Högskolestudier</i>	42	44	14	100	-28
Skolan tar sitt ansvar för att förebygga mobbing					
<i>Skolelever</i>	37	33	30	100	-7
<i>Avslutat skolan</i>	48	36	16	100	-32
<i>Ej högskolestudier</i>	49	34	17	100	-32
<i>Högskolestudier</i>	46	40	14	100	-32
Skolans verksamhet är svår att påverka					
<i>Skolelever</i>	19	37	44	100	+25
<i>Avslutat skolan</i>	18	49	33	100	+15
<i>Ej högskolestudier</i>	17	48	35	100	+18
<i>Högskolestudier</i>	20	50	30	100	+10
Olika samhällsgrupper ges ej lika möjligheter					
<i>Skolelever</i>	42	33	25	100	-17
<i>Avslutat skolan</i>	32	37	31	100	-1
<i>Ej högskolestudier</i>	33	37	30	100	-3
<i>Högskolestudier</i>	29	38	33	100	+4
Skolan har svårt att möta varje elevs behov					
<i>Skolelever</i>	20	31	49	100	+29
<i>Avslutat skolan</i>	11	27	62	100	+51
<i>Ej högskolestudier</i>	12	29	58	100	+46
<i>Högskolestudier</i>	9	25	66	100	+57

Kommentar: Frågan lyder; "Vad är Din uppfattning om följande påståenden om skolan i Din kommun? Skalan löper från 0 (Helt felaktigt påstående) till 10 (Helt riktigt påstående). I felaktigt påstående innefattas skalstegen 0-3, i "varken eller" 4-6 och i riktigt påstående skalstegen 7-10. Balansmättet anger andelen som instämmer i ett påstående minus andelens som anser påståendet felaktigt.

Skolelever i storstaden är mer kritiska än de som bor i det traditionella skollandskapet till samtliga aspekter på skolan. Popularitetsordningen mellan de sex aspekterna är dock den samma i storstaden som inom det mer traditionella skollandskapet. (Tabell 4)

Skoleleverna är, oavsett bostadsort, mer positiva till skolan än de som lämnat skolan under 1990-talet. Resultatet överrensstämmer med tidigare resultat som visar att brukare av kommunal service oftast är mer positiva till denna än icke-brukare. (Johansson, F., Nilsson, L. & Strömberg, L. 2001)

Eleverna i Göteborg uppskattar friskolorna mer än skoleleverna i "Övriga Västra Götaland" med undantag för friskolornas konsekvenser för social jämlikhet. (Tabell 3)

Ett vidgat perspektiv på skolan

Skolan är mest uppskattad för sin förmåga att ge goda kunskaper. Denna uppskattning delas både av de innanför skolans väggar som av dem utanför. Kritiker saknas dock inte och kritiken av skolans kunskapsresultat är tydligast i Göteborgs stad och i storstaden är kritiken starkast hos högskolegruppen.³

Kritiken av storstadsskolans kunskapsresultat har samband med bedömningen av storstadsskolans arbetsmiljö. Det finns, oavsett bostadsort, ett mycket starkt samband mellan bedömning av skolans arbetsmiljö och bedömningen av skolans kunskapsresultat. Sambandet är starkt oavsett om man är inom eller utom skolans väggar, om man har barn i skolåldern eller inte eller om man har nått pensionsåldern eller inte.⁴ Sambandets styrka varierar mellan .45- och .54. Den har sitt högsta värde hos skoleleverna och hos dem över 65 år.⁵

Tidigare skolminister Wärnerссons uppfattning att det existerar ett orsakssamband mellan en god skolmiljö och goda kunskapsresultat i skolan tycks ha stöd hos hela befolkningen. (Carlson 2002) Att ett sådant orsakssamband råder utesluter dock inte att medborgarnas bedömning av skolans kunskapsresultat i första hand bestäms av deras bedömning av skolans arbetsmiljö. (Blomqvist, P. Rothstein, B. 2000)

Skolelever är i jämförelse med vuxna mer övertygade om att skolan ger lika chanser till olika samhällsgrupper. Längst ifrån skolelevernas uppfattning står de som är sextiofem år och äldre. Skillnaden kan förstås om man betänker att svenska skolreformer länge motiverats med en önskan att utjämna klasskillnader. (Richardsson 1999) Den äldre generationen kanske därför fäster större vikt vid klassperspektivet än andra perspektiv när de tar ställning till påståendet om olika gruppers behandling i skolan? På samma sätt påverkas skolungdomen mer av en individuell syn på skola och samhälle än de påverkas av ett grupperspektiv. (Inglehart 1979)

Den äldsta befolkningsgruppen är också mest kritisk när det gäller skolans förmåga att möta varje elevs behov. När den använder ett klassperspektiv på skolan och de anser en viss samhällsklass missgynnad så missgynnas också individerna i denna klass. I så fall bör det finnas ett högt samband mellan de äldres åsikter om hur "klasser behandlas" i skolan och hur väl "individuella behov" tillgodoses. Skoleleverna, med deras mer individuella syn, bör i sin tur inte i samma grad koppla

samman ”elevers behov” med ”samhällsgrupper”. Så är också fallet. För de yngre är korrelationen (.18) och för de äldre (.44).⁶

Tabell 3 Uppfattningar om friskolor samt till förslaget att satsa mer på friskolor, inom Göteborgsregionen och inom Övriga Västra Götaland bland skolelever i den kommunala ungdomsskolan och de som avslutat skolan under 1990-talet (balansmätt) (balansmätt inom parentes avser Göteborgs stad)

	Göteborgsregionen		Övriga Västra Götaland
Valfrihet ökar med friskolor			
Skolelever	+14	(+16)	+12
Avslutat skolan	+28	(+31)	+16
Ej högskolestudier	+16	(+20)	+7
Högskolestudier	+40	(+40)	+36
Friskolor innebär en bättre skola för alla			
Skolelever	-29	(-21)	-32
Avslutat skolan	-22	(-19)	-28
Ej högskolestudier	-20	(-13)	-28
Högskolestudier	-26	(-24)	-29
Friskolor ökar social ojämlikhet			
Skolelever	+15	(+27)	+14
Avslutat skolan	+19	(+20)	+21
Ej högskolestudier	+13	(+13)	+17
Högskolestudier	+25	(+26)	+29
Friskolor minskar gemenskapen i samhället			
Skolelever	0	(+6)	+11
Avslutat skolan	+7	(+5)	+14
Ej högskolestudier	+10	(+5)	+13
Högskolestudier	+5	(+6)	+16
”Satsa mer på friskolor”			
Skolelever	-6	(-9)	-9
Avslutat skolan	+1	(-1)	-8
Ej högskolestudier	+1	(-4)	-9
Högskolestudier	0	(+2)	-5

Kommentar: Frågan för de fyra första påståendena lyder; ”Vad är Din uppfattning om följande påståenden om skolan i Din kommun? Skalan löper från 0 (Helt felaktigt påstående) till 10 (Helt riktigt påstående). I felaktigt påstående innefattas skalstegen 0-3, i ”varken eller” 4-6 och i riktigt påstående skalstegen 7-10. Balansmättet anger andelen som på instämmer i ett påstående minus andelens som anser påståendet felaktigt. Frågan för den femte frågan ingår i ett batteri av frågor ”Nedan finns ett antal förslag som har förekommit i den politiska debatten”. Vilken är din åsikt om vart och ett av dem?” Förslaget löd ”satsa mer på friskolor”. Balansmättet för denna fråga anger andelen som på frågan är mycket eller ganska positiva till att sats på friskolor minus andelen som är mycket eller ganska negativa.

Tabell 4 *Uppfattningar om skolans resultat och vardagsvillkor inom Göteborgsregionen och inom Övriga Västra Götaland bland den kommunala ungdomsskolans elever och de som avslutat skolan under 1990-talet (balansmätt, balansmätt inom parentes avser Göteborgs stad)*

	Göteborgsregionen		Övriga Västra Götaland
Eleverna får goda kunskaper i skolan			
Skolelever	+24	(+17)	+43
Avslutat skolan	+9	(+5)	+23
Ej högskolestudier	+13	(+9)	+22
Högskolestudier	+5	(+3)	+27
Skolan erbjuder en god arbetsmiljö			
Skolelever	-2	(-16)	+11
Avslutat skolan	-29	(-32)	-9
Ej högskolestudier	-23	(-27)	-6
Högskolestudier	-34	(-36)	-16
Skolan tar sitt ansvar för att förebygga mobbing			
Skolelever	-13	(-28)	0
Avslutat skolan	-43	(-47)	-18
Ej högskolestudier	-43	(-51)	-20
Högskolestudier	-41	(-44)	-14
Skolans verksamhet är svår att påverka			
Skolelever	+32	(+37)	+20
Avslutat skolan	+14	(+12)	+15
Ej högskolestudier	+18	(+18)	+16
Högskolestudier	+9	(+8)	+13
Olika samhällsgrupper ges ej lika möjligheter			
Skolelever	-8	(0)	-25
Avslutat skolan	+13	(+22)	-18
Ej högskolestudier	+7	(+23)	-15
Högskolestudier	+18	(+22)	-24
Skolan har svårt att möta varje elevs behov			
Skolelever	+30	(+47)	+28
Avslutat skolan	+54	(55)	+47
Ej högskolestudier	+48	(+51)	+45
Högskolestudier	+61	(+57)	+51

Kommentar: Frågan för de fyra första påståendena lyder; "Vad är Din uppfattning om följande påståenden om skolan i Din kommun? Skalan löper från 0 (Helt felaktigt påstående) till 10 (Helt riktigt påstående). I felaktigt påstående innefattas skalstegen 0-3, i "varken eller" 4-6 och i riktigt påstående skalstegen 7-10. Balansmättet anger andelen som på instämmer i ett påstående minus andelens som anser påståendet felaktigt.

Skoleleverna är de som är mest missnöjda med sina möjligheter att påverka skolans verksamhet. Skolverkets utvärderingar understryker också elevernas maktlöshetskänsla. (Lorentzon, L. Lorentzon, C. Strandh, G.1999)

Även här återkommer skillnaden mellan de ungas individperspektiv och de äldres klassperspektiv. Hos eleverna existerar ett förhållandevis högt samband (.31) mellan elevens uppfattning om möjligheten att påverka skolan och skolans förmåga att möta elevens behov medan sambandet är lägre mellan uppfattningarna om skolpåverkan och grupperns lika möjligheter i skolan (.16) Bland de äldsta medborgarna, som är lika kritiska som eleverna till möjligheterna att påverka skolan, är sambandet högt både mellan deras åsikter om möjligheterna att påverka skolan och skolans förmåga att möta varje elevs behov (.34) och mellan skolpåverkan och deras åsikter om lika möjligheter för olika grupper (.39) ⁶

Hos skolelever och skolbarnsföräldrar, kategorier med förhållandevis nära anknytning till skolan, finns ett svagt samband mellan påverkan och arbetsmiljö och påverkan och kunskap.⁷ Ett sådant samband finns dock inte bland övriga grupper. Det är intressant att konstatera att föräldrarna är den enda grupp där det finns ett samband mellan uppfattningarna om möjlighet att påverka och förtroende för lärarna.

En skola många perspektiv

Skolans rika värld kan, som vi förstått, betraktas ur skilda perspektiv.⁸

Utgångspunkten i denna betraktelse är ett inifrån – och ett utifrånperspektiv. Härigenom har ett generationsperspektiv på skolan uppmärksamats som aktualiserat ett individ- och klassperspektiv. Men inifrån- och utifrånperspektiven tangerar också ett institutionsperspektiv. Dessa perspektiv kan förenas. (Lundin 1998)

I ett utifrånperspektiv går det att studera hur individer förankrade i institutioner (eller generationer) utanför skolan uppfattar sin omvärld och hur denna omvärldsuppfattning i sin tur påverkar synen på skolan. Vad ser kommunpolitiker i skolan? (Jacobsson 1997) Vad ser massmedias journalister? (Asp 1986)

Omvänt går det att fråga sig vad lärare och elever, förankrade i skolvärlden, ser i sin omvärld. Vad uppfattar de i politikens och massmedias värld? (Englund 1999)

En konstruktiv dialog om skolan fordrar hos deltagarna en medvetenhet om värdet av att skolans värld betraktas utifrån många synvinklar och en insikt om att varje debattdeltagare påverkas av sin institutionella (generationsmässiga) tillhörighet vid deras tolkningar av skolans värld. Förmågan att kunna distansera sig ifrån den egna utgångspunkten i skoldebatten (Liedman 2001) är en förutsättning för en rationell debatt om skolan vare sig deltagarna är skolelever, föräldrar, medborgare med olika generationserfarenhet, pedagoger, politiker eller mediafolk. En sådan förmåga till distans är en nåd att bedja om i ett alltmer specialiserat och komplext samhälle.

Hur påverkas då elevernas uppfattningar om den egna skolvärlden av den dagliga

vistelsen i skolan? Deras skola är en del av en skolinstitution med bestämda regler och mål. (Säljö 2000 samt Berg, Groth, Nyttell och Söderberg 1999) Skolelever påverkas av dessa institutionella regler och inte minst av de ideal som legitimerar reglerna. (March och Olsen 1995) Blivande lärare möter dessa regler och ideal redan i sin lärarutbildning. Det är en utbildning som främst betonar idealen om människors lika värde och idén om att varje elev är unik. Utbildningen sker i medveten opposition till omvärlden som tenderar att sammanföra individer i kategorier vilka värderas olika. Skolelever tränas sedan i skolan av sina lärare att förstå och tolka sin omvärld med hjälp av dessa ideal. 1995 (Sandberg och Targama 1998) Att skoleleverna, i högre grad än grupper utanför skolan, uppfattar skolan som rättvis vid behandling av olika samhällsgrupper har kanske därför i första hand sin grund i skolans institutionella idealbildning?

Men hur kommer det sig då att fyra av fem skolungdomar inte avvisar påståendet att "Skolans verksamhet är svår att påverka" när elevinflytande har en så central plats i skolans styrdokument? Är kanske skolans demokratiföstran alltför retorisk och för lite konstruktiv för att eleverna skall lyckas utveckla de verktyg som behövs för att påverka den egna skolsituationen? Eller väljer eleverna att avstå sin påverkansmakt när de dagligen erfar en spänning mellan skolans uttalade ideal och dess praxis? Eller har de, till äldre generationernas förtjusning, anammat idén att man först kan påverka sin omvärld när man blivit vuxen och är försedd med bra betyg i ryggsäcken? Om det senare vore fallet är det i varje fall lättare att förstå skillnaderna mellan skolelevs pessimistiska bedömning och högskolegruppens mer optimistiska när det gäller möjligheten att påverka skolans förunderliga värld.

Noter

- ¹ Under många år har studenter i Samhällskunskap intervjuat lärare och övrig skolpersonal i Göteborgs stadsdelsnämnder som uttalat en tydlig kritik av massmedias bild av skolan.
- ² De som går i fristående skolor är inte med då de utgör en för liten grupp för att presenteras här. Dessa elever sluter emellertid nästan enhälligt upp kring den egna skolformen. (Damgren 2002).
- ³ Både bland medborgarna i stort och bland skoleleverna är bedömningen av skolans kunskapsmål det som har högst samband med bedömningen av ungdomsskolans service. Men sambanden är också höga mellan arbetsmiljö och skolservice.
- ⁴ Uppgifterna om de som är trettio år och äldre är hämtade från Väst-SOM 2000. I Väst-SOM 2000 finns frågan om mobbing inte med.

- 5 Korrelationsmått (Kendalls Tau Beta) Data för de som är trettio år och över är hämtade från Väst-SOM 2000.
- 6 Korrelationsmått är Kendalls Tau Beta.
- 7 Sambanden låg mellan .11 och .18 (Tau Beta).
- 8 Andra perspektiv kommer att diskuteras i andra sammanhang t e x genusperspektiv, kulturella perspektiv samt övriga perspektiv som täcks av idén om ”En skola för alla”.

Referenser

- Asp, K. (1986), *Mäktiga Massmedier Studier i politisk opinionsbildning*. Akademilitteratur.
- Berg, G. Groth, E. Nytell, U. och Söderberg, H. (1999) *Skolan i ett institutionsperspektiv*. Studentlitteratur.
- Blomqvist, P. Rothstein, B. (2000) ”Välfärdsstatens nya ansikte. Demokrati och marknadsreformer inom den offentliga sektorn” *Agora*
- Carlson, B.R. (2002) ”Skolkvalitet för alla ”. I Nilsson L. (red) *Flernivådemokrati i förändring*, SOM-rapport nr 27. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Carlson, B.R. (1999) *Skolan i Västra Götaland*. I Nilsson (red) *Region i omvandling*, SOM-rapport nr 23. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Carlson, B.R. (1998) ”Fristående skolor i Göteborg – ett traditionsbrott? I Nilsson L. (red) *Mångfald. Bilder av en storstadsregion*, SOM-rapport nr 21. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Damgren J. (2002) *Föräldrars val av fristående skolor*. Forskarutbildningen i pedagogik, Lärarutbildningen i Malmö
- Englund, T. (1999) Den svenska skolan och demokratin. Möjligheter och begränsningar. I *Det unga folkstyret*. Demokratiutredningens forskarvolym V1. SOU: 1999:93.
- Inglehart, R. (1977) *The Silent Revolution: Changing Values and Political Styles among Western Publics*. Princeton: Princeton University Press.
- Jacobsson, B. (1997) Att organisera för effektivitet I Jacobsson, B (red) *Organisationsexperiment i kommuner och landsting*. Nerenius&Santérus förlag.
- Johansson, F. Nilsson, L. & Strömberg, L. (2001) *Kommunal demokrati under fyra decennier*. Liber
- Johansson, S. (2002) Ung-SOM-undersökningen i VästSverige 2000. I H. Oscarsson (red) *Spår i Framtiden*, Ung-SOM-undersökningen, Västsverige 2000. SOM-rapport nr 28. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Lorentzon, L. Lorentzon, C. Strandh, G. (1999) *Skolan inifrån* i Utvärdering av skolan 1998 avseende läroplanens mål. (US98.) *Skolverket*.

- Lundin, Rolf. (1998), Temporära organisationer – Några perspektivbyten. I Czarniawska, Barbara, (red) *Organisationsteori på svenska. Liber Ekonomi.*
- March, J. and Olsen, J (1995) *Democratic Governance* The Free Press.
- Orlenius, K. (2001) *Värdegrunden – finns den?* Runa Förlag Stockholm.
- Richardson, R. (1999) ”Svensk utbildningshistoria. Skola och samhälle förr och nu”. Studentlitteratur.
- Sandberg, J. Targama, A. (1998) *Ledning och förståelse .Ett kompetensperspektiv på organisationer.* Studentlitteratur.
- Skolverket (2001) *Barnomsorg Skola Vuxenutbildning.* Skolverkets lägesbedömning 2001. Dnr 2001:803
- Säljö, R. (2000) *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv.* Prisma.

STADIGT INTERNETKLIMAT I VÄST

ANNIKA BERGSTRÖM

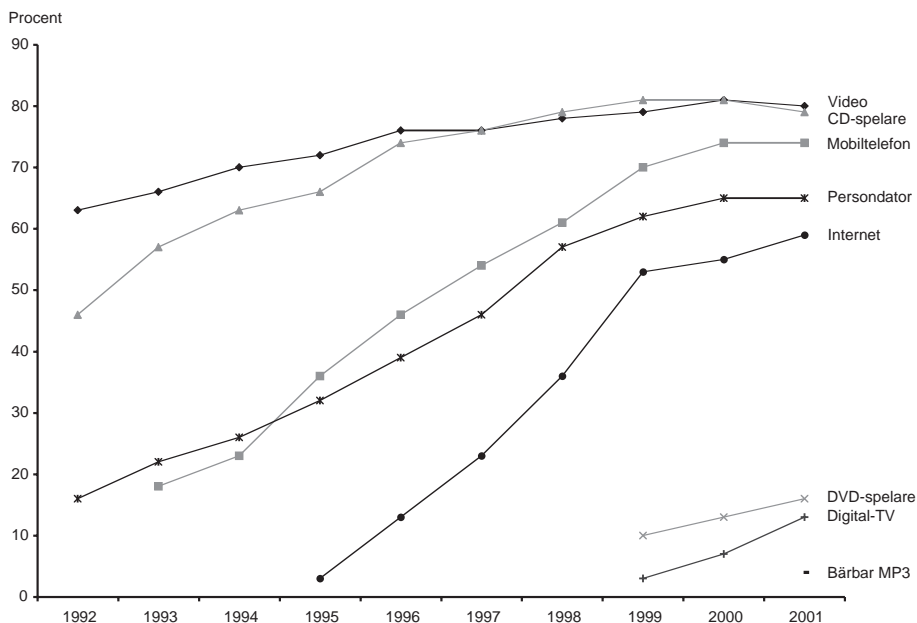
De senaste årens utveckling inom informations- och kommunikationsteknologi har blivit något av ett allmänintresse. IT-bubblan som sprack på börsen, etermediernas hänvisning till en fortsättning av programmen på webben – både i public service och i kommersiella kanaler – serviceinrättningar och myndigheter som vill att vi ska söka resetider, beställa biljetter och hämta t.ex. deklara-tionsblanketter online. Mitt i detta finns västsvenskarna och deras internetvanor. Det här kapitlet har till syfte att belysa tillgången till, och användningen av Internet i Västra Götaland hösten 2001 och hur detta har utvecklats de senaste åren mot bakgrund av Väst-SOM-undersökningarna som genomförts respektive år.

Medieteknologier i hushållen

Sedan mitten av 1990-talet har tillgången på video och CD-spelare i Göteborgsregionens hushåll stabiliserats på drygt 75 procent av befolkningen. Tillgången till mobiltelefon har varit stadigt ökande de senaste 10 åren men kurvan har planat ut sedan 1999. Tillgången till mobiltelefon är ca 75 procent. Spridningen av persondator har ökat drastiskt under 1990-talet, internettillgången likaså. Även här ser man en utplanande kurva när drygt 60 procent av hushållen i Göteborgsregionen har persondator. En stor andel persondatorhushåll har också tillgång till Internet. Spridningsmönstren i Västsverige liknar mönstren för landet som helhet (jfr Bergström 2002). Förhållandevis nytt är att en liten andel hushåll har digital-TV och DVD-spelare samt att ett litet fåtal också har bärbar mp3-spelare¹. Efter vågen med video och CD-spelare och vågen med mobiltelefon, persondator och Internet tycks det nu komma en ny våg med digitala hushållsteknologier som vi ännu bara sett början på.

Spridningen av hushållsteknologi är i ett initialskeje ojämn sett till olika befolkningsgrupper (Rogers 1995). Detta gäller inte minst Internet som trots en förhållandevis hög penetration ändå når förvånansvärt få t.ex. pensionärer (tabell 1).

Skillnaden mellan unga och gamla finns genomgående för medieteknologi i hushållen. Av elva nämnda teknologier ligger pensionärer lägst på tio. Men skillnaden är större för persondator och Internet än för t.ex. mobiltelefon. De nyaste teknologierna – DVD, mp3 och digital-TV – har mycket liten spridning bland pensionärer i Västra Götaland. När det gäller mäns och kvinnors tillgång till medieteknologi i hushållen är skillnaderna mycket små.

Figur 1 Medieutrustning i hemmen, Göteborgsregionen, 1992-2001 (procent av befolkningen)**Tabell 1 Medieinnehav i olika grupper i Västra Götaland, hösten 2001 (procent)**

	Kön			Ålder				Social klass			
	Alla	Män	Kv	15-29	30-49	50-64	65-85	Arb	Ltj	Htj	Efö
TV-apparat	92	92	94	92	91	93	92	93	94	96	93
Text-TV	82	84	83	83	84	86	73	85	85	85	86
Digital-TV	13	15	11	15	14	15	6	13	12	14	22
Mobiltelefon	74	77	73	84	81	76	48	74	77	76	80
Video	80	82	80	88	87	83	53	83	84	86	83
DVD-spelare	15	19	12	26	19	10	2	12	17	19	20
CD-spelare	78	79	79	92	87	78	46	78	82	91	79
Bärbar MP3	4	4	4	8	4	3	1	3	4	4	5
Persondator	62	66	60	74	75	64	21	56	72	85	66
Internet	62	64	62	79	78	61	16	59	71	78	59
Bredband	12	14	10	20	13	9	4	11	12	18	8
Antal svar	3808	1736	1949	760	1320	1021	707	1514	891	490	322

Kommentar: Subjektiv klasstillhörighet avser svarspersonernas egna bedömning av sin socioekonomiska status. Arb=arbetarfamilj, Ltj=lägre tjänstemannafamilj. Htj=högre tjänstemanna/akademikerfamilj, Efö=egen företagarfamilj.

Skillnader finns däremot mellan olika sociala gruppers medieinnehav. DVD- och CD-spelare är mer utbredda bland högre tjänstemän än i arbetarfamiljer. Samma mönster men i betydligt större utsträckning, finns för persondator och Internet. Mellan 50-60 procent av personer i arbetarfamilj har tillgång, medan andelen högre tjänstemän/akademiker med Internet i hemmet är runt 80 procent. Skillnaden mellan personer i olika social position kvarstår jämfört med för några år sedan, men oavsett social position har nu i stort sett varje persondatorinnehavare Internet.

Internet – användning och funktioner

Hitills har det handlat om tillgången till medieteknologi i hushållen. Försättningsvis ska det handla om Internet, om användningen av nätet och på vilka sätt det används. Det är då viktigt att komma ihåg att både tillgång och användning förekommer på andra platser än i hemmet, t.ex. skolor, arbetsplatser och bibliotek (Bergström 2002). År 2001 uppgav sig 53 procent av invånarna i Västra Götaland vara regelbundna internetanvändare – dvs. använda Internet minst någon gång i veckan. I tabell 2 framgår att Västsvensarna i genomsnitt använder Internet på närmare 2 platser. De flesta befolkningsgrupper ligger runt genomsnittet på 1,85 platser. De yngsta och högre tjänstemän utmärker sig dock genom att använda Internet på mer än två platser, pensionärer genom att använda på dryga en plats. Resultaten är föga förvånande eftersom de äldsta som regel inte går till skola eller arbete och därmed inte har den tillgången.

Tabell 2 Internetanvändning på olika platser, Västra Götaland, hösten 2001 (procent av dem som använder Internet varje vecka)

	Kön			Ålder				Social klass			
	Alla	Män	Kv	15-29	30-49	50-64	65-85	Arb	Ltj	Htj	Efö
I hemmet	86	88	85	85	87	86	92	86	84	92	87
På skola/arbete	76	75	78	84	79	72	17	69	82	85	70
På annan plats	23	24	22	45	16	10	4	21	22	25	21
Antal platser	1,85	1,87	1,85	2,14	1,82	1,68	1,13	1,76	1,88	2,02	1,78
Antal svar	2005	1038	931	588	856	473	88	660	583	387	161

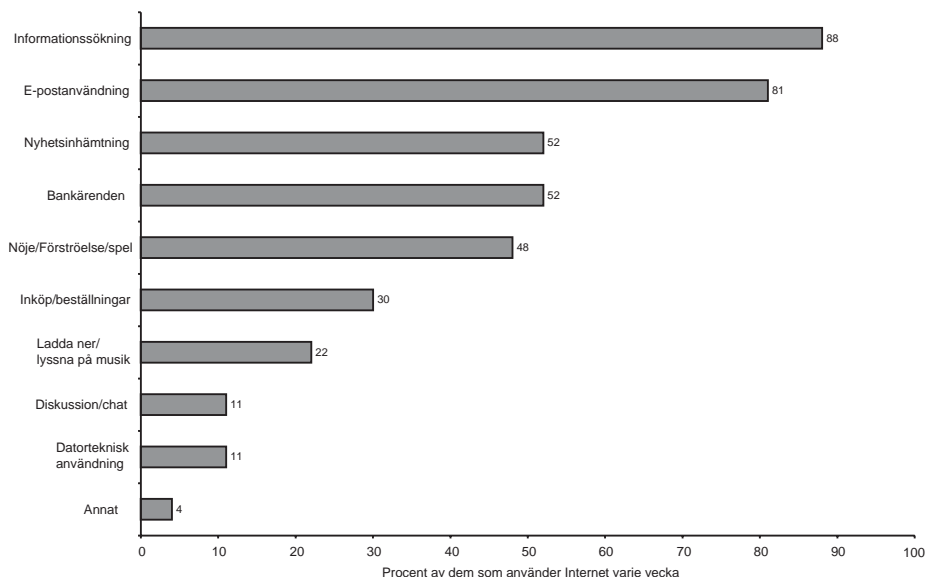
Kommentar: Subjektiv klasstillhörighet avser svarspersonernas egna bedömning av sin socioekonomiska status. Arb=arbetarfamilj, Ltj=lägre tjänstemannafamilj. Htj=högre tjänstemanna/akademikerfamilj, Efö=egen företagarfamilj.

Tittar man vidare i tabell 2 ser man att användningen i hemmen är spridd till 86 procent av dem som använder nätet varje vecka. Runt tre fjärdedelar använder Internet på skolor och arbetsplatser och ca en fjärdedel på annan plats. Jämfört med 1999 har det skett en liten ökning av användningen i både hemmet, på skola/

arbetsplats samt på andra platser, men situationen de senaste åren har i stort sett varit densamma som 2001 års resultat visar. Här finns i princip inga skillnader mellan mäns och kvinnors användningsplatser. Däremot är skillnaderna naturligt nog större mellan yngre och äldre. Användningen i hemmet är mest utbredd bland pensionärer som däremot har avsevärt lägre andel användare på skolor och arbetsplatser, eftersom de som sagt inte befinner sig i dessa miljöer.

När det gäller hemanvändningen är den i stort sett lika utbredd bland internetanvändande arbetare och tjänstemän. Däremot är användningen på skolor och arbetsplatser mer utbredd bland tjänstemän än bland arbetare – ett faktum som bland annat torde hänga samman med arbetsplatsens och arbetsuppgifternas art och de möjligheter dessa ger för internetanvändningen.

Figur 2 Syften med den privata internetanvändningen bland dem som använder Internet minst någon gång varje vecka, Västra Götaland, hösten 2001 (procent)

Antal svar=2005

När vi nu vet vilka som använder Internet och var användningen sker förskjuts fokus mot vad man använder Internet till. Figur 2 visar att allmän informations-sökning och e-post är de mest utbredda användningsområdena bland internetanvändare i Västra Götaland. Dessa två syften har ökat de senaste åren (jfr Bergström och Weibull 1999). Runt hälften av användarna söker nyheter på nätet – ett område som ökat något över tid. Ungefär lika många gör bankärenden online – ett användningsområde som blivit allt mer populärt de senaste åren (Bergström 2002).

Knappt hälften av internetanvändarna har nätet till nöjen och den andelen är förhållandevis konstant trots ökande användarandel, förfinad teknik och förändrat utbud. Inköp och beställningar är inte någon stor nisch på Internet, åtminstone inte sett till *andelen* användare, men ändå ett användningsområde som ökar sakta bland internetanvändare i Västra Götaland (jfr Bergström och Weibull 1999; Bergström 2002).

Inriktningen i internetanvändningen skiljer sig något åt i olika befolkningsgrupper. Informationssökning är det vanligaste användningsområdet bland samtliga användare och e-post är också ett vanligt användningsområden i de olika användargrupperna (tabell 3). För dessa två användningsområden finns inga stora skillnader mellan ung och gammal eller mellan arbetare och tjänsteman. Även nyhetsanvändning är förhållandevis jämnt spridd i olika grupper av internetanvändare.

Tabell 3 Syften med den privata Internetanvändningen bland dem som använder Internet varje vecka i olika grupper, Västra Götaland hösten 2001 (procent)

Syfte	Kön			Ålder				Social klass			
	Alla	Män	Kv	15-29	30-49	50-64	65-85	Arb	Ltj	Htj	Efö
<i>Information:</i>											
Info.sökning	88	88	90	86	91	87	81	87	87	92	86
Nyhetsinhämtning	52	56	48	56	52	49	48	53	51	58	45
<i>Nöjesanvändning:</i>											
Förströelse, spel	48	50	48	70	46	31	35	63	44	36	38
Hämta musik	22	27	17	43	18	9	0	31	15	17	19
<i>Kommunikation:</i>											
E-postanvändning	81	80	83	86	81	74	84	80	79	88	80
Diskussion/chat	11	12	11	24	8	3	1	17	8	10	6
<i>Service:</i>											
Beställa varor/ tjänster	30	32	28	34	34	21	14	32	27	30	32
Bankärenden	52	55	50	40	60	54	51	44	56	61	60
<i>Datorteknisk anv./ göra hemsidor</i>											
	11	16	6	15	10	7	7	12	10	11	9
<i>Annat</i>											
	4	4	4	6	3	3	3	4	3	4	4
Antal svar	2005	1038	931	588	856	473	88	660	583	387	161

Kommentar: Subjektiv klasstillhörighet avser svarspersonernas egna bedömning av sin socioekonomiska status. Arb=arbetarfamilj, Ltj=lägre tjänstemannafamilj. Htj=högre tjänstemanna/akademikerfamilj, Efö=egen företagarfamilj.

Förströelse på nätet är mest utbredd bland de yngsta användarna, detsamma gäller användning av musik. Även beställningar tycks passa de yngre och också medelålders bäst. Däremot ökar utnyttjandet av internetbank med åldern och är betydligt mer

utbredd bland internetanvändare över 30 år än bland dem under – något som sannolikt speglar arbets- och familjesituation.

En jämförelse mellan sociala klassers syften med internetanvändningen visar att nöjesanvändning av olika slag är mer utbredd bland arbetarfamiljer än bland tjänstemän. Tjänstemännen är mer benägna att göra bankärenden medan det inte är några stora sociala skillnader för inköp och beställningar.

Det tycks som om användningen smalnar allt eftersom användare tillkommer, tekniken blir mer raffinerad och utbudet ökar. De funktioner som Internet är oslagbara på – stora databaser för olika typer av informationssökning och snabb kommunikation via e-post – är också de breda användningsområden som internetanvändarna uppskattar och använder mest. Om man betraktar internetanvändningen som en trappa tycks informationssökning och e-postanvändning utgöra basen, medan andra funktioner på nätet utgör någon slags tillägg i olika trappsteg. Nyheter finns i dagsläget inte med i basen.

Besök på nyhetssajter

Väst-SOM-undersökningen gör det möjligt att analysera besöken på några enskilda webbplatser. Det handlar om nyhetsplatser på webben samt ett par offentliga webbplatser. I tabell 4 visas regelbundna besök (minst någon gång varje vecka) på några olika nyhetssajter bland dem som använder Internet varje vecka. Störst bland de enskilda nyhetssajterna är år 2001 liksom andra år *Aftonbladet*. Nästan två femtedelar av nätanvändarna är regelbundna Aftonbladetbesökare. Regionala *Göteborgs-Posten*, Sveriges Television och TV4 har vardera drygt 10 procent av internetanvändarna som publik.

När det gäller publiksammansättning har *Aftonbladet* en större andel män än kvinnor samt störst besökarskara bland 15-29-åringarna. *Aftonbladets* webbplats besöks också i högre grad av arbetare än av högre tjänstemän. *Göteborgs-Posten* har ganska jämn spridning när det gäller kön och ålder samt en större andel besökare bland högre tjänstemän än bland arbetare. Detta är delvis morgon- och kvällstidningsmönster som vi känner igen från läsningen av papperstidning (Eriksson 2002).

De som besöker olika nyhetssajter på webben är i hög grad också trogna konsumenter av respektive kanals traditionella nyhetspublicering på papper eller i TV. Majoriteten av besökarna på *gp.se* läser också *Göteborgs-Posten* och nästan alla som söker nyheter på TV4.se tittar på *Nyheter* på TV4. Det finns ett ganska stort mått av kanaltrogenhet bland internetanvändarna – ett resultat som visar på bland annat vanans betydelse i medieanvändningen.

TV-kanalernas nyhetspublik på webben skiljer sig lite åt när man jämför SVT och TV4. För SVTs del är publiken förhållandevis jämnt sammansatt av unga och gamla, män och kvinnor, arbetare och tjänstemän. TV4 har däremot en större andel unga och en större andel arbetare i sin webbpublik. Till viss del liknar de mönster

som framkommer bland internetanvändare i Västra Götaland de publikmönster som finns för respektive kanals TV-publik (Nordström 2001).

Tabell 4 Besök minst en gång i veckan på ett antal nyhetsplatser på webben i olika grupper, Västra Götaland, hösten 2001 (procent av dem som använder Internet varje vecka)

Webbplats	Kön			Ålder				Social klass			
	Alla	Män	Kv	15-29	30-49	50-64	65-85	Arb	Ltj	Htj	Efö
Göteborgs-Posten	12	14	12	13	13	12	9	10	15	16	9
Lokal morgontidning	4	6	4	6	5	4	4	6	5	6	1
SVT	11	13	10	14	9	11	15	12	11	12	7
TV4	13	13	13	17	12	8	9	19	9	7	11
Andra Internetnyheter*	26	33	19	32	28	17	11	27	26	31	20
- varav Aftonbladet	18	21	14	24	19	10	3	21	19	15	9
Antal svar	2005	1038	931	588	856	473	88	660	583	387	161

* I 2001 års SOM-undersökning fanns inte Aftonbladet med som eget svarsalternativ utan har fått anges under Andra Internetnyheter, vilket är förklaringen till att andelen i den här kategorin är högre än den tidigare varit. De som i den öppna frågan om Andra Internetnyheter har skrivit Aftonbladet redovisas också separat i tabellen.

Kommentar: Subjektiv klasstillhörighet avser svarspersonernas egna bedömning av sin socioekonomiska status. Arb=arbetarfamilj, Ltj=lägre tjänstemannafamilj. Htj=högre tjänstemanna/akademikerfamilj, Efö=egen företagarfamilj.

Offentliga webbplatser i Västra Götaland

Svarspersonerna i 2001 års Väst-SOM har också fått ange om de har besökt sin kommuns eller regionens webbplats. Tabell 5 visar att nästan hälften av internetanvändarna – 43 procent – någon gång har besökt sin hemkommun på nätet. Jämfört med 1999 års mätning har det skett en ökning med 8 procentenheter från 35 procent (jfr Bergström 2000). Den största skillnaden mellan olika besökargrupper är av social karaktär, då besöken är betydligt vanligare bland lägre och högre tjänstemän än bland arbetare och egenföretagare. När det gäller kön och ålder finns inga stora skillnader.

Västra Götalandsregionens webbplats har en betydligt mindre, men ändå växande publik. År 1999 var andelen internetanvändare som besökte regionens hemsida 8 procent och två år senare var den 18 procent. De här ökningarna som ägt rum för besökare på offentliga webbplatser hänger med stor sannolikhet samman med ett ökat serviceutbud på aktuella webbplatser. När det gäller besök på kommunernas hemsidor ser dessa mycket olika ut i olika kommuner, mycket beroende på hemsidornas utformning och innehåll (jfr Bergström och Weibull 1999).

Tabell 5 *Minst något besök på några offentliga webbplatser i olika befolkningsgrupper, Västra Götaland, hösten 2001 (procent av dem som använder Internet varje vecka)*

Webbplats	Kön			Ålder				Social klass			
	Alla	Män	Kv	15-29	30-49	50-64	65-85	Arb	Ltj	Htj	Efö
Din kommun	43	41	46	36	48	43	43	38	49	47	36
Västra Götalandsregionen	18	16	20	14	18	22	17	16	20	20	12
Antal svar	2005	1038	931	588	856	473	88	660	583	387	161

Kommentar: Subjektiv klasstillhörighet avser svarspersonernas egna bedömning av sin socioekonomiska status. Arb=arbetarfamilj, Ltj=lägre tjänstemannafamilj. Htj=högre tjänstemanna/akademikerfamilj, Efö=egen företagarfamilj.

Internet – en allt mer funktionsspecialiserad kanal

Den spräckta IT-bubblan tycks inte ha avskräckt från Internet. Väst-SOM-undersökningen visar att tillgång och användningsfrekvens har stabiliserats och att ungefär hälften av invånarna är regelbundna användare. Många använder nätet både hemma och på skolor och arbetsplatser. Har man väl blivit internetanvändare är skillnaderna mellan olika befolkningsgruppers inriktning i användningen förhållandevis små – betydligt mindre än skillnaderna i tillgång och mellan att använda överhuvudtaget och att inte använda nätet alls.

Ju fler användare som tillkommit och ju mer utbudet har utvecklats, desto smälare tycks användningen bli. Informationssökning, e-post och på senare år bankärenden dominerar allt mer och vi ser en ökning i besöken på de offentliga webbplatserna i regionen och i kommunerna. Detta är en naturlig utveckling eftersom Internet har sin stora styrka i framför allt information i stora mängder, kommunikation samt vissa typer av tjänster.

Olika mediasajter har en relativt liten nyhetspublik och sammansättningen av denna liknar mycket respektive kanals publik i traditionella publikationsformer. Offentliga webbplatser har en mindre publik, men den är sakta ökande. Kanske en följd av idoga försök att få ut oss på webben istället för att vi t.ex. ska ringa och fråga eller beställa.

Med tanke på att det har hänt en hel del kring Internet de senaste åren – företagsmässigt, utbudsmässigt och marknadsföringsmässigt – har det hänt förvånansvärt lite publikmässigt, både i Västra Götaland och i Sverige som helhet. De stora generella mönster som den här undersökningen kan visa på tyder på att Internet tagit en plats – en liten plats – i den del västsvenskars vardag men att informations- och kommunikationsteknologin inte rört om så mycket i våra vardagsliv. Däremot kan man skönja en allt mer funktionsspecialiserad användning av nätet där informa-

tion i olika skepnader och e-post tycks utgöra någon slags bas som alla står på. Användningen därutöver kan liknas vid trappor eller avsatser där man väljer olika steg beroende på bland annat demografiska bakgrundsfaktorer som kön, ålder och social klasstillhörighet.

Noter

- ¹ Uppspelningsapparat i vilken man kan lyssna på ljudfiler i filformatet mp3. Fungerar användningsmässigt som en freestyle.

Referenser

- Bergström, Annika (2000). Nyheter i gamla och nya former, i Nilsson, Lennart (red) *Den nya regionen*. Göteborg, SOM-institutet, Göteborgs universitet. Rapport nr 25.
- Bergström, Annika (2002). Är svensken mätt på Internet? i Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Det våras för politiken*. Göteborg, SOM-institutet, Göteborgs universitet. Rapport nr 30
- Bergström, Annika och Weibull, Lennart (1999). Västsvenskarnas Internetvanor, i Nilsson, Lennart (red) *Region i omvandling*. Göteborg, SOM-institutet, Göteborgs universitet. Rapport nr 23.
- Eriksson, Therese (2002). Vanans makt – tidningsvanor 2001, i Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Det våras för politiken*. Göteborg, SOM-institutet, Göteborgs universitet. Rapport nr 30.
- Nordström, Bengt (2001). Public servicetelevisionens starka och svaga sidor, i Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) *Land, Du välsignade?* Göteborg, SOM-institutet, Göteborgs universitet. Rapport nr 26.
- Rogers, Everett M. (1995). *Diffusions of Innovations*. New York, Free Press.

WWW.[KOMMUN].SE

JONAS PERSSON

’Allting går mycket snabbare nu för tiden’. Ja, somliga hävdar det. Jag är absolut inte övertygad. Mycket gick säkert snabbare förr. Det finns dock sådant som går snabbare nu än förut. När jag på sensvåren 1999 besökte Ale kommuns webbplats för att ta reda på mandatfördelningen i Ale kommuns fullmäktigeförsamling fanns där endast uppgifter om valresultatet från valet 1994. När jag nu, två veckor efter valet 2002, återvänder till www.ale.se är webbplatsen uppdaterad med resultatet från årets val! Somligt går snabbare nu för tiden.

Förändringshastighet är också ämnet som inleder en aktuell bok om IT och demokrati (Nord 2002). Författaren konstaterar redan i förordet att en bok om IT och demokrati till dels är förlegad redan när den trycks. Det är då främst teknikutvecklingen som åsyftas – en utveckling som visserligen går snabbt, men som inte på något vis ger oss anledning avstå från att diskutera teknikens roll i demokratin. Nord menar att de centrala frågorna i den diskussionen rör vilken sorts demokrati tekniken ska fungera i, vilka som har tillgång till och nyttjar tekniken samt hur tekniken fungerar i den politiska kommunikationen och vid sidan av andra massmedia. På de följande sidorna kommer jag att analysera nyttjandet av Internet ur ett snävt demokratiperspektiv – besök på de kommunala webbplatserna.

Alla kommuner i Sverige har en officiell webbplats. Det framgår av en annan aktuell rapport (SKTF 2002). SKTF har undersökt alla och rankat dem efter hur ’e-demokratiska’ de är. Med ’e-demokratisk kommun’ avses en kommun som erbjuder invånarna möjligheter till inflytande och delaktighet i kommunpolitiken via Internet. På 26 punkter har man bedömt Sveriges kommuner och samtliga stadsdelar i Göteborg och Stockholm.¹

Undersökningen har gjorts med utgångspunkten dels att den kommunala verksamheten mår bättre av att fler kommuninvånare engagerar sig i och utövar inflytande över verksamheten, dels att Internet erbjuder en viktig möjlighet för medborgarna att vara delaktiga och utöva inflytande.

Jag håller gärna med om att en kommun som eftersträvar ’ett brett deltagande bör öppna många kanaler, tider och platser för deltagande och dialog’ (jfr SKTF 2002:16). Detta är också ett ställningstagande som är väl grundat i delar av den demokratiteoretiska litteraturen (till exempel Pateman 1970). Men när författarna hävdar att rapporten till och med ger ’en viss indikation på demokratins hälsotillstånd i kommunerna’ går de för långt. I rapporten redovisas ingenting som stödjer en sådan slutsats. Tyvärr. Förmodligen skulle många lokaldemokratiforskare vara intres-

serade av en mätmetod som endast tarvade ett 26 minuters virtuellt besök för en tillförlitlig skattning av demokratin tillstånd.

Av SOM-institutets västsvenska undersökningar åren 1998 till 2001 kan vi se att korrelationen mellan invånarnas bedömning av demokratin i hemkommunen och SKTF:s bedömning av e-demokratin är mycket låg. Det finns inte heller något samband på individnivå mellan att ha besökt sin hemkommuns webbplats och SKTF:s bedömning av den. Om e-demokratirankingen är rimlig är det alltså inte goda förutsättningar för politiskt deltagande på webben som lockar besökarna till kommunernas webbplatser.

Kommunernas webbplatser är inte bara mötesplatser för dialog och demokratiskt deltagande. De ger kommuninvånarna information om verksamheten och vart de kan vända sig för att få hjälp eller svar på frågor – information som har ett stort värde ur demokratisynpunkt. Kanske är det detta som lockar invånarna till besök?

I SOM-institutets undersökningar ställs inga frågor om varför man besöker sin kommuns webbplats. För att komma närmare en förklaring ska jag därför undersöka vem som besöker webbplatserna och sedan ställa det mot resultaten från en undersökning av Västra Götalandsregionens webbplats.

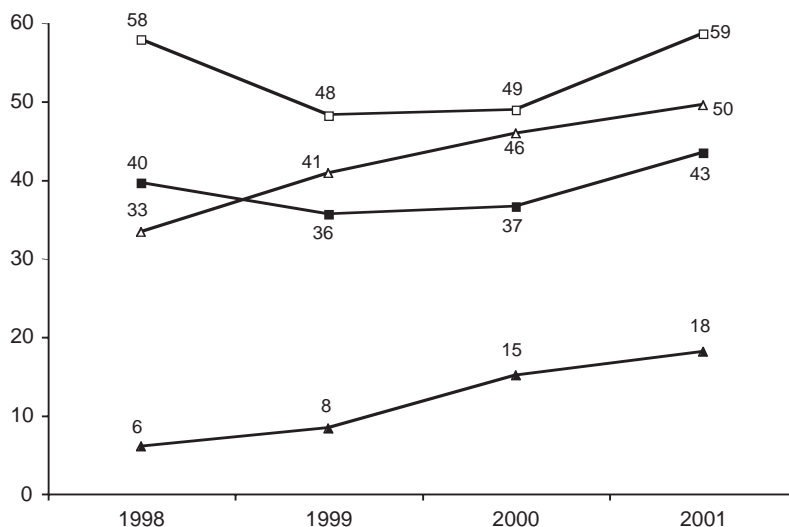
Vem besöker [www.\[kommun\].se](http://www.[kommun].se)?

Internetpenetrationen har ökat stadigt i Västsverige sedan 1998. Från 50 till 70 procent mellan 1998 och 2001 är inte riktigt i nivå med de mer entusiastiska prognoserna från 1990-talet, men är ändå en mycket tydlig uppgång. Ser vi till de mer frekventa Internetanvändarna är den relativa ökningen klart starkare – från var tredje (1998) till drygt varannan (2001) i Västsverige använder Internet minst en gång i veckan.²

Det är lätt att få intrycket av att andelen frekvent Internetanvändande västsvenskar som besökt sina kommuners webbplatser inte har ökat från 1998 till 2001 (se figur 1). Nivån är ungefär densamma 2001 som den var 1998 och under mellanåren till och med lägre. Det är dock rimligt att anta att den höga besöksfrekvensen 1998 beror på att det då var valår. Utvecklingen under perioden 1999 till 2001 visar i så fall den långsiktiga trenden.

Naturligtvis finns det stora skillnader mellan olika kommuner när det gäller invånarnas besök på kommunens webbplats. I Västra Götaland är sambandet på kommunnivå mellan Internetanvändning och besök på kommunens webbplats mycket svagt.³ Tidigare analyser visar också att skillnaderna i besök på den kommunala webbplatsen mellan olika kommuner främst förklaras av webbplatserna i sig – deras innehåll och utformning – snarare än skillnader i Internetpenetration eller dylikt (Nilsson och Persson 1999, Bergström 2000).

Figur 1 Besök på den egna kommunens samt Västra Götalandsregionens webbplats bland Internetanvändare i allmänhet samt Internet-användande kommun- respektive landstingsanställda (procent)

Kommentar:

- Besök hemkommunens webbplats (Internetanvändande kommunanställda)
- Besök hemkommunens webbplats (Internetanvändare)
- △ Besök regionens webbplats (Internetanvändande landstingsanställda)
- ▲ Besök regionens webbplats (Internetanvändare)

Västra Götalandsregionens webbplats hade redan 1998 en liten skara besökare. Sex procent av Internetanvändarna i Västsverige hade hösten 1998 besökt www.vgregion.se. Det är inte illa med tanke på att regionen egentligen inte startade sitt arbete förrän den första januari 1999. När regionen varit verksam i knappt ett år hade andelen besökare ökat något, för att ytterligare ett år senare ha fördubblats. År 2001 hade nästan var femte Internetanvändare i Västsverige besökt regionens webbplats.

Hos den Internetanvändande allmänheten är fortfarande besök på kommunens webbplats långt mer vanligen förekommande än besök på regionens webbplats. Ser vi till kommun- och landstingsanställda blir utvecklingen dock en annan. För fyra år sedan hade knappt sex av tio kommunanställda besökt sin hemkommuns webbplats och var tredje landstingsanställd besökt regionen på nätet (figur 1 och tabell 1). År 2001 hade den skillnaden krympt kraftigt – från 25 till 9 procentenheter. Kommunernas webbplatser besöks av de kommunanställda i samma utsträckning som 1998, men andelen landstingsanställda som besöker regionens webbplats har nu gått upp till (och nästan med) 50 procent.⁴

Tabell 1 Andel Internetanvändare som besökt hemkommunens respektive regionens webbplats åren 1998 till 2001 (procent)

Hemkommunens webbplats	1998	1999	2000	2001
Kön				
Man	38	37	37	42
Kvinna	41	35	36	46
Ålder				
15-29	36	34	27	37
30-49	38	36	41	49
50-64	50	39	42	42
65-80	36	16	53	44
Social klass				
Arbetare	44	36	36	39
Lägre tjänstemän	43	36	40	49
Högre tjänstemän	32	39	38	48
Egna företagare	36	25	29	36
Anställningssektor				
Statlig	41	38	40	41
Kommunal	58	48	49	59
Landstingskommunal	38	41	42	53
Privat	36	30	34	41
Totalt per år	40	36	37	43
Totalt använder Internet minst 1 g/vecka (ovägt antal)	1 100	1 553	1 665	1 915
Västra Götalandsregionens webbplats	1998	1999	2000	2001
Kön				
Man	5	8	14	16
Kvinna	8	9	16	20
Ålder				
15-29	4	5	11	14
30-49	5	9	15	18
50-64	12	13	19	23
65-80	5	3	24	19
Social klass				
Arbetare	5	4	15	16
Lägre tjänstemän	7	10	17	20
Högre tjänstemän	10	12	17	21
Egna företagare	2	4	8	13
Anställningssektor				
Statlig	9	11	20	19
Kommunal	7	9	16	22
Landstingskommunal	33	41	46	50
Privat	4	6	12	15
Totalt per år	6	8	15	18
Totalt använder Internet minst 1 g/vecka (ovägt antal)	1 100	1 553	1 665	1 915

Kommentar: Procentbasen utgörs av de som använder Internet minst en gång i veckan.

Att anställningssektor har betydelse för om man besökt regionens eller hemkommunens webbplats kan vara ett tecken på att 'närhet' eller att webbplatsen i fråga 'angår en' är av betydelse. Det vill säga att webbplatsen behandlar sådant man är bekant med, berörs eller är beroende av eller på något annat sätt känner närhet till. Om det är så borde även andra former av närhet till kommun och region än anställning spela roll för besök på dessa webbplatser. Det kan till exempel handla om att vara brukare av service, att vara nöjd eller missnöjd med vad kommunen gör eller hur den gör det, föreningsaktivitet eller ett politiskt intresse.

Av tabell 2 kan vi se att besök på kommunens webbplats är starkast kopplat till intresse för politiska frågor i kommunen, föreningsaktivitet, att man är nöjd med hur kommunstyrelsen löser sin uppgift samt anställning i den kommunala sektorn. Besök är dock mycket svagt kopplat till närhet till service och bedömning av demokratins sätt att fungera.

Tabell 2 Samband mellan besök samt besöksfrekvens på kommunens webbplats 2000 till 2001 och faktorer kopplade till närhet till kommunen (Pearsons r)

	Frekventa Internet-användare	Besökt kommunens webbplats
	Besökt kommunens webbplats?	Besöksfrekvens kommunens webbplats
Besökt kommunens webbplats?	1,000	
Besöksfrekvens kommunens webbplats	0,538 **	1,000
Intresse för politik i kommunen	0,191 **	0,050 *
Föreningsaktivitet	0,144 **	0,056 *
Nöjd med hur kommunstyrelsen sköter sin uppgift	0,133 **	0,057 *
Kommunanställd	0,133 **	0,223 **
Intresse för politik i allmänhet	0,110 **	0,013
Närhet till kommunal grundskola	0,066 **	-0,004
Nöjd med demokratin i kommunen	0,042 *	-0,003
Landstingsanställd	0,039 *	-0,012
Närhet till kommunal barnomsorg	0,028	0,006

Kommentar: Med filtret 'använder Internet minst en gång i veckan' är den ovägda basen 3 580. Med filtret 'besökt kommunens webbplats' är den ovägda basen 1 707. Föreningsaktivitet i tabellen ovan är ett additivt index som visar antal föreningar respektive intervjuperson är aktiv i.

* Korrelationen är signifikant på 95 procents nivå.

** Korrelationen är signifikant på 99 procents nivå.

Bland de som besökt sin kommunala webbplats är besöksfrekvensen starkast korrelerat med om man är kommunalt anställd eller inte. Övriga faktorer är av klart mindre betydelse.

Tabell 3 Samband mellan besök samt besöksfrekvens på regionens webbplats 2000 till 2001 och faktorer kopplade till närhet till regionen (Pearsons r)

	Frekventa Internet-användare	Besökt regionens webbplats
	Besökt regionens webbplats?	Besöksfrekvens regionens webbplats
Besökt regionens webbplats?	1,000	
Besöksfrekvens regionens webbplats	0,601 **	1,000
Landstingsanställd	0,196 **	0,283 **
Intresse för politik i regionen	0,195 **	0,128 **
Föreningsaktivitet	0,110 **	0,068
Intresse för politik i allmänhet	0,075 **	0,063
Nöjd med hur regionstyrelsen sköter sin uppgift	0,072 **	0,075 *
Kommunanställd	0,034 *	0,015
Närhet till vårdcentral	0,028	0,015
Närhet till sjukhusvård	0,028	-0,044
Nöjd med demokratin i regionen	-0,003	0,012

Kommentar: Med filtret 'använder Internet minst en gång i veckan' är den ovägda basen 3 580. Med filtret 'besökt regionens webbplats' är den ovägda basen 724. Föreningsaktivitet i tabellen ovan är ett additivt index som visar antal föreningar respektive intervjuperson är aktiv i.

* Korrelationen är signifikant på 95 procents nivå.

** Korrelationen är signifikant på 99 procents nivå.

För regionens webbplats ser vi ungefär samma mönster som för kommunernas webbplatser (tabell 3). Det är främst anställning, intresse för politik i regionen och föreningsaktivitet som är kopplat till besök på www.vgregion.se. Närhet till servicen (i vart fall de delar av regionens service som är starkast förknippad med regionen) saknar betydelse, liksom om man är nöjd med demokratin i regionen eller inte.

Besöksfrekvensen bland de som besökt regionens webbplats är (liksom för kommunernas webbplatser) starkast korrelerat med anställning. Intresse för politik i regionen har också viss betydelse för besöksfrekvensen.

Under våren 2002 genomförde Västra Götalandsregionen en undersökning av besökarna på sin webbplats (Västra Götalandsregionen 2002). Syftet med under-

sökningen var att ta fram ett underlag till utveckling av webbplatsen. Undersökningen gav bland annat information om vem som besöker Västra Götalandsregionens webbplats, varför de besöker den och vad de anser om webbplatsen. Undersökningen bestod huvudsakligen av personliga intervjuer och gruppdiskussioner, men även av en webbenkät riktad till besökare på regionens webbplats (rekryterade via pop-up vid besöket). Några av huvudresultaten från den undersökningen är:

- Anledningen till den låga besöksfrekvensen, bland allmänheten, är att känndomen om vad regionen är, vad regionen gör, att regionen har en webbplats samt vilken information som finns på webbplatsen är låg.
- Över hälften av besökarna besökte regionens webbplats för att söka information för sitt arbete – endast en tredjedel av besökarna sökte information för privat bruk.
- Invånarna besöker regionens webbplats vid speciella tillfällen, det vill säga när det uppstår ett behov av information om verksamheten.
- Bland regionens egna anställda var den vanligaste anledningen till besök att ta del av nyheter från regionen.
- Det är främst de som är anställda av regionen som sökte information om politiska beslut.

Den bild av regionwebbplatsbesökarna som här framträder stämmer mycket väl med data från SOM-institutets undersökningar som presenterats ovan. Det gäller såväl besökare på regionens som på hemkommunens webbplats.

Tanken om den breda närhetens betydelse för besök får alltså inget stöd. Det är snarare så att de grupper som även i andra sammanhang visat större intresse än andra av att vara aktiva eller påverka den lokala demokratin i högre utsträckning besöker de kommunala webbplatserna (jämför Persson 1997 och 1999). För frekventa besökare spelar anställningens starkare anknytning till kommunen respektive regionen större roll.

*

Sammantaget kan vi alltså se att de kommunala webbplatserna inte stimulerar medborgarna till demokratiskt deltagande. Det finns inte några tecken på att den 'nya' kanalen för deltagande och dialog har lockat fler eller andra invånare till politiskt deltagande. Någon breddning av deltagandet har därmed inte skett. Det är främst de som redan är aktiva, de som redan har en etablerad kontakt med kommunen eller som även i andra sammanhang visar upp demokratisk resursstyrka som besöker kommunernas eller regionens webbplatser. Dessutom är det så att huvud-

delen av besöken görs för att man söker information i sitt arbete – inte för privata syften. Eller, uttryckt i termer av funktionella medborgarroller:⁵ lejonparten av besöken görs inte av väljare, skattebetalare eller brukare, utan av medborgare i egenskap av anställda. Dock inte nödvändigtvis som anställda i den offentliga sektorn.

Detta innebär dock inte att kommunala webbplatser är ointressanta ur ett demokratiperspektiv. Resultaten ovan visar endast på att ”IT demokratiskt sett snarare [är] snävt fördjupande än allmänt mobiliserande” (Nord 2002:160). Därmed kommer vi tillbaka till diskussionen om vilken sorts demokrati tekniken ska fungera i.

Noter

- ¹ SKTFs undersökning omfattar bedömning av alla webbplatser utifrån 26 kriterier. Dels sådant som handlar om insyn och information (14 kriterier), dels aktivt deltagande (12 kriterier). Man har tillämpat vad man kallar en 1-minutsregel vid bedömning av varje enskilt kriterium på respektive webbplats. Den regeln innebär att man ägnat maximalt en minut på webbplatsen för att bedöma om webbplatsen uppfyller kriteriet eller inte (ja/nej, finns/finns inte eller dylikt). Alla kriterier tillmäts samma vikt i den totalbedömning SKTF gör av respektive kommuns webbplats. Det innebär att man anser det vara lika viktigt för e-demokratin i kommunen att det på kommunens webbplats går att finna till exempel: besöksadress, postadress och telefonnummer till kommunen, en länk till regeringens webbplats, beskrivning av hur kommunens beslutsprocesser ser ut, diarium on-line, ett diskussionsforum samt netikettregler (etikettsregler på nätet) för eventuellt diskussionsforum. De förklaringar, som presenteras i rapporten, till varför man avstått från att vikta kriterierna är: *”att det är omöjligt att motivera en sådan viktning. Med denna metod som valts blir undersökningen tydligare och subjektiviteten mindre. Kontakter har också tagits med forskare som arbetar med liknande frågeställningar”*. Det är uppenbart att vissa av kriterierna (till exempel kommunens telefonnummer, beskrivning av beslutsprocesser samt diarium on-line) ökar besökarnas förutsättningar till politiskt deltagande via Internet i mycket högre grad än andra kriterier gör (som till exempel förekomst av netikettregler). Att viktning är svårt att göra och lätt att kritisera är en mycket dålig ursäkt till att avstå från att väga.
- ² Det datamaterial som används i det här kapitlet utgörs av de västsvenska SOM-undersökningarna under perioden 1998 till 2001. Sedan 1998 har undersökningen förändrats på flera sätt. Principerna för urvalsdragningen har förändrats, liksom målgruppen. För att underlätta analyser av små målgrupper har jag arbetat med en datafil som innehåller data för alla de fyra åren. I den datafilen har följande förändringar gjorts. A) Alla respondenter över 80 år har uteslutits.

B) Alla respondenter i Kungsbacka har uteslutits. C) Data för de fyra åren har sedan vägts, med hänsyn till skillnaderna i urvalsdragningen mellan åren, så att varje år väger lika mycket.

Eftersom ungefär 80 procent av de som besökt sin hemkommuns webbplats använder Internet minst någon gång i veckan använder jag den användningsfrekvensen som bas för Internetanvändare.

- 3 Pearsons $r = -0,059$. Pearsons r är ett sambandsmått för variabler på intervallskalennivå som visar sambandets styrka och riktning. Måttet kan anta värden mellan 1 och -1. Ett Pearsons r på närmare 1 betyder att det finns ett mycket starkt positivt samband mellan variablerna. Om Pearsons r närmar sig -1 är sambandet starkt negativt. Värden närmare noll indikerar att sambandet är svagt eller att det saknas samband mellan variablerna.

Internetanvändning = använt Internet de senaste 12 månaderna. Beräkningen bygger på data från Väst-SOM 2000 och 2001 och basen 'använt Internet senaste 12 månaderna'.

- 4 Det finns flera problem med analys av besök på kommunens och regionens webbplatser efter vilken sektor individerna är anställd inom. Ett av dem är att en del av de kommunanställda inte är anställda av sin hemkommun. Närheten till grannkommunen, som de har genom sin anställning, avspeglas därmed inte nödvändigtvis i besök på hemkommunens webbplats. När det gäller regionen som arbetsgivare är detta troligtvis en faktor som nästintill saknar betydelse. Däremot kan det säkert vara så att man som anställd av regionen inte ser sig som 'landstingsanställd'.
- 5 För en diskussion om funktionella medborgarroller se till exempel Nilsson (1999).

Referenser

- Bergström, Annika (2000), "Nyheter i gamla och nya former", i Lennart Nilsson (red) *Den nya regionen*, SOM-rapport nummer 25. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Held, David (1997), *Demokratimodeller. Från klassisk demokrati till demokratisk autonomi*. Göteborg: Daidalos.
- Nilsson, Lennart (1999), "Välfärd och livstillfredsställelse i Västra Götaland", i Lennart Nilsson (red) *Region i omvandling*, SOM-rapport nummer 23. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, Lennart och Jonas Persson (1999), *Kommunundersökningen 1998. Tjörn*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nord, Lars (2002), *IT och demokrati*. Lund: Studentlitteratur.

- Pateman, Carol (1970), *Participation and democratic theory*. London: Cambridge University Press.
- Persson, Jonas (1997), "Brukarstyre?", i Lennart Nilsson (red) *Nya Landskap*, SOM-rapport nummer 19. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Persson, Jonas (1999), "Politiskt deltagande och demokrati", i Lennart Nilsson (red) *Region i omvandling*, SOM-rapport nummer 23. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- SKTF (2002) "Hur står det till med e-demokratin? Om elektronisk demokrati i samtliga Sveriges kommuner och i Stockholms och Göteborgs stadsdelar". SKTF juni 2002. Rapporten kan laddas ner från www.sktf.se.
- Västra Götalandsregionen (2002), "Västra Götalandsregionens nya webbplats". Undersökningen genomfördes av NFO Infratest. Rapport till Västra Götalandsregionen daterad 2002-03-27.
- www.ale.se, 1999 och 2002.
- www.vgregion.se

RADIOLYSSNANDE 2001 I VÄSTSVERIGE

JAN STRID

Radion är ett av de massmedier som genomgått störst förändringar under de senaste åren. I slutet av 1970-talet fick vi närradio som gav möjligheter för vissa sammanslutningar, främst kyrkorna och det etablerade föreningslivet, att i lokalt begränsade områden sända program. År 1993 fick vi privat lokalradio som också skulle sända lokalt men snabbt inordnades i centraliserade nätverk och i huvudsak sänder musik. För närvarande diskuteras radions digitalisering vilket torde innebära att vi inte bara får fler kanaler utan också ett antal tilläggstjänster i radio. De försök som pågår har emellertid knappast varit någon framgång då endast något tusental digitalboxar har sålts. Och detta torde visa på den förändringströghet som å andra sidan finns bland allmänheten. Det är t o m så att radiolyssnandet totalt sett har minskat efter det att vi fick fler kanaler att lyssna på (Rapport Sveriges Radio 2001, Strid 2001, Mediebarometern 2001).

Radion är kanske också det viktigaste massmediet. Varje dag lyssnar svenska folket i genomsnitt 127 minuter (Mediebarometern 2001). Även om lyssnandet gått ner något de senaste åren ägnar vi nästan en halvtimme mer åt radion än det näst mest frekventa nämligen TV. I olika högtidstal låter det ofta ”att radion är viktig ur samhällssynpunkt, viktig ur ett demokratiskt perspektiv, viktigt av beredskapsskal, viktigt ur mångfaldsperspektiv och liknande”. Eller som det uttrycks i Sveriges Radios rapport om digitalradion ”Ett starkt public service är en garant för ett demokratiskt samhälle” (Rapport Sveriges Radio 2002). Men till vad används radiomediet.

Föreliggande kapitel har som syfte att belysa utvecklingsmönster i den göteborgska radiopubliken mellan 1990 och 2001. Tanken är att denna i stor utsträckning illustrerar en radiosituation i Sverige med konkurrens mellan privat lokalradio med ett utbud bestående huvudsakligen av musik samt Sveriges Radios mera traditionella public-service kanaler. Underlaget är Väst-SOM:s postala enkät. Undersökningen tar sikte på människors lyssnarvanor och ingår som en del i en större undersökning som gäller människors medievanor, dvs hur man brukar lyssna, titta och läsa. Detta skiljer undersökningen från de som via telefon undersöker människors gårdagslyssnande respektive lyssnande senaste veckan. Siffrorna i de senare undersökningarna brukar totalt sett ge högre siffror än vad vaneundersökningarna ger. Vaneundersökningarna tenderar att övervärdera de kanaler man brukar lyssna på och undervärdera de kanaler man sporadiskt kommer i kontakt med (Hadenius och Weibull 2002). Även åldersgrupperna brukar variera. De undersökningar som genomförs via telefon går ofta längre ner i åldrarna. SOM-undersökningarna omfat-

tar sedan år 2000 personer mellan 15 och 85 år vilka är mantalsskrivna i Göteborg med kranskommuner.

Resultaten kommer att presenteras dels som en beskrivning av situationen i oktober-december 2001 dels som en jämförelse med de tidigare undersökningarna genomförda under motsvarande månader 1990-2000.

Radiolyssnandet i Göteborg 2001

Den första frågan var en allmän fråga om radiolyssnandet. Det kan därför vara svårigheter att jämföra med undersökningar som gäller lyssnandet en viss dag. Frågan tar sikte på människors lyssnarvanor och inte vad man gör en viss dag. Här räknas då de kanaler upp som göteborgarna har tillgång till med undantag för närradion som är en samlingsterm för ett antal kanaler.

Tabell 1 Andel som brukar ta del av olika radiokanaler mer eller mindre regelbundet, Göteborgs kommun, hösten 2001 (procent)

	6-7 dagar/ vecka	4-5 dagar/ vecka	2-3 dagar/ vecka	Mer sällan	Aldrig/ ej svar	Summa procent
Radio Göteborg (P4)	20	10	14	26	30	100
P1 i riksradion	11	6	9	23	51	100
P2 i riksradion	2	2	4	26	66	100
P3 i riksradion	5	6	13	33	43	100
Radio City	8	7	10	21	54	100
Radio Energy	4	5	11	22	58	100
Radio Rix	4	4	10	24	58	100
Radio Megapol	5	7	12	24	52	100
Power Hit Radio	4	4	7	19	66	100
Närradio	1	2	3	17	77	100

Kommentar: Antalet svarspersoner var 1098 och den statistiska felmarginalen vid 50-50 fördelning är ca 3 procentenheter.

Flest lyssnare har Sveriges Radios kanaler P4 och P1. De är också de kanaler som har störst andel dagliga lyssnare bland sina lyssnare totalt sett. De är de enda kanalerna som har en större andel som lyssnar 6-7 dagar i veckan än som lyssnar 2-3 dagar i veckan. Därefter kommer Radio City och Radio Megapol samt P3 med ungefär samma siffror även om det är en större andel som sporadiskt lyssnar till P3. Minst dagligt lyssnade och störst andel icke-lyssnare har närradion, P2 och Power Hit Radio.

Jämför vi Göteborgs kommun med kranskommunerna som ju också ingår i undersökningen så skiljer sig kranskommunerna genom att genomgående ha ett högre lyssnande. Tidigare låg Sveriges Radios kanaler P1 och P2 lägre i kranskommunerna men på grund av nedgången för P1 och P2 framför allt från 1996 är lyssnandet numera något högre i kranskommunerna även för dessa båda kanaler. Om vi jämför med riket som helhet så ligger samtliga Sveriges Radios kanaler lägre i Göteborg. Detta torde till största delen bero på att de har större konkurrens av de privata musikkanalerna i Göteborg än i riket där ju inte alla musikkanalerna sänder. Ur perspektivet radions viktighet torde det vara särskilt allvarligt att de två av Sveriges Radios kanaler som ligger förhållandevis lägre i Göteborg jämfört med riket är de talade nämligen P1 och P4.

Om vi summerar de som lyssnar 6-7 dagar i veckan ser vi att de inte summerar till 100 procent utan till 64 procent och då kan en person ha angett flera kanaler, inser vi mediet problem. Motsvarande siffra 1996 var 78 procent. Dels lyssnar inte alla och absolut inte till samma kanal. Eftersom inte kanalerna sänder samma budskap har mediet förlorat i viktighet som samhällelig informationskanal och gemenskapsskapande samtalsobjekt. Möjligen har det övergått till ett medium för grupp-kommunikation.

Jämförelser med tidigare år

Som tidigare nämnts har 1990-talet inneburit en kraftig ökning av antalet radiokanaler. Det är de privata lokalradiostationerna som gjort sitt intåg. Men situationen verkar ha stabiliserats även om några stationer bytt namn. I tabell 2 kan vi se utvecklingen från 1990 fram till 2001 vad gäller lyssnandet minst sex dagar per vecka och som vi kan se har utvecklingen varit ganska turbulent.

Tabell 2 Lyssnandet 6-7 gånger per vecka på de olika radiostationerna i Göteborg 1990-2001 (procent)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
P4	12	11	14	19	24	21	22	21	20	22	24	20
P1	-	13	14	17	12	13	16	15	11	13	13	11
P2	-	-	8	-	3	2	4	3	2	3	3	2
P3	-	32	36	19	10	10	10	8	8	7	6	5
City	12	11	8	7	6	8	9	8	6	7	7	8
Energy	-	-	-	-	9	10	9	9	5	6	7	4
Rix	-	-	-	1	2	2	3	6	3	3	4	4
Megapol	-	-	-	-	2	2	4	10	8	5	5	4
Power Hit Radio	-	-	-	-	-	-	-	-	5	4	5	5

Kommentar: - innebär att stationen inte fanns eller inte mättes.

Den förändring som skedde 1993 kom att relativt snart stabiliseras så att vi endast kan iaktta små förändringar efter 1996. Den kanal som kan sägas vara förloraren är P3 i Sveriges Radio, från 36 procent av göteborgarna 1992 till 5 procent år 2001. Det är ju den kanal vars innehåll utsattes för konkurrens av de privata lokalradiostationerna med sin populärmusik riktad till ungdom. Även P1 och P2 kan sägas ha förlorat medan P4 snarare har stärkts. Eftersom de lokala privatradiostationerna inte blev lokala fick inte P4 någon konkurrens inom radiomediet.

Om vi summerar andelarna för det dagliga lyssnandet för de privata lokalradiostationerna så är den totala andelen lika stor 1994 som den är idag år 2001 (om vi bortser från Power Hit Radio som inte mättes 1994). Däremot går siffrorna lite upp och ner under perioden för de olika stationerna.

Den faktor som är mest avgörande för vilken kanal man lyssnar på är åldern. Yngre lyssnar på de privata lokalradiostationerna och äldre på Sveriges Radios kanaler i huvudsak. Det förefaller också som om radiolyssnandet är ålders- och inte generationsbundet.

Tabell 3 Lyssnandet på olika radiokanaler minst fyra dagar per vecka i olika åldersgrupper 2001, Göteborg (procent)

Radiokanal	15-19 år	20-24 år	25-29 år	30-39 år	40-49 år	50-59 år	60-75 år	76-85 år
P1	0	1	5	13	17	14	26	32
P2	2	2	0	1	3	4	7	9
P3	17	19	23	19	11	5	2	0
P4	6	2	8	14	30	44	57	47
Rix	13	18	8	10	13	4	2	0
City	20	30	20	22	21	11	2	0
Energy	30	26	11	9	11	1	0	0
Megapol	26	26	14	14	18	4	0	0
Power Hit	38	27	14	8	8	1	0	0
Närradio	2	0	1	3	5	2	6	5
Antal svarande	54	91	122	194	173	197	190	77

I den yngsta åldersgruppen är Power Hit Radio och Energy störst. Energy har dock minskat i den yngsta åldersgruppen. År 1996 var siffran 55 och år 2000 41 procent och alltsedan starten har Energy varit störst i denna åldersgrupp. Power Hit Radio har däremot ökat något sedan föregående år. Vi får dock hålla i minnet att den yngsta åldersgruppen innehåller få svarande och felmarginalen där är ca 14 procentenheter. I gruppen mellan 20 och 25 år är radio City störst medan P3 är störst i gruppen mellan 25 och 30 år. Mellan 30 och 39 år är City åter störst medan P4 är

störst i samtliga grupper över 40 år. För alla Sveriges radios kanaler ökar lyssnandet med stigande ålder.

Detta kan bero på att kanalerna strävar efter bredare ålderssammansättning och/ eller att vi har en generationseffekt på så sätt att vi i högre grad använder radion för musikens skull allt högre upp i åldrarna. Man skulle ju också kunna tänka sig att vi blandar kanalerna så att vi använder fler kanaler, ibland musikkkanaler och ibland talade kanaler beroende på situation och behov. Men det verkar inte vara så. Genomsnittligt lyssnar svenska folket på två kanaler (egentligen 1.7) om vi ser till lyssnandet fyra gånger i veckan. Siffran är densamma för göteborgarna och siffran har knappast ändrats från tiden då vi hade färre kanaler. Dessa två kanaler som vi använder kompletterar heller inte varandra på det sättet att vi väljer en musikkkanal och en talad kanal. Vi kombinerar i huvudsak privata lokala stationer med varandra eller public service-kanaler med varandra. Detta beror naturligtvis i huvudsak på att valet av kanal i hög grad följer ålder. Om vi däremot minskar regelbundenheten till minst två dagar i veckan kan vi se en liten ökning i antalet kanaler per person framför allt mellan 1995 och 1996.

Tabell 4 Andel personer som lyssnar på en, två eller fler kanaler av de som lyssnar minst två gånger per vecka i Göteborg (procent)

Antal kanaler	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
0 kanaler	9	10	12	9	9	10	13	13	13	19
1 kanal	34	36	34	33	30	28	32	31	29	37
2 kanaler	37	33	27	29	26	24	25	23	22	23
3 kanaler	12	15	15	14	15	17	11	12	14	10
4 kanaler	5	4	7	7	10	10	7	8	8	6
5 kanaler eller fler	2	2	5	7	9	11	11	13	14	5
Summa procent	99	100	100	99	99	100	100	100	100	100
Antal	880	919	827	909	967	864	921	1077	1034	1098

Många hade nog förväntat sig att vi skulle utnyttja fler kanaler när utbudet av kanaler ökade men detta har alltså inte skett i någon större utsträckning. Tiden som vi lyssnar till radion räknade man också med skulle öka. Det skedde visserligen en liten ökning mellan 1993 och 1994 men därefter har tiden legat still (Mediebarometern 1996) och senaste åren t o m minskat (Mediebarometern 2001).

Särskilt intressant är att notera att andelen som inte lyssnar minst två gånger per vecka har ökat. Detta icke-lyssnande är högst bland de yngre. Bland de mellan 15 och 30 år är icke-lyssnandet 28 procent, bland de mellan 31 och 60 år är det 16 procent och bland de mellan 61 och 75 år är det 13 procent. Den grupp i samhället som i verkligheten har flest kanaler för sin smak har flest icke-lyssnare. Gruppen

icke-lyssnare bland de yngre har dessutom ökat med ca 10 procentenheter de senaste tre åren (Strid 1999).

Frågan är då vad de yngre gör istället för att lyssna på radio. Undersökningar från början av 1990-talet visade att ungdomar hade sitt högsta radiolyssnande på eftermiddagen och tidig kväll (Strid 1992). Om vi då ser vad som medialt skulle kunna konkurrera med radiolyssnandet vid dessa tidpunkter blir det framför allt TV och speciellt de TV-program som vänder sig till ungdomar på eftermiddagen. Dessa program går företrädesvis i de kommersiella kanalerna TV3, TV4 och Kanal 5. I tabell 5 har jag jämfört de som lyssnar på radio och de som inte lyssnar på radio och deras TV-tittande i de olika åldrarna.

Tabell 5 De som lyssnar respektive inte lyssnar på radio i olika åldrar och deras tv-tittande. Göteborg 2001 (procent)

	15 – 30		31 – 60		61 - 75	
	Lyssnar	Lyssnar ej	Lyssnar	Lyssnar ej	Lyssnar	Lyssnar ej
TV3	36	45	49	44	15	10
TV4	20	36	55	48	24	16
Kanal 5	42	46	47	48	10	6

Vi kan här se att de som inte lyssnar på radio i högre grad än de som lyssnar i högre grad tittar såväl på TV3 som TV4 och Kanal 5. Det motsatta mönstret finner vi i de båda andra åldersgrupperna. För de unga är TV en konkurrent till radiolyssnandet medan TV-tittandet i de äldre åldersgrupperna är ett komplement till radiolyssnandet. Vad som troligen spelar in här att de yngres radiolyssnandet är mera bundet i tiden medan de äldre har sitt radiolyssnande utspritt över dagen. Däremot kan vi konstatera att de som inte lyssnar på radio inte använder Internet i högre grad än andra ungdomar. Det är tvärtom så att de som lyssnar på radio också använder Internet i högre grad. Det man kan säga skiljer de som inte lyssnar är att de är mindre aktiva när det gäller såväl sport, idrott och motion som uteliv i form av restaurangbesök och liknande.

Vi såg tidigare att vi i genomsnitt lyssnar på två radiokanaler. När reformen med privata lokalradiostationer genomfördes var tanken att man skulle kombinera radiokanalerna och öka mångfalden. Men på grund av utbudet är det tydligt att vi i huvudsak kombinerar musikkkanaler med andra musikkkanaler och talkanaler med talkanaler. Unga människor kombinerar musikkkanalerna och de äldre kombinerar talkanalerna. P4 som jag här räknar som talkanal har ju också mycket musik och denna kanal har också den överlägset största andelen egna lyssnare (dvs personer som enbart lyssnar till denna kanal. Hela 42 procent av P4:s lyssnare lyssnar enbart på P4 jämfört med den näst största, P1, som har 19 procent egna lyssnare. Av de privata lokalradiostationerna har Radio City flest egna lyssnare ca 10 procent.

Sammanfattning

Det mest intressanta för att inte säga alarmerande resultatet är att icke-lyssnandet ökar. Samt att denna ökning är störst i ungdomsgruppen. Lägg därtill att vi troligen har en generationseffekt i nedgången för framför allt P1 så kan man fundera över radions uppgifter i framtiden. Den digitalisering av radiomediet som Sveriges Radio förslår innebär att radion får fler kanaler, bra mobil mottagning och bättre ljudkvalitet, samverkan med andra medier och förmedla multimedia (t ex ljud, text, grafik och bild) (Rapport Sveriges Radio 2002).

Frågan är vilket innehåll radio skall ha och vad som är unikt för radiomediet. Det förefaller som om marknaden skapat de förändringar som skett inom radion och att publiken inte reagerat som planerat. Måhända skulle man med tanke på undersökningsresultaten fråga publiken vad den vill ha.

Referenser

- Hadenius, Stig och Weibull, Lennart (2002). *Massmedier. En bok om press, radio och TV i förvandling*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Mediebarometern 1996 – 2002*. Göteborg: Nordicom Sverige.
- Rapport Sveriges Radio (2002). *Public service-radion, publiken och framtiden*. Stockholm: Sveriges Radio.
- Strid, Jan: Radiolyssnandet 2001. I Holmberg, S och Weibull, L (red) *Det våras för politiken*. Göteborg. SOM-institutet vid Göteborgs universitet.

UTVECKLINGSPOLITIKENS FLERNIVÅPROBLEM

JON PIERRE

Utvecklingspolitik kan definieras som de program och strategier politiska aktörer formulerar och implementerar för att stimulera tillväxt och ekonomisk utveckling. I detta kapitel undersöks hur olika aktörer inom Västra Götalandsregionen uppfattar konsekvenserna av regionens utvecklingspolitik. Vi är framför allt intresserade av hur aktörer på olika nivåer i det institutionella systemet bedömer den regionala utvecklingspolitikens positiva och negativa konsekvenser. Det som anglo-amerikanska forskare kallar "multilevel governance" och som i den svenska debatten normalt kallas "flernivådemokrati" belyser från olika utgångspunkter de problem som manifesterar sig inom politikområden som kännetecknas av komplexa institutionella arrangemang som innefattar ett stort antal olika nivåer.

"Multilevel governance" har inneburit en påtaglig utmaning för politiska institutioner. Från att tidigare ha förlitat sig på formella, politiska och/eller legala mandat ska dessa institutioner nu positionera sig i ett flernivåsystem, ofta utan tydliga jurisdiktioner, utan klara hierarkier och befälslinjer och med förhandling, inte styrning, som det huvudsakliga institutionella utbytet. En jämförelse mellan länsstyrelserna och Västra Götalandsregionen erbjuder en bra illustration av denna skillnad. Länsstyrelser, navet i den statliga regionala förvaltningen, har under århundraden bedrivit myndighetsutövning på regional nivå. Strategin har – med få undantag – inte byggts på samverkan, dialog och förhandling utan har utgått från det formella administrativa mandat länsstyrelsen har. Detta har måhända lett till en något okänslig kontakt med olika samhällsgrupper och institutioner, men länsstyrelsen har upprätthållit en påtaglig institutionell integritet. Försök till otillbörlig påverkan gör sig icke besvär.

Västra Götalandsregionen, å andra sidan, har från första stund stått inför flera stora utmaningar. Man har varit tvungen att definiera en relation till kommunerna som bygger på principen att Västra Götalandsregionen ska vara "kommunernas region". Man har, för det andra, satt igång arbetet med att implementera den regionala utvecklingsstrategin, ett arbete som i hög grad förutsätter ett välvilligt tillmötesgående från andra institutioner som statliga myndigheter. För det tredje har regionen tagit sig an samordningsansvaret för processen kring regionala och lokala tillväxtavtal; bara detta har varit ett mycket omfattande arbete. Regionen har på detta sätt tänjts såväl uppåt som nedåt. Och man ska hitta den känsliga balansen mellan att å ena sidan vara lyhörd och uppmärksam på önskemål från kommunerna, näringslivet och medborgarna och å andra sidan ge riktning och ledning i det regionala utvecklingsarbetet.

Västra Götalandsregionen är ett exempel på en institutionalisering, där flernivåstyrning var en på förhand given utgångspunkt för hur arbetet skulle bedrivas. Demokratiseringen av utvecklingspolitiken är en betydelsefull komponent i regionreformen. När utvecklingsfrågorna lyfts över från länsstyrelsen till ett demokratiskt och självstyrande organ, bör vi förvänta oss en skillnad i hur regionala aktörer förhåller sig till högre och lägre institutioner. Vi saknar här ett "före-mätillfälle". I mitten av 1990-talet undersökte jag emellertid kommunernas kontaktmönster med två regionala aktörer, länsstyrelsernas regionala utvecklingsenheter och de regionala utvecklingsfonderna (senare ALMI). Syftet med denna studie var inte att inhämta kommunernas syn på dessa två institutioner, utan främst att se hur täta kontakter man hade med dem och vad som var det huvudsakliga syftet med kontakterna (Pierre, 1995). Även om de frågor som användes i de enkätstudierna således inte möjliggör en tidsserieanalys, tecknar dessa data en bild av institutionella relationer inom den regionala utvecklingspolitiken före Västra Götalandsreformen. Jämförelsen är också intressant av det skälet att Västra Götalandsregionen har tagit över både uppgifter från länsstyrelsens regionalekonomiska enhet och från de regionala utvecklingsfonderna.

Nätverksanalysen från början av 1990-talet visar att såväl länsstyrelsen som de regionala utvecklingsfonderna hade en relativt hög institutionell integritet; nätverkskontakterna skilde sig påtagligt mellan kommuner man bedömde som betydelsefulla och övriga kommuner. Innehållet i dessa kontakter skiljde sig också mellan prioriterade och oprioriterade kommuner. Framför allt länsstyrelsens regionalekonomiska enheter uppvisade distinkta skillnader mellan olika kommuner. Den institutionella förmågan att kunna rikta stödåtgärder är viktig för institutionell framgång, men sådana riktade åtgärder innebär att vissa kommuner ibland får mer stöd än andra kommuner. En viktig fråga i den pågående institutionaliseringsprocessen blir, mot denna bakgrund, i vilken utsträckning demokratiseringen av utvecklingspolitiken påverkar de regionala institutionernas förmåga att implementera program och beslut som direkt eller indirekt diskriminerar bland kommunerna.

* * *

Västra Götalandsregionens karaktär av en flernivåstyrande organisation kännetecknas kanske tydligast inom utvecklingspolitiken. Regionens filosofi vad gäller institutionella relationer är att man ska vara en "kommunernas region". Med tydligt definierade arbetsuppgifter på olika nivåer hoppas man undvika att regionen klampar in på kommunernas domän inom näringslivsarbetet. Istället ser regionen som en central uppgift för sin verksamhet inom utvecklingspolitiken att påverka statliga politiska och administrativa beslut i en för regionen positiv riktning och att mobilisera resurser från centralmaktens institutioner. Regionens resursmobiliseringsstrategi inkluderar också EU, inte minst dess strukturfonder.

Men utvecklingspolitiken illustrerar också en annan dimension av flernivåsystem. Flernivåorganisationer är mer känsliga för överspridning av bedömningar av insti-

tutioner, jämfört med organisationer vars verksamhet i allt väsentligt är begränsad till endast en institutionell nivå. Flernivåorganisationer har ett kontextuellt definierat förhållningssätt till viktiga aktörer i deras omgivning; så kallad "multilevel governance" (se t ex Hooghe, 2000, Peters och Pierre, 2001, 2002) kännetecknas normalt inte bara av förhandlingsarrangemang mellan olika nivåer utan också av en governance-inspirerad politisk stil på de olika institutionella nivåerna. I en strikt legalistisk, weberiansk institutionell miljö är legitimitet resultatet av rättsäkerhet och proceduriell rättvisa. I en governancemiljö bedöms institutionerna istället utifrån vad de gör och vad de kan leverera, eller vad som på svensk-engelska kallas performance-baserade bedömningar.

Med denna mjukare politiska stil följer att omvärldens bedömningar av institutionens effektivitet och dess stöd bland medborgare och nyckelaktörer i dess omgivning – med andra ord, institutionens legitimitet – blir av central betydelse för institutionens handlingsförmåga. Nyckelaktörer inom det här politikområdet är inte bara (kanske inte ens huvudsakligen) politiska institutioner, utan privata företag. En förutsättning för att utvecklingspolitiken ska vara framgångsrik är att regionen uppfattas som en betydelsefull och legitim aktör bland viktiga aktörer i regionens omgivning, inte minst näringslivet. Omständigheter som ligger utanför utvecklingspolitikens ram kan därmed "spilla över" och komplicera regionens agerande på utvecklingspolitikens område.

Hur ser dessa nyckelaktörer på Västra Götalandsregionens utvecklingspolitik? Tabell 1 redovisar företagares, förtroendevaldas och näringslivschefer bedömningar av den regionala utvecklingspolitiken.

Tabell 1 Bildandet av Västra Götalandsregionen och regionens ekonomiska utveckling. Företagare, näringslivschefer och förtroendevalda i regionen och kommunerna (balansmätt och procent)

	Reformen stärker regionen		Delar av regionen missgynnas		N
Företagare (2001)	+11	36	+34	47	593/594
Näringslivschefer (2001)	+23	15	+23	19	48/48
Förtroendevalda (2002)	+24	11	+29	14	1688/1693

Kommentar: Den vänstra kolumnen som redovisas för varje fråga är ett balansmätt. Den högra kolumnen anger procentandelen svarande som inte angivit någon åsikt. De påståenden som de svarande ombads ta ställning till lyder: "Bildandet av Västra Götalandsregionen stärker områdets ekonomiska utveckling" respektive "Bildandet av Västra Götalandsregionen innebär att delar av regionen missgynnas". Balansmättet är beräknat som differensen mellan andelen svar som instämmer i påståendet och andelen svar som inte instämmer. Data om förtroendevalda är hämtade från Bäck, 2002. Data om näringslivschefer och företagare är hämtade från projektet "Kommunerna och regionerna".

De förtroendevalda i regionen och i de kommuner som ingår i regionen är den grupp vi undersökt som är mest positiv till utvecklingspolitiken. Betydande grupper menar emellertid att denna politik gynnar vissa delar av regionen mer än andra. Även de kommunala näringslivscheferna är påtagligt positiva. Företagarna i regionen är något mer avvaktande. De upplever faran för ökade inomregionala skillnader mer påtagligt än de förtroendevalda och näringslivscheferna.

Om dessa grupper kan betraktas som eliter i regionen, hur skiljer sig deras attityder till utvecklingspolitiken från medborgarnas? Medborgarna är överlag betydligt mer kritiska till utvecklingspolitiken, både vad avser dess effektivitet och dess förmåga att stärka alla delar av det nya länet. Medborgardata uppvisar dessutom ett intressant mönster om medborgarnas syn på Västra Götalandsregionen, ett mönster som gärna låter sig tolkas i ett institutionaliseringsteoretiskt perspektiv.

Tabell 2 Bildandet av Västra Götalandsregionen och regionens ekonomiska utveckling. Medborgarattityder (balansmätt och procent)

	Reformen stärker regionen		Delar av regionen missgynnas		N
Medborgare 1998	+2	46	-	-	1431
Medborgare 1999	+6	36	+29	39	3431/3430
Medborgare 2000	-12	42	+51	43	3300/3303
Medborgare 2001	-5	45	+26	48	3550/3544

Kommentar: Den vänstra kolumnen som redovisas för varje fråga är ett balansmätt. Den högra kolumnen anger procentandelen svarande som inte angivit någon åsikt. Data är hämtade från Johansson, 2002. De påståenden som de svarande ombads ta ställning till lyder: "Bildandet av Västra Götalandsregionen stärker området ekonomiska utveckling" respektive "Bildandet av Västra Götalandsregionen innebär att delar av regionen missgynnas". Balansmättet är beräknat som differensen mellan andelen svar som instämmer i påståendet och andelen svar som inte instämmer.

1999 års siffror, som mäter medborgarnas första intryck av regionen, är försiktigt positiva till regionens betydelse för den regionala tillväxten, samtidigt som många befarar att denna tillväxt kommer att vara ojämnt fördelad inom regionen. Ett år senare, år 2000, överväger tvivlarna på regionens förmåga. Samtidigt minskar andelen svarande som tror att reformen gynnar vissa delar av regionen mer än andra. Mönstret antyder alltså att medborgarna 2000 såg en koppling mellan ökad regional tillväxt och ökade skillnader inom regionen vad avser denna tillväxts lokalisering. Ett år senare, år 2001, överväger de som tvivlar på regionreformens betydelse för ekonomisk utveckling. Den första optimismen vad gäller regionens utvecklingspo-

litiska kapacitet har således lagt sig något Samtidigt har medborgarna fått en mindre negativ bild av tillväxtens fördelning inom regionen.

Dessa förändringar i olika gruppers bedömningar av regionen återspeglar emellertid inte några tydliga förändringar i regionens utvecklingspolitik. Regionens utvecklingsstrategi, RUSen, ligger fast, men ska utvärderas under 2003. De fluktuationer skett inom utvecklingspolitiken avser i första hand de institutionella förhållandena till staten och till kommunerna, och borde således inte påverka medborgarnas bedömningar av utvecklingspolitikens effekter. Förklaringen till dessa förändrade bedömningar är därför sannolikt ”överspillning”, dvs de reflekterar medborgarnas bedömningar av Västra Götalandsregionen i stort och inte utvecklingspolitiken. Företagarnas och i ännu högre grad näringslivschefernas bedömningar är i dessa avseenden mer intressanta, eftersom de ger oss synen på regionens utvecklingspoliti från de aktörer som är kanske bäst skickade att bedöma politiken. Här väntar vi med spänning på det andra mättilfällets (år 2003) resultat.

* * *

Flernivåproblematiken, vare sig vi ser det som ”multilevel governance”-perspektiv eller som ett flernivådemokratiproblem, reser allvarliga frågor om politikens ursprung, transparens och förankring. I den västsvenska utvecklingspolitiken finns en myriad aktörer direkt eller indirekt involverade, från EU till Göteborgs stadsdelsnämnder. Västra Götalandsregionens regionala utvecklingsstrategi är i lika hög grad en strategi för att få dessa institutioner att gå i takt som en strategi för att identifiera och stimulera olika källor till ekonomisk tillväxt. Som data i detta kapitel visar, varierar stödet för regionens utvecklingspolitik påtagligt bland olika grupper av aktörer. Kommunernas näringslivschefer och förtroendevalda på olika nivåer i regionen ställer sig mest positiva till utvecklingspolitiken, medan medborgarna – framför allt på senare tid – ställer sig mer tvivlande till denna politik. I detta kapitel har vi inte undersökt hur stödet varierar bland olika delregioner inom Västra Götalandsregionen, men som andra studier visar återfinns stödet för utvecklingspolitiken framfört allt i Göteborg och dess närhet; i Skaraborg ställer man sig betydligt mer kritisk till utvecklingspolitiken och till regionen i sin helhet.

Flernivåproblematiken är också på flera sätt en kunskapsproblematik. Det krävs betydande insikt i regionens strategi för tillväxt för att kunna göra en bedömning av dess positiva och negativa konsekvenser. Ju sämre placerad man är för att kunna göra sådana bedömningar, desto mer sannolikt blir det att attityderna återspeglar en mer övergripande åsikt om regionen. Risker för ”överspillning” ökar därmed; regionens utvecklingspolitik bedöms på samma sätt som regionen i stort. Data i detta kapitel visar att kunskapen, eller rättare sagt åsikterna, om utvecklingspolitiken är mycket ojämnt fördelad. Det är ingen överdrift att hävda att utvecklingspolitiken är något av ett elitprojekt i regionen; de mycket stora andelarna svarande som inte vill uppge en åsikt i de frågor vi här studerar är en stark antydning om att mycket

stora andelar medborgare och företagare i regionen antingen vet för litet om utvecklingspolitiken, eller anser sig kunna formulera en åsikt om denna politik. Här återstår mycket att göra för de politiker i regionen som arbetar med utvecklingspolitiken. Till detta kommer att utvecklingspolitiken inte är partiskiljande, i varje fall inte i den meningen att olika politiska grupperingar förordar olika mål och medel för denna politik och att väljarna fäster stort avseende vid dessa partiskillnader på valdagen.

De höga andelarna ”ingen åsikt” är bekymmersamma också därför att flernivådemokrati är ett styrsystem som på många sätt inbjuder till deltagande. Det gamla uttrycket att ”kunskap är makt” är en utmärkt beskrivning av flernivåstyrning. Ett potentiellt problem i ”multi-level governance” sägs ofta vara att den kontextuellt definierade beslutsprocessen leder till ojämlikheter mellan deltagarna beroende på engagemang och kunskap (Hooghe, 2001; Peters och Pierre, 2001). I detta perspektiv ter sig det relativt låga engagemanget i utvecklingspolitiken bekymmersamt. Vad gäller företagen är det intressant att deras andel svarande som inte uppger någon åsikt är i princip lika hög som medborgarna. För de förtroendevalda och för kommunernas näringslivschefer är andelen svarande som inte uppger någon åsikt markant lägre än bland företagen. Dessa grupper är väl insatta i utvecklingspolitikens förutsättningar och mål, och anser sig tydligen kapabla att bedöma dess sannolika konsekvenser. Företagen är i många avseenden en nyckelgrupp inom utvecklingspolitiken, men deras engagemang i – och, antar vi, kunskap om – utvecklingspolitiken skiljer inte signifikant från medborgarna i stort.

Slutdiskussion

Institutionaliseringen av Västra Götalandsregionen är en långsiktig process, och det är ännu alldeles för tidigt att bedöma hur framgångsrikt detta projekt kommer att bli. Inom utvecklingspolitiken har denna institutionalisering två komponenter; för det första tillskapandet av Västra Götalands län som en organisatorisk enhet, och för det andra överförandet av utvecklingsfrågorna från länsstyrelsen till regionparlamentet och regionutvecklingsnämnden. Det nya, större länet är mycket mer heterogent i näringshänseende än de gamla länen, och denna heterogenitet har snabbt översatts i påtaglig kritik från flera delregioner om att utvecklingspolitiken i hög grad tjänar Göteborgsregionens intressen.

Regionens problem inom utvecklingspolitiken är att både alltför stora och alltför små förhoppningar på vad regionreformen ska innebära kan skapa problem på längre sikt. Alltför stora förhoppningar kan leda till besvikelse och cynism, om utvecklingspolitiken inte förmår leva upp till dem; för låga förhoppningar leder till ointresse och oengagemang i utvecklingspolitiken. Båda scenarierna hotar institutionaliseringsprojektets långsiktiga framgång.

Utvecklingspolitikens flernivåproblem handlar inte bara om en ökande mångfald nivåer inom politiken eller om de allt vanligare – och allt viktigare – förhandling-

arna mellan dessa nivåer. Flernivåproblemen handlar också i hög grad om svårigheterna att vinna legitimitet för politik som har sitt ursprung i komplexa flernivåsystem. Västra Götalandsregionens utvecklingspolitik är i mycket hög grad beroende av statens, kommunernas och EU:s agerande. Det är sannerligen inte lätt för regionens medborgare att kunna avgöra, vilka av de många förändringar som kännetecknar det västsvenska näringslivets förändringar som är resultatet av regionens utvecklingspolitik.

Det finns alltså ett stort behov av att utvecklingspolitiken integreras tydligare i regionpolitiken. Om en av Västra Götalandsreformens stora förändringar är att utvecklingsfrågorna ska demokratiseras, så skulle det vara intressant att se hur detta skulle kunna te sig mer konkret. På kommunal nivå är frågor kring näringslivsutveckling mycket sällan föremål för politisk debatt. Kan det bli annorlunda på regional nivå? Kan Västra Götalandsregionen debattera utvecklingspolitiken längs andra teman än i vilken utsträckning vissa delregioner gynnas mer än andra? Kan vi få en utvecklingspolitik i Västra Götalandsregionen?

Referenser

- Bäck, Henry (2002), "De regionala politikerna i jämförande perspektiv", i Lennart Nilsson (red), *Flernivådemokrati i förändring* (Göteborg: SOM-Institutet), 213-46.
- Hooghe, Liesbet (2001), *The European Commission and the Integration of Europe: Images of Governance* (Cambridge: Cambridge University Press).
- Johansson, Folke (2002), "Minskad tro på regionerna. Attityder i Västra Götaland och Skåne", i Lennart Nilsson (red), *Flernivådemokrati i förändring* (Göteborg: SOM-Institutet), 197-212-46.
- Peters, B. Guy och Jon Pierre (2001), "Multilevel Governance: A Faustian Bargain?", paper presenterat vid en konferens om "Multilevel Governance: Interdisciplinary Perspectives", Political Economy Research Centre, University of Sheffield, UK, 29-30 juni.
- Peters, B. Guy och Jon Pierre (2002), "Multilevel Governance: A View from the Garbage Can", paper presenterat vid en konferens vid University of Manchester, 12 januari 2002.
- Pierre, Jon (1995), "Policy Diffused, Policy Confused?: The Politics of Regional Economic Development in Sweden", *Regional and Federal Studies*, 5:173-97.

SPLITTRAD EUROPABILD

RUTGER LINDAHL

Globalisering är sedan några år tillbaka ett begrepp som ofta återkommer i samhällsdebatten. Det används för att beskriva hur världens olika samhällssystem påverkas av förändringsprocesser som är gränsöverskridande. I många avseenden är det som ryms i begreppet globalisering inte något nytt. Ekonomiska, politiska, sociala och kulturella kontakter mellan såväl stater som enskilda människor har under århundraden lett till uppkomsten av både formella allianser och informella gränsöverskridande nätverk. Dessa är i sin tur svar på krav som uppkommit genom de ömsesidiga beroendeförhållanden som är en effekt av handel, investeringar, politiskt samarbete, kulturkontakter etc. När dessa sträcker sig över hela världen kan man tala om en globaliserad värld. Vad som beslutas i en del av världen kan få betydande konsekvenser för stater, företag och människor i en helt annan världsdel.¹ Medvetenhet om dessa förhållanden och hur man kan hantera dem blir av största betydelse både för beslutsfattare och för vanliga medborgare.

I tidigare redovisningar av resultat från VästSOM-undersökningar har visats att västsvensarna i hög utsträckning är intresserade av internationella (globala) frågor och tycker att det är viktigt att engagera sig i dem. Under år 2001 kom många av dessa frågor att få extra stor uppmärksamhet i Västsverige. Det svenska ordförandeskapet i EU under våren 2001 och särskilt händelserna kring besöket av den amerikanske presidenten Bush och EU:s toppmöte i Göteborg var starkt bidragande orsaker till att globaliseringens möjligheter och problem fick en framträdande plats i samhällsdebatten.

Sveriges beroende av att utveckla politiska, ekonomiska och kulturella kontakter med omvärlden är stort. Hur omfattande detta samarbete skall bli och hur det skall organiseras råder det dock olika meningar om. Sverige är medlem i en rad internationella samarbetsorganisationer. I vissa fall framstår medlemskapet som helt okontroversiellt, som t.ex. vad gäller Sveriges medlemskap i FN, medan meningarna är kraftigt delade i andra fall, som t.ex. beträffande medlemskapet i EU och ett eventuellt framtida medlemskap i EMU eller i försvarsalliansen NATO.

Minskad opposition mot EU-medlemskapet

Inte sedan folkomröstningen hösten 1994 har det funnits en övervikt bland svenskarna för Sveriges medlemskap i EU. I Västsverige har motståndet mot EU-medlemskapet genomgående varit något starkare än i landet som helhet. När Sverige visade sig, enligt en relativt enig kritikerkår, ha kunnat genomföra sitt halvår som ordfö-

rande i EU fanns det hos många en förväntan att detta också skulle ge utslag i en allmänt mer positiv inställning till EU och EU-medlemskapet bland befolkningen. I den SOM-studie som täckte hela Sverige visade resultaten på en något mer EU-positiv inställning bland svenskarna, men fortfarande var andelen som i huvudsak är emot Sveriges medlemskap i EU högre än andelen som i huvudsak är för. Närmare hälften bland svenskarna ansåg att de inte funnit anledning att ändra sin inställning till EU-medlemskapet under Sveriges halvår som ordförande. Bland den tredjedel av befolkningen som hade funnit skäl att ändra sin inställning fanns det en svag övervikt för förändring i EU-positiv riktning. Denna var starkast i de tre storstadsregionerna kring Stockholm, Göteborg och Malmö.²

En faktor som kan ha betydelse för utvecklingen när det gäller inställningen till Sveriges medlemskap i EU är terrorhandlingarna i USA den 11 september 2001. I såväl undersökningen på riksnivå som på regional nivå i Västsverige ökade medborgarnas förtroende för centrala politiska institutioner. I första hand gällde detta regering och riksdag, men också FN. Även för Europaparlamentet och EU-kommisionen steg förtroendet bland svenskarna.³

I den SOM-undersökning som speciellt inriktas på Västra Götalandsregionen framträder bilden av en mindre EU-negativ opinion också tydligt. Opinionsbalansmättet minskar för hela regionen från -10 år 2000 till -2 år 2001.⁴ Opinionsläget indikerar emellertid fortfarande en övervikt för EU-motståndare bland befolkningen i Västra Götaland.

Tabell 1 *Åsikt om Sveriges medlemskap i EU fördelat på landet som helhet, Västra Götalandsregionen, samt på delregioner inom Västra Götalandsregionen (balansmätt)*

Delregion	Balansmätt	
	2001	2000
Göteborgsregionen	+ 4	- 2
Fyrstad	- 4	-16
Västra Skaraborg	- 7	-10
Sjuhärads	- 9	-14
Östra Skaraborg	-13	-27
Norra Bohuslän	-18	-36
Dalsland	-27	-23
Västra Götaland:	- 2	-10

Kommentar: I tabellen redovisas balansmätt som beräknats genom att minska procentandelen som stöder Sveriges EU-medlemskap med procentandelen som är motståndare därtill. Andelen som ej uppger någon bestämd åsikt varierar från 18 procent i Norra Bohuslän till 29 procent i Västra Skaraborg.

Inom regionen varierar opinionsläget kraftigt. Göteborgsregionen är det enda område där det förekommer en övervikt av förespråkare för Sveriges EU-medlemskap. I de övriga delregionerna varierar övervikten för motståndare till EU-medlemskapet från knapp till betydande. I samtliga regioner, med undantag för Dalsland, har dock EU-motståndet minskat i jämförelse med föregående års mätning. I Göteborgsregionen, som är den befolkningsmässigt största delregionen i Västra Götaland, visar det sig, kanske inte helt oväntat med tanke på befolkningsstruktur och ekonomiska förutsättningar, att inställningen till Sveriges EU-medlemskap är mer positiv i kranskommunerna än i Göteborg.

I tidigare publicerade analyser av EU-opinionen i Västra Götaland har kunnat konstateras skillnader mellan delregioner stämmer väl överens med resultat av liknande undersökningar både i Sverige och i andra länder. Dessa skillnader uppvisar ett "centrum-periferi mönster" där de boende i "centrum" i högre grad än de som bor i "periferin" kännetecknas av fördelaktig ekonomisk och geopolitisk lokalisering, närhet till betydelsefulla politiska och ekonomiska beslutscentra, god tillgång på ekonomiska resurser och en kvalificerad utbildnings- och kunskapsmiljö.

De grundläggande dragen i opinionsmönstret kvarstår sedan tidigare år och mycket talar för att det i stora delar av Västra Götalandsregionen är missnöje med EU-medlemskapets effekter inom främst jordbruksområdet, men också ett mer allmänt missnöje beträffande uteblivna positiva effekter på den ekonomiska utvecklingen.⁵

Opinionsmönstret bland de boende i Västra Götalandsregionen när det gäller synen på Sveriges medlemskap i EU överensstämmer också i andra avseenden i stora drag med det som framträder vid analyser på riksnivå. Kvinnor är i högre grad än män emot Sveriges medlemskap i EU. Även om det allmänna opinionsläget tyder på sjunkande EU-motstånd bibehålls relationen mellan kvinnors och mäns attityder. På samma sätt kvarstår effekten av grundläggande faktorer i det tidigare nämnda "centrum-periferi mönstret" som t.ex. utbildningsnivå, inkomstnivå och boendemiljö (både vad avser tätortsgrad och delregion). Ju högre nivå på utbildning och inkomst, liksom grad av tätortsboende, desto större sannolikhet för en positiv inställning till Sveriges EU-medlemskap.

Det är betydande skillnader i synen på Sveriges medlemskap i EU mellan västsvenskar som själva placerar sig "till vänster" alternativt "till höger" i svensk politik. Ju längre till vänster, desto starkare är motståndet mot EU-medlemskapet. På motsvarande sätt ökar stödet för EU-medlemskapet ju längre ut till höger man placerar sig. I mittengruppen, dvs. bland dem som varken känner sig stå till vänster eller höger, är det en övervikt för EU-motståndare. Detta mönster återfinns också vid en analys mot bakgrund av befolkningens partisympatier. Sympatisörer med partier som traditionellt anses stå till vänster i svensk politik är i betydande grad EU-negativa, medan sympatisörer med partier till höger om mitten i lika hög grad stöder Sveriges EU-medlemskap. I detta sammanhang kan det dock finnas anledning att uppmärksamma att andelen "avvikare" från dessa "normalbeteenden" successivt

ökat. Bland dem som anser sig stå klart till vänster på en politisk vänster-höger skala återfinns drygt 20 procent som är i huvudsak för Sveriges EU-medlemskap. På motsvarande sätt finns det cirka 25 procent bland dem som själva placerar sig klart till höger som uppger sig i huvudsak vara emot EU-medlemskapet. Detta visar att det inom samtliga riksdagspartier finns en betydande opposition mot den linje som partiledningen har beslutat.

EMU-frågans sprängkraft

Sverige gick vid årsskiftet 2002/2003 in i sitt åttonde år som medlem i Europeiska Unionen. Många förhållanden i landet har påverkats av EU-medlemskapet och tidvis har debatten om medlemskapets effekter varit rätt intensiv. Men bara tidvis. Någon mer omfattande kontinuerlig analys av och debatt om medlemskapets innebörd, dess för- och nackdelar, förs inte vare sig inom eller genom de politiska partierna eller i massmedia. Inte ens i valrörelserna 1998 och 2002 har EU-frågor givits någon mer framträdande plats. Självklart påverkar ett sådant agerande medborgarnas syn på dessa frågor viktighet och behovet för dem att skaffa sig djupare kunskap. Det verkar krävas speciella frågor eller händelser för att intresset skall väckas både från partiets, myndigheters, organisationers, företags, massmediers och naturligtvis vanliga svenskers sida. Försök görs att t.ex. väcka ett bredare allmänt intresse för EU:s institutionella reformer och för EU:s utvidgning. Hittills syns resultatet vara relativt magert. Möjligen kan en folkomröstning om Sveriges deltagande i det tredje steget inom den Ekonomiska och Monetära Unionen (EMU) innehålla den politiska sprängkraft som behövs för att föra in EU-frågor i den svenska vardagspolitiken.

Avsaknaden av besked om tidpunkt för den folkomröstning som riksdagen 1997 beslutade att Sverige skall hålla i frågan om en eventuell framtida övergång till valutan euro och avsaknaden av politisk debatt på detta tema i den senaste svenska valrörelsen till trots, så visar opinionsundersökningar att opinionsläget under det senaste året genomgått relativt stora förändringar. Från att hösten år 2000, och delvis som en effekt av det nej till EMU som blev resultatet av den danska folkomröstningen, ha redovisat ett mycket starkt svenskt motstånd mot medlemskap i EMU, svängde opinionen kring årsskiftet 2001/2002 till ett motsatt läge.⁶ Senare under år 2002 har EMU-stödet sjunkit något, och andelen förespråkare är nu mindre än andelen motståndare.⁷ Mycket talar dock för att detta läge snabbt kan ändras. Någon tydlig bild av hur opinionsläget i EMU-frågan utvecklas kan förmodligen inte fås förrän informationsverksamhet och debatt inför folkomröstningen kommit igång på allvar och politikerna tydligt satt upp frågan på den politiska dagordningen.

När EMU-opinionen mättes i samband med SOM institutets undersökning hösten 2001 hade en mer EMU-positiv trend just inletts. Den slog dock inte igenom fullt ut förrän SOM undersökningen avslutats. Eftersom de aktuella opinions-

undersökningarna tyder på en återgång till läget hösten 2001 så kanske en redovisning av opinionsläget i Västra Götalandsregionen ändå kan ha ett visst intresse.

En dryg tredjedel av västsvenskarna ansåg att det var ett dåligt förslag att Sveriges skall gå med i EMU. Lika stor andel hade motsatt åsikt och en knapp tredjedel ansåg att förslaget varken var bra eller dåligt. Svaramönstret följde i huvudsak samma mönster som i fråga om synen på Sveriges EU-medlemskap. Osäkerheten inför ställningstagandet var dock mer uttalad i EMU-frågan än i den allmänna inställningen till EU-medlemskapet. Överlag antyder resultaten från analysen att västsvenskarna förhåller sig mer avvaktande när det gäller inställningen till denna fråga än till andra EU-relaterade frågor. Detta gäller även bland de västsvenskar som kategoriseras som tillhörande ”centrum”, dvs. är högutbildade, har goda inkomster, bor centralt och har god tillgång till besluts- och kunskapsmiljöer med koppling till problemet ifråga.

Det politiska ”vänster-höger mönstret” framträder klart. Likaså förhållandet att alla riksdagspartier bland sina sympatisörer har såväl motståndare som förespråkare för införande i Sverige av EU-valutan euro.

Att allmänt politiskt intresse är en faktor som kan ha betydelse för engagemang i EU- och EMU-frågor är väl belagt. En analys av hur de västsvenskar som uppger att de är mycket eller ganska politiskt intresserade ställer sig till EU-medlemskap visar att i det närmaste hälften av dem är i huvudsak för detta, medan 40 procent är emot. Bland dem som anser sig inte vara politiskt intresserade är 28 procent för och 40 procent emot. När det gäller inställningen till EMU-medlemskap är förhållandena likartade. Bland de politiskt intresserade är 43 procent för och 35 procent emot. Opinionsläget bland de politiskt ointresserade är 28 procent för och 38 procent emot medlemskap i EMU. Politiskt intresse är i de flesta fall knutet till nivån på mediakonsumtion. Resultat som visar att stödet för svenskt medlemskap i såväl EU som i EMU stiger med stigande konsumtion av t.ex. utländska nyhets-sändningar går lätt att föra in i det tidigare redovisade ”centrum-periferi mönstret”. Samma förhållande återfinns för konsumtion av såväl svensk dagspress, radio som TV. På motsvarande sätt ökar benägenheten att anse att EMU-medlemskap är ett dåligt förslag med sjunkande mediekonsumtion. Särskilt tydligt är detta när det gäller konsumtion av dagspress.

Med stigande konsumtion av massmedia följer också stigande benägenhet att ta ställning för eller emot förslaget. Låg massmediekonsumtion är i sin tur kopplat till ökad tendens att uppge avsaknad av bestämd åsikt i frågan eller val av alternativet ”varken bra eller dåligt förslag” som i praktiken (i de fall där svarsalternativet ”ingen uppfattning” saknas) kan vara samma sak. Eftersom detta gäller en relativt stor grupp medborgare framstår det som betydelsefullt att inför en folkomröstning om Sveriges framtida relation till EMU pröva många olika vägar för att mobilisera dessa svenskers intresse för information och debatt i frågan.

Stöd för samarbete med andra regioner i Europa

I den senaste SOM undersökningen i Västra Götalandsregionen efterfrågades inställningen till förslaget att ”öka Västra Götalandsregionens samarbete med andra regioner i Europa”. Frågan har ställts vid två tidigare tillfällen vilket gör det möjligt att följa opinionsutvecklingen över tid.

Tabell 2 Åsikt om att öka Västra Götalandsregionens samarbete med andra regioner i Europa fördelat på delregion och år 1999, 2000 och 2001 (balansmätt)

Delregion	Balansmätt		
	2001	2000	1999
Göteborgsregionen	+31	+38	+47
(Göteborg	+39)		
(Göteborgsregionen exkl. Göteborg	+21)		
Sjuhärad	+25	+25	+30
Västra Skaraborg	+23	+21	+26
Norra Bohuslän	+22	+15	+45
Fyrstad	+21	+27	+43
Dalsland	+21	+ 3	+37
Östra Skaraborg	+16	+ 8	+35
Västra Götaland:	+27	+28	+41

Kommentar: I tabellen redovisas balansmätt som beräknats genom att minska procentandelen som stöder Sveriges EU-medlemskap med procentandelen som är motståndare därtill. Andelen som anser att förslaget är varken bra eller dåligt varierar år 2001 från 38 procent i Norra Bohuslän till 57 procent i Dalsland.

Under det första undersökningsåret, 1999, noterades en mycket positiv inställning till förslaget. Fler än hälften av västragötalänningarna ansåg att det var ett bra förslag. Resultatbilden var relativt likartad inom de olika delregionerna. Ett år senare hade dock bilden blivit mindre positiv. För hela regionen sjönk stödet med 13 procentenheter. I vissa delar av Västra Götaland uppgick minskningen emellertid av stödet för samarbete med andra regioner i Europa till en tredjedel. Resultat från undersökningen år 2001 visar att stödet i regionen som helhet ligger kvar på ungefär samma nivå som föregående år. Några delresultat är dock av intresse att analysera lite närmare.

I östra Skaraborg, Dalsland och norra Bohuslän, vilka var de delregioner där stödet för samarbete med andra europeiska regioner sjönk kraftigast året innan, har det skett en tydlig återhämtning. Dock utan att stödet har nått i närheten av resultatet från 1999. För helhetsbilden är det av stor betydelse att opinionsstödet för denna typ av internationellt samarbete fortsätter att sjunka i både Göteborgsregio-

nen och i Fyrstadsregionen, dvs två områden med relativt omfattande och intensiva utlandsrelationer. Som en tänkbar förklaring till denna nedåtgående trend kan möjligen anföras att samhällsdebatten under de senaste åren ofta kommit att fokusera på företagsnedläggningar på grund av hårdnande internationell konkurrens och utflyttning av företag till andra länder (regioner) i Europa, vilket kan ha påverkat inställningen till samarbete av den typ som frågan gäller. Trots detta är stödet för samarbete med andra europeiska regioner klart starkast i Göteborgsregionen. Hälften av göteborgarna stöder förslaget, medan stödet i övriga kommuner i Göteborgsregionen ligger tio procentenheter lägre.

Män är mer positiva än kvinnor till ökning av samarbetet med regioner i Europa. Detta gäller även för högutbildade jämfört med lågutbildade, stadsboende jämfört med landsbygdsboende och, vilket kanske är av visst intresse för utformningen av framtidsstrategier, för unga jämfört både med medelålders och äldre.

Behov av både vision och konkretion

Samhällsdebatten kring visioner för framtidens Europa når tyvärr alltför sällan utanför tidningarnas ledar- och debattsidor och etermediernas tunga samhällsprogram. Möjligen kan debatten om EU:s utvidgning få ett betydande visionärt innehåll och inte enbart koncentreras till ekonomiska och praktiska konsekvenser. Europadebatten, oavsett om den ges en visionär eller mer konkret inriktning, har hittills inte heller gynnats av att bli en naturlig del av valrörelserna.

För att intresset för och engagemanget i europeiskt samarbete i olika former skall kunna utvecklas krävs uppenbart att både EU-medlemskapet i allmänhet och det regionala samarbetet med andra regioner både relateras till en vision om framtidens Europa och fylls med konkret innehåll som uppfattas som nyttigt av medborgarna. Detta gäller inte minst inför den kommande folkomröstningen om Sveriges framtida förhållande till EMU.

I Västsverige finns ett stort intresse för internationella frågor och medborgarna anser det viktigt att engagera sig i dem. Åsikterna om i vilka former det skall ske och vilket innehåll samarbetet skall ha är dock splittrade. I analysresultaten från SOM-undersökningarna i Västsverige framträder ett tydligt centrum-periferi-mönster. För att inte åsiktssplittringen skall få en förlamande effekt på sammanhållning och handlingskraft i regionen krävs, särskilt av politiker och andra opinionsbildare, ett tydliggörande av Västra Götalandsregionens utvecklingsmöjligheter i ett globalt perspektiv. För detta behövs både visioner och konkreta exempel. Den kommande kampanjen inför folkomröstningen om Sveriges deltagande i tredje steget av EMU kommer att ge rika tillfällen till sådana insatser för en tydligare och livligare Europadebatt.

Noter

- ¹ Se t.ex. Jönsson, C., Jerneck, M. och Stenelo, L-G. (red.) (2001) *Politik i globaliseringsens tid*. Lund, Studentlitteratur.
- ² Se Lindahl, R. (2002) "Våren dröjer i EU-politiken." I Holmberg, S. och Weibull, L. *Det våras för politiken*. Göteborg, SOM-institutet, s. 397-406.
- ³ Se Holmberg, S. & Weibull, L. (2002) "Institutionsförtroende" I Holmberg, S. och Weibull, L. *Det våras för politiken*, Göteborg, SOM institutet, s. 35-57. Se även i denna bok Nilsson, L. "Perspektiv på Västsverige".
- ⁴ Opinionsbalansmättet framräknas genom att minska procentandelen i kategorin "i huvudsak för Sveriges medlemskap i EU" med procentandelen "i huvudsak emot Sveriges medlemskap i EU". Ett negativt värde anger att det är en större andel av svenskarna som är emot än som är för EU-medlemskapet.
- ⁵ Se Lindahl, R. (2001) "Västsvenskarna och Europasamarbetet" I Nilsson, L. (red.) *Flernivådemokrati i förändring*. Göteborg, SOM-institutet, s. 247-256.
- ⁶ Se t.ex. Lindahl, R. (2002) "Swedes volatile in question of EMU membership" I *Economic Trends 1-2002*. Helsinki, Statistics Finland.
- ⁷ Jfr t.ex. resultat från undersökningar genomförda av ett antal opinionsinstitut och publicerade på hemsidan www.temo.se

TRYGG OCH SÄKER STAD?

GABRIELLA SANDSTIG OCH LENNART WEIBULL

Sedan den 11 september 2001 hänger terrorhoten över världen. Med jämna mellanrum kommer nyheter om attentat. Även om hoten har kommit närmare handlar det ändå om länder på långt avstånd från Sverige. Men också i Sverige har frågorna om den yttre tryggheten och säkerheten aktualiserats. Det talas inte sällan om en ökande oro i samhället. Att vistas utomhus efter mörkrets inbrott upplevs av många människor som otryggt, åtminstone i stortstadsmiljö. Det finns en rädsla för att utsättas för framför allt våldsbrott.

Ett tecken på utvecklingen är att det sedan slutet av 1960-talet i västvärlden blivit allt vanligare att systematiskt undersöka rädslan för brott (Listerborn, 2002: 8). Människors upplevelse av oro har ofta undersökts utifrån det som allmänt kallas för riskforskning. År 1986 publicerade den tyske sociologen Ulrich Beck boken *Risikogesellschaft. Auf dem Weg in eine andere Moderne*. Boken, som har blivit en modern klassiker, vidgade perspektivet på risker. Det handlar, menar Beck, inte bara om hur enskilda individer uppfattar och påverkas av risker, utan om att risker är en utmärkande egenskap för det moderna samhället (jfr Green, 1997:134). Trygghet och säkerhet måste därför alltid betraktas både i ett samhällsperspektiv och ett individperspektiv. Tanken hos Beck är att individer inte bedömer risker uteslutande utifrån egna erfarenheter utan även från en omvänd erfarenhetslogik. Med det senare menas att upplevelsen skapas av föreställningar om ett sammanhang knutet till samhällsstrukturen, en 'icke-erfarenhet i andra hand' (Beck, 1986:100). Innebörden är att förklaringar till upplevelser av oro ligger i samhällsstrukturer, både materiella och immateriella.

Det strukturella perspektivet på oro har varit dominerande i analyser av likheter och skillnader mellan kvinnors och mäns upplevelse av otrygghet. Exempelvis visar det sig i många studier att kvinnor är mer oroade än män men mindre utsatta för brott än vad män är. Den tolkning som gjorts, är att skillnaden i upplevd oro snarast är ett uttryck för det som benämns som kvinnors utsatta position i samhället (Listerborn, 2002:23). I det senare ligger faktorer som boendemiljö, sociala relationer, kunskap och en större känsla av sårbarhet sammantaget bidrar till kvinnors större rädsla.

Frågor om otrygghet

Perspektivet på otrygghet som ett förhållande mellan enskilda människors erfarenhet och strukturella faktorer inverkan är utgångspunkten för den följande analysen

av upplevelse av oro och otrygghet i Göteborgsregionen generellt och Göteborgs kommun specifikt.¹ Syftet med artikeln är att dels beskriva i vilken utsträckning människor upplever otrygghet och vad man lägger in i en sådan upplevelse, dels belysa i vilka sammanhang känslan av oro är mest framträdande. Det senare ger en naturlig anknytning till frågan om strukturens roll. Mot denna bakgrund har vi ställt fyra huvudfrågor:

- * Vad upplever göteborgarna som det allvarligaste hotet mot den egna tryggheten? Hur förhåller sig exempelvis upplevelsen av våld i det svenska samhället till oron för terrorhandlingar från omvärlden?
- * I vilken utsträckning uppger göteborgarna att de har oroat sig för olika former av brott, stöld, och skadegörelse? Finns det några likheter och skillnader utifrån olika socio-demografiska kategorier i upplevelsernas styrka och objekt?
- * Var, i vilka sammanhang och i vilken utsträckning upplever göteborgarna rädsla/otrygghet? Den gamla kunsken är att de som är ute och rör sig i staden inte är särskilt oroliga utan att det är de äldre som stannar hemma som är rädda, är det så?
- * I vilken utsträckning uppger göteborgarna att de har utsatts för olika former av brott? Anmälde de i så fall detta till polisen? Varför inte? Finns det något samband mellan utsatthet för brott och oro för brott?

Underlaget för analysen är ett antal frågor ställda i 2001 års västsvenska SOM-undersökning. Det handlade först om en öppen fråga, där svarspersonerna med egna ord skulle ange vad de upplevde vara de största hoten mot deras personliga trygghet. Att frågan engagerat dem som svarat framgår av att mer än två tredjedelar av svars-personerna har skrivit ner ett eller flera hot, vilka senare klassificerats efter typ. Den öppna frågan följdes av en större frågesvit av frågor med fasta svarsalternativ. De flesta av dessa frågor hade hämtats från tidigare undersökningar.

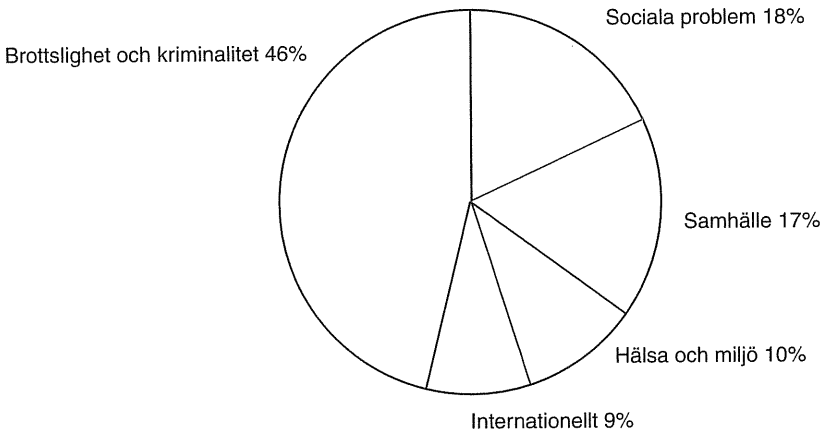
De allvarligaste hoten

När vi talar om de hot mot tryggheten som människor upplever kan det röra sig om många olika saker. Det rör sig inte bara om fysiska hot utan även mera existentiella frågor; det kan handla om arbete, familj eller om samhällets utveckling. På samma sätt kan hoten mot tryggheten komma både från den nära omgivningen eller gälla terrorhot från omvärlden.

I syfte att fånga upp den breda hotbilden ställdes först en helt öppen fråga. Där ombads svarspersonerna att med egna ord beskriva vad de upplevde som de allvarligaste hoten mot den egna tryggheten. Mer än två tredjedelar av svars-personerna angav minst ett hot, av dessa uppgav hälften ytterligare ett eller två hot. Hoten har

klassificerats i några huvudtyper. De typer av hot som nämndes av svarspersonerna finns redovisade i figur 1.

Figur 1 De allvarligaste hoten mot den egna tryggheten i Göteborgsregionen 2001 (procent)

Kommentar: Frågans formulering är: Vad uppfattar du som det allvarligaste hotet mot Din trygghet? Frågan är öppen och inga svarsalternativ eller begränsningar i antal hot existerar. I figuren avses procent av det först angivna hotet. Av samtliga svarspersoner har 67 procent angivit minst ett hot mot tryggheten. Bland dem som har angivit två eller fler svarsalternativ sammanfaller kategoriseringen av dessa i huvudsak med kategoriseringen av det första svarsalternativet.

Av de boende i Göteborgsregionen svarar nästan hälften (46 %) att olika former av brottslighet och kriminalitet utgör de allvarligaste hoten mot den egna tryggheten. En dryg femtedel av dessa hot är olika former av fysiskt våld som överfall eller misshandel; avsaknad av poliser, olika former av inbrott, stölder och rån mm stod för ca en tiondel vardera.

Den typ av hot som utgör den nästa största andelen gäller sociala problem av olika slag, vilka tillsammans står för en knapp femtedel (18 %) av de boende i Göteborgsregionen. De viktigaste exemplen på social otrygghet är avsaknad av bostäder, risk för arbetslöshet, förekomst av ungdomsgång, försämrad vård för äldre samt invandring och social segregation. Andra huvudtyper av hot är sådana som gäller de som har att göra med olika aspekter på samhället, såväl frågor om trafik- och gatumiljö som oro för den demokratiska utvecklingen och hälsa och miljö, både egen hälsa och den globala miljön och internationell terror.

När vi ser närmare på likheter och skillnader mellan olika grupper visar det sig att det främst är de unga (15-29 år) och de gamla (65-85 år) som upplever brottslighet och kriminalitet som hot mot den egna tryggheten. Mot bakgrund av samhälls-

och mediedebatten hade det möjligen förväntats att äldre i större utsträckning än yngre skulle framhålla brottslighet och kriminalitet som hot mot egen säkerhet, men bland de äldre är det istället de sociala problemen samt hälsa och miljö som är relativt sett vanligare.

Den samlade bilden av de upplevda hoten är att dessa till en mycket stor del handlar om brottslighet och kriminalitet. Om vi räknar bort att den relativt höga andelen för internationella terrorhot påverkats av utvecklingen efter attacken mot New York och Washington den 11 september 2001 så hamnar brottslighet och kriminalitet på drygt 50 procent, alltså att i genomsnitt varannan upplever detta som det allvarligaste hotet mot den egna säkerheten. Samtidigt finns det anledning att varna för att svaren möjligen kan ha påverkats av att de därpå följande frågorna under samma huvudrubrik handlar om brott och att andelen som anger kriminalitet som hot mot tryggheten kan ha överskattats något.

Ett annat perspektiv på medborgarnas upplevelse av brottslighet och otrygghet är att analysera i vilken utsträckning detta betraktas som en viktig samhällsfråga. På frågan 'Vilken eller vilka frågor eller problem tycker Du är viktigast i dag i den kommun där Du bor?' ställd under huvudrubriken 'Politik och Samhälle' i samma undersökning visar det sig att brottslighet och kriminalitet hamnar först på sjätte plats – och anges som viktigt av åtta procent. Högst ligger här skolan och utbildning (34%) och sjukvården allmänt (26%). Även om andelen som här anger brottslighet som samhällsproblem ligger lägre är ändå andelen förhållandevis hög. De två siffrorna – andelen som upplever otrygghet pga brottslighet och andelen som betraktar brottslighet som en viktig samhällsfråga är dock inte jämförbara som procenttal utan de illustrerar snarast två perspektiv på hur brottslighet värderas, ett individ- och ett samhällsperspektiv.

Hot och upplevd verklighet

Den inledande anknytningen till riskforskningen pekade på att människors upplevelse av otrygghet eller hot inte nödvändigtvis har något samband med personlig erfarenhet. Det går inte på grundval av befintliga data att pröva en sådan hypotes fullt ut. Däremot kan resonemanget belysas genom att svarspersonerna fick ange om de personligen utsatts för brott under de gångna tolv månaderna. Det visade sig där att närmare 40 procent drabbats av minst något av de fem brottstyper som nämndes i frågan (våld som krävde behandling, annat fysiskt våld, hot om våld, stöld eller skadegörelse). Vanligast var stöld (22 %), skadegörelse (19 %) och hot om våld (9 %). Däremot var andelen som utsatts för fysiskt våld begränsad till under sex procent.

Det visar sig inte oväntat finnas ett samband mellan att ha varit utsatt för brott och att i den inledande öppna frågan peka på brottslighet eller kriminalitet som ett allvarligt hot mot den egna tryggheten. Men det intressanta är snarast att andelen som inte utsatts för brott uppvisar nästan lika höga andelar på enskilda typer av hot.

Exempelvis anger drygt tio procent av dem som drabbats för våldsbrott att våld är ett hot mot den egna tryggheten, medan andelen av dem som inte utsatts för ett sådant brott endast är ett par procentenheter lägre. Även om frågan är avgränsad till de senaste tolv månaderna och man tidigare kan ha erfarenhet av våldsbrott ger ändå resultatet ett visst stöd för tanken att föreställningen om risker i nästan lika hög grad bestäms av annat än av vad jag själv upplevt.

En annan aspekt på förhållandet mellan faktisk erfarenhet och upplevd otrygghet har att göra med hur utsattheten för olika brott kan motverkas, t ex genom polisiära insatser. Flera studier har visat att den svenska allmänheten har ett mycket högt förtroende för polisen (Holmberg och Weibull, 2002; Weibull och Nilsson, 2002). Detta skulle kunna tas som ett belägg för en stark tilltro till polisens förmåga att värna tryggheten. Föreliggande analys ger emellertid ett annat perspektiv, då det visar sig att bara knappt hälften av dem som upplever sig ha utsatts för brott har anmält detta till polisen. Resultatet antyder snarast en tveksamhet hos allmänheten till polisens förmåga att utreda och klara upp brott.

Oro för brott

Bakom det som upplevs som allvarliga hot mot den egna tryggheten ligger givetvis en känsla av oro för vad man kan drabbas av. Att brottslighet och kriminalitet kommer högt ligger troligen att sådant mera förknippas med det dagliga livet: även om man inte själv varit drabbad är det ändå sådant som man hör eller läser om regelbundet som en sida av det urbana livet. Detta har också varit utgångspunkten för en serie frågor som gäller förekomsten av oro för att drabbas.

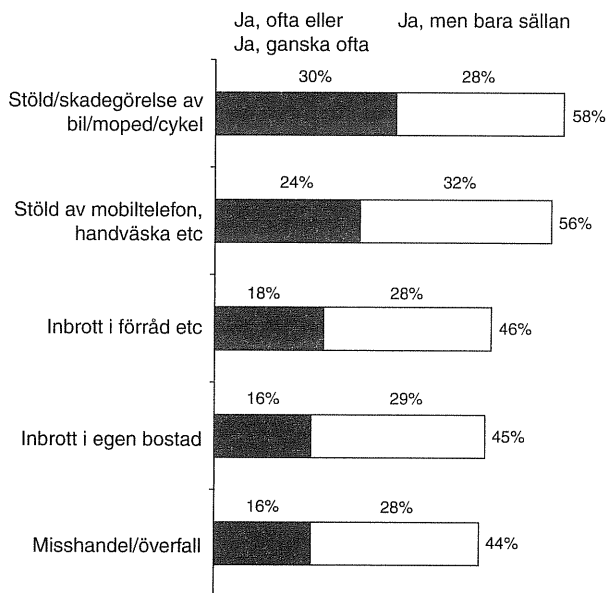
Då vi frågar invånarna i Göteborgs kommun i vilken utsträckning de under de senaste tolv månaderna känt oro för att utsättas för olika former av brott som våldsbrott, stölder, skadegörelse eller våld mot den egna personen så är den samlade bilden att göteborgarna i gemen inte oroar sig särskilt ofta. Andelen som uppger att de oroar sig mycket eller ganska ofta ligger på mellan 16 (misshandel och överfall) och 30 procent (skadegörelse).

Andelarna kan vid en första anblick synas små, men om vi tänker på det antal personer som döljer sig bakom procenttalen blir intrycket ett annat. Det rör sig om mycket stora grupper som känner en återkommande oro för att bli utsatt för brott. Om vi dessutom till detta lägger andelen som oroar sig åtminstone någon gång blir bilden ännu tydligare, eftersom andelarna då ökar till omkring 50 procent (figur 2).

När det gäller sådant man oroar sig för är rangordningen densamma oavsett om det är fråga om en återkommande oro eller en oro man känner någon gång. Den vanligast är att man känner oro för att bli utsatt för stöld eller skadegörelse på bil, moped eller cykel (30 %) och stöld av mobiltelefon, handväska eller plånbok (24 %). Andelarna är något lägre i fråga om misshandel eller överfall (16 %). Generellt gäller att andelen av allmänheten som hyser oro är klart lägre i Göteborgsregionens kranskommuner än i Göteborgs kommun, men rangordningen är densamma. Det

finns även skillnader beroende på var i Göteborg man bor, där siffrorna ligger något högre i de norra stadsdelarna t ex Angered än i de västra t ex Älvsborg.

Figur 2 Upplevd oro i Göteborgs kommun 2001 (procent)

Kommentar: Frågans formulering är: Har det under de senaste 12 månaderna hänt att Du oroar Dig för att; Bli utsatt för inbrott i den egna bostaden; Bli utsatt för inbrott i förråd, källare, vindsutrymme eller garage; Din bil/mc/moped/cykel ska utsättas för stöld eller skadegörelse om den är parkerad i området där Du bor; Bli överfallen eller misshandlad; Bli av med mobiltelefon, handväska eller plånbok? Svarsmöjligheterna är: Ja, ofta; Ja, ganska ofta; Ja, men bara sällan; Nej; Vet ej. Andelen som avses är allmänheten som under de senaste tolv månaderna upplevt att de oroar sig ofta eller ganska ofta (markerat med svarta staplar i figuren) samt oroar sig sällan (markerat med vita staplar i figuren) för respektive oroskategori. Antal svar är 1098 st.

Det är framför allt ungdomar (15-29 år) som upplever oro - och då särskilt för stöld och misshandel (tabell 1). Ungefär en tredjedel av ungdomarna oroar sig mycket eller ganska ofta för stöld eller skadegörelse av bil, moped eller cykel (35 %), stöld av mobiltelefon, handväska etc (32 %) samt misshandel eller överfall (27 %). Resultatet bekräftar en tidigare studie bland de boende i Frölunda (Nilsson och Persson, 1998), där också de yngre visade sig uppleva en större otrygghet. Iakttagelsen ligger även i linje med vad som framkom i svaren på den öppna frågan som redovisades i det föregående: i det som upplevs vara allvarliga hot mot den egna tryggheten ligger en känsla av oro för vad man kan drabbas av. Också där visar det sig att de äldsta, som i samhällsdebatten ofta framställs som de mest oroad, visar sig

vara den åldersgrupp som oroar sig relativt minst, med undantag för inbrott i den egna bostaden. Skillnaden mellan yngre och äldre torde i hög grad hänga samman med deras rörelsemönster i storstaden: det är de unga som i större utsträckning än andra är ute på gatorna, medan de äldre tillbringar en större tid i bostaden (jfr Andersson, 2001:233). Oron för att utsättas för brott skulle då ha samband med en känsla att man själv befinner sig i riskzonen genom att man exempelvis har observerat brott i den miljö där man befinner sig. Det bör dock tillfogas att den redovisade studien avser ungdomar i åldrarna 13 till och med 18 år, medan ungdomar i vår studie omfattar åldersgruppen 15-29 år. Även om undersökningarna således inte är helt jämförbara tyder dock mycket på att det ändå finns likheter i livsstilar. Samtidigt finns det anledning att fördjupa frågan om vad som ligger i det som unga människor upplever som oro. I boken *Spår i framtiden* (2001) skriver Henric Oscarsson om ungdomars värderingar. Det framgår i denna undersökning bl a att ungdomar har en tendens att förhålla sig mer positiva till att ha ett spännande liv än man gjort tidigare. Om man skulle tolka ett spännande liv som jämförbart med ett "farligt" eller "riskfyllt" liv så skulle en tolkning av detta kunna vara att ungdomar å ena sidan är mer rädda, men samtidigt mindre oroade för faror i gemen än de var tidigare. Men ett spännande liv är troligtvis för de flesta ungdomar jämförbart med ett "händelserikt" eller "äventyrligt" liv, snarare än som ett liv fullt av faror och risker. I det här sammanhanget kan dock ingen av dessa tolkningar prövas ytterligare.

Tabell 1 Oro i Göteborgs kommun efter ålder, kön och bostadstyp 2001(procent)

Oroat sig ofta eller ganska ofta för:	15-29 år	30-49 år	50-64 år	65-85 år	Man	Kvinna	Villa/ radhus	Flerfam- hus
Stöld/skadegörelse av bil/moped/cykel	35	32	23	19	33	28	24	35
Stöld av mobiltelefon, handväska etc	32	21	22	20	16	30	22	26
Inbrott i förråd etc	17	22	20	14	19	18	16	20
Inbrott i egen bostad	11	14	24	16	18	15	24	13
Misshandel eller överfall	27	13	23	11	9	22	12	19
Antal svar	267	367	267	196	510	587	347	665

Kommentar: Se kommentar till figur 2 för frågans formulering och svarsalternativ. Kategorierna villa/radhus respektive flerfamiljshus är baserat på frågan: Hur bor du för närvarande? Svarsalternativen på frågan om boendefrågan är: På lantgård eller ensamliggande villa; På landsbygden; I villa eller radhus i småhusområde; i lägenhet i flerfamiljshus och i lägenhet/rum i servicehus; Ålderdomshem eller gruppboende. I tabellen ovan redovisas endast de två mittersta svarsalternativen. Tabellen avser andel som oroat sig ofta eller ganska ofta under de senaste tolv månaderna.

Det är vanligare bland kvinnor än bland män att man känner oro för olika former av brott som stölder av personliga ägodelar eller våld mot den egna personen. Skill-

naden mellan män och kvinnor i fråga om oro är väl dokumenterad i undersökningar om otrygghet (Listerborn, 2002; även Sangregorio, 1984:52). Samtidigt visar det sig att det oftare är män än kvinnor som är utsatta för brott, något som även framgår av vår undersökning.² Trots att män således genomsnittligt har en större sannolikhet av att drabbas av brott än kvinnor är det kvinnor som mer än män oroar sig för att bli drabbade. Den inom forskningen dominerande tolkningen är att könsskillnaden i fråga om oro är ett uttryck för könsskillnader i social utsatthet i det moderna samhället. Annorlunda uttryckt är den något större oron bland kvinnor en följd av att maskulina värderingar präglar såväl den sociala närmiljön som den offentliga stadsmiljön (Massey, 1994:179).

Med tanke på att den offentliga miljön kan ha betydelse för könsskillnaderna i fråga om oro finns det anledning att belysa hur detta sampel kan tänkas se ut. För vår analys har vi som indikator på miljö valt bostadsområdets karaktär. Det har redan framgått att det finns en viss skillnad mellan hur man bor och den egna upplevelsen av oro. Generellt gäller att boende i flerfamiljshus hyser en större oro på samtliga områden utom inbrott i den egna bostaden, där villa- och radhusboende ligger högre (tabell 1). Detta visar sig i sin tur ha samband med att områden med flerfamiljshus i större utsträckning är lågresursområden, där oron för brott generellt är högre än i högresursområden. Men det är inte hela förklaringen. Inom respektive typ av område finns det variationer beroende på bebyggelsens karaktär.

Om vi nu också belyser hur män och kvinnor upplever oro med hänsyn till om man bor i flerfamiljshus eller villa/radhus visar sig könsskillnaderna kvarstå med samma mönster för boende i villa/radhus som i staden som helhet (tabell 2). Kvinnor oroar sig även här i huvudsak för stöld av personliga ägodelar som mobiltelefon, handväska mm samt våld mot den egna personen i form av misshandel och överfall, medan män oroar sig för att bilen, mopeden eller cykeln ska bli stulen eller förstörd, för inbrott i förråd och för inbrott i den egna bostaden.

Tabell 2 Oro efter kön och bostadstyp i Göteborgs kommun 2001 (procent)

Oroat sig ofta eller ganska ofta för:	Villa/radhus			Flerfamiljshus		
	Man	Kvinna	Diff.	Man	Kvinna	Diff.
Stöld/skadegörelse av bil/moped/cykel	28	19	+9	36	33	+3
Stöld av mobiltelefon, handväska etc	15	28	-13	17	33	-16
Inbrott i förråd etc	21	11	+10	18	22	-4
Inbrott i egen bostad	29	19	+10	12	13	-1
Misshandel eller överfall	6	16	-10	10	26	-16
Minst antal svarande	169	176		308	356	

Kommentar: Se kommentar till figur 2 för frågans formulering och svarsalternativ och tabell 1 för kategorierna kön och bostadstyp. Tabell 2 avser andel som oroat sig ofta eller ganska ofta under de senaste tolv månaderna.

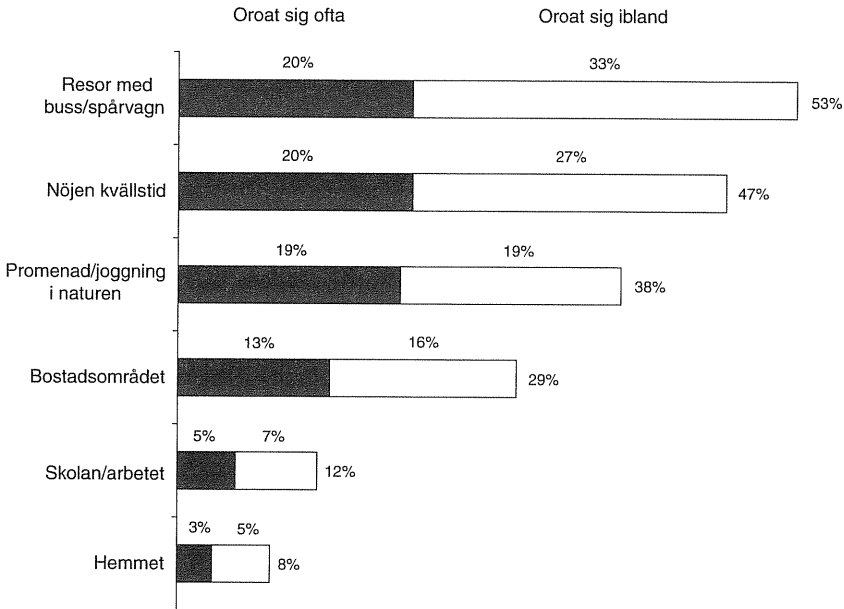
Men det finns även skillnader i orosmönster efter bostadsområdets karaktär. Mäns oro för inbrott i den egna bostaden är klart högre än kvinnornas bland dem som bor i villa/radhus, medan det i flerfamiljshus inte finns någon skillnad mellan könen.³ Den oro som har att göra med en direkt personlig utsatthet – stöld av mobiltelefon, handväska etc respektive misshandel eller överfall, där kvinnor generellt känner större oro än män är skillnaden större bland kvinnor i flerfamiljshus än i villa/radhus. Drygt var fjärde kvinna som bor i flerfamiljshus oroar sig mycket eller ganska ofta för misshandel eller överfall, i jämförelse med var sjätte i villa/radhus. Överlag oroar sig kvinnor i flerfamiljshus mer och för fler saker än kvinnor i villa/radhus (med undantag för inbrott i bostaden).

Resultaten kan tolkas så att kvinnor boende i flerfamiljshus är mer socialt utsatta och därför oroar sig för fler saker än kvinnor i villa/radhus. En annan tolkning är att det bakom det som upplevs som allvarliga hot mot den egna tryggheten ligger en känsla av oro för vad man kan drabbas av. Att man då känner oro för att drabbas av skadegörelse på sin bil förutsätter då också kanske att man äger en bil och att man känner ett visst ansvar för denna. Att just oro för stöld eller skadegörelse av bil, moped eller cykel oavsett bostadstyp fortfarande förblir objekt för mäns oro skulle då kunna ses som den tydligaste markören på skillnader i oro mellan kvinnor och män.

Rädslans platser

I frågan om människors oro framgår att denna närmast per definition är knuten till en plats, exempelvis oron för inbrott i den egna lägenheten eller i källarförråd. Här handlar det alltså om otrygghet i det egna bostadsområdet, men området där man bor är bara en plats i människors liv. För att fånga upp allmänhetens föreställningar om otrygghet på olika typer av platser ställdes därför en särskild fråga. Frågan tog sikte på olika platser för både arbete och fritidsaktiviteter (figur 3).

Det allmänna svarmönstret är att den upplevda otryggheten under de senaste tolv månaderna överlag är högre utanför än inom det egna bostadsområdet. Av de sex platser frågan gällde ligger vid resor med buss eller spårvagn, nöjesaktiviteter på kvällstid samt promenader och jogging i naturen högst. Det är omkring 20 procent av de boende i Göteborgs kommun som under de senaste tolv månaderna ofta känt rädsla på respektive plats. Det kan alltid diskuteras om andelarna skall betraktas som höga eller låga. Att var femte göteborgare känt rädsla vid resor med buss eller spårvagn måste dock uppfattas som en hög andel, inte minst som flertalet är beroende av kollektivtransporter. Bilden blir ännu mer påtaglig då det visar sig att över hälften under det gångna året åtminstone ibland känt rädsla under kollektivtrafikresor. Andelen kan förefalla anmärkningsvärt hög och det bör därför framhållas att oron inte nödvändigtvis avser själva resan på spårvagnen eller bussen utan också kan ha att göra med promenaden till eller från hållplatsen.

Figur 3 Rädsla i olika sammanhang i Göteborgs kommun 2001 (procent)

Kommentar: Frågans formulering är: Har Du under de senaste 12 månaderna upplevt rädsla/otrygghet i följande sammanhang? Sammanhangen är: Vid promenader/jogging i naturen; I bostadsområdet; I hemmet; Vid resor med buss/spårvagn; Vid nöjesaktiviteter kvällstid; I skolan/på arbetsplatsen. Svarsmöjligheterna är: Ja, ofta; Ja, ibland; Ja, någon enstaka gång; Nej. Figuren avser andel som under de senaste tolv månaderna oroat sig ofta eller ibland. Antal svar är 1098 st.

Andelen som åtminstone ibland känt rädsla inom det egna bostadsområdet är knappt 30 procent. Andelarna för skola/arbete respektive det egna hemmet är betydligt lägre. Å andra sidan är det knappast rimligt att här ha samma referensram som i fråga om den yttre miljön. I själva verket måste det betraktas som en anmärkningsvärt hög siffra att 3 procent av de boende i Göteborgs kommun ofta känt rädsla i hemmet.

När det gäller rädsla i olika sammanhang är det stora skillnader mellan olika grupper (tabell 3) bland kommuninvånarna i Göteborg. Det övergripande mönstret är att kvinnor på samtliga platser uppger att de upplevt mer rädsla eller otrygghet än män. Den största skillnaden finns i fråga om promenader eller jogging i naturen, där 27 procent av kvinnorna uppger att de ofta eller ibland har känt rädsla, i jämförelse med 9 procent av männen. Även om skillnaden visserligen inte är lika stor är tendensen densamma för resor med buss eller spårvagn, för det egna bostadsområdet och i hemmet. I det sistnämnda fallet är könsskillnaden egentligen störst: det är fyra gånger så vanligt att kvinnor känner rädsla i hemmet än att män gör det.

Det finns också vissa klara skillnader mellan olika åldersgrupper samt mellan boende i flerfamiljshus och villa eller radhus. Den generella bilden är att oron i olika sammanhang tenderar att avta med ålder och att de boende i flerfamiljshus överlag upplever en större oro än boende i villa/radhus, inte minst då det gäller det egna bostadsområdet (dock ej i hemmet).

Tabell 3 Rädsla i olika sammanhang i Göteborgs kommun efter ålder, kön och bostadstyp 2001 (procent)

Oroat sig ofta eller ibland	15-29	30-49	50-64	65-85	Man	Kvinna	Villa/ radhus	Flerfam- hus
	år	år	år	år				
Buss/spårvagn	22	24	18	11	16	23	16	22
Nöjen kvällstid	29	23	16	9	16	24	16	23
Promenad/joggning i naturen	24	20	17	11	9	27	14	21
Bostadsområdet	19	12	12	6	8	17	6	17
Skolan/arbetet	7	6	5	0	5	5	2	7
Hemmet	3	2	3	3	1	4	3	3
Minst antal svarande	263	366	265	190	499	585	342	658

Kommentar: Se figur 3 för frågans formulering och svarsalternativ. Tabell 3 avser andel som oroat sig ofta eller ibland under de senaste tolv månaderna.

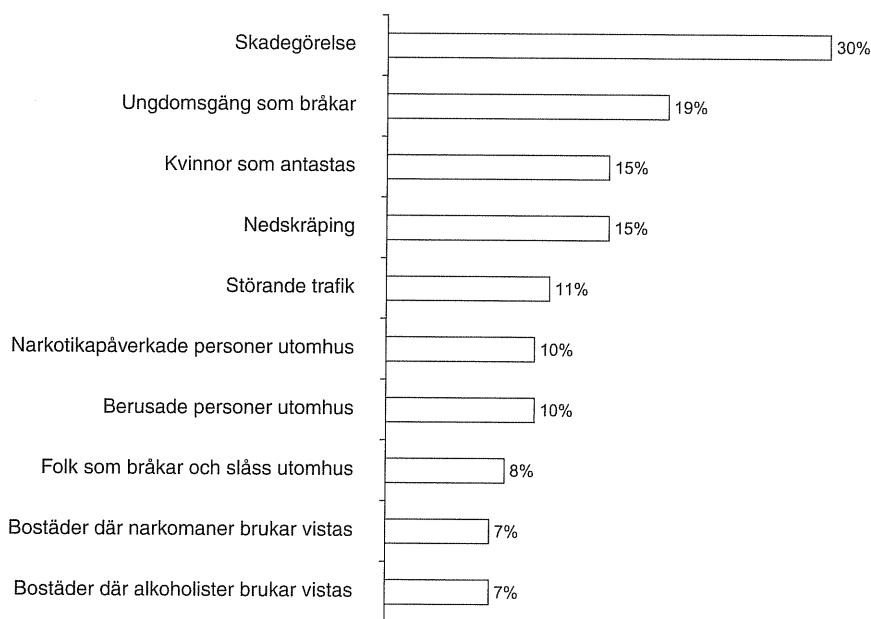
Huvudbilden är således att rädslan oavsett sammanhang upplevs störst om man är kvinna, bor i flerfamiljshus och är yngre. Om vi granskar mönstret något mer ingående finner vi att kvinnor boende i flerfamiljshus är den grupp som upplever den största oron i alla ovanstående sammanhang. När det gäller promenader/joggning i naturen så är könsskillnaden något högre bland boende i flerfamiljshus och något lägre boende i villa radhus. Bostadstyp har däremot en marginell betydelse när det gäller könsskillnader avseende oro vid nöjesaktiviteter kvällstid. Istället är det skillnader i bostadsområdet som utmärker den näst största skillnaden mellan könen. Skillnaden mellan män beroende på bostadstyp är marginell i alla ovanstående sammanhang medan den i några sammanhang är stor i en jämförelse mellan kvinnor. När det gäller ungdomars rädsla i olika sammanhang förefaller bostadstyp inte ha någon betydelse.

Resultatet bekräftar våra tidigare iakttagelser. Det är i offentliga miljöer där utsattheten är större som könsskillnaderna är störst genom att kvinnor upplever större rädsla. Det som ytterligare framträder i dessa analyser är att det också finns en social faktor. Störst är den när det gäller kvinnors oro i det egna bostadsområdet där kvinnor boende i flerfamiljshus oroar sig mer i det egna bostadsområdet (24 %) än kvinnor boende i villa/radhus (7 %). En rimlig tolkning, inspirerad av vetenskapsteoretikern Bill Hilliers (1984) teorier om relationer mellan sociala- och fysiska rum, kan vara att villa/radhus kännetecknas av en högre grad av social integration inom området och det därför blir en mindre grad av offentlighet.

Problem i bostadsområdet

Även om det i mindre utsträckning än på andra platser finns en lägre känsla av oro eller rädsla inom det egna bostadsområdet kan det ändå finnas annat som där upplevs ge problem. I frågeformuläret fick de boende i Göteborgs kommun ta ställning till tio olika typer av problem. Bland göteborgarna är de ofta upplevda problemen skadegörelse, ungdomsgång som bråkar, kvinnor som antastas, nedskräpning, drog-påverkade personer utomhus och störande trafik mm i det egna bostadsområdet. Närmare var tredje göteborgare upplever skadegörelse i det egna bostadsområdet som ett stort problem (figur 4). Var femte göteborgare tycker att det är problem med bråkande ungdomsgång i det egna området och var sjätte framhåller kvinnor som antastas respektive nedskräpning.

Figur 4 Göteborgarnas upplevelse av problem där de bor 2001 (procent)

Kommentar: Frågans formulering är: Tycker Du att de problem som nämns nedan förekommer där Du bor, och upplever Du det i så fall som ett stort, litet eller inget problem? De problem som nämns är: Nedskräpning; Skadegörelse; Berusade personer utomhus; Narkotikapåverkade personer utomhus; Bostäder där alkoholister brukar vistas; Bostäder där narkomaner brukar vistas; Folk som bråkar och slåss utomhus; Kvinnor som antastas; Ungdomsgång som bråkar och stör ordningen; Störande trafik. Svartalternativen är: Stort problem; Litet problem; Förekommer, men är inget problem; förekommer inte; vet ej. Avser andel som upplever att problemet finns i bostadsområdet och att de upplever det som ett stort problem. Frågan som ställdes var huruvida man tycker att de problem som nämns ovan förekommer där man bor, och om man i så fall upplever det som ett stort, litet eller inget problem. Antal svar 1098 st

I synen på problem inom det egna bostadsområdet finns det förhållandevis små skillnader med hänsyn till ålder, kön eller bostadstyp, åtminstone då det handlar om rangordningen mellan dem. Undantaget är att kvinnor upplever antastning av kvinnor som ett något större problem än vad män gör (tabell 4). Att skillnaderna efter kön och ålder här skall vara mindre är förväntat eftersom det handlar om ett begränsat område där de boende kan förväntas ha i stort sett samma erfarenhet.

Den i det föregående analyserade oron för olika typer av brott, visade att det i huvudsak var män som oroade sig för skadegörelse oavsett bostadstyp. Som framgår av tabell 4 så är det också män som i något högre utsträckning än kvinnor upplever skadegörelse som ett problem. Med undantag av antastning av kvinnor så är det också i huvudsak män som upplever bråkande/störande ungdomsgång, nedskräpning, drogpåverkade personer utomhus samt störande trafik som ett stort problem.

De största skillnaderna i problemupplevelse finner vi emellertid inte mellan könen, och inte heller mellan olika åldrar utan mellan bostadstyperna villa/radhus och flerfamiljshus. På samtliga indikatorer är problemupplevelsen större bland boende i flerfamiljshus. Den största skillnaden gäller drogpåverkade personer utomhus, som var femte boende i flerfamiljshus lyfter fram som ett problem. Också ungdomsgång och antastning av kvinnor visar en klar skillnad efter bebyggelsestyp, vilken är i linje med tidigare iakttagelser.

Tabell 4 Göteborgarnas fem största upplevda problem där de bor efter ålder, kön och typ av bostadsområde 2001 (procent)

Stort problem där man bor	15-29	30-49	50-64	65-85	Man	Kvinna	Villa/ radhus	Flerfam- hus
	år	år	år	år				
Skadegörelse	32	28	27	33	32	28	26	32
Ungdomsgång som bråkar /stör ordning	22	19	18	16	21	16	12	22
Kvinnor som antastas	21	13	11	13	14	15	8	18
Nedskräpning	13	14	15	17	16	14	10	16
Drogpåverkade personer utomhus	12	13	9	10	11	11	4	15
Störande trafik	11	13	12	8	13	10	7	8
Minst antal svarande	267	367	268	196	504	594	347	667

Kommentar: Se figur 4 för frågans formulering och svarsalternativ. Tabell 4 avser andel som upplever att problemet finns i bostadsområdet och att de upplever det som ett stort problem. Kategorin drogpåverkade personer utomhus är en sammanslagning av alternativen: alkoholpåverkade personer utomhus och drogpåverkade personer utomhus. Antal svar varierar mellan 1014-1098 st.

Det som framträder i form av bebyggelseskillnader har också i hög grad att göra med resursmässiga skillnader mellan olika individer och hushåll i olika resursstarka respektive resurssvaga stadsdelar eller områden (jfr Jönsson, 1997). Den extrema

gruppen blir då boende i flerfamiljshus i ett lågresursområde och den andra boende i villa eller radhus i ett högresursområde. I den förra gruppen upplever 42 procent problem med skadegörelse, 22 procent med kvinnor som antastas och 35 procent med drogpåverkade personer utomhus, i det senare gruppen är respektive andelar 24, 6 och 3 procent.

Bakom dessa skillnader ligger givetvis en social segregation. Att det är resurserna som spelar den stora rollen blir tydligt då vi detaljgranskar problemupplevelsen utifrån resursområde. De största skillnaderna mellan högresursområden och lågresursområde handlar om upplevelsen av skadegörelse (en differens på 17 procentenheter), nedskräpning (16 procentenheter), ungdomsgång som bråkar (15 procentenheter), drogpåverkade personer utomhus (23 procentenheter) och kvinnor som antastas (12 procentenheter). I likhet med skillnaderna mellan villa/radhusboende och flerfamiljsboende är problemupplevelsen i samtliga fall högre i lågresursområdena. Det är uppenbart i de redovisade resultaten att resursstyrka samspelar med bebyggelsemiljön. Störande trafik ger däremot ingen större variation med hänsyn tagen till resursområde.

Orons topografi

Avsikten med artikeln har varit att dels beskriva i vilken utsträckning människor upplever otrygghet och vad man lägger in i en sådan upplevelse, dels belysa i vilka sammanhang känslan av oro är mest framträdande. Den samlade hotbilden är att de upplevda hoten mot den egna tryggheten till en mycket stor del handlar om brottslighet och kriminalitet. Om vi räknar bort den relativt höga andelen för att internationella terrorhot påverkats av utvecklingen efter attacken mot New York och Washington den 11 september 2001 hamnar brottslighet och kriminalitet på över 50 procent, alltså att i genomsnitt varannan upplever detta som det allvarligaste hotet mot den egna säkerheten.

Den samlade orosbilden är att göteborgarna i gemen inte oroas sig särskilt ofta för att utsättas för olika former av brott som våldsbrott, stölder, skadegörelse eller våld mot den egna personen. Generellt gäller att andelen av allmänheten som hyser oro är klart lägre i kranskommunerna än i Göteborg. Det finns även skillnader beroende på var i Göteborg man bor, där siffrorna ligger något högre i de norra stadsdelarna än i de västra. Det är framför allt ungdomar som upplever oro, och då särskilt för stöld och misshandel. Det är också vanligare bland kvinnor än bland män att man känner oro för olika former av brott som stölder av personliga ägodelar eller våld mot den egna personen.

Den samlade orosbilden med hänsyn till plats eller situation är att göteborgarna upplever den största rädslan och otryggheten i samband med nöjesaktiviteter på kvällstid, promenader och jogging i naturen och resor med buss och spårvagn. Den gamla kunskapen har varit att de som varit ute och rört sig i staden inte varit särskilt oroliga utan att det var de äldre som stannade hemma som var rädda. Här

visar det sig att de äldsta, som i samhällsdebatten ofta framställs som de mest oroad, visar sig vara den åldersgrupp som oroar sig relativt minst, med undantag för inbrott i den egna bostaden. Skillnaden mellan yngre och äldre torde i hög grad hänga samman med deras rörelsemönster i storstaden: det är de unga som är ute på gatorna, medan de äldre tillbringa en större tid i bostaden.

Den intressanta bilden av utsattheten för brott är att andelen som inte utsatts för brott uppvisar nästan lika höga andelar på enskilda typer av hot. Även om frågan är avgränsad till tolv månader och man tidigare kan ha erfarenhet av brott ger ändå resultatet ett visst stöd för tanken att föreställningen om risker bestäms av annat än av vad jag själv upplevt.

* * *

Tanken hos Beck är att individer inte bedömer risker uteslutande utifrån egna erfarenheter utan även från en omvänd erfarenhetslogik med innebörden att förklaringar till upplevelser av oro ligger i samhällsstrukturer, både materiella och immateriella. Med andra ord att annat än vår egen erfarenhet kan skapa, förstärka eller motverka vår oro, rädsla eller känsla av otrygghet. Men vad är det då för annan strukturell erfarenhet som kan tänkas skapa, förstärka eller motverka vår oro, rädsla eller känsla av otrygghet? De analyser som här redovisats ger vid handen att upplevelse av oro eller rädsla inte enbart är kopplade till personlig erfarenhet. Det vi möjligen kan se är att det finns ett samband mellan å ena sidan oro eller rädsla och på den andra att röra sig i en anonym offentlig miljö utan att man för den skull varit utsatt för brott.

Ett rimligt antagande är då att det är något annat som skapar den sociala referensram som innehåller komponenter av oro och rädsla. Inom äldre samhällsforskning har detta inte sällan beskrivits som en skillnad i fråga om social interaktion. Ett sådant synsätt finns i Ferdinand Tönnies (1887) klassiska distinktion mellan *Gemeinschaft* som präglades av social interaktion och kontroll och *Gesellschaft* där individerna var anonyma och utsatta för opinionens tryck. Samma tanke återkommer i föreställningen om *The Lonely Crowd* (Riesman, 1950). Sådana föreställningar har ofta kopplats samman med antaganden om att massmedier kan fungera som substitut för den sociala interaktion: i de situationer jag inte själv kan överblicka fungerar medierna som ett slags förlängda sinnen (Wiio, 1976; Nordenstreng, 1977; Asp, 1986). Även om forskningen idag inte tillskriver medierna allmakt så har det framhållits att bilden våld och brottslighet för de flesta människor är förmedlad via massmedierna (Jarlbro, 1995:4). De resultat som framkommit i våra analyser ägnar sig väl att vidareanalyseras i ett sådant perspektiv. Det är framför allt tre aspekter i förmedlingen av massmedierade risker som då är de intressanta – stigmatisering av grupper och platser, omfattning av rapportering av våld och brott samt den kulturella kontext i vilken massmedierna används.

Många forskare menar att massmedias rapportering av våld och brottslighet inte överensstämmer med den verkliga brottsrapporteringen (framförallt omfattningen),

vilket då kan vara en bidragande orsak till att skapa en överdriven rädsla bland allmänheten och också bidra till att vissa grupper stigmatiseras (se Gerbner, 1980; Sarnecki, 1994). Medierna förser dig således inte med verkligheten, men den kan förse dig med syndabockar. När det gäller fenomenet stigmatisering så finns det uppenbara faror med att man inom forskningen gör detsamma, även om det kan vara nödvändigt för att komma åt och förstå skilda levnadsvillkor och maktförhållanden. På samma sätt som medierna kan stigmatisera exempelvis kön (Edström och Jacobson, 1994) finns det en fara med den beskrivning vi har gjort av exempelvis skillnader mellan kvinnor och män, bostadstyper eller orosbegreppet i sig då det kan medföra stigmatiserade uppfattningar kring könsroller, resursstyrka när det gäller oro, rädsla och otrygghet (jfr Gibson-Graham, 1997:310).

Etnologen Jochum Stattin har studerat hur den svenska rädsloppfattningen har förändrats över tid. Stattin ser på rädslan som något privat- men också kulturellt präglad (Stattin, 1990:10). Med detta menas att den kulturella präglingen sker när vi som individer ställs inför situationer som präglas av mångtydighet och oklarhet och som löses genom att vi hämtar verktyg från rådande kulturella föreställningar för att hantera denna osäkerhet (Jarlbro, 1996:338). Tidigare studier har också visat att våld och våldsbrott står högt på mediernas dagordning (Westerståhl och Johansson, 1985; Dahlgren, 1987; Hvitfelt, 1994). Detta skulle innebära att vi bör rikta speciell uppmärksamhet mot på vilket sätt massmedier gestaltar våld och brott, på vilket sätt människor använder massmedierade berättelser i sin vardag och hur denna användning samspelar med människors upplevelser av oro, rädsla och otrygghet.

Noter

- ¹ Kommunerna Härryda, Partille, Öckerö, Stenungsund, Tjörn, Göteborg, Mölndal, Kungälv, Ale, Lilla Edet och Alingsås avser Göteborgsregionen. Kungsbacka ingår alltså här inte i Göteborgsregionen.
- ² På frågan om man varit utsatt för brott under de senaste tolv månaderna hade män för samtliga av de i frågan angivna brottstyperna högre andelar för att vara utsatt än vad kvinnor hade.
- ³ Även om skillnaderna visserligen inte är lika stor är tendensen densamma när det gäller oro för inbrott i det egna förrådet etc och oro för stöld eller skadegörelse av bil, moped eller cykel.

Referenser

- Andersson, Björn (2001) *Öppna rum: om ungdomarna, staden och det offentliga livet*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete, Göteborgs universitet.
- Asp, Kent (1986) *Mäktiga massmedier: studier i politisk opinionsbildning*. Stockholm: Akademilitteratur.
- Beck, Ulrich (1986/2000) *Risksamhället: på väg mot en annan modernitet*. Göteborg: Daidalos.
- Dahlgren, Peter (1987) *Pressens bild av brottsligheten*. Stockholm: Allmänna förlaget.
- Edström, Maria och Maria Jacobson (1994) *Massmediernas enfaldiga typer: kvinnor och män i mediebruset den 17 mars 1994*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Gibson-Grahams, Julie K (1997) "Postmodern becomings – from the space of form to the form of the space of potentiality". I Benko, G. och U. Strohmayer (red) *Space and social theory: interpreting modernity and postmodernity*. Oxford: Blackwell.
- Gerbner, Georg mfl (1980) "The mainstreaming of America: Violence profile No 11". *Journal of Communication*, 30:10-27
- Green, Judith (1997) *Risk and misfortune: a social construction of accidents*. London: UCL Press.
- Hillier, Bill and J. Hanson (1984) *The social logic of space*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hvitfelt, Håkan (1994) "Den dramatiska brottsligheten." I *Scoop, Tidskriften för grävande journalister*, nr 2.
- Holmberg, Sören och Lennart Weibull (2002) "Institutionsförtroende". I Weibull, Lennart och Sören Holmberg (red) *Det våras för politiken: trettiotvå artiklar om politik, medier och samhälle: SOM-undersökningen 2001*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Jarlbro, Gunilla och Annelie Jönsson (1995) *Våldsbrott i svensk press: en jämförelse mellan åren 1983 och 1993*. Göteborg: Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Jarlbro, Gunilla (1996) "Våld, övergrepp och riskuppfattning" I Holmberg, Sören och Lennart Weibull (red) *Mitt i nittiotalet: SOM-undersökningen 1995*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Jönsson, Sten (1997) *Decentraliserad välfärdsstad: demokrati, effektivitet och service*. Stockholm: SNS Förlag.
- Listerborn, Carina (2000) *Om rätten att slippa skyddas: en studie av trygghetskapande och brottsförebyggande projekt och kvinnors rädsla för att röra sig i stadens rum*. Göteborg: Chalmers tekniska högskola.
- Listerborn, Carina (2002) *Trygg stad: diskurser om kvinnors rädsla i forskning, policyutveckling och lokal praktik*. Göteborg: Chalmers tekniska högskola.

- Massey, Doreen (1994) *Space, place and gender*. Oxford: Polity Press.
- Nordenstreng, Kaarle (1977) *Kommunikationsteori. Om medierna och kunskapsprocessen i samhället*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Nilsson, Lennart och Jonas Persson (1998) *Kommunundersökningen 1998. Frölunda*. Göteborg: SOM-Institutet, Göteborgs universitet.
- Oscarsson, Henrik (2002) "Ungdomars värderingar". I Oscarsson, Henrik (red) *Spår i framtiden: Ung-SOM-undersökningen, Västsverige 2000*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Riesman, David (1950) *The lonely crowd: a study of the changing American character*. New Have: Yale University Press.
- Sangregorio, Inga-Lisa (1984) *Kvinnorum i mansvärld?: hur stadsplanering och bostadspolitik påverkat den amerikanska kvinnans situation*. Stockholm: Författare i samarbete med forum för kvinnliga forskare.
- Sarnecki, Jerzy (1994) "Brott, journalistik och verkligheten. Kriminaljournalistikens betydelse för samhället". I Gadd, P. (red) *Mord, blod och moral: om kriminaljournalistik*. Stockholm: Carlsson.
- Stattin, Jochum (1990) *Från gastkramning till gatuvåld: en etnologisk studie av svenska rädslor*. Stockholm: Carlsson.
- Tönnies, Ferdinand (1887) *Gemeinschaft und Gesellschaft: Abhandlung des Communismus und des Socialismus als empirischer Culturformen*. Leipzig.
- Weibull, Lennart och Nilsson, Lennart (2002) "EU-toppmötet i svensk opinion". I Weibull, Lennart och Sören Holmberg (red) *Det våras för politiken: trettiotvå artiklar om politik, medier och samhälle: SOM-undersökningen 2001*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Wiiio, O. A. and G. Cleve (1976) *Kommunikation – vad är det?: en grundbok om information, språk och massmedier*. Stockholm: Natur och kultur.

HÄNDELSER VID VÄSTERHAVET

LENNART NILSSON OCH LENNART WEIBULL

För Sverige har förbindelserna västerut alltid varit viktiga. Då staden Göteborg grundades i början av 1600-talet lokaliserades hamnstaden vid Göta älvs mynning i en smal korridor genom danskt – norskt land, som utgjorde det Östersjöcentrerade Sveriges enda landsförbindelse med Västerhavet. Öppenheten mot omvärlden har varit central såväl ekonomiskt, kulturellt som politiskt och präglat Göteborg. Under andra hälften av 1800-talet var Göteborg den sista svenska anhalten för många av de svenska utvandrarerna på resan till Amerika. Hundra år senare sökte sig invandrare från många delar av världen till Göteborg. Drygt en femtedel av stadens invånare är idag eller har varit utländska medborgare. (Attman 1963; Nilsson och Westerståhl 1997).

Det västsvenska näringslivet är i hög grad integrerat med omvärlden. *SKF*- och *Volvo*koncernerna med huvudkontor i Göteborg bedriver världsomspännande verksamheter samtidigt som flera ledande företag, som *Volvo Personvagnar*, idag är utlandsägda. Chefsdirigenten vid Göteborgs konserthus, Neemi Järvi, och den konstnärlige ledaren för Stadsteatern, Jasenko Selimovic, representerar kulturpersonligheter med rötter i andra länder som med stor lyskraft berikar Göteborgs kulturliv.

Också det politiska landskapet har omvandlats till följd av förändrade relationer till omvärlden, inte bara genom Sveriges inträde i den Europeiska Unionen utan i spåren av medlemskapet har följt en förstärkning av den regionala nivån genom ett intensifierat samarbete mellan Göteborgs stad och kranskommunerna och bildandet av Västra Götalandsregionen. Denna utveckling föregicks av en decentralisering med inrättandet av lokala politiska nämnder med ansvar för huvuddelen av de kommunala välfärdsuppgifterna. (Nilsson 1998) I dagens Göteborg möts det globala och det lokala. Den representativa demokratins institutioner på olika nivåer illustreras i figur 1.

Flernivådemokratins institutioner är inte resultatet av samlade beslut som tagits av en instans vid ett tillfälle utan har vuxit fram genom beslut i riksdag, på regional nivå och i fullmäktige under en följd av år. De nya institutioner har emellertid sammantaget skapat andra förutsättningar för mötet mellan medborgarna och deras företrädare. Det har skett en utveckling från offentligt styre på två nivåer till ”multi-level governance” (Pierre, 2003). Ett annat organisatoriskt utvecklingsdrag, som påverkat de offentliga organen och deras verksamhet, förknippas av många med den process som benämns globalisering, nämligen *avreglering* och *privatisering* (jfr. Thörn, 2002). De nationella förhållandena har emellertid varit av stor betydelse för utvecklingen i respektive land.

Figur 1 Göteborgarna och deras valda företrädare 2001

Europeiska Unionen <i>parlamentet</i> 626 ledamöter varav 22 från Sverige/3 från Göteborg
Sverige riksdagen 349 ledamöter varav 17 från Göteborg
Västra Götalandsregionen <i>fullmäktige</i> 149 ledamöter varav 44 från Göteborg
Göteborgsregionen <i>kommunalförbundets fullmäktigeförsamling (indirekta val)</i> 89 ledamöter varav 45 från Göteborg
Göteborgs stad <i>fullmäktige</i> 81 ledamöter och 36 ersättare
Stadsdelarna <i>Stadsdelsnämnderna (indirekta val)</i> 231 ledamöter och 126 ersättare

Göteborgarna

Kommentar: Uppgifterna avser antalet ledamöter efter de allmänna valen 1998 och EU-parlamentsvalet 1999. Uppgifterna om fullmäktigeförsamlingen för Göteborgsregionens kommunalförbund avser mandatperioden 1999-2002 liksom uppgifterna om stadsdelsnämnderna.

Den differentierade och nivåindelade organisationen ställer nya krav på både politiker och medborgare, som påverkas av beslut på samtliga nivåer. Förändringar av den demokratiska beslutsorganisationen kan ske genom beslut vid en tidpunkt men för att de skall få genomslag bland medborgarna tar det mycket lång tid. För att de nya institutionerna skall fungera krävs anpassning av andra organisationer och av det omgivande samhället (Jönsson m.fl., 1997; Putnam, 1996).

Internationaliseringen av samhället har också tagit sig andra uttryck i Göteborg. Staden har profilerat sig som arrangör av stora internationella evenemang i samverkan med näringslivet och berörda organisationer. Gynnsamma förutsättningar har skapats genom koncentration av hotell, och andra anläggningar till stadens centrum. Det har gällt mässor och kongresser, idrottsarrangemang samt konserter och andra kulturevenemang. Störst och mest framgångsrikt var Friidrotts-VM 1995. Det var mot den bakgrunden som Göteborg tilldelades uppdraget att vara värd för EU-toppmötet i juni 2001, trots sin relativa litenhet och att staden inte är huvudstad. Göteborg tillhör inte Europas större städer, men är med svenska och nordiska mått mätt en storstad med 467 000 invånare vid årsskiftet 2000/2001. I hela göteborgsregionen, Göteborg och de tolv kranskommunerna, uppgick invånarantalet till 845 000.¹

Den representativa demokratins institutioner på samtliga nivåer var engagerade, då Europeiska rådet, EU:s högsta beslutande instans, skulle samlas för möte i Göteborg med presidenter och premiärministrar som företrädare för medlemsstaterna. Europaparlamentets talman var här liksom EU-kommissionen och många av dess tjänstemän. Sveriges statschef, kung Carl XVI Gustaf, riksdagens talman, liksom andra statsråd och deras kollegor i medlemsländerna. Den politiska mellannivån var intimt involverad i arbetet, den statliga genom länspolischefens ansvar för polisverksamheten och Västra Götalandsregionen genom ansvaret för utvecklingsfrågorna och sjukvården med hög beredskap under toppmötet. Kommunledningen i Göteborg hade under lång tid planerat för arrangemanget i nära samverkan med statens representanter, främst UD. Stadens engagemang involverade ett flertal av stadens förvaltningar och även stadsdelarna framför allt stadsdelen Centrum, dit arrangemanget var förlagt, berördes bl.a. genom att skolor skulle upplåtas för besökande under toppmötet.

De stora medieföretagen med CNN och BBC i spetsen fanns på plats i Göteborg. För globaliseringsprocessen under de senaste årtiondena har medierna spelat en central roll som både aktörer och arena. Den hade inte varit möjlig utan modern informationsteknologi med kommunikationssatelliter och digitalisering samt datorutvecklingen och Internet. Medieutvecklingen har präglats av avreglering och koncentration med flöde av information över nationella gränser, som skapat globala marknader för nyheter – ekonomiska och politiska, TV-program, filmer, reklam och spel. (Carlsson, 1998 och 2002).

På plats fanns också personer och grupper från övriga Sverige och flera andra länder, som ville påverka den representativa demokratins institutioner och deras företrädare och bilda opinion. Det fanns fyra stora arrangörer av demonstrationer, seminarier och andra manifestationer: Nätverket Göteborg 2001, Göteborgsaktionen 2001, Attac och Fritt Forum; de två förstnämnda samlade tillsammans över 100 organisationer (SOU 2002:122, sid. 455ff). Det var en heterogen uppsättning sammanslutningar från traditionella organisationer till sociala rörelser och s.k. Non Governmental Organizations (NGO) med regional och global räckvidd (Thörn, 2002). Vid sidan av de stora nätverken fanns också ”det svarta blocket”, som kommit att bli ett samlingsnamn på den autonoma och anarkistiska rörelsen. I svenska medier kom särskilt den i Sverige nyetablerade organisationen, Attac, att lyftas fram. Företrädare för organisationen var också aktiva i förhandlingar med regeringen och kommunledningen om formerna för dialogen och debatten om EU, fördelningsfrågorna, skuldavskrivningen och andra globala frågor.

Från regeringens och kommunledningens sida eftersträvades en bred diskussion och debatt kring framtidsfrågorna. Dagarna i Göteborg skulle präglas av vad den svenska demokratiutredningen i sitt slutbetänkande redovisat som en officiell demokratidoktrin, *deltagardemokrati med deliberativa inslag* (SOU 2000:1). Deltagande och samtal skulle komma till uttryck genom fredliga demonstrationer samt diskussioner och debatter kring de globala frågorna; bl.a. anordnades ett stort möte

mellan statsminister Göran Persson och företrädare för en mångfald grupper i Göteborgs universitets aula. De fyra huvudarrangörerna av demonstrationer, seminarier och möten erhöll också ekonomiskt stöd från regeringen och Göteborgs stad beviljade Fritt Forum medel för arrangerande av för det fria ordets festival, där olika åsikter om EU skulle föras fram (SOU 2002:122). Händelserna i staden vid havet kom emellertid också att ta en annan vändning.

EU-toppmötet i juni 2001 var ett sätt för Göteborg att visa upp sig inför världen. Det var slutpunkten på det svenska ordförandehalvåret för den Europeiska Unionen och skulle under några dagar rikta de internationella strålkastarna på Västsverige. Det hela skulle få extra glans av att även USA:s nyinstallerade president skulle besöka Göteborg för att möta EU:s ledande politiker. President George W Bush och hans stora följe av medarbetare manifesterade närvaron av det nya millenniets enda supermakt.

Och strålkastarna kom också att riktas på Göteborg, men det som främst kom i sökarljuset var knappast det man eftersträvat – det välordnade och vänliga Göteborg och Sverige- utan oordning och kravaller. TV-bilderna och dagspressens förstasidor dominerades av svartklädda, stenkastande demonstranter, brinnande utemöbler och jagande poliser. I medierna blev EU-toppmötet snabbt 'Göteborgskravallerna' (jfr Weinault och Lärkner, 2001; Granström, 2002).

Göteborgskommittén har på regeringens uppdrag kartlagt och analyserat händelserna i samband med EU-toppmötet den 14 – 16 juni 2001 (SOU 2002:122) och redan har ett flertal forskarrapporter och debattböcker publicerats (se t.ex. Björk och Peterson, 2002, Löfgren och Vatankhah, 2002).

Synen på EU-toppmötet: närhet och avstånd

Mediebilden blev för flertalet människor den enda källan till vad som hände i Göteborg. Att flertalet svenskar blev negativt inställda till demonstranterna, medan de fick en positiv bild av poliserna på gatan återspeglar mediebevakningen, där särskilt de militanta aktivisterna drog till sig mediernas och allmänhetens uppmärksamhet: de fredliga demonstranternas budskap kom i skymundan samtidigt som ordningsmakten kom i fokus. Den svenska opinionsbildningen var således präglad av mediebevakningen i kombination med generaliserande föreställningar, främst allmänna politiska och ideologiska bedömningar (Bennulf, 2001; Weibull och Nilsson, 2002).

Få svenskar hade varit på ort och ställe, än färre hade lyssnat på de debatter som anordnades under toppmötesdagarna eller deltagit i de lokala opinionsyttringarna. Den naturliga frågan är i vad mån de som deltagit i händelserna eller bevittnat dem fick en annan bild än de som på håll följde skeendet genom medierna. De studier som belyst de fredliga demonstranternas reaktioner har kunnat påvisa att dessa hade en helt annan bild av vad som skedde än den som medierna presenterade och där inte minst demonstranterna upplevde en stark frustration inför mediebevakningen

(jfr Granström, 2002; Lilieqvist och Lundälv, 2002; se också Löfgren och Vatankhah 2002).

Men demonstranter och poliser är bara en del av de närvarande, en annan är de boende i samhället där händelserna utspelades. Utgångspunkt för vår analys är det senare och sätter fokus på hur medborgarna i Göteborg med kranskommuner och övriga Västsverige betraktade händelserna. Det är personer som inte nödvändigtvis varit beroende av medierna för sin bild av skeendet, även om givetvis många var det även inom närområdet. Vår belysning utgår från fem huvudfrågor:

- I vilken utsträckning följde de boende i Göteborg med kranskommuner händelserna under EU-toppmötet – och i vilken utsträckning deltog man i olika aktiviteter?
- Hur värderade man de olika aktörerna under EU-toppmötet och vilka skillnader finns det mellan olika grupper bedömningar?
- I vilken utsträckning påverkade den egna erfarenheten av skeendet bedömningarna av de olika aktörerna?
- Hur bedömde medborgarna och olika grupper massmediernas bevakning och vilken roll spelade medierna för bilden av EU-toppmötet och händelserna i anslutning till mötet?
- Hur ser medborgarna på olika kanaler för att bilda opinion och påverkade erfarenheterna under EU-toppmötet synen på opinionsbildning och demokrati?

De fem frågeställningarna skall belysas utifrån den Västsvenska SOM-undersökningen 2001 och de nationella undersökningarna 2000 och 2001 (Johansson, 2003b och Nilsson, 2002). Dessutom används som underlag den samtidigt genomförda undersökningen av nybörjarstudenter i samhällsvetenskapliga ämnen hösten 2001 (se Pettersson, 2002).

Medborgarna och Göteborgshändelserna

Den representativa demokratin, som vi känner denna form av styrelseskick, förutsätter att medborgarnas rösträtt är geografiskt förankrad, dvs. det är de boende inom ett område som har rätt att utse sina representanter som skall fatta beslut i gemensamma angelägenheter. Ökad rörlighet gör emellertid att människor inte på samma sätt som tidigare har anknytning till ett och samma geografiskt område och olika samhällsfunktioner utövas för skilda territorier. Samhällets komplicerade organisering gör att människor möter de offentliga organen i olika roller som väljare, skattebetalare, brukare och i många fall också som anställda. Dessutom kan individen ha identiteter baserade andra egenskaper som klass, kön, etnicitet, religion, ålder och lokalt område. I dagens komplexa samhälle har utvecklats flexibla identiteter som varierar över tid. Detta mönster är särskilt tydligt i urbana miljöer (Johansson 2000).

Geografisk identitet

I de västsvenska SOM-undersökningarna har sedan 1998 medborgarnas geografiska identitet undersökts och resultaten från undersökningarna bekräftar den tidigare bilden att hemkänslan huvudsakligen är knuten till den ort där man bor. Det är på lokal nivå som rötterna finns. Närmare hälften av västsvensarna känner i första hand hemhörighet på den ort där man bor, ca en femtedel i Västsverige och en femtedel i Sverige som helhet medan återstående 10 procent främst har anknytning till ett geografiskt område som är vidare än den egna nationen: *Norden, Europa* eller *Världen som helhet*, med lika stor andel för respektive område.

I Västsverige är resultaten i det närmaste identiska under perioden 1998 till 2001 och förhållandena i Västsverige kan i detta avseende betraktas som representativa för förhållandena i hela Sverige. Skillnaderna är också små mellan de boende i Göteborgsregionen och övriga Västra Götaland, men där något färre i storstaden och dess omgivning känner sig bundna till den ort där man bor, medan fler identifierar sig med ett vidare territorium. Utmärkande för Västsverige är att den regionala identiteten är uppsplittrad på landskapet, det tidigare länet och det nybildade storlänet Västra Götaland. I Skåne med en historisk identitet knuten till landskapet, som är identiskt med det nya länet, är Skåne mer betydelsefullt, men liksom i Västsverige är den samlade regionala nivån hemhörigheten för drygt 20 procent. (Skåneundersökningen 2001)

Tabell 1 Västsvenskars upplevda geografisk hemhörighet (procent)

Geografiskt område	Den ort där jag bor	Landskap, tidigare och nuvarande län	Sverige	Norden	Europa	Världen som helhet	Summa procent	Antal
Boende i:								
Göteborgsregionen	45	19	22	4	6	4	100	1726
Västra Götaland	48	21	20	3	4	4	100	3381

Kommentar: Frågan har haft följande lydelse: *I vilket av de här geografiska områdena känner Du att Du i första hand hör hemma?* (Markera endast ett kryss.). Svartalternativen framgår av tabellen, men på den regionala nivån fanns tre svaltalternativ. Procentbasen utgörs av dem som svarat på frågan.

För ungdomarna i Västsverige är den egna orten mindre betydelsefull knappt 40 procent jämfört med närmare 50 procent för samtliga. Ungdomarna känner sig alltså i större utsträckning hemma i andra territorier framför allt betyder världen som helhet mer. För denna vidgade identitet är egna erfarenheter genom resor och studier utomlands mycket viktiga. För ungdomar som vuxit upp utomlands är hemhörigheten i större utsträckning knuten till Europa och Världen än till den ort där man bor. (Möller 2002) Också utbildning är en viktig bakgrundsfaktor. Av de

högutbildade uppger 35 procent att de hör hemma lokalt och drygt 10 procent anger världen utanför Sverige; bland lågutbildade är motsvarande andelar 55 respektive 5 procent. De som i högst grad är internationellt orienterade är de högutbildade ungdomarna, där 17 procent uppger att de känner sig hemma utanför Sverige och bara 30 procent på bostadsorten. Detta är en viktig bakgrund till opinionen om Göteborgskravallerna.

Deltagare och åskådare

EU-toppmötet innebar att världen kom till Göteborg. Praktiskt taget alla följde händelserna i medierna och diskuterade vad som utspelades med andra (se avsnittet *Mediernas roll*). Att händelsen ägde rum i Göteborg gav emellertid de boende möjligheter att inte bara följa händelserna via medierna utan också själva på platsen se vad som inträffade eller delta i olika aktiviteter. Det var även lättare än för andra svenskar att på ort och ställe i efterhand se skadegörelsen. I tabell 2 redovisas i vilken utsträckning de boende i Göteborgsregionen var deltagare i eller åskådare till händelserna under toppmötet i juni 2002. Drygt hälften av alla såg i efterhand skadegörelsen medan ca 15 procent tittade på demonstrationerna eller såg kravallerna. Många göteborgare kom automatiskt att se resultatet av kravallerna genom att man rörde sig i staden medan att se demonstrationerna och kravallerna på ett annat sätt krävde att man sökte upp händelserna. Däremot var det bara några procent som själva deltog i demonstrationer eller i debatter.²

Tabell 2 Deltagande i göteborgshändelserna och geografisk närhet (procent)

	Alla	Yttre kranskommun	Nära kranskommun	Göteborg utanför Centrum	Centrum
Såg i efterhand kravallerna	54	33	50	58	82
Tittade på demonstration	15	5	11	17	34
Såg själv kravaller	13	7	9	15	28
Besökte någon debatt	3	0	2	4	7
Deltog själv i demonstration	2	0	1	3	5
Antal svarande	1948	201	684	932	119

Kommentarer: Frågan hade följande lydelse: *Gjorde Du något av följande i samband med EU:s toppmöte i Göteborg i juni 2002?* Aktiviteterna framgår av tabellen och svarsalternativen var *Ja* och *Nej*. *Källa:* Väst SOM 2001, Göteborgsregionen. Yttre kranskommun avser de kommuner i Göteborgsregionen som inte direkt gränsar till Göteborg: Alingsås, Lerum, Lilla Edet, Stenungsund och Tjörn medan övriga kommuner som direkt gränsar till Göteborg förts till gruppen Nära kranskommuner: Ale, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Mölndal, Partille och Öckerö.

Centrum är den största av Göteborgs stadsdelar med drygt tio procent av stadens befolkning. I stadsdelen låg möteslokalerna och hotellen för deltagarna i EU-toppmötet och det var där som debatterna och flertalet demonstrationerna ägde rum; det var i stadsdelens skolor som tillresande ungdomar var inkvarterade och det var i centrala staden som kravallerna utspelades. I Centrum såg fyra av fem skadegörelsen, en tredjedel var åskådare och såg demonstrationerna eller kravallerna, medan det var ca fem procent som deltog i debatter eller demonstrationer. Med avståndet från centrum avtar andelen som personligen ser vad som utspelas och personligen deltar. Av boende i de yttre delarna av Göteborgsregionen var det en tredjedel som i efterhand såg kravallerna, var tjugonde som var åskådare, och deltagarna var mycket få, mindre än en procent.

Centrumborna är välutbildade och i Göteborg är Centrum den stadsdel som har högst andel med eftergymnasial utbildning. I det senaste kommunalvalet röstade närmare 60 procent på de borgerliga partierna. I Centrum är enpersonshushållen väsentligt vanligare än i staden som helhet och andelen barn och ungdomar är liten. (Statistisk Årsbok Göteborg 2001/2002) Både Göteborgs universitet och Chalmers är emellertid huvudsakligen lokaliserade i centrala Göteborg. "Cityuniversitetet" och flera centralt belägna gymnasieskolor sätter sin prägel på stadskärnan med många caféer och det är ständigt ungdomar i rörelse i de centrala delarna av staden.

Tabell 3 Deltagande i göteborgshändelserna bland boende i Göteborgsregionen efter ålder, utbildning, partisympati och subjektiv vänster-höger-placering (procent)

	Kön		Ålder					Utbildning					Partisympati					Ideologisk självplacering				
	M	Kv	15-29	30-49	50-64	65+	LU	MLU	MHU	HU	v	s	mp	c	fp	kd	m	KV	NV	VE	NH	KH
Såg i efterhand skadegörelsen	56	52	68	54	49	42	46	47	60	55	57	49	41	42	56	48	61	62	50	51	56	62
Tittade på demonstration	18	12	25	16	13	5	10	10	19	19	27	13	18	12	19	11	13	29	16	13	14	12
Såg själv kravallerna	16	10	20	15	11	4	9	13	15	15	16	11	12	2	16	12	14	17	12	12	12	13
Besökte någon debatt	4	3	2	4	4	2	2	2	3	5	9	1	7	-	3	2	2	13	4	2	2	2
Deltog själv i demonstration	2	2	3	2	2	1	1	2	3	3	10	1	3	-	2	-	-	15	2	1	-	1
Minsta antal svarande	915	1028	409	689	516	334	425	270	643	489	225	551	59	57	95	187	424	175	432	622	467	187

Kommentar: LU = lågutbildad, MLU = medellåg utbildning, MHU = medelhög utbildning, HU = högutbildad; KV = klart vänster, NV = något vänster, VE = varken vänster eller höger, NH = något höger, KH = klart höger. *Källa:* Väst-SOM 2001, Göteborgsregionen.

Bland de boende i Göteborgsregionen var det fler män än kvinnor som såg skadegörelsen eller tittade på demonstrationer och kravaller men bland dem som besökte debatter och deltog i demonstrationer fanns inga könsskillnader. Yngre såg och tittade på händelserna i större utsträckning än äldre och i den yngsta åldersgruppen 15-19 år var det klart vanligare att man besökte debatter och själv deltog i demonstrationer, 6 respektive 8 procent. Det innebär emellertid att över 90 procent även bland de yngsta inte var aktiva. Det var framför allt de som stod klar till vänster, sympatiserade med vänsterpartiet och miljöpartiet som deltog i debatter och demonstrationer. Av stor betydelse för aktivitet var andra former av identitet än geografiskt område. Däremot kom åskådarna från alla ideologiska och politiska grupperingar med måttliga skillnader mellan olika åsiktsgrupper.

Genom undersökningar som vänder sig till nybörjarstudenter i samhällsvetenskapliga ämnen studeras nybörjarnas motiv för studieval och hur de upplever studiesituationen men också aktuella opinionsfrågor som möjliggör jämförelser mellan studenterna och andra ungdomar samt befolkningen som helhet i Västsverige. I undersökningen 2001 ingick också frågor om Göteborgshändelserna.³ (Pettersson, 2002). Mönstret bland samhällsvetarstudenterna bekräftar att aktivitet i samband med EU-toppmötet var vanligare bland unga och bland dem som stod till vänster politiskt.

Tabell 4 Deltagande i göteborgshändelserna bland samhällsvetenskapliga nybörjarstudenter efter subjektiv vänster-höger-placering, partisympati och EU-åsikt 2001 (procent)

	Alla	Ideologisk självplacering					Partisympati					EU-åsikt			
		KV	NV	VE	NH	KH	v	s	mp	c	fp	kd	m	Ja	Nej
Såg i efterhand skadegörelsen	61	63	57	58	64	73	58	57	62	52	65	56	69	64	57
Tittade på demonstration	29	35	28	26	27	28	32	23	36	23	30	21	22	30	27
Såg själv kravallerna	22	31	19	19	17	22	25	16	31	13	21	15	17	22	23
Besökte någon debatt	14	28	11	7	7	6	22	7	13	3	8	6	4	10	18
Deltog själv i demonstration	13	34	11	3	1	1	26	4	18	-	1	3	-	6	22
Antal svar	1 211	313	373	237	206	69	332	315	114	31	92	68	144	543	481

Kommentarer: Se kommentar till tabell 3.

Bland samhällsstudenterna var det en mer än dubbelt så stor andel som var aktiva och deltog i demonstrationer och debatter som bland de boende i Centrum, när-

mare 15 procent; de som såg demonstrationer och kravaller var något fler men det var färre av studenterna än bland de boende som i efterhand såg skadegörelsen. De som valt att påbörja studier i samhällsvetenskapliga ämne stod emellertid klart till vänster politiskt; vänsterpartiet var under de nya decenniets första år största parti, med socialdemokraterna därefter och moderata samlingspartiet och miljöpartiet på tredje respektive fjärde plats. Endast en mindre del av studenterna känner sig emellertid som starka anhängare av något parti, och förskjutningarna i partisympati har varit betydande mellan åren. (Pettersson 2001) En klar majoritet ansåg sig hösten 2001 stå till vänster i politiken och över en fjärdedel klart till vänster. Bilden är dock inte entydig; bland dem som tagit ställning till Sveriges medlemskap i EU var det fler som var för än emot.

Av den fjärdedel av samtliga samhällsvetarstuderande år 2001, som angav att de stod klart till vänster i politiska frågor, var det en tredjedel som deltog i demonstrationer och närmare 30 procent som besökte debatter under EU-toppmötet i Göteborg. Ju längre till höger man stod ju lägre aktivitet. Deltagande i demonstrationer och debatter var således betydligt vanligare bland dem som identifierade med partier och åsikter till vänster i politiken. Under vänstervägen bland unga det nya millenniets första år återfanns basen för de aktiva bland de unga.

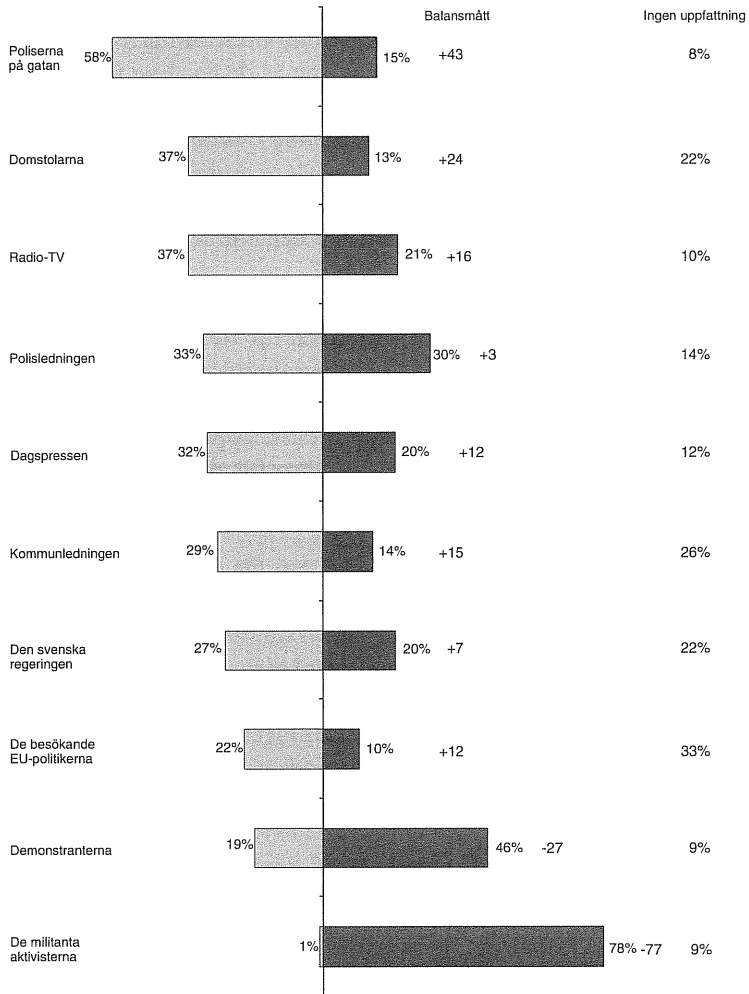
Det var vanligare bland unga i Centrum och studenter som valt samhällsvetenskapliga studier att delta i demonstrationer och besöka debatter. När det gäller geografisk identitet kan vi konstatera att aktiviteten var något större bland dem som identifierar sig med världen som helhet och åskådarna var fler bland dem som kände hemhörighet med ett större geografiskt område än Sverige.

Bedömningar av EU-toppmötets aktörer

Det kan diskuteras vilka som var de egentliga aktörerna vid EU-toppmötet. När det gällde det formella toppmötet var givetvis den svenska regeringen och de gästande EU-politikerna de centrala, men i TV-rutorna var det i lika hög grad polisen, de som deltog i olika demonstrationer samt de militanta aktivisterna. När vi ställt frågor till allmänheten har vi därför valt en bred ansats. Svarspersonerna fick ta ställning till tio olika aktörer: både *Demonstranterna* och *De militanta aktivisterna*, både *Poliserna på gatan* och *Polisledningen*, politiker på tre nivåer *Kommunledningen i Göteborg*, *Den svenska regeringen* och själva toppmötets tänkta huvudaktörer – *De besökande EU-politikerna* samt medierna *Radio-TV* och *Dagspressen*. Dessutom inkluderades *Domstolarna* som aktör. De senare var visserligen inte aktörer under själva toppmötesdagarna i juni månad, men då frågeundersökningen gick i fält hade det kommit upp en diskussion om domstolarnas roll, vilket motiverade att dessa också fick bedömas.

Svarspersonerna fick ta ställning till EU-toppmötets aktörer på en sjugradig skala från mycket negativ till mycket positiv. Vidare fanns det möjlighet att ange att man saknade uppfattning. I figur 2 redovisas de samlade bedömningarna.

Figur 2 Allmänhetens bedömningar av tio olika aktörer vid EU-toppmötet i Göteborg i juni 2001 positivt respektive negativt (procent av boende i Göteborgsregionen)

Kommentar: Frågan löd: *Den här frågan gäller Din bedömning av olika gruppers agerande i samband med EU:s toppmöte i Göteborg. Är Din bedömning i huvudsak positiv eller i huvudsak negativ?* Svaren ges på en skala mellan -3 (mycket negativ) till 3 (mycket positiv) och med 0 som mittpunkt och med ett explicit alternativ 'Ingen uppfattning'. Positivt avser andelarna 1, 2 och 3, negativt andelarna för -1, -2 och -3. Andelen som uppgett att de varken är positiva eller negativt anges ej i figuren. Hela sifferunderlaget redovisas i not 4. Balansmättet anger andelen som är positiva minus andelen som är negativa och kan gå mellan +100 (alla positivt inställda) till -100 (alla negativt inställda). Basen för procentberäkningen inkluderar även dem som explicit uppger att de saknar uppfattning, men inte dem som lämnat delfrågorna obesvarade.⁴

En första iakttagelse är att allmänheten i Göteborg med kranskommuner har förhållandevis klara uppfattningar om de flesta aktörer, särskilt om dem som varit de mest synliga, t ex poliserna på gatan, demonstranter, de militanta aktivisterna och om medierna. Däremot är andelen som saknar uppfattning mycket stor när det gäller de besökande EU-politikerna (33%) och kommunledningen (26%). Även i fråga om den svenska regeringen och domstolarna är de en dryg femtedel som saknar uppfattning. Mönstret är i stort sett detsamma som för den svenska befolkningen som helhet, men med skillnaden att de boende i Göteborg med kranskommuner för nästan samtliga aktörer har en något lägre andel som saknar uppfattning. Också här är det troligen närhetsfaktorn som har betydelse – de flesta har säkerligen vid ett flertal tillfällen diskuterat händelserna och kommit fram till en egen uppfattning.

Av figuren kan indirekt utläsas – genom att andelen positiva, andelen negativa och andelen ingen uppfattning inte summerar till 100 procent – att det för en del aktörer finns en relativt hög andel av svarspersonerna som placerar sig i mitten och således uttrycker att de varken är positiva eller negativa. Mycket tyder på att detta också kan tolkas som att man saknar en uttalad uppfattning, något som stöds av andelarna för mittalternativet är relativt höga för de aktörer där många saknar uppfattning – men mittalternativet uppvisar höga andelar också för nyhetsmedier som dagspress och radio-TV.

De aktörer som allmänheten har åsikter om får med två undantag en relativt positiv bedömning. Mest positivt inställd är man till poliserna på gatan: nästan 60 procent gör här en positiv bedömning, varav i sin tur tre femtedelar uppger sig vara mycket positiva (not 4). 15 procent av allmänheten ställer sig kritisk, men totalt får ändå poliserna på gatan det högsta balansmättet (+43) av de bedömda aktörerna. Resultatet kan kontrasteras mot hur polisledningen bedöms. Här är åsikterna klart polariserade, 33 procent positiva och 26 procent negativa, något som resulterar i ett balansmätt på endast +3.

Medierna får som aktörer i huvudsak godkänt. Televisionen anses ha fungerat något bättre än dagspressen, 37 respektive 32 procent positiva och 21 respektive 20 procent negativa. För både dagspress och radio-TV är dock andelen som lägger sig på mittalternativet omkring 30 procent. Resultatet är i linje med vad vi vet om generella bedömningar av de två medierna som samhällsinstitutioner (Holmberg och Weibull, 2002).

Den positiva bedömningen av domstolarna är väntad mot bakgrund av vad vi vet om allmänhetens generella förtroende för domstolar som samhällsinstitution (Ibid.). Det är dock många som saknar uppfattning eller som varken är positiva eller negativa, något som troligen är en följd av att svarspersonerna kan ha haft svårt att värdera hur domstolarna specifikt fungerat i efterspelet till EU-toppmötet.

De två aktörer som får den mest negativa bedömningen är demonstranterna och de militanta aktivisterna. Drygt 45 procent av allmänheten ställer sig negativa till demonstranterna, medan knappt 20 procent är positiva (balansmätt -27). Samtidigt

bedöms demonstranterna, inte oväntat, klart mindre negativt än de militanta aktivisterna (-77). Att de senare överlag får en negativ bedömning av allmänheten är knappast överraskande med tanke på efterhandsdebatten, men att en så pass hög andel har en negativ bild av de fredliga demonstranterna är möjligen något överraskande.

Grundmönstret i bedömningarna bland boende i Göteborg med kranskommuner överensstämmer i stor utsträckning med det som gäller för ett representativt urval av svenskar (Weibull och Nilsson, 2002). Rangordningen efter balansmått är i stort sett identisk. Det finns dock en del klara skillnader i fråga om nivå. I Göteborg är radio-TV mera negativt bedömda än vad de är bland svenskar i allmänhet, medan särskilt demonstranterna (balansmått på -42 nationellt, i jämförelse med -27 i Göteborg) men också poliserna på gatan (+37 respektive +43) och kommunledningen (+7 respektive +15), får en mer positiv bedömning i Göteborg. För dagspressen och polisledningen finns det inte någon skillnad. Även om skillnaderna är små är tendensen tydlig och kan möjligen läsas som en lokal kritik mot externa krafter (radio-TV) och stöd åt de lokala.

Det som i efterdebatten har väckt diskussion är allmänhetens positiva bedömning av polisen, något som även visat sig i en annan motsvarande undersökning (Bennulf, 2001). Studierna är dock på grund av skillnader i datainsamling och frågeformuleringar inte jämförbara.⁵ En förklaring till den positiva bilden av polisen är sannolikt att synen på polisen är kopplad föreställningar om stabilitet och ordning som positiva värden. Det senare framträder inte minst i svenskarnas generellt höga förtroende för polisen som samhällsinstitution: polisen är i svenskarnas ögon närmast en symbol för ordningen (jfr Rothstein och Kumlin, 2001). I ett sådant perspektiv är det troligt att grupper som ifrågasätter, stör eller äventyrar den rådande ordningen till en början kommer att mötas med tveksamhet särskilt om man är osäker på vad de står för. Det senare skulle då i sin tur förklara att även de fredliga demonstranterna fick en så pass negativ bedömning.

Å andra sidan är bedömningarna av demonstranterna således klart mindre negativa i Göteborg än i landet i stort. Det visar vara Göteborgs kommun som avviker, redan i kranskommunerna och ännu mer i övriga Västra Götalands län är bedömningen mera negativ och liknar riksgenomsnittet. Det ligger nära till hands att se detta som en effekt av mediernas större betydelse utanför händelsernas centrum, bl.a. genom att polisen enligt ett par studier av TV-nyheternas rapportering fick en mer positiv framtoning än demonstranterna genom fokuseringen på själva kravalerna (Weinault och Lärkner, 2001; jfr även Granström, 2002).

Ett helt annat perspektiv på aktörsbedömningarna är konstaterandet att EU-toppmötet i så hög grad kom att handla om vad som hände på gatorna i Göteborg. Detta kommer i minst uttryck i att så många saknar uppfattning om de formella mötesaktörerna. EU-toppmötet i Göteborg blev i allmänhetens ögon, både i Göteborgsregionen och i landet i övrigt, en fråga om 'Göteborgshändelser', inte om ett EU-toppmöte av stor politisk dignitet.

Skilda bedömningar

Även om det framträder ett förhållandevis tydligt mönster i bedömningarna finns det givetvis stora skillnader mellan olika grupper. I själva verket är polariseringen i den göteborgska opinionen större än i den nationella. I tabell 5 finns en samlad redovisning av balansmått för olika grupper, både efter demografi och politisk ideologi.

Om vi först väljer ut de fyra aktörer som varit i centrum för efterhandsdiskussionen – demonstranterna, de militanta aktivisterna, poliserna på gatan och polisledningen finns det mycket tydliga skiljelinjer i åsikter – det enda undantaget gäller de militanta aktivisterna som överlag får en mycket negativ bedömning. Balansmättet överstiger i få fall -80 . Det senare inkluderar i basen även dem som saknar uppfattning; om beräkningen gjorts enbart på dem har uppfattning hade det hamnat på under -90 .

Tabell 5 Synen på olika aktörer vid EU-toppmötet i Göteborg 2001 efter kön, ålder, utbildning, partisynpat och subjektiv vänster-höger-placering (balansmått bland boende i Göteborgsregionen)

	Kön		Ålder					Utbildning				Partisynpat					Ideologisk självplacering					
	M	Kv	15-29	30-49	50-64	65+	LU	MLU	MHU	HU	v	s	mp	c	fp	kd	m	KV	NV	VE	NH	KH
Dagspress	+11	+14	+15	+13	+7	+18	+13	+14	+14	+12	+4	+16	-7	+23	+27	+14	+21	-7	+14	+10	+21	+20
Radio-TV	+18	+19	+25	+18	+10	+23	+19	+17	+23	+13	+11	+25	± 0	+30	+29	+15	+25	+1	+18	+18	+23	+26
Demonstranter	-33	-25	-9	-28	-37	-46	-39	-35	-24	-21	+24	-31	+13	-45	-20	-48	-53	+33	-14	-36	-41	-67
Militanta aktivister	-86	-80	-81	-84	-84	-80	-71	-83	-84	-93	-81	-79	-81	-86	-83	-90	-90	-83	-86	-74	-90	-92
Poliser på gatan	+44	+48	+45	+48	+40	+51	+54	+53	+40	+43	+6	+49	+22	+64	+59	+65	+68	-14	+41	+45	+65	+73
Polisledning	-2	+9	+5	+3	-1	+11	+16	+10	+1	-9	-32	+9	-28	+11	+12	+12	+22	-45	-3	+8	+14	+21
Domstolarna	+28	+24	+15	+28	+30	+29	+24	+33	+20	+29	-2	+31	-3	+39	+34	+39	+43	-12	+24	+22	+40	+45
Kommunledningen	+17	+15	+7	+18	+21	+16	+14	+22	+13	+20	+12	+28	-7	+16	+26	+19	+16	+5	+25	+12	+19	+12
Svenska regeringen	+8	+8	+2	+6	+12	+15	+7	+11	+5	+10	-9	+25	-18	+18	+19	+15	+10	-15	+17	+7	+12	+9
De besökande EU-politikerna	+17	+10	+7	+12	+17	+15	+11	+10	+12	+17	-6	+19	-12	+20	+23	+19	+27	-15	+11	+10	+25	+23
Antal svar	896	973	395	671	497	306	398	258	631	473	217	527	59	56	93	182	415	171	420	592	452	183

Kommentar: Se figur 2 och tabell 3.

Beträffande poliserna på gatan och demonstranterna skiljer sig bedömningarna efter ålder: med ökande ålder blir särskilt andelen negativa till demonstranterna högre. De yngsta hamnar med -9 nära mittpunkten i bedömningen av demonstranterna i jämförelse med de äldsta -46 . De yngre är i övrigt något mindre positiva

till domstolarna och den svenska regeringen än de äldre. Äldre är generellt mera positiva och det gäller samtliga aktörer som bedömts utom just till demonstranterna. Högutbildade skiljer ut sig som något mindre positiva, utom till demonstranterna där de istället är klart mindre negativa än snittet. Samtidigt avviker de genom att vara klart negativa till polisledningen.

De bedömningskillnader som finns efter ålder och utbildning är emellertid förhållandevis små i jämförelse med dem som kan iaktas med hänsyn till egen ideologisk position. Visserligen gäller även här att de militanta aktivisterna är i stort sett lika negativt bedömda av alla, men bedömningen av demonstranterna går från ett balansmått på +33 bland dem som placerar sig klart till vänster till -67 bland dem som placerar sig klart till höger på den subjektiva vänster-högerskalan. Personer klart till vänster är mest negativa till särskilt till polisledningen (-45) men också till dagspressen (-7) och poliserna på gatan (-14). De som placerar sig klart till höger är däremot klart positiva till poliserna på gatan (+73), men också till polisledningen (+21).

Om vi utgår från avståndet i balansmåttssenheter mellan dem som placerar sig klart till vänster och dem som placerar sig klart till höger kan vi få en bild av en stark ideologisk polarisering kring enskilda aktörer. Det visar sig då att denna är störst för demonstranterna med 100 enheter, varpå följer polisen på gatan med 87, polisledningen med 66, domstolarna med 57, de besökande EU-politikerna med 48 och den svenska regeringen med 24. Minst polarisering finns i synen på kommunledningen (7 enheter) och de militanta aktivisterna (9).

Bedömningen av medierna uppvisar en ideologisk polarisering på ett genomsnitt med 27 enheter för dagspress och 25 för radio-TV. Det är personer som placerar sig till vänster om är de klart mer kritiska.

De är således uppenbart att det finns en klar ideologisk skiljelinje i synen på händelserna vid EU-toppmötet. Skiljelinjen kommer även till uttryck i bedömningar bland personer med olika partisympati. De moderata sympatisörerna ger starkt stöd åt polisen och de etablerade institutionerna, medan de är mycket negativa till demonstranterna. Vänsterpartiets och miljöpartiets sympatisörer gör genomgående de mest kritiska värderingarna utom i fråga om de fredliga demonstranterna. Kritiken är särskilt stark när det gäller polisledningens agerande, medan de två partiernas sympatisörer gör en positivare bedömning av poliserna på gatan. Skillnaderna kan inte helt förklaras av den ideologiska polariseringen, eftersom miljöpartiets sympatisörer uppfattar sig mindre till vänster än v-sympatisörerna; däremot kan det finnas en åldersfaktor då mp-sympatisörerna är klart yngre än ett befolkningsgenomsnitt.

Samma tendenser återkommer i de bedömningar som nybörjarstudenterna i samhällsvetenskapliga ämnen hösten 2001 gör av Göteborgshändelsernas aktörer. Studenterna som ideologiskt ligger till vänster om mitten visar sig vara i förhållandevis positiva till demonstranterna (balansmått +7) och negativa till polisledningen (-36) – men också något positiva till poliserna på gatan (+6).

Det som något skiljer studenterna från genomsnittet av göteborgare är deras klart mer negativa syn på medierna, -20 för dagspress och -12 för radio-TV. Inom gruppen samhällsvetarstudenter uppträder i övrigt samma skillnader som bland allmänheten i stort.

Göteborg och Sverige

Mönstret i olika gruppers bedömningar av aktörerna vid EU-toppmötet stämmer med vad som iakttagits i den nationella opinionen (Weibull och Nilsson, 2002) men det finns vissa klart särskiljande drag. Det ena är att i de flesta grupper bland de boende i Göteborg med kranskommuner är inställningen till demonstranterna mindre negativ och inställningen till poliserna på gatan något mera positiv.

Det som emellertid i första hand skiljer ut göteborgarna från svenskar i allmänhet är de ideologiska och åldersmässiga skillnaderna. Som vi sett är balansmättet för de fredliga demonstranterna +33 bland klart vänsterinriktade i Göteborg, medan det för Sverige som helhet är -14. För poliserna på gatan är motsvarande balansmätt -14 och +16. En likartad skillnad finns i den yngsta åldersgruppen (15-29 år), där balansmättet för demonstranterna är -9 i Göteborg, i jämförelse med det nationella på -28. Bland äldre och personer som placerar sig ideologiskt till höger finns inte samma skillnad.

I jämförelse med den nationella opinionen är dessutom den ideologiska polariseringen genomgående större i Göteborg. Nationellt ligger det ideologiska spannet kring demonstranterna på endast 53 balansmåttsenheter (i Göteborg 100), medan det för poliserna på gatan är 50 (87). Också ålderspolariseringen visar sig vara större i Göteborg (37) än i den nationella opinionen (20). Det visar sig att det stora spannet i Göteborg framför allt åstadkoms genom att de yngre och de klart vänsterinriktade är mer kritiska i Göteborg än i landet i övrigt.

Om vi går vidare med en analys av ålder och ideologi som samverkande förklaringar till synen på demonstranter och poliser på gatan som de två polerna i allmänhetens attityder visar sig att båda faktorerna har betydelse. Unga människor klart till vänster har ett balansmätt på +52 för demonstranterna, medan äldre som placerar sig klart till höger ligger på -74. För synen på poliserna på gatan är balansmåtten -26 respektive +80 (tabell 6). Också här finns en större polarisering än i den nationella opinionen: i Göteborg är det 126 balansmåttsenheter mellan extrempositionerna i fråga om synen på demonstranterna, nationellt är det 77. Den stora skillnaden uppkommer även här genom de unga, vänsterinriktades positiva inställning; +52 i Göteborg och +3 för landet som helhet. Mönstret är detsamma för synen på polisen.

Vi kan också se att effekterna av ideologisk självplacering överlag är något högre än den av ålder. För bedömningen av poliserna på gatan är mönstret detsamma, men här är effekten av ålder inte lika stor. När vi närmare granskar samspelet mellan ålder och ideologi visar sig ideologi överlag ha större betydelse för de yngres

attityder än de äldres, liksom att ålderskillnaderna är mest utslagsgivande bland personer som placerar sig till politiskt till vänster – de äldsta vänsterpersonerna har till och med en negativ bild av demonstranterna. Att den ideologiska faktorn skall ha betydelse är knappast överraskande med tanke på vilka som var aktiva i demonstrationerna, men att ålder har en så pass stor betydelse är mindre väntat.

Tabell 6 Synen på demonstranter och poliserna på gatan vid EU-toppmötet i Göteborg efter ålder och subjektiv vänster-högerplacering (balansmått bland boende i Göteborgsregionen)

A. Bedömning av demonstranter

	Ideologisk självplacering					Effekt ideologi
	KV	NV	VE	NH	KH	
15 – 29	+52	+11	-11	-22	-58	+110
30 – 44	+39	-16	-37	-38	-67	+106
45 – 64	+19	-21	-24	-41	-73	+92
65 – 85	-9	-36	-48	-45	-74	+65
Effekt av ålder	+61	+47	+37	+23	+16	

B. Bedömning av polisen på gatan

	Ideologisk självplacering					Effekt ideologi
	KV	NV	VE	NH	KH	
15 – 29	-26	+54	+46	+63	+75	-101
30 – 44	-18	+45	+51	+70	+73	-91
45 – 64	±0	+28	+36	+58	+63	-63
65 – 85	+5	+38	+46	+68	+80	-85
Effekt av ålder	-31	-20	±0	-5	-5	

Kommentar: KV = klart vänster, NV = något vänster, VE = varken höger eller vänster, NH = något höger, KH = klart höger. Balansmättet, se kommentar till figur 2.

Det kan diskuteras vad som ligger bakom skillnaden mellan Göteborg och övriga landet. Det ligger givetvis nära till hands att peka på närhetens betydelse. Närheten handlar inte bara om en geografisk närhet utan också om en social berördhet. En rimlig tolkning är att det iakttagna mönstret skapas av två olika krafter. Den ena är den sociala närheten. Det är de yngre som rör sig på stan och är med i det aktuella skeendet. Också i händelserna är de med och känner personer som var med och kommer därmed att uppvisa en mindre kritik av demonstranterna och en större

kritik av polisens roll. Resonansbotten är i så fall inte nödvändigtvis enbart ideologisk utan det handlar snarast de icke-etablerades kritik mot etablissemang.

Också de äldres, även de vänsterinriktades, tveksamhet kan på samma sätt ha att göra med avstånd: de äldre var inte med i själva skeendet och den vänsterlinje som fanns i demonstrationernas paroller var troligen en annan än de äldre var vana vid. Men polariseringen bland de boende i Göteborg med kranskommuner var ändå inte en effekt av att äldre skiljde ut sig från ett befolkningsgenomsnitt utan det var den större uppslutningen för demonstranterna bland de unga och vänsterinriktade. Allt talar för att detta var en följd av händelserna ägde rum i deras egen närhet. Det är också troligt, men det kan inte beläggas på befintligt underlag att erfarenheterna från Göteborgshändelserna bidrog till att många yngre flyttade sina sympatier ideologiskt åt vänster.

Platsens roll

Platsens roll framträder även i ett annat avseende, nämligen i skillnader i synen på aktörerna efter graden av engagemang i händelserna under EU-toppmötet. Här visar sig som tidigare en mycket klar skiljelinje mellan åskådarna och deltagarna. De som tittade på de fredliga demonstrationerna och de som såg kravallerna liknar ett genomsnitt av göteborgare genom att de i huvudsak är positiva till polisen på gatan och negativa till demonstranterna. Det finns samtidigt en skillnad mellan grupperna: de som såg demonstrationerna men inte kravallerna är något mindre negativa till demonstranterna medan de som såg kravallerna är mindre positiva till polisledningen men mer positiva till poliserna på gatan.

Tabell 7 Synen på några olika aktörer vid EU-toppmötet i Göteborg 2001 efter berördhet av händelserna (balansmätt bland boende i Göteborgsregionen)

	Deltog i demonstration		Besökte debatt		Tittade på demonstration		Såg kravaller		Såg skadegörelse	
	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Poliserna på gatan	-59	+49	-8	+48	+32	+48	+43	+47	+48	+45
Domstolarna	-47	+28	-18	+28	+16	+28	+17	+27	+26	+27
Radio-TV	-46	+19	-3	+19	+21	+18	+22	+18	+23	+22
Polisledningen	-85	+5	-51	+5	-21	+7	-9	+5	+5	+1
Dagspressen	-51	+14	-10	+14	+11	+13	+13	+13	+16	+9
Kommunledningen	-25	+17	-7	+17	+6	+18	+7	+17	+16	+17
Den svenska regeringen	-55	+10	-27	+10	+1	+10	+1	+10	+9	+9
De besökande EU-politikerna	-33	+14	-5	+14	+10	+14	+15	+13	+13	+13
Demonstranterna	+83	-31	+47	-32	-2	-34	-15	-31	-25	-33
De militanta aktivisterna	-70	-83	-74	-83	-79	-84	-85	-83	-85	-80
Antal svar	39	1 812	60	1 787	287	1 560	241	1 605	1 006	849

Den som direkt deltog i händelserna – besökte debatterna eller själva demonstrerade – skiljer klart ut sig genom sin överlag positiva inställning till demonstranterna och sin kritiska inställning till i stort sett alla andra aktörer. Det senare gäller särskilt de som själva deltog i demonstrationerna. Exempelvis uppvisar dessa ett balansmått på +83 för demonstranterna och -59 för polisen, att jämföra med -31 respektive +49 bland övriga göteborgare. Deltagarna utmärks även av en särskilt kritisk inställning till dagspress och radio-TV.

De som deltog i demonstrationer och i debatter var, som vi tidigare sett, just den unga vänsterinriktade grupp som fanns i händelsernas centrum och vars kritik riktas mot etablissemangets behandling av dem, oavsett om det gällde poliser eller massmedier – eller fördenskull EU-politiker, domstolar eller den svenska regeringen. Den bild som framträder präglas av besvikelse över samtliga etablerade institutioners agerande. Samma bild framträder i samhällsvetarstudenternas bedömningar. Bland de studenter som själva deltog i demonstrationerna är kritiken mot medier, polis, kommunledning, regering och besökande EU-politiker oerhört starkt, balansmåttan ligger på -70 och -80. Det handlar således mer eller mindre om det totalt avståndstagande från det etablerade samhällets agerande.

En mellangrupp är de som var åskådare till demonstrationerna. Åskådarna visar sig överlag mer likna allmänheten i stort än de aktiva deltagarna, men de skiljer sig ändå på vissa punkter klart från dem som inte såg demonstrationerna. Särskilt är deras bedömningar av demonstranterna klart mindre negativ, -2, i jämförelse med -34 bland övriga göteborgare. Också i synen poliserna på gatan skiljer åskådarna ut sig som något mindre positiva (+32 i jämförelse med +49). De åskådare som bevittnat kravaller är dock mera positiva till polisen på gatan och mera negativa till demonstranterna. Också här förefaller närheten till händelserna ha inverkan på bedömningarna.

Massmediernas roll

Analysen av hur de olika aktörernas bedömdes ger en klar antydning om den centrala roll medierna spelade under EU-toppmötet i Göteborg. De som var engagerade i demonstrationer och debatter ifrågasätter medierna medan åskådarna bedömer mera positivt. Medierna har hittills värderats i sin egenskap av aktörer men samtidigt fungerade medierna som dominerande informationskällor till dem som inte med egna ögon kunde följa skeendet under toppmötet. Frågan är vilken roll de spelade för dem som bodde i Göteborg med kranskommuner.

För Sverige som helhet är närmast att de stora medierna dagspress, radio och TV för flertalet medborgare kom att dominera informationen om skeendet i Göteborg. Andelen som följde det mesta av händelserna i TV var närmare 25 procent (Weibull och Nilsson, 2002). Det kunde möjligen förväntas att andelen skulle vara lägre i Göteborg med tanke på möjligheten att följa händelseutvecklingen på nära håll, eller t o m på plats. Resultatet är emellertid det omvända: de boende i Göteborgs-

området följde samtliga huvudmedier i mer än dubbelt så stor utsträckning som den svenska allmänheten i övrigt. Liksom i Sverige i övrigt spelade TV störst roll med 54 procent, medan närmare 40 procent uppgav att de i mycket utsträckning följde dagspressen och omkring 25 procent radion (tabell 8). Siffrorna ligger också klart över vad som gäller för övriga Västsverige, där medieuppmärksamheten för händelserna ligger på i stort sett samma nivå som för Sverige i övrigt.

Tabell 8 Andelar som följde bevakningen av EU-toppmötet i Göteborg och händelserna i anslutning till mötet i olika medier, 2001 (procent av boende i Göteborgsregionen)

	I mycket stor utsträckning	I ganska stor utsträckning	I någon utsträckning	Inte alls	Totalt	Antal svar
Dagspress	39	34	18	9	100	1 946
Radio	26	26	27	21	100	1 946
TV	54	32	11	4	101	1 947
Utländska nyheter	5	7	21	67	100	1 947

Kommentar: Frågan löd: *I vilken utsträckning följde Du massmediernas bevakning av EU:s toppmöte i Göteborg och händelserna i samband med mötet?* Andelen har som framgår av tabellen beräknats på samtliga svarspersoner utifrån antagandet att de som inte vet troligen inte ägnade mediernas bevakning någon större uppmärksamhet.

Resultatet kan i förstone förefalla anmärkningsvärt men det ligger helt i linje med analyser av medieanvändningens funktion. Det är den personliga berördheten som avgör intresset och det som geografiskt eller kulturellt ligger nära publiken får alltid högst siffror (Prakke, 1966; Weibull, 1983). Medieanvändning handlar inte bara om att inhämta information utan om att bekräfta och pröva egna observationer.

När det gäller valet av medier var dock göteborgarna inte unika. Det allmänna mönstret i allmänhetens val av medium för sina nyheter är också i huvudsak förväntat mot bakgrund av vad vi vet om nyhetsvanor. I fråga om nationella nyheter är televisionens nyhetssändningar de som dominerar, medan morgonpressen vanligen används för lokala nyheter (Hadenius och Weibull, 2002). Möjligen kan detta stå i motsättning till vad som i det föregående sagts om händelsens lokala karaktär, men det gäller samtidigt en stor politisk händelse. Givetvis går det inte heller att bortse från att TV i hög grad var närvarande i själva skeendet.

Också valet av medier i olika demografiska grupper var det förväntade: de äldre och högutbildade följde skeendet relativt oftare i dagspress, medan de yngre i större utsträckning följde det i TV. Resultatet kan tolkas så att allmänheten primärt ökade sin användning av sitt traditionella huvudmedium, men detta är bara en sida av saken. De höga andelarna betyder också att medieanvändningen breddades och fungerade närmast kumulativt. De som följde nyheterna i TV gjorde det som regel

även i dagspress och radio. Bredden i exponeringen är givetvis ett uttryck för intresset. Den grupp som sannolikt ändrade sina medievanor mest var ungdomarna som normalt följer nyhetsmedier i mindre utsträckning än andra – och då vanligen är större användare av morgonpress än TV-nyheter (Bergström, 2000) – och som under Göteborgshändelserna var storkonsumenter av TV.

Innebörden är således att göteborgarna inte bara var i händelsernas utan också i mediernas centrum. I själva verket var tittandet på TV-nyheter om vad som hände på Avenyn i Göteborg den enskilt viktigaste informationskällan till själva skeendet; något högre andel såg dock i efterhand skadegörelsen. Det har också framkommit att både televisionen och dagspressen får en förhållandevis positiv bedömning som aktörer, låt vara att en relativt stor andel inte anger någon uppfattning och att det finns betydande skillnader mellan olika grupps bedömningar.

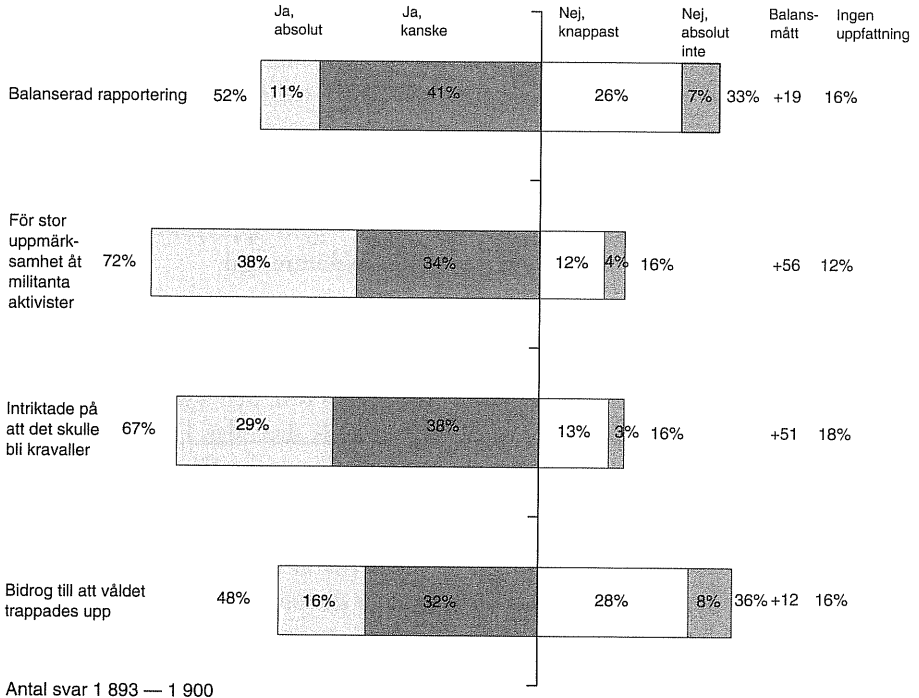
Synen på mediebevakningen

Det vi i det tidigare avsnittet belyste var den samlade bilden av medierna som aktörer. Detta är emellertid endast en sida av mediernas roll, den andra är hur deras roll som arena för andra aktörer – hur de rapporterade skeendet, hur deras bevakning uppfattades och vilken betydelse de upplevdes ha spelat för vad som hände under EU-toppmötet. Vilka bedömningar svarspersonerna gjort i fyra olika avseenden redovisas i figur 3.

Allmänhetens specifika bedömningar av medierna är överlag mera kritiska än åsikterna om medierna som aktörer. Visserligen är det en majoritet som bedömer rapporteringen balanserad, men en tredjedel menar att den inte var det (balansmått +19). Där kritiken framför allt märks är i synen på uppmärksamheten för de militanta aktivisterna. Allmänheten menar relativt samstämmigt (72%) att dessa fick för mycket utrymme och att medierna var inriktade på kravaller (67%). Dessutom anser närmare hälften att medierna bidrog till att våldet trappades upp.

Det kan förefalla inkonsekvent att medierna som aktörer bedöms förhållandevis positivt medan allmänheten i dessa avseenden är i hög grad kritisk. Mönstret är dock knappast orimligt: det är fullt möjligt att acceptera helheten men samtidigt ta avstånd från enskildheter i rapporteringen (jfr. Weibull och Börjesson, 1995). Dessutom visar aktörsbedömningarna att det finns en klart kritisk grupp också till medierna. Att bedömningarna hänger samman framgår även av det mycket tydliga sambandet mellan synen på medierna som aktörer och bedömningen av balans i rapporteringen: drygt 75 procent av dem som var positiva till medierna som aktörer tyckte också att rapporteringen var balanserad. Motsvarande andel bland dem som var negativa till medierna som aktörer var under 25 procent. Däremot menade ca 70 procent av de positiva att medierna uppmärksammade de militanta aktivisterna för mycket och 65 procent att medierna var inriktade på att det skulle bli kravaller. Andelarna för dem som var negativa till medierna som aktörer var här ca 90 respektive 80 procent.

Figur 3 Allmänhetens bedömningar av massmediernas bevakning av EU-toppmötet i Göteborg i juni 2001 (procent av boende i Göteborgs-regionen)

Kommentar: Se kommentar till figur 2.

Den rimliga slutsatsen är därför att det i viktiga avseenden finns en mediekritik även bland personer som allmänt accepterade mediebevakningen. Om vi ser närmare på resultaten är det viktigt att skilja mellan den fråga som gäller balansen i rapporteringen och de tre som gäller olika aspekter på mediernas bevakning. Om vi först ser på frågan om balans finns det oväntat små skillnader men ändå vissa klara tendenser: de yngsta är mera tveksamma till rapporteringen än de äldsta, de högutbildade mer än lågutbildade och de som placerar sig politiskt till vänster mera än de som placerar sig till höger (tabell 9). Den största skillnaden framträder i fråga om ideologi, 40 procent av personer klart till vänster menar att rapporteringen var balanserad och 64 procent av dem klart till höger. Också sympatisörer till vänsterpartiet och miljöpartiet är mera kritiska än övriga. Skillnaden är dock mindre än vad som hade kunnat förväntas med hänsyn till tidigare analyser.

Tabell 9 Synen på mediernas rapportering av händelserna vid EU-toppmötet i Göteborg 2001 i olika grupper (procent av boende i Göteborgs-regionen)

	Kön	Ålder				Utbildning				Partisympati				Ideologisk självplacering								
		M	Kv	15-29	30-44	45-64	65-85	LU	MLU	MHU	MU	v	s	mp	c	fp	kd	m	KV	NV	VE	NH
Medierna hade överlag en balanserad rapportering	52	52	48	51	51	59	56	57	53	45	45	53	31	58	62	58	60	40	52	49	56	64
Mediernas bevakning gav för stor uppmärksamhet åt de militanta aktivisterna	76	69	65	71	77	75	74	69	72	75	73	75	68	63	72	73	75	76	77	67	71	81
Redan före toppmötet var massmedierna inriktade på att det skulle bli kravaller	62	62	59	64	73	70	73	64	65	63	72	69	52	61	61	67	67	76	69	63	67	66
Mediernas bevakning bidrog till att våldet trappades upp	53	53	38	47	53	53	50	45	48	46	51	51	47	53	49	50	45	52	53	45	48	45
Antal svar	904	989	401	675	498	319	406	262	636	482	221	536	60	56	95	183	418	170	425	606	462	182

Kommentar: För teckenförklaring, se tabell 3.

De tre mediebedömningar som tar sikte på mediernas bevakningsprofil uppvisar samtliga klart mindre skillnader. I detta fall gör även personer med olika ideologisk syn mycket likartade bedömningar. Skillnaden är särskilt liten när det gäller uppmärksamheten på de militanta aktivisterna respektive synen på om medierna bidrog till upptrappningen av våldet. Den kritik som faktiskt riktas mot medierna framträder här närmast som ett allmänt konstaterande. Det hör dock till bilden att yngre i något mindre utsträckning är benägna att instämma i kritiken av medierna.

Allmänhetens syn på händelserna under EU-toppmötet hänger ytligt sett samman med exponeringen för olika typer av medier. De som mer än andra tagit del av skeendet genom radio och TV är till synes paradoxalt nog både mera positiva – tycker att medierna varit balanserade – och negativa till mediernas bevakning – tycker att medierna varit inriktade på militanta aktivister och kravaller. Förklaringen till detta förhållande är emellertid främst att de som exponerat sig för medierna i alla avseenden har en klar uppfattning. Om vi från analysen avlägsnar dem som saknar uppfattning visar sig att det är mycket små skillnader med hänsyn till hur mycket man tagit del av olika typer av medier.

Deltagande och mediebedömning

Den verkligen intressanta frågan är dock inte hur medieexponering påverkade mediebedömningen utan istället vilken betydelse deltagandet i andra aktiviteter under EU-toppmötet hade för hur medierna värderades. Det handlar här om hur personer med egen erfarenhet av olika situationer under toppmötet betraktar mediernas bevakning. Analysen kommer att göras i två steg: först redovisas bedömningarna efter svarspersonernas eget deltagande i olika aktiviteter, i det andra efter hur svarspersonerna värderade olika aktörer under toppmötet.

När det gäller deltagandet är utgångspunkten de tidigare redovisade aktiviteterna, personligt deltagande i demonstrationer och debatter respektive åskådare till demonstrationer, kravaller och skadegörelse. Den både teoretiskt och praktiskt intressanta frågan är i vad mån de som tittade på demonstrationer respektive såg kravalerna gör en annan bedömning än de som saknade direkt erfarenhet av händelserna och istället fick dem förmedlade via medierna. I tidigare studier av liknande händelser har inte sällan visat sig att de som själva tagit del av vad som hänt är mera kritiska till mediernas, ofta mera dramatiska, bevakning ("våldsfiltret") än de som bara följt skeendet i medierna (jfr Halloran m.fl. 1970; Findahl, 2002).

Om vi först stannar inför åskådarna och jämför dem som inte såg något av skeendet på plats finns det inte någon entydig skillnad i synen på medierna (tabell 10). Oavsett om man såg demonstrationer och kravaller eller inte är det ungefär hälften som menar att medierna hade en balanserad rapportering. I ljuset av sådana siffror tycks således medierna ha givit en rimlig bild av händelserna. Men också kritiken är likartad, oavsett man sett skeendet eller ej: i båda fallen är det knappt tre fjärdedelar som tycker att medierna gav för stor uppmärksamhet åt de militanta aktivisterna.

Tabell 10 Göteborgarnas bedömningar av olika mediernas bevakning av EU-toppmötet i Göteborg i juni 2001 med hänsyn till deltagande i olika aktiviteter under mötet (procent)

		Deltog i demonstration		Besökte debatt		Tittade på demonstration		Såg kravaller		Såg skadegörelse	
		Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej
Medierna hade överlag en balanserad rapportering	Ja	26	52	41	52	51	52	50	52	55	45
	Nej	74	32	58	32	39	32	39	32	33	33
Mediernas bevakning gav för stor uppmärksamhet åt de militanta aktivisterna	Ja	92	72	83	72	72	72	75	72	74	70
	Nej	8	16	17	16	21	15	19	16	16	17
Redan före toppmötet var massmedierna inriktade på att det skulle bli kravaller	Ja	95	66	80	66	70	66	67	67	66	67
	Nej	3	16	18	15	17	21	19	15	17	14
Mediernas bevakning bidrog till att våldet trappades upp	Ja	82	47	61	47	52	47	48	48	49	46
	Nej	13	37	30	36	36	36	42	35	37	35
Antal svar		39	1 839	61	1 813	287	1 587	242	1 632	1 021	857

Kommentar: Avser boende i Göteborgsregionen

Avsaknaden av skillnad mellan åskådarna och övriga ger en bild som avviker något från tidigare studier. För att ytterligare fördjupa analysen har emellertid även andelen som svarar nej lagts in i tabell 10. Nu visar sig att det i fråga om balansen i rapporteringen finns en tendens i hypotesens riktning – det är en något större andel som uppger att rapporteringen inte var balanserad bland dem som själv såg på demonstrationer och kravaller, 39 i jämförelse med 32 procent. Skillnaden är inte stor, men skulle vi även här applicera ett balansmått får åskådarna +12 i jämförelse med övrigas +20. Men bilden är ändå inte entydig: de som såg på demonstrationer och kravaller tyckte inte i lika hög grad som andra att de militanta aktivisterna fick för mycket utrymme. Slutsatsen måste därför bli att åskådarna upplevde sig få samma bild som den medierna förmedlade.

Det kan finnas flera förklaringar till utfallet. En näraliggande tolkning är att medierna faktiskt bevakade händelsen på ett rimligt sätt. En sådan tolkning motsägs dock av det faktum att både de som sett och de som inte sett skeendet på gatorna är kritiska till mediernas bevakning, främst till att de militanta aktivisterna fick dominera mediebild. Det som skall förklaras är alltså snarast varför de som följt skeendet i medierna har en så pass negativ mediebild, trots att de inte har någon egen erfarenhet att jämföra med. En möjlig förklaring är att det man upplever som

kritiskt är själva fenomenet, alltså att demonstranter och, framför allt militanta aktivister, får så pass mycket utrymme. Om man generellt är mycket negativ till kritiken mot EU-toppmötet så är man också kritisk till att medierna låter denna få stort utrymme. Det blir således så att man skjuter på budbäraren.

Den senare tolkningen kan även belysas genom bedömningarna från dem som var med i debatter och fredliga demonstrationer. Det visar sig inte oväntat att de som var engagerade i dessa aktiviteter är de som är mest kritiska till medierna. Vi rör oss visserligen här med små grupper och med ett osäkert underlag men bilden är entydig. Endast en fjärdedel av demonstranterna, i jämförelse med hälften av de övriga, tyckte att mediebilden var balanserad (och ca 75 procent menade att den inte var balanserad) och mellan 90 och 95 procent att medierna var inriktade på kravaller och på militanta aktivister (tabell 10). Tendensen är detsamma för dem som deltog i debatterna, men procentandelarna är här något lägre.

Resultatet skall rimligen tolkas så att medierna genom sitt fokus på kravaller och aktivister tappade i uppmärksamhet i fråga om den kritiska opinionsbildningen, vilket skapade en ytterst stark kritik bland dem som engagerat sig i denna. Det är samtidigt rimligt att se detta som ett uttryck för stark kritik mot dem som förstörde den fredliga opinionsbildningen, en kritik som riktas mot medierna som man i detta perspektiv uppmärksammar fel saker. Detta ger i sin tur en förklaring till att personer både till vänster och till höger på den politiska skalan kan göra samma kritiska bedömning av medierna – båda är kritiska till de militanta aktivisternas men av helt olika skäl. En mera principiell slutsats av analysen är vidare att det inte är närvaron på platsen som avgör en persons bedömning av medierna, utan den roll man har i skeendet.

Marginaliserade opinionsbildare

Analysen kan även vidareutvecklas genom att vi i ett andra steg studerar hur mediebedömningen hänger samman med inställningen till ett urval av toppmötets aktörer – de fredliga demonstranterna, poliserna på gatan och polisledningen (tabell 11).

Den allmänna tendensen är att den kritiska inställningen till medierna inte på något avgörande sätt varierar beroende på hur man bedömer demonstranterna och poliserna som aktörer. De som är positiva till demonstranternas agerande och de som är kritiska till polisledningens – delvis samma grupp – menar mindre än hälften att medierna inte var balanserade. I övrigt är de flesta grupper kritiska till mediernas bevakning.

Granskar vi tabellen mera noggrant visar sig dock att det finns en mycket klar skillnad i synen på medierna beroende av hur de tre aktörerna bedöms. De som är positiva till demonstranterna och negativa till polisen är generellt mera kritiska till mediernas rapportering, balansmätten är -5 och -14 . Annorlunda uttryckt är de som är positiva till polisen – oavsett om det är polisen på gatan eller polisledningen – mindre kritiska till medierna. Resultatet ligger i linje med tidigare slutsats att det

Tabell 11 Göteborgarnas bedömningar av olika mediernas bevakning av EU-toppmötet i Göteborg i juni 2001 med hänsyn till bedömningen av tre olika aktörer under mötet (procent och balansmått bland boende i Göteborgsregionen)

	Demonstranter				Poliser på gatan				Polisledning			
	Positiv	Varken eller	Negativ	Ingen uppf.	Positiv	Varken eller	Negativ	ingen uppf.	Positiv	Varken eller	Negativ	Ingen uppf.
Medierna hade överlag en balanserad rapportering	Ja 44	58	58	29	59	53	39	25	63	57	45	36
	Nej 49	29	32	11	31	31	53	10	25	29	48	21
Balans	-5	+29	+26	+18	+28	+18	-14	+15	+38	+28	-3	+15
Mediernas bevakning gav för stor uppmärksamhet åt de militanta aktivisterna	Ja 81	72	76	35	75	71	80	32	72	75	79	53
	Nej 16	16	18	10	18	16	16	8	20	15	17	9
Balans	+65	+56	+58	+15	+57	+55	+64	+24	+48	+60	+62	+44
Redan före toppmötet var massmedierna inriktade på att det skulle bli kravaller	Ja 73	61	69	47	67	66	77	38	66	67	74	51
	Nej 14	18	18	3	18	15	13	2	18	17	16	6
Balans	+59	+43	+51	+44	+49	+51	+64	+36	+48	+50	+58	+45
Mediernas bevakning bidrog till att våldet trappades upp	Ja 56	37	52	27	46	49	59	29	44	44	58	38
	Nej 34	44	39	17	42	31	31	14	44	38	34	23
Balans	+22	-7	+13	+10	+4	+18	+28	+15	±0	+6	+24	+15
Antal svar	388	355	917	183	312	237	312	149	648	335	596	267

Kommentar: Avser boende i Göteborgsregionen

var de fredliga demonstranterna som i större utsträckning ”drabbades” av mediernas nyhetsprioritering än andra grupper och därmed fick en mindre uppmärksamhet för sina budskap än vad man hade räknat med. Men resultatet kan också tolkas så att de som hade en klar förhandsuppfattning kom att uppfatta händelserna i linje med denna.

Att demonstranterna ’drabbades’ av mediebevakningen var dock inte bara en fråga om att ’komma dåligt ut’ utan om att medierna i den händelseutveckling som följde inte gav deras budskap någon egentlig uppmärksamhet. Eftersom just opinionsbildning var det främst syftet med demonstrationer och debatter blev detta särskilt kännbart. Istället kom nu polisens insatser i mera positiv dager, vilket i efterdebatten om vad som egentligen hände blev till nackdel för de fredliga demonstranterna som då ännu en gång kom att klumpas samman med de militanta aktivisterna. De studier som gjorts om hur demonstranterna upplevde situationen förstärker denna tolkning (Granström, 2002; Lilieqvist och Lundälv, 2002).

EU-toppmötet, opinionsbildningen och demokratin

Såväl svenska folket som västsvenskarna och de boende i Göteborgsregionen slöt upp bakom de rättsvårdande instanserna. Detta förhållande kom till uttryck när de tillresande poliserna lämnade Göteborg och ordföranden i stadsdelsnämnden Centrum, socialdemokraten Caterina Franceschi delade ut rosor inför hemresan. Den positiva övervikten var mycket stor för poliserna på gatan och för domstolarna och det var en knapp positiv övervikt också för polisledningen hösten 2001. Medierna, radio och TV samt dagspressen fick likaså överbetyg. Osäkerheten var större beträffande de politiska instanserna och betydligt fler har ingen uppfattning, men bland dem som hade en uppfattning var det genomgående fler som var positiva än negativa. Det gäller politiker på samtliga undersökta nivåer: EU, Sverige och Göteborg. Däremot var bilden av såväl militanta aktivister som demonstranter mycket negativ.

I vilken utsträckning påverkade bedömningarna av aktörerna synen på olika medel för att bilda opinion? Av speciellt intresse är frågan: har den negativa bedömningen av demonstranterna under EU-toppmötet påverkat synen på demonstrationer som ett medel att påverka opinionen på? Svaret är Nej. Bland svenska folket var det hösten 2001 närmast total uppslutning bakom namninsamlingar och demonstrationer som berättigade medel för opinionsbildning med över 90 procent positiva och drygt 70 procent ställde sig också positiva till passivt motstånd. Däremot var acceptansen för militanta aktioner mycket liten, drygt 10 procent och under 10 procent ansåg att skada på egendom eller hot mot tjänstemän och politiker överhuvudtaget kan vara berättigat. Bland invånarna i Göteborgsregionen med närhet till händelserna var bedömningen likartad. Några skillnader förtjänar dock påtalas. I Göteborgsregionen var de som alltid anser namninsamlingar, demonstrationer och passivt motstånd vara berättigade medel något fler än i hela Sverige. I en särskild

analys av olika åldersgrupper och opinionsbildningen redovisas att yngre är något mer benägna än äldre att acceptera okonventionella medel för påverkan som militanta aktioner, skada på egendom och hot mot politiker och tjänstemän, medan man är mindre benägna att förlita sig på demonstrationer, namninsamlingar och passivt motstånd. Inställningen till olika påverkansvägar samvarierar emellertid med politiskt intresse, diskussion av politik och hur nöjd man är med demokratin. (Johansson, S 2003a)

Tabell 12 Bedömningar av berättigade medel för att bilda opinion och aktiviteter under göteborgshändelserna, Göteborgsregionen och Sverige totalt 2001 (procent)

	Deltog i demonstration/ besökte debatt	Såg kravallerna	Tittade på demonstration	Såg skadegörelsen	Samtliga i Göteborgsregionen	Samtliga i Sverige
	Ja	Ja	Ja	Ja		
<i>Namninsamling</i>						
Ja, alltid	74	67	72	64	62	56
Ja, vissa omständ.	21	28	24	32	33	39
Nej aldrig	5	5	4	4	5	5
<i>Demonstrationer</i>						
Ja, alltid	70	50	53	40	38	30
Ja, vissa omständ.	29	42	44	54	55	62
Nej aldrig	1	8	3	6	7	8
<i>Passivt motstånd</i>						
Ja, alltid	51	22	30	17	16	13
Ja, vissa omständ.	42	52	49	57	56	59
Nej aldrig	7	26	21	26	28	28
<i>Militanta aktioner</i>						
Ja, alltid	5	2	3	1	1	1
Ja, vissa omständ.	37	16	22	11	9	11
Nej aldrig	58	82	75	88	90	88
<i>Skada på egendom</i>						
Ja, alltid	3	1	1	1	1	1
Ja, vissa omständ.	20	7	13	4	4	6
Nej aldrig	77	92	86	95	95	93
<i>Hot mot politiker/tjm</i>						
Ja, alltid	3	0	2	1	1	1
Ja, vissa omständ.	11	6	9	4	4	4
Nej aldrig	86	94	89	95	95	95
Minsta antal svarande	73	230	274	957	1816	1697

Kommentarer: Frågan hade följande lydelse: *Vad tycker Du är berättigat när det gäller att föra fram politiska åsikter i Sverige?* De olika medlen framgår av tabellen och svarsalternativen var *Ja, alltid, Ja, under vissa omständigheter och Nej aldrig*. Källa: Riks-SOM samt Väst-SOM 2001, Göteborgsregionen.

I vilken utsträckning spelar då egna erfarenheter från Göteborgshändelserna roll för bedömningen av opinionsbildningsprocessen i en demokrati. Nio av tio som demonstrerade ansåg att namninsamlingar och demonstrationer alltid är berättigade kanaler för opinionsbildning och två tredjedelar att passivt motstånd är det. I det närmaste samtliga ansåg att de under vissa omständigheter är legitima kanaler. Även acceptansen för andra av allmänheten mer ifrågasatta vägar var större bland demonstranterna; t.ex. kan närmare 60 procent godta militanta aktioner alltid eller under vissa omständigheter; motsvarande siffra var för skada på egendom 30 procent och hot mot tjänstemän och politiker 20 procent. De som besökte debatter var också något mer benägna att godta demonstrationer och passivt motstånd men också under vissa omständigheter mer kontroversiella påverkanskanaler som militanta aktioner och skada på egendom.

Även i detta avseende går skiljelinjen mellan deltagarna och övriga. Det är personer som deltog i demonstrationer och besökte debatter som hyser störst tilltro till demonstrationer och passivt motstånd och tar mindre kategoriskt avstånd från okonventionella metoder. Åskådarna gör däremot i huvudsak samma bedömningar av berättigade medel att påverka opinionen som allmänheten.

I EU-länderna har rätt ett omvänt förhållande mellan medborgarnas bedömning av demokratin i det egna landet och demokratin i EU. Italianare och portugiser som är minst nöjda med demokratin i det egna landet har varit mest positiva till demokratin i EU, medan svenskarna som är förhållandevis nöjda med demokratin i Sverige har varit mest kritiska. (Gilljam och Holmberg 1998).

När det gäller synen på demokratin på olika nivåer i Sverige framgår att svenska folket som helhet är mycket kritiska till demokratin inom EU. Vid millennieskiftet 2000 var en av fem västsvenskar nöjda med demokratin i EU. Mest tillfreds var västsvenskarna med den kommunala demokratin och demokratin i Sverige, drygt 60 procent, medan 45 procent var nöjda med demokratin i Västra Götalandsregionen; osäkerheten var dock större vid bedömningen av den nybildade regionen. Det innebär att även om värdet är något lägre än för demokratin i Sverige och i hemkommunen räknas regionen till de svenska demokratiska institutionerna.

Vid bedömningen av hur demokratin fungerar på olika nivåer är skillnaderna mellan olika socio-ekonomiska grupper genomgående små. De äldsta är något mer nöjda med den kommunala demokratin än övriga medan den yngsta åldersgruppen är mer nöjd med de andra nivåerna. Personer med lägre utbildning är mest kritiska till demokratin i EU. Svenskar och invandrare är lika nöjda med den kommunala demokratin men icke svenska medborgare är mer nöjda med demokratin på andra nivåer än svenska medborgare och störst är skillnaderna i synen på EU och Västra Götaland. Om vi ser till partidimensionen är s-sympatisörer mest nöjda med demokratin på de tre svenska nivåerna medan m- och fp-sympatisörer är mest positiva till demokratin inom EU.

Inställningen till resultatet av politiken är av betydelse inte bara för synen på hur de styrande sköter sig utan också på hur den demokratin fungerar. Medborgare som

är nöjda med kommunens service är också mer nöjda med det sätt på vilket demokratin fungerar i den egna kommunen än de som är kritiska mot servicen. Det samma gäller för regionen. De lokala och regionala nivåerna har ansvaret för huvuddelen av välfärdsstatens service och hur de fullgör denna uppgift påverkar synen på demokratin på respektive nivå. I denna mening tillmåter medborgarna Robert D. Putnams kriterium på den fungerande demokratin, *institutionell effektivitet*, stor betydelse (Putnam 1996).

Tabell 13 Nöjd med demokratin och aktivitet under EU-toppmötet, Göteborgsregionen 2001 (procent)

	Deltog i demonstration/ besökte debatt	Såg kra- vallerna	Tittade på demon- stration	Såg skade- görelsen	Göteborgs- regionen
	Ja	Ja	Ja	Ja	Samtliga
<i>Demokratin i:</i>					
EU	7	27	26	31	30
Sverige	48	69	67	72	72
Regionen	37	61	60	59	59
Hemkommunen	51	68	66	67	67
Minsta antal svarande	70	228	270	955	1891

Kommentarer: Frågan hade följande lydelse: *På det hela taget hur nöjd är Du med det sätt på vilket demokratin fungerar i?* De olika nivåerna framgår av tabellen och svarsalternativen var *Mycket nöjd, Ganska nöjd, Inte särskilt nöjd och Inte alls nöjd*. Källa: Väst-SOM 2001, Göteborgsregionen.

Under den period av oro och osäkerhet som hösten 2001 präglade landet efter terrorattacken i USA den 11 september var svenskarna mer nöjda med den svenska demokratin och olika politiska institutioner än året innan; det vårades för politiken (Holmberg och Weibull 2002). I den västsvenska undersökningen 2001 visade det sig att medborgarna var mer positiva till demokratin på samtliga fyra folkvalda nivåer. De som var aktiva i demonstrationer eller besökte debatter delar emellertid inte den positiva bedömningen av den svenska demokratin, hälften är missnöjda med demokratin på nationellt och lokal nivå; knappt 40 procent var nöjda med den regionala demokratin och mindre än 10 procent var nöjda med demokratin i EU. Ingen av dem som uppgivit att de deltog i demonstrationerna var nöjda med demokratin i EU. Däremot var åskådarna lika nöjda med demokratin som västsvenskarna i allmänhet. Två tredjedelar var nöjda med demokratin i Sverige och i hemkommunen, medan bedömningen var ca tio procentenheter lägre på regional nivå, men med fler osäkra. Endast 30 procent var nöjda med demokratin i EU.

Av undersökningarna kan vi inte utläsa om det var personer som var mindre nöjda med demokratin som demonstrerade och deltog i debatter eller om de aktiva

blev mindre nöjda till följd av vad de var med om under händelserna i Göteborg. Förmodligen var det både och; ungdomar gick ut och demonstrerade därför att de var missnöjda med demokratin och erfarenheterna under händelserna gjorde att de blev mindre nöjda. De aktivas syn på opinionsbildningen och demokratin skilde sig klart åt mellan från åskådarnas och övriga västsvenskars. Om man eftersträvar att långsiktigt påverka opinionen måste emellertid både åsikterna och metoderna för opinionsbildningen ha acceptans bland en bredare allmänhet.

Opinionsbildningen kring händelserna vid Västerhavet

Efter det kalla krigets slut har det vuxit fram en ny ekonomisk och politisk världsordning och det är inte längre möjligt att tala om de tre världarna med sina poler. Globalisering används ofta som begrepp av samhällsvetare och kulturforskare för att karaktärisera den nya ordningen även om globaliseringen har sina rötter långt tillbaka i tiden. Globalisering är emellertid inom forskningen ett värdeladdat begrepp. (Thörn, 2002) Det förknippas med förhoppningar om en rättvisare, fredligare och tryggare värld med möjligheter att lösa problem som fattigdom och orättvisor genom handel, ny teknologi och ökad kunskap och spridande av gemensamma värden som demokrati och mänskliga rättigheter. Men dagens globalisering omfattar inte alla. Världen är uppdelad mellan rika och fattiga och mellan de som har makt och de maktlösa. Fattigdomen och utanförskapet omfattar inte bara de fattiga länderna i syd, utan också grupper i de rikare länderna (Carlsson, 2002).

Bland opinionsbildare och politiskt aktiva är åsikterna många och debatten intensiv om globaliseringen och dess konsekvenser. Sedan WTO:s möte i Seattle 1999 har större möten med den nya ordningens ekonomiska och politiska organisationers beslutande församlingar varit förknippade med demonstrationer och våldsamma aktioner. Det gäller Nice, Prag och senare Genau. Det är som en länk i denna kedja som händelserna vid Västerhavet i Göteborg i juni 2001 skall ses, då Sverige för första gången skulle vara värd för Europeiska rådets möte. I Sverige hade EU-toppmötet föregåtts Ekofin-mötet i Malmö i april 2001, men EU-toppmötet i Göteborg var Sveriges första stora arrangemang inom ramen för det västliga ekonomiska och politiska samarbetet.

Vid mötena har vid sidan av de officiella mötesdeltagarna samlats många olika aktörer med skilda dagordningar. Gemensamt för flera av de frågor som de aktiva grupperna vill sätta på agendan och påverka är att de traditionella representativa institutionernas beslutande organ inte har behörighet att samlat fatta beslut. På den globala nivå saknas organ som är direkt ansvariga inför ett folk, *demos*. FN, Världsbanken, IMF, WTO och G8 representerar inte jordens befolkning som helhet utan stater med inbyggda vikter med avseende på ekonomisk och politisk makt för deltagande i centrala beslutande instanser och i vissa fall också för medlemskap. Samtidigt har flera av de idé- och intressebaserade sociala rörelserna en varierande sammansättning, vilket skapar oklara ansvarsförhållanden. Kritiken, inläggen och

förslagen kommer därför att i stor utsträckning att riktas till medierna för att den vägen nå fram till ekonomiska och politiska beslutsfattare och i opinionsbildande syfte till en bredare allmänhet. Men för detta krävs att dra till sig mediernas uppmärksamhet.

EU-toppmötet i Göteborg i juni 2001 var slutpunkten på det svenska ordförändehalvåret för den Europeiska Unionen. Mötet blev på många sätt en framgång för Sverige. Tidsplanen för de nya kandidatländerna lades fast och på miljöområdet gjordes framsteg. Också demonstrationerna och de möten som anordnades av olika organisationer i syfte att skapa opinion samlade många deltagare. Men inget av detta ingår i den allmänna bilden av vad som hände på EU-toppmötet i Göteborg. TV-bilderna och dagspressens förstasidor dominerades istället av svartklädda, stenkastande demonstranter, brinnande utemöbler och stora mängder jagande poliser. Bilderna som kablades ut kom att på en enda dag göra att EU-toppmötet i medierna blev 'Göteborgskravallerna'.

Det som kallas Göteborgskravallerna blev för många människor i Göteborg ett omvälvande skeenden som skapade en gemensam referensram eller historia både genom att många var direkt eller indirekt berörda och genom att nästan alla följde händelserna via medierna. Det som hände under EU-toppmötet i Göteborg uppfyller dock inte på alla punkter kriterierna på att vara vad som kallas *media event* (Dayan och Katz, 1992:1ff). Exempelvis var det inte fråga om direktsändningar av planerade händelser, men å andra sidan kom mediebevakningen att få stor omfattning och händelserna var i viss mening förväntade med tanke på vad som hänt i Nice och vad man visste om polisens uppladdning. Händelserna i Göteborg skiljer sig emellertid från flertalet andra mediahändelser av detta slag främst genom sin ideologiska resonansbotten. Hela situationen ligger inom ett politiskt konfliktfyllt fält, där inställningen till EU delar befolkningen. På samma sätt innehåller debatten om internationella fördelningsfrågor starka politiska laddningar. (Weibull och Nilsson, 2002)

Deltagarna, åskådarna och allmänheten

Den regionala SOM-undersökningen 2001 visar att det var förhållandevis få av de boende i Göteborg som deltog i demonstrationerna och besökte debatterna under EU-toppmöte men ju närmare händelsernas centrum ju fler deltog eller såg själva händelserna. Det var främst unga personer som stod till vänster ideologiskt och partipolitiskt som var aktiva. Detta förhållande understryks av att deltagandet var väsentligt högre bland nybörjarstuderande i samhällsvetenskap, där vänstervägen varit stark under senare år. Åskådarna som såg demonstrationerna och kravallerna var väsentligt fler men de avvek till sin sammansättning inte nämnvärt från befolkningen i övrigt.

När det gäller bedömningen av EU-toppmötets aktörer gick en klar skiljelinjen mellan deltagarna och övriga. De aktiva var väsentligt mer kritiska till det etablerade samhällets aktörer, främst poliserna – både poliserna på gatan och polisled-

ningen – och mer positiva till demonstranterna. Alla var emellertid starkt negativa till de militanta aktivisterna. Deltagarna var också starkt kritiska till medierna – både radio och TV och dagspressen. I de flesta avseenden gjorde åskådarna samma bedömning som allmänheten. De som såg demonstrationerna men inte kravallerna var emellertid mindre negativa till demonstranterna och de som såg kravallerna var mera positiva till poliserna på gatan men mer negativa till polisedningen. Skillnaderna mellan deltagarna och övriga återspeglar gruppernas skilda politiska och sociala sammansättning men sannolikt också erfarenheterna under händelserna i Göteborg.

I Göteborgsregionen och främst i Göteborg, där fler kommit i kontakt med händelserna, hade medborgarna i större utsträckning uppfattningar om de olika aktörerna och det föreligger vissa skillnader i bedömningarna jämfört med svenska folkets. Göteborgarna var på en gång mindre kritiska till demonstranterna och mera positiva till poliserna på gatan. Lokalt var man mer positiv till den egna kommunledningen men också mindre positiva till radio och TV som aktör. I Göteborg var polariseringen i opinionen klart större än i Sverige som helhet. Det gäller såväl mellan unga och gamla men framför allt mellan de som stod till vänster och till höger politiskt. Det ideologiska spannet var mycket stort särskilt bland de yngre i synen på både demonstranterna och poliserna på gatan. Närheten hade betydelse inte bara genom att fler deltog i händelserna utan också genom att man kände andra som varit det. Egna iakttagelser och personlig information från andra som varit med skapade en social berördhet.

Mediernas roll

Medierna är både aktörer och informationskällor. Medierna som aktörer fick i huvudsak godkänt med en positiv övervikt för såväl radio och TV som dagspressen både i Göteborg och nationellt. Deltagarna var dock väsentligt mer kritiska.

För dem som inte vistades i Göteborg under händelserna i samband med toppmötet var medierna den enda informationskällan och allmänheten följde händelserna i stor utsträckning. Men i Göteborg med närhet till händelserna var mediekonsumtionen ändå mer än dubbelt så hög som i landet som helhet. Händelserna låg nära inte bara geografiskt utan för många också socialt och kulturellt vilket skapade ett stort intresse. Bedömningen av mediernas rapportering är emellertid i flera avseenden mera kritisk. Visserligen ansåg en majoritet att mediernas rapportering var balanserad men en tredjedel tyckte inte att den var det. Över två tredjedelar tyckte att de militanta aktivisterna fick för mycket uppmärksamhet och att rapporteringen var för mycket inriktad på kravallerna. Närmare hälften ansåg dessutom att rapporteringen bidrog till att våldet trappades upp. Även bland dem som var positiva till medierna som aktörer fanns kritik av rapporteringen (balansen) även om det också i detta avseende finns skillnader mellan olika grupper. När det gäller bevakningsprofilen är dock skillnaderna mindre och kritiken är genomgående.

Deltagarna är mycket kritiska till mediernas rapportering i alla avseenden medan

åskådarna i huvudsak gör samma bedömning som allmänheten. Det ligger nära till hands att tolka resultaten så att de som deltog inte bara tyckte att medierna bidrog till förmedla en generellt negativ bild av demonstrationerna utan också till att förskjuta fokus från opinionsbildningen och debatterna till våldet och de militanta aktionerna. Det gavs inga förutsättningar att nå ut med det egna budskapet och bilda opinion.

Även om det finns klara skiljelinjer i bedömningarna är ändå den sammantagna bilden att poliserna på gatan vann slaget om den allmänna opinionen över både militanta aktivister och fredliga demonstranter. Det finns flera anledningar till detta. Den ena handlar om lag ordning och den andra om ideologiska bevekelsegrunder. En första förklaring är att allmänheten uppfattar stabilitet och ordning som positiva värden och hyser en stor oro för våld. Stöd för ett sådant antagande finner vi i svenskarnas och göteborgarnas höga samhällsförtroende, inte minst det höga förtroendet för polisen. Polisen är i svenskarnas ögon närmast en symbol för ordningen. Förtroendet för poliser var hösten 2001 i Västsverige lika högt som året innan. I ett sådant perspektiv kommer grupper som ifrågasätter eller stör den rådande ordningen att till en början mötas med tveksamhet särskilt om man är osäker på vad de står för. Det är möjligt att det var just denna typ av reaktion som medförde att demonstranterna fick en negativ bedömning medan polisen bedömdes positivt av i stort sett alla grupper, även betydande delar av dem som ideologiskt placerade sig till vänster om mitten.

En andra och komplementär förklaring är att allmänheten ställde sig tveksam till de idéer som framfördes av demonstranterna; de passade uppenbarligen inte klart in i en vänster-högerdimension. Den organisation som ofta kom att uppfattas som företrädare för protesten mot global frihandel, Attac, fick visserligen en allmänt positiv framtoning i medierna (jfr. Heimersson, 2001) men hade knappast någon större förankring hos den svenska allmänheten. I den nationella SOM-undersökningen hösten 2001 uppgav 6 procent att de hade mycket eller ganska högt förtroende för Attac, medan 61 procent sa sig ha ganska eller mycket litet förtroende.

Även om polisen vann en opinionsseger 2001 fick polisens agerande under EU-toppmötet en mycket långtgående kritik i den utvärdering som gjordes av Göteborgskommittén (SOU 2002:122). Visserligen kunde EU-toppmötet och president Bushs besök genomföras, som planerat, men i en rad andra avseenden var polisinsatsen ett misslyckande. Det var ett misslyckande för Göteborg, Västsverige, den svenska regeringen och EU att EU-toppmötet inte kunde genomföras under ordnande former i staden som skulle svara för arrangemangen, vilket kablades ut över världen i medierna. Uppmärksamheten försköts från toppmötets beslut och de resultat som uppnåts och från de debatter och demonstrationer, som anordnades till de militanta aktivisterna.

Den paradoxala effekten är att poliserna på gatan trots bristerna i polisinsatsen blev de stora segrarna i den allmänna opinionen men det är även en svagt positiv övervikt för polisledningen samtidigt som de militanta aktivisterna fördömdes av

nästan samtliga men även demonstranterna bedömdes mycket kriiskt. En bättre genomförd polisinsats hade kunnat förhindra eller starkt begränsa de händelser som förknippas med göteborgskravallerna. Samtidigt finns det anledning att tro att även andra aktörer hade kunnat bidra till att demonstranterna inte kom att förknippas i opinionen med kravallerna. Flertalet av demonstranterna tog starkt avstånd från de militanta aktivisterna och hot och skadegörelse som metoder för opinionsbildning. Därför måste det vara centralt att denna skillnad i synen på berättigade medel för opinionsbildning tydligt markeras i ställningstaganden och arrangemang som anordnas för att bilda opinion i globala rättvisefrågor och syn på Europas framtid om åsikterna skall vinna gehör. För legitimitet krävs både att de egna åsikterna vinner gehör och att metoderna för opinionsbildningen accepteras om än inte har aktivt stöd bland allmänheten.

Även mediernas roll i samband med EU-toppmötet har diskuterats och det är av vår undersökning tydligt att allmänheten uppfattar att det fanns klara brister i rapporteringen. Främst gäller kritiken att militanta aktivister och kravaller ägnades för stor uppmärksamhet. Genom denna inriktning på mediernas bevakning förstärktes effekterna av bristerna i polisens arbete och otydlighet hos arrangörerna av demonstrationerna när det gäller deltagande av militanta grupper.

Av stor betydelse för händelseutvecklingen och opinionsbildningen är staden och platsen. Debatter, seminarier, demonstrationer och gatufester hade förlagts till Göteborg samtidigt som EU-toppmötet för att få till stånd uppmärksamhet och skapa opinion för en annan ekonomisk och politisk ordning. För den helt dominerande delen av deltagarna var det självklart att detta skulle genomföras med fredliga medel. Samtidigt fanns det grupper som från början avsåg att använda andra medel för opinionsbildning. En för genomslaget i opinionen central aspekt är att dessa typer av aktioner inte kom att särskiljas utan delvis sammanföll.

En alternativ strategi har präglat arrangerandet av *World Social Forum* i Porto Allegre i södra Brasilien. Samtidigt som ledande företrädare för näringslivet, toppolitiker och opinionsledare träffas till *World Economic Forum* i Davos anordnar globaliseringsmotståndare och politiskt aktiva grupper ett alternativt forum i annan del av världen. Samma upplägning präglade *European Social Forum* i Florens hösten 2002 och andra regionala sammankomster. Vid dessa tillfällen har protesterna mot den existerande ekonomiska och politiska världsordningen stått på dagordningen men kritiken har också riktats mot aktuella konkreta politiska förslag. Det som ändå lockar kritikerna till de stora elefanternas mötesplatser är medierna, som i hög grad föredrar världspolitik framför socialt och globalt engagemang. Samtidigt är just mediernas centrala roll i ett sådant skeende en riskfaktor. Om en opinionsyttring i något avseende spårar ur riskerar budskapet att tunnas ut av våldsfiler och i värsta fall som i Göteborg, kritiken associeras med våld och möter motstånd i den allmänna opinionen.

Noter

- ¹ Till kranskommunerna räknas Ale, Alingsås, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö.
- ² Av de 77 personer som deltog i demonstrationer och/eller besökte debatter var det 31 procent som gjort både och, 20 procent som enbart deltog i demonstration och 49 procent som enbart besökte debatt. Det skall understrykas att det rör sig om mycket små tal vilket gör att procentredovisningar genomgående för denna grupp blir behäftade med betydande osäkerhet.
- ³ Undersökningen avser huvudsakligen nybörjarstudenter i samhällsvetenskapliga ämnen hösten 2001. Dessutom ingår ett mindre urval samhällsvetarstudenter som är i slutet av sina utbildningar. Av urvalet hade dock närmare tre fjärdedelar läst minst ett år på Göteborgs universitet (Se Pettersson, 2002).
- ⁴ Skalan och svarsfördelningen framgår av följande tabell (för förklaringar se kommentaren till figur 1):

	Mycket negativ					Mycket positiv			Summa procent	Antal svar
	-3	-2	-1	0	1	2	3	Ingen uppfattn.		
Dagspressen	6	6	10	31	10	13	11	13	100	1 866
Radio-TV	4	7	11	27	11	16	14	10	100	1 865
Demonstranterna	29	12	9	19	6	7	8	10	100	1 864
De militanta aktivisterna	77	5	2	4	1	0	1	10	100	1 873
Poliserna på gatan	5	4	7	13	7	17	39	8	100	1 875
Polisledningen	14	9	9	18	10	10	16	14	100	1 879
Domstolarna	5	4	5	22	9	14	18	23	100	1 865
Kommunledningen	5	4	6	26	8	11	12	28	100	1 867
Den svenska regeringen	5	6	9	26	8	11	11	23	100	1 868
De besökande EU-politikerna	5	3	3	31	4	8	11	35	100	1 869

- ⁵ Undersökningen *Opinion 2001*, som genomförts av Styrelsen för psykologiskt försvar (SPF), bygger på telefonintervjuer och frågorna består av påståenden som svarspersonerna skall ta ställning till (Bennulf, 2001).

Referenser

- Attman, A (1963), Göteborgs stadsfullmäktige 1863 – 1962. I:1 Göteborg 1863 – 1913.
- Bennulf, M (2001), *Opinion 2001. Nya hot och risker. Den svenska allmänhetens syn på samhället, säkerhetspolitiken och försvaret*. Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Bergström, A (2002) Ungas nyhetsvanor. I Oscarsson, H (red) *Spår i framtiden*. Göteborg: SOM-institutet, Göteborgs universitet.

- Björck, M och Peterson, A red. (2002), *Vid politikens yttersta gräns. Perspektiv på EU-toppmötet i Göteborg 2001*. Symposion.
- Carlsson, U (1998), *Frågan om en ny internationell informationsordning. En studie i internationell mediepolitik*. Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.
- Carlsson, U (2002), "Children, Young People and Media Globalisation. Foreword." I von Feilitzen, C and Carlsson, U eds., *Children, Young People and Media Globalisation*. Nordicom, Göteborg university.
- Dayan, D och Katz, E (1992), *Media Events. The Live Broadcasting of History*. Cambridge, Mass., Harvard University Press.
- Findahl, O (2002), "Våldsfiltret. Om mediernas rapportering av demonstrationer från Vietnam till WTO och EU". I Lilieqvist, M och Lundälv, J red. *Gatans politik. Göteborgsdemonstrationerna juni 2001 ur mediernas, polisernas och demonstranternas perspektiv*. Meyers.
- Gilljam, M och Holmberg, S (1998), *Sveriges första Europaparlamentsval*. Norstedts Juridik AB.
- Granström, K red. (2002), *Göteborgskravallerna. Attitydförändringar genom deltagande i fredliga demonstrationer och våldsamma upplopp*. Styrelsen för psykologiskt försvar.
- Hadenius, S och Weibull, L (2002) *Massmedier. En bok om press, radio och TV i förvandling*. Sjunde upplagan. Stockholm: Albert Bonniers Förlag.
- Halloran, J m.fl. (1970), *Demonstrations and Communication: A Case Study*. Penguin.
- Heimersson, Staffan (2001), *Attac utan motstånd: en studie i lämmeljournalistik*. Näringslivets mediainstitut.
- Holmberg, S och Weibull, L (2002), "Institutionsförtroende". I Holmberg, S och Weibull, L red. *Det våras för politiken*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Holmberg, S och Weibull, L (2002), "Det våras för politiken". I Holmberg, S och Weibull, L red. *Det våras för politiken*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Johansson, T (2000), *Den frånvarande staden? Från Chicago till Göteborg via Los Angeles*. CEFOS, Göteborgs universitet, Arbetsrapport nr 25.
- Johansson, S (2003a), "Demonstrationer eller hot?". I Nilsson, L red. *Perspektiv på Västsverige*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Johansson, S (2003b), "Samhälle opinion massmedia. Västra Götaland 2001." I Nilsson, L red. *Perspektiv på Västsverige*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Jönsson, S m.fl. (1997), *Decentraliserad välfärdsstad. Demokrati, effektivitet, service*. SNS Förlag.
- Lilieqvist, M och Lundälv, J red. *Gatans politik. Göteborgsdemonstrationerna juni 2001 ur mediernas, polisernas och demonstranternas perspektiv*. Meyers.
- Löfgren, M och Vatankhah, M red. (2002), *Vad hände med Sverige i Göteborg?* Ordfront.

- Möller, U (2002) "Internationaliserad eller regionaliserad ungdom?" I Oscarsson, H red. *Spår i framtiden*. SOM – institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, L (1998), "Storstadsregionens mångfald." I Nilsson, L red. *Mångfald. Bilder av en storstadsregion*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Nilsson, L och Westerståhl, J (1997), "Göteborg – decentraliserad kommun." I Jönsson, S m.fl. *Decentraliserad välfärdsstad. Demokrati, effektivitet, service*. SNS Förlag.
- Nilsson, Å (2002), "Den nationella SOM-undersökningen 2001". I Holmberg, S och Weibull, L red. *Det våras för politiken*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Pettersson, M (2001), *Från nittonhundranittioal till tvåtusental. Trender i studentopinionen*. Arbetsrapport nr 3. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Pettersson, M (2002), *Nyborjarstudent 2001. Om bakgrund, studier, livsstilar och opinioner bland nyborjarstudenterna på samhällsvetenskapliga fakulteten 2001*. Arbetsrapport nr. 4. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Peterson, Abby, Persson, Mikael (2002) "Öppenheten och övervakning. Om sammandrabbningar mellan polis och demonstranter under EU-toppmötet i Göteborg 2001". I Björck, M och Peterson, A red. (2002), *Vid politikens yttersta gräns. Perspektiv på EU-toppmötet i Göteborg 2001*. Symposion.
- Pierre, J (2003), "Utvecklingspolitikens flernivåproblem". I Nilsson, L red. *Perspektiv på Västsverige*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Prakke, H (1966), *Kommunikation und Gesellschaft*. Westdeutscher Verlag.
- Putnam, R (1993/96), *Den fungerande demokratin. Medborgarandans rötter i Italien*. SNS Förlag.
- Rothstein, B och Kumlin, S (2001) "Demokrati, socialt kapital och förtroende". I Holmberg, S och Weibull, L red. *Land Du välsignade?* SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Skåneundersökningen 2001*. (2001), SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Statistisk Årsbok Göteborg 2001/2002*.
- SOU 2000:1, *En uthållig demokrati*. Betänkande av Demokratiutredningen.
- SOU 2002:122, *Göteborg 2001*. Betänkande av Göteborgskommittén.
- Thörn, H (2002) *Globaliseringens dimensioner. Nationalstat, välfärdssambälle, demokrati och sociala rörelser*. Atlas.
- Weiault, F och Lärkner, C (2001), *Den så kallade verkligheten. En studie av diskursrepresentationer i Aktuellt och Rapports nyhetssändningar under George Bushs besök och EU-toppmötet i Göteborg 14-16/6 2001*. Fördjupningsarbete i medie- och kommunikationsvetenskap. Göteborgs universitet, HT 2001.
- Weibull, L (1983) *Tidningsläsning i Sverige*. Stockholm: Publica.
- Weibull, L och Börjesson, B (1995) *Publicista seder*. Stockholm: Tidens förlag.
- Weibull, L och Nilsson, L (2002), "EU-toppmötet i svensk opinion". I Holmberg, S och Weibull, L red. *Det våras för politiken*. SOM-institutet, Göteborgs universitet.
- Västra Götaland 2001* (2002), SOM-institutet, Göteborgs universitet.

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA VÄSTRA GÖTALAND 2001

SUSANNE JOHANSSON

SOM-institutet (Samhälle, Opinion, Massmedia) genomför årligen frågeundersökningar i Sverige och Västsverige där personer i åldrarna 15–85 år tillfrågas om bland annat sina medievanor och attityder i olika samhällsfrågor. Den första rikstäckande undersökningen genomfördes 1986 och den första regionala undersökningen 1992. Sedan 1996 genomförs också specialundersökningar av enskilda kommuner. Data samlas genomgående in via postala enkäter.

En rad forskningsprojekt medverkar i undersökningarna och i de böcker som SOM-institutet ger ut varje år presenterar forskare analyser baserade på de senaste resultaten. Utrymme ges samtidigt till beskrivningar av mer långsiktiga trender baserade på tidigare undersökningar. I föregående avsnitt i den här boken analyseras valda delar av den regionala SOM-undersökning som genomfördes i Västra Götaland samt Kungsbacka kommun hösten/vintern 2001/02. Följande kapitel behandlar utformningen av undersökningen, fältarbetet samt resultatens representativitet.

Population och urval

De regionala undersökningar SOM-institutet genomförde mellan 1992 och 1997 vände sig till personer bosatta i Göteborg eller någon av Göteborgs tolv kranskommuner¹. Hösten 1998 utvidgades undersökningen till att omfatta hela Västra Götalandsregionen samt Kungsbacka kommun (kranskommun till Göteborg belägen utanför regionen). Undersökningen baserades på två separata urval (OSU), dragna ur befolkningen i respektive undersökningsområde med följderna att urvalen viktades i databearbetningar av det totala materialet. Från och med 1999 års undersökning har ett gemensamt urval använts för de båda undersökningarna. År 2001 handlade det om totalt 6 000 personer boende i Västra Götaland samt Kungsbacka kommun.

Åldersintervallet utvidgades från och med år 2000 något jämfört med tidigare och omfattar nu personer i åldrarna 15–85 år (tidigare 15–80 år). Att undersökningen är inriktad på *befolkningen* innebär att såväl svenska som utländska medborgare ingår i urvalet. Urvalsstorleken för tidigare års undersökningar framgår av tabell 2 längre fram.

Frågeformulär

De forskare som deltar i undersökningen formulerar tillsammans med SOM-institutet de enskilda frågorna. SOM-institutet färdigställer därefter frågeformulären. De formulär (se bilaga) som användes i Väst-SOM-undersökningen 2001 skiljer sig något åt för respektive delundersökning. Personer som bor i Göteborgsregionen omfattas av Väst-SOM I (samma geografiska område som Väst-SOM-undersökningen 1992–1997), får ett något mer utförligt formulär. Övriga respondenter, boende i de delar av Västra Götaland som ligger utanför Göteborgsregionen², omfattas av Väst-SOM II. Huvuddelen av frågorna är gemensamma för de båda formulären och kan därmed bearbetas med den totala urvalsstorleken.

Av tabell 1 nedan framgår i grova drag vilka ämnesområden som berörs av skillnaderna i formulär. Den största är Väst-SOM I-formulärets fler frågor av medier (framför allt om *Göteborgs-Posten*). Därtill kan somliga frågor vara något olika utformade, då en anpassning till formulärens geografiska spridningsområde ibland varit nödvändig.

Tabell 1 Innehållsöversikt för frågeformulären i Väst-SOM 2001

Frågeområde	Frågenummer	
	Väst-SOM I	Väst-SOM II
Massmedier	1–14	1–10
Politik och samhälle	15–43	11–39
Trafik och säkerhet	44–47	40–42
Hot och risker	48–53	43–48
EU:s toppmöte	54–59	49–52
Medier och Internet	60–64	53–57
Kyrkovalet	65–69	58–62
Fritid	70–73	53–66
Göteborg och Göteborgs-Posten	74–80	–
Bakgrund	81–112	67–99

Kommentar: Frågeformulären för Väst-SOM I respektive Väst-SOM II återfinns i bilaga i slutet av boken.

Huvuddelen av frågorna följs av fasta svarsalternativ, med tillhörande rutor för respondenterna att kryssa i. I några fall svarar respondenten genom att skriva ett tal i en ruta, och ytterligare några frågor är helt öppna.

Fältarbete och undersökningsplan

Väst-SOM 2001 genomfördes i samarbete med Kinnmark Information AB – samarbetspartner även i Riks-SOM-undersökningen 2001. SOM-institutet har stått

för undersökningens uppläggning och utformning, dvs. inklusive framtagning av frågeformulär och annat material som skickades ut, samt kodning av öppna svar. Kinnmark Information AB har ombesörjt urvalsdraging, utskick av formulär och påminnelser, telefonuppföljning samt scanning av kryss och ifyllda siffror i formulären. Datauppläggningsen har Detector svarat för.

Huvuddelen av datainsamlingsarbetet genomfördes hösten 2001 och följer i huvudsak upplägget i tidigare års undersökningar. Arbetet inleddes i slutet av september med att ett vykort skickades till respondenterna för att informera om att de var utvalda att delta i undersökningen. Veckan därpå skickades enkäten tillsammans med ett kortare följebrev, en informationsbroschyr om SOM-institutet och dess undersökningar samt en penna. En vecka senare skickades ytterligare ett vykort till samtliga i urvalet med ett tack till dem som redan svarat och en påminnelse till övriga. Under resterande del av fältperioden sattes ytterligare totalt sex insatser in: två ytterligare enkätutskick samt fyra telefonpåminnelseinsatser med avslutande postala utskick till personer som inte gick att nå telefonledes.

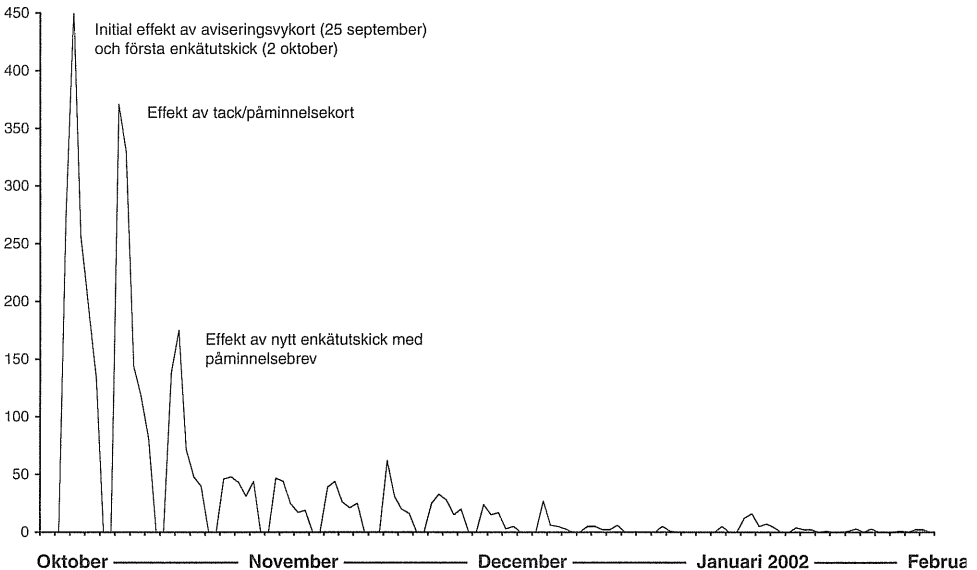
Jämfört med år 2000 påbörjades fältarbetet en vecka tidigare med förhoppningen om att kunna avsluta fältarbetet under januari månad. En stor andel av de personer som kommer att besvara undersökningen gör det tidigt under fältperioden. Påminnelsearbetet via telefon kan, jämfört med exempelvis år 2000, ses som mera framgångsrikt. Ett ökat inflöde av enkäter kunde noteras efter avslutad insats. I nedanstående uppställning framgår i detalj tidsramarna för fältarbetet och dess olika insatser.

25 sep	Utskick av aviseringsvykort.
2 okt	Utskick av enkät, följebrev, informationsbroschyr, svarskuvert, penna.
9 okt	Utskick av tack- och påminnelsevykort.
16 okt	Utskick av enkät, följebrev, informationsbroschyr och svarskuvert till intervjupersoner som ännu inte sänt in enkäten.
25 okt–6 nov	Telefonpåminnelse till svars personer som ej sänt in enkäten.
30 okt	Tackbrev till de personer som hittills kunnats nås per telefon och som lovat att besvara enkäten.
7 nov	Postal påminnelse till personer utan känt telefonnummer samt till personer som ej kunnat nås per telefon i föregående telefonpåminnelse. Tack- och påminnelsebrev till övriga personer som i telefon lovat att besvara enkäten.
14 nov–19 nov	Telefonpåminnelse (jfr. 25 okt–6 nov).
20 nov	Postal påminnelse (jfr. 7 nov).
28 nov–3 dec	Telefonpåminnelse (jfr. 25 okt–6 nov).
4 dec	Postal påminnelse (jfr. 7 nov).
12 dec–17 dec	Extra telefonpåminnelse enbart till dem som tidigare meddelat att de skall delta.

- 18 dec Postal påminnelse till ej nådda.
- 2 jan Utskick av enkät, följebrev, svarskuvert samt minienkät (med frågan om varför man inte önskar/kan delta) till svarspersoner utan känt telefonnummer, personer som ej kunnat nås vid tidigare telefonpåminnelser samt till personer som ej sänt in enkät, men vid senaste telefonpåminnelsen lovat att göra det.
- 13 februari Fältarbetet avslutades.

Enkäterna började strömma in på allvar veckan efter det initiala utskicket, och tisdagen veckan därpå, den 16 oktober, hade mer än hälften av alla som skulle komma att delta i undersökningen skickat in formuläret. Tempot på inflödet var fortsatt högt under veckorna som följde. Den 29 oktober hade tre fjärdelar som skulle komma att delta skickat in. En vecka in i november började enkätinflödet tunna ut. I slutet av månaden – efter första telefonpåminnelsen med uppföljande brevutskick – ökade inflödet åter något. Men i huvudsak var det dagliga inflödet fortsatt lågt. Den 3 december hade 95 procent av dem som skulle komma att skicka in enkäten gjort detta. Figur 1 visar hur inflödet kommer i vågor, tydligt i fas med enkätutskick och påminnelseåtgärder. Observera dock det faktum att helgdagarna (utan postutdelning) ingår i redovisningen, något som lite bedrägligt förstärker denna vågbild i det att varje ”dalgång” därmed går ända ner till 0. Men även bortsett från de något vilseledande dalgångarna kvarstår vågbildseffekten med all tydlighet.

Figur 1 Inflöde av enkäter i Väst-SOM 2001 (antal)

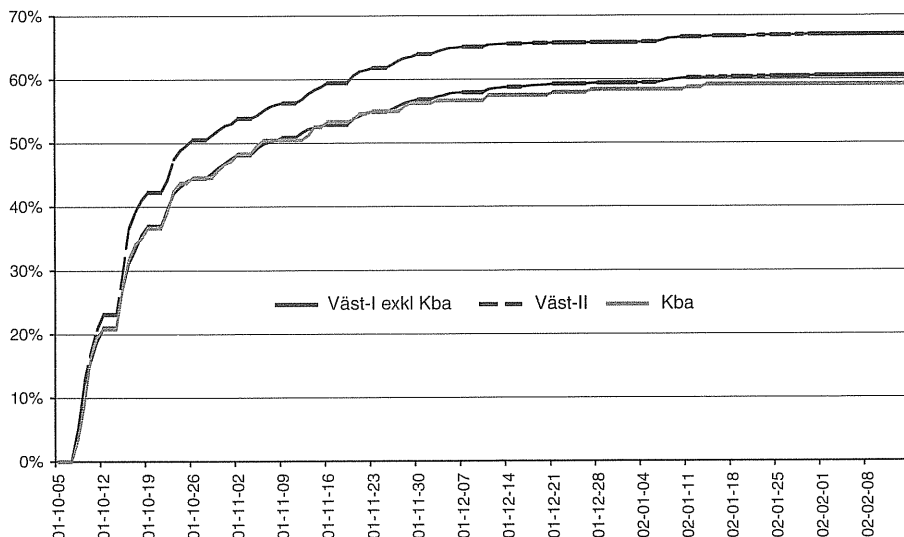

När fältarbetet avslutades den 13 februari var bruttosvarsfrekvensen – dvs. andelen inkomna enkäter av antalet utskickade – 61,9 procent för Väst-SOM I (Göteborgsregionen inklusive Kungsbacka) och 65,5 procent för Väst-SOM II (övriga delar av Västra Götaland). För hela Väst-SOM innebar det en bruttosvarsfrekvens på 63,5 procent.

Inflödet för formulären från respektive undersökning följde i huvudsak samma mönster under fältperioden. Under den inledande fältveckan är inflödet mellan de två formulären ungefär likvärdigt. Under den andra fältveckan etableras det mönster som kommer att vara genomgående under hela undersökningsperioden. Den storstadsinriktade Väst-SOM I ligger genomgående på en något lägre nivå vad gäller inflödet. Skillnaden ökade snabbt: den 16 oktober var skillnaden uppe i 5,4 procentenheter. I slutet av oktober stabiliserades skillnaden kring 6 procentenheter, för att i slutet av november återigen öka till knappa 7 procentenheter. Under slutet av perioden minskar differensen mellan undersökningarna åter och är när fältarbetet avslutats den 13 februari 6,5 procentenheter. Denna skillnad mellan undersökningsområden har påträffats även i tidigare års undersökningar. Jämfört med 2000 har skillnaden i svarsfrekvens mellan undersökningarna minskat något (2000: 7,4 procentenheter).

Kungsbackabornas svarsvilja ligger väl i nivå med övriga delar av Göteborgsregionen – trots att Kungsbacka inte ingår i Västra Götalandsregionen och att kungsbackaborna därmed kan antas känna sig mindre berörda av delar av enkätens innehåll. I figur 2 redovisas inflödet under fältperioden – uppdelat på Väst-SOM I exklusive Kungsbacka, Väst-SOM II samt Kungsbacka.

Figur 2 Inflödet av enkäter i Väst-SOM 2001 (kumulativ procent av bruttourvalet)

Minst tre faktorer ligger rimligen bakom den genomgående skillnaden som råder mellan de två delundersökningarna. Den första hör samman med skillnader mellan de två enkäterna: det formulär som når de boende i Göteborgsregionen (Väst-SOM I) är fyra sidor längre och innehåller fler frågor som människor erfarenhetsmässigt visat sig vara mindre benägna att svara på. Den andra faktorn är av demografisk karaktär: i jämförelse med övriga Västra Götaland omfattar storstadsregionen en större andel unga, en större andel utbildade, karriärsinriktade personer samt en större andel utländska medborgare – grupper som av olika skäl (ointresse, tidsbrist, segregationen i samhället) tenderar att vara underrepresenterade bland respondenterna i SOM-undersökningarna (se tabell 5 och 7 längre fram).

Utöver dessa två faktorer kan vi peka på en tredje, förknippad med själva fältarbetet. Påminnelseåtgärderna har tidigare år tenderat att vara mer effektiva för Väst-SOM II än Väst-SOM I. I figur 2 (ovan) kan man se hur avståndet mellan den överst löpande linjen och de två undre ökar de dagar där man kan se (figur 1) en effekt av de första påminnelseinsatserna. Det gäller särskilt den första postala påminnelsen, men också den första telefonpåminnelsen. Denna tendens återspeglar uralvalsgruppernas något skiljande intresse av att delta i denna typ av undersökning och ligger i linje med tidigare erfarenheter.

Svarsfrekvens och bortfall

Från bruttourvalet bortdefinierar man normalt utöver avlidna de personer i urvalet som är långtidssjukskrivna, har flyttat från orten eller dylikt (se not i tabell 2). Svarsfrekvensen utifrån det nettourval man därmed erhåller brukar för samhällsvetenskapliga postenkätstudier uppgå till mellan 60 och 70 procent, beroende på geografiskt område och typ av svarspersoner (Holmberg & Petersson 1980, Ohlsson 1986, Holmberg & Petersson 1998). SOM-institutets medborgarundersökningar är inget undantag. De rikstäckande undersökningarna har en genomsnittlig svarsfrekvens sedan 1986 på 68 procent, och Väst-SOM har en genomsnittlig svarsfrekvens på 65 procent. Trots att det under senare år blivit allt svårare att nå en hög svarsfrekvens och att SOM-undersökningarna successivt ökat i omfång, ligger svarsfrekvensen för 2001 års Väst-SOM-undersökning över tidigare år, på 70 procent (se tabell 2).

Tabell 2 visar också att andelen naturligt bortfall har ökat under de senaste åren (2001; 9,7 procent). En förklaring till detta kan vara att vi genom en intensifierad telefonuppföljning fått kontakt med fler respondenter samt förbättrat redovisningen av den informationen som kontakterna givit, vilket har resulterat i att vår överblick av vilka grupper som utgör det naturliga bortfallet, ökat. Gruppen naturligt bortfall utgörs till största delen av personer med okänd eller felaktig adress samt personer som är sjuka/avlidna³. Dessa grupper svarar för 64 procent av det naturliga bortfallet. En annan grupp av betydelse är de som uppger att de inte talar

svenska, 14 procent. Siffrorna för 2001 års undersökning kan jämföras med exempelvis 1997 års undersökning. Andelen av det naturliga bortfallet som då utgjordes av avflyttade samt sjuka var 43 procent. Den största skillnaden finns i gruppen avflyttade/felaktig adress.

Tabell 2 Svarsfrekvensen i Väst-SOM 1992–2001

Väst-SOM	Bruttourval	Nettourval	Andel naturligt bortfall	Antal svar	Svarsfrekvens (brutto)	Svarsfrekvens (netto)	Fältarbete utfört av
1992	2 800	2 650	5,4 %	1 603	57 %	60 %	Linfab
1993	2 800	2 647	5,5 %	1 586	57 %	60 %	Linfab
1994	2 800	2 639	5,8 %	1 591	57 %	60 %	Linfab
1995	2 799	2 620	6,4 %	1 709	61 %	65 %	Temo
1996	2 900	2 621	9,6 %	1 807	62 %	69 %	Gallup
1997	2 900	2 637	9,1 %	1 845	64 %	70 %	Gallup
1998	5 800	5 385	7,2 %	3 487	60 %	65 %	Sifo
1999	5 900	5 557	5,8 %	3 760	64 %	68 %	Kinnmark
2000	6 000	5 602	6,6 %	3 684	61%	66 %	Kinnmark
2001	6 000	5 420	9,7 %	3 808	63 %	70 %	Kinnmark

Kommentar: Med nettourval avses bruttourval minus naturligt bortfall. Som naturligt bortfall räknas adress okänd, avflyttad; sjuk, institutionell vård; bortrest under fältperioden, studier på annan ort, militärtjänstgöring; ej svensktalande; bosatt, studerar eller arbetar utomlands; förståndshandikapad; avliden.

Svarsbenägenhet i olika grupper

En analys av svarsbenägenheten i Väst-SOM-undersökningen visar hur olika grupper av människor deltar i högre grad än andra. Denna typ av skillnader kan ha stor betydelse för tolkningen av undersökningens resultat. Om en viss grupp är underrepresenterad i undersökningen och samma grupps svar tenderar att skilja sig från övriga, blir också studiens generella resultat mindre giltiga för denna grupp. Om svarsbenägenheten i en grupp varierar påtagligt mellan åren kan det också förklara variationer i svarsmönster för enskilda frågor.

I tabell 3 redovisas svarsbenägenheten efter kön, ålder, kommuntillhörighet och delregion i Västra Götaland. För de tre första kategorierna finns det goda möjligheter till jämförelser med tidigare års undersökningar.

Det har sedan 1995 funnits en skillnad mellan mäns och kvinnors benägenhet att delta i Väst-SOM-undersökningen i det att männen är mindre svarsbenägna än kvinnorna. År 1998 och 1999 blev skillnaderna tydligare, men 2000 har den minskat något igen. Kvinnornas svarsfrekvens överstiger detta år männens med 3 procentenheter. 2001 ökar denna skillnad mellan könen ytterligare och är nu uppe i 6 procentenheter.

Vi ser också hur svarsbenägenheten varierar med ålder. I de senaste årens undersökningar har särskilt 20–39-åringarna uppvisat en generell svagare svarsbenägenhet. Från och med 1998–2000 har andelen deltagande i gruppen 15–19-åringar minskat från en tidigare relativt hög nivå. 2000 var denna grups svarsandel 60 procent, men har 2001 ökat till 68 procent, dvs. i nivå med genomsnittet. Även gruppen 40–49-åringars svarsbenägenhet har ökat betydligt 2001 till en nivå jämförbar med genomsnittet. Bland dem som är 50 år och uppåt är svarsbenägenheten stabil relativt tidigare år. Starkast är svarsbenägenheten i gruppen 60–69-åringar. Noteras bör att i den äldsta gruppen, 81–85 år är svarsbenägenheten betydligt högre i år, 78 procent har besvarat undersökningen. Tabell 3 visar att svarsbenägenheten i den yngsta åldersgruppen ökar, likaså i åldersgruppen 30–39 år. Den höga svarsvilja som 40–49-åringarna uppvisat tidigare år, men som sjönk i 2000 års undersökning, är 2001 åter uppe på en generellt hög nivå. Den största förändringen svarar den äldsta åldersgruppen för, från att ha varit tydligt underrepresenterade bland de svarande är förhållandet i år det omvända.

Av uppställningen per delregion framgår att Dalsland uppvisar den bästa svarsviljan år 2001 (74 procent), en region som legat under genomsnittet tidigare år. Fyrstad och Göteborgsregionen ligger under genomsnittet. Fyrstad har tidigare varit en av de regioner som tvärtom har legat över genomsnittet (67 procent). För första gången uppvisar inte Göteborgsregionen den sämsta svarsviljan, utan ligger precis under den genomsnittliga svarsnivån för undersökningen (69 procent).

Uppdelningen på kommun i Göteborgsregionen visar på skillnader inom regionen. Invånartäta Göteborg drar samtliga undersökningsår ner svarsandelen i Göteborgsregionen totalt sett. År 2001 är svarsandelen i Göteborg 68 procent. Spridningen i svarsbenägenhet bland övriga kommuner i regionen är mindre jämfört med tidigare år. I Ale och Kungsbacka uppgår svarsandelen till 64 procent, därefter kommer Göteborg och Mölndal med 68 procent. Högst andel svarande har Partille med 80 procent. Av tabellen framgår att variationerna mellan kranskommunerna varit stora genom åren. De i många avseenden små kommunurvalen gör det svårt att dra några säkra slutsatser av de skiftade resultaten.

Redovisningen per resursområde i Göteborg, visar på två saker. För det första: att det framför allt är boende i resurssvaga områden som är mindre benägna att svara. För det andra: att boende i resursstarka områden 2001 har ökat sin andel bland de svarande relativt 2000 års undersökning. Den sämre svarsandelen 2000 relativt 1999 sågs som en förändring till förmån för ett mer representativt material sett till resursstyrka. 2001 är återigen skillnaden i svarsbenägenhet kopplat till resursstyrka på ett tydligt sätt.

Tabell 3 Svarsandelar (netto) i olika grupper i Väst-SOM-undersökningen 1992–2001 (procent)

År	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
TOTALT	60	60	60	65	69	70	65	68	66	70
<i>Kön</i>										
Män	60	60	60	64	67	68	62	65	64	67
Kvinnor	61	59	60	67	70	71	68	70	67	73
<i>Ålder</i>										
15–19 år	61	67	68	76	72	77	68	66	60	68
20–29 år	56	58	58	61	68	65	55	60	58	60
30–39 år	61	57	55	62	63	66	61	61	61	66
40–49 år	56	56	59	66	68	68	66	69	63	70
50–59 år	62	61	65	67	72	70	67	71	69	73
60–69 år								76	77	81
70–79 år								74 ^{*)}	75	75
60–80 år	67	64	63	66	70	74	72	75	76	75
80–85 år									65	78
<i>Delregion i Västra Götaland⁴</i>										
Göteborgsregionen							62	66	63	69
Sjuhärad							70	70	72	72
Östra Skaraborg							69	67	68	73
Västra Skaraborg							66	68	69	73
Fyrstad							69	72	69	67
Dalsland							68	66	66	74
Norra Bohuslän							66	67	66	71
<i>Kommun</i>										
Ale	67	62	55	66	73	77	72	66	57	64
Alingsås	—	—	—	—	73	72	57	69	66	70
Göteborg	58	59	58	63	68	68	61	65	62	68
Härryda	64	64	58	73	67	75	60	70	61	77
Kungsbacka	63	58	54	68	72	72	60	67	63	64
Kungälv	70	67	72	65	66	65	62	75	60	70
Lerum	67	66	64	73	73	69	66	69	62	71
Lilla Edet	55	68	63	68	67	58	53	70	63	71
Mölndal	54	57	69	72	67	68	59	68	67	68
Partille	65	55	68	65	69	71	65	63	61	80
Stenungsund	64	60	72	68	72	77	74	62	71	71
Tjörn	51	62	48	59	51	74	63	69	72	77
Öckerö	73	62	60	53	67	71	68	61	65	69
<i>Resursområde i Göteborg</i>										
Resursstarkt								68	63	73
Medelresursstarkt								64	61	69
Medelresurssvagt								67	66	67
Resurssvagt								57	57	62

Kommentar: I Göteborgsregionen ingår här förutom Kungsbacka samtliga särredovisade kommuner. (För detaljerad redovisning av delregionerna i Västra Götaland, se slutnot 3.) Indelningen mellan olika resursområden i Göteborg baseras på en indelning av stadsdelarna med avseende på invånarnas resursstryka (Jönsson m. fl. 1997, s. 40). *) 70–80 år

Jämför vi fördelningen mellan invånare i Göteborg, Göteborgs kranskommuner (inklusive Kungsbacka) respektive övriga Västra Götaland hos de svarande med den hos befolkningen och de dragna urvalen, ser vi hur göteborgarna är något underrepresenterade relativt befolkningen som helhet (tabell 4). Invånarna i kranskommunerna är (som grupp) däremot väl representerade. De övriga västragötalänningarna är i stället något överrepresenterade. Men samtidigt skall framhållas att skillnaderna mellan fördelningen i svaren och den i nettourvalet aldrig överstiger två procentenheter. Det naturliga bortfallet har bidragit till att göra fördelningen mer rättvisande gentemot verkligheten. Skillnaden mellan bruttourvalet och svarande är både 2001 och 2000 som mest tre procentenheter.

Tabell 4 Fördelning över invånare i Göteborg, Göteborgs kranskommuner och övriga Västra Götaland i befolkningen, urvalet respektive i inkomna enkäter 2001, samt jämförelse med fördelningen i urval och svarande 1999 och 2000 (procent)

År	Grupp	Område			SUMMA	Antal
		Göteborg	Göteborgs kranskommuner	Övriga Västra Götaland		
1999	Urval (brutto)	30	24	46	100	5 900
	Svarande	29	24	47	100	3 760
2000	Befolkning	31	24	45	100	1 237 771
	Urval (brutto)	31	25	44	100	6 000
	Nettourval	30	25	45	100	5 602
	Svarande	28	25	47	100	3 684
2001	Befolkning	31	24	45	100	1 247 690
	Urval (brutto)	31	23	46	100	6 000
	Nettourval	30	24	46	100	5 411
	Svarande	29	24	47	100	3 808

Om vi gör samma typ av jämförelse beträffande ålderssammansättningen – det vill säga jämför fördelningen hos befolkningen, urvalen och de svarande – kan vi se att representativiteten för olika åldersgrupper i SOM-undersökningarna trots den skiftande svarsbenägenheten generellt likväl är god (tabell 5). Mellan 1992 och 1998 är avvikelserna mellan dragna urval och svarande som mest två procentenheter. 1999 och 2000 har avvikelserna vuxit något, men är som störst 3 procentenheter mellan urval och svarande. Mönstret är detsamma för år 2001. Mellan svarande och befolkningen är dock år 2000 skillnaden som högst 4 procentenheter och gäller gruppen 50–64-åringar, vilket kom att bli det samma år 2001. Detta innebär att denna grupp är något överrepresenterad bland de svarande. Mönstret totalt sett för årets Väst-SOM-undersökning är att de under 50 år är något underrepresenterade i svaren och de över 50 år är något överrepresenterade. Tidigare studier inom ramen

för SOM-institutet har dock visat att skillnader i könsfördelning (liksom åldersfördelning) mellan befolkning, urval och svarandegrupp har en mycket litet inverkan på svarsmönster.

Tabell 5 Åldersgruppernas fördelning i hela urvalet respektive i inkomna enkäter 1992–2001 och åldersfördelningen 2001 hos befolkningen i Västsverige (procent)

År	Grupp	Åldersgrupp					Summa	Antal
		15–29 år	30–49 år	50–64 år	65–80 år	65–85 år		
1992	Urval	27	38	19	16		100	
	Svarande	25	37	21	17		100	1 603
1993	Urval	28	37	19	16		100	
	Svarande	27	36	20	17		100	1 586
1994	Urval	27	37	20	16		100	
	Svarande	27	36	22	15		100	1 591
1995	Urval	26	37	21	16		100	
	Svarande	26	37	22	15		100	1 708
1996	Urval	25	38	22	15		100	
	Svarande	26	36	23	15		100	1 807
1997	Urval	26	37	22	15		100	
	Svarande	26	36	23	15		100	1 845
1998	Urval	24	37	24	16		101	5 385
	Svarande	22	36	25	17		100	3 487
1999	Urval	25	35	24	16		100	5 900
	Svarande	22	34	27	17		100	3 760
2000: 15–80	Befolkning	24	36	24	16		100	1 200 010
	Urval (brutto)	24	36	24	16		100	5 815
	Nettourval	23	36	25	16		100	5 474
	Svarande	21	34	27	18		100	3 597
2000: 15–85	Befolkning	23	35	23	19		100	1 237 771
	Urval (brutto)	23	34	24	19		100	6 000
	Nettourval	23	35	24	18		100	5 602
	Svarande	20	33	27	20		100	3 684
2001: 15–85	Befolkning	23	35	23	19		100	1 247 690
	Urval (brutto)	23	34	24	19		100	6 000
	Nettourval	22	26	25	17		100	5 411
	Svarande	20	35	27	19		100	3 808

Kommentar: I jämförelsesyfte redovisas för 2001 även resultat för ett begränsat urval som omfattar samma åldersintervall, 15–80 år, som de tidigare årens undersökningar.

I de kommuner som ingår i Väst-SOM I är befolkningen yngre än i de kommuner som omfattas av Väst-SOM II. Detta förhållande speglas också av åldersstrukturen bland de svarande.

Vi har tidigare konstaterat att svarsbenägenheten är lägre bland män än bland kvinnor i de senaste årens undersökningar. I tabell 6 kan vi se att fördelningen i såväl Västra Götalands befolkning som i det urval som dragits ur denna population är jämn, med en lika stor andel kvinnor som män. Den något högre andelen kvinnor som deltar i undersökningen innebär därmed att svaren rymmer en viss, men mycket liten, skevhet ifråga om könsrepresentation.

Tabell 6 Könfördelning hos befolkningen, i urvalet och bland de svarande (procent)

År	Grupp	Kön		Summa
		Män	Kvinnor	
1992	Svarande	50	50	100
1993	Svarande	51	49	100
1994	Svarande	51	49	100
1995	Svarande	49	51	100
1996	Svarande	50	50	100
1997	Svarande	49	51	100
1998	Svarande	47	53	100
1999	Svarande	48	52	100
2000	Svarande	49	51	100
2001	Befolkningen	50	50	100
	Bruttourval	49	51	100
	Nettourval	49	51	100
	Svarande	47	53	100

Kommentar: Uppgifterna om befolkningen är hämtade från www.scb.se/databaser.

Göteborgsregionen och övriga Västra Götaland

Vid analyser av materialet från Väst-SOM 2001 bör man vara medveten om att befolkningen i storstadsområdet skiljer sig något från de boende i övriga delar av Västsverige. Vi har tidigare pekat på skillnader i ålder och utbildningsnivå hos befolkningen i de båda delundersökningsområdena.

I tabell 7 kan vi se att stabiliteten i svarandegruppen mellan 1992 och 1997 med avseende på förvärvsställning, medborgarskap och yrkesgrupp är i det närmaste total. 1998, när hela Västra Götalandsregionen inkluderades i undersökningen, sjönk andelen studenter, utländska medborgare och tjänstemän – till förmån för en ökad andel ålderspensionärer, svenska medborgare och arbetare – vilket i första hand

visade sig vara en ren konsekvens av det ny tillkomna spridningsområdet för undersökningen. Samtidigt kvarstår tydliga demografiska strukturskillnader mellan undersökningsområde även i Väst-SOM 2001 – med fler studenter och färre ålderspensionärer (och fler tjänstemän och färre arbetare och jordbrukare) i storstadsregionen jämfört med övriga Västra Götaland. Skillnader som tydligt visar på relevansen av jämförande analyser mellan olika västsvenska områden.

Tabell 7 Fördelning per förvärvsställning, medborgarskap och yrkesgrupp, 1992–2001

	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001		
										TOTALT	Väst I	Väst II
<i>Förvärvsställning</i>												
Förvärvsarbete	57	57	55	57	57	57	57	58	57	60	60	60
Beredskapsarbete	1	0	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1
AMS-utbildning	1	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
Kunskapslyftet	—	—	—	—	—	—	1	1	1	0	0	0
Arbetslös	5	6	6	7	6	5	5	5	4	3	4	3
Ålderspensionär	17	16	16	15	15	15	17	17	20	19	17	21
Förtidspensionär	4	4	5	5	5	4	4	4	5	5	5	4
Hemarbetande	2	3	2	1	1	1	2	1	1	1	1	2
Studerande	13	13	14	14	14	16	12	13	11	11	12	9
<i>Medborgarskap</i>												
Svenskt	—	95	95	94	95	94	95	96	96	96	95	98
Utländskt	—	5	5	6	5	6	5	4	4	4	5	2
<i>Yrkesgrupp</i>												
Tjänsteman	32	31	29	31	31	31	28	29	28	28	33	23
Tjänsteman: arbetsledande	16	16	15	14	13	14	11	12	12	13	15	10
Tjänsteman: företagsledande	2	3	4	3	4	3	2	2	2	2	3	2
Arbetare	35	37	37	38	37	36	43	41	40	41	34	47
Arbetare: arbetsledande	6	5	6	6	7	6	6	7	7	6	5	6
Arbetare: egenanställd	1	2	1	2	1	1	1	1	1	1	1	1
Jordbrukare: utan anställd	0	0	0	0	0	0	1	1	1	0	2	2
Jordbrukare: med anställd(a)	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
Företagare: ingen anställd	4	3	3	3	3	4	3	3	4	4	2	3
Företagare: 1–9 anställda	3	3	3	3	3	4	3	3	4	3	3	4
Företagare: 10 el. fler anställda	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1

De resultat som presenterats i detta kapitel visar sammantaget på att 2001 års Väst-SOM-undersökning genererat ett datamaterial som väl representerar olika grupper i den västsvenska befolkningen.

Noter

- 1 Kommunerna är Ale, Alingsås, Härryda, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn och Öckerö. I Väst-SOM 1992 till 1995 ingick inte boende i Alingsås kommun i urvalet.
- 2 Kommunerna är Bengtsfors, Bollebygd, Borås, Dals-Ed, Essunga, Falköping, Färgelanda, Grästorp, Gullspång, Götene, Herrljunga, Hjo, Karlsborg, Lidköping, Lysekil, Mariestad, Mark, Mellerud, Munkedal, Orust, Skara, Skövde, Sotenäs, Strömstad, Svenljunga, Tanum, Tibro, Tidaholm, Tranemo, Trollhättan, Töreboda, Uddevalla, Ulricehamn, Vara, Vårgårda, Vänersborg och Åmål.
- 3 En tänkbar orsak till den större andelen naturligt bortfall 2001 jämfört med tidigare år, kan vara att de telefonnummer som användes vid påminnelserna visade sig vara av sämre kvalitet. De nummer som inte var korrekta rapporterades som felaktiga vilket kan få följden att andelen naturligt bortfall till viss del är missvisande.
- 4 Delregionerna är indelade enligt följande:
Göteborgsregionen: Ale, Alingsås, Göteborg, Härryda, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn, Öckerö;
Sjuhärad: Bollebygd, Borås, Herrljunga, Mark, Svenljunga, Tranemo, Ulricehamn, Vårgårda;
Östra Skaraborg: Falköping, Gullspång, Hjo, Karlsborg, Mariestad, Skövde, Tibro, Tidaholm, Töreboda;
Västra Skaraborg: Essunga, Grästorp, Götene, Lidköping, Skara, Vara;
Fyrstad: Lysekil, Trollhättan, Uddevalla, Vänersborg;
Dalsland: Bengtsfors, Dals-Ed, Färgelanda, Mellerud, Åmål;
Norra Bohuslän: Orust, Munkedal, Sotenäs, Strömstad, Tanum.
 Denna indelning är på tre punkter en förändring sedan 1998, då Herrljunga, Vårgårda samt Orust ingick i Göteborgsregionen.

Referenser

- Holmberg, Sören och Olof Petersson (1980) *Inom felmarginalen. En bok om politiska opinionsundersökningar*. Stockholm: LiberFörlag
- Holmberg, Sören och Olof Petersson (1998) *Opinionsundersökningar och demokratin*. Stockholm: SNS Förlag
- Jönsson, Sten m. fl. (1997) *Decentraliserad välfärdsstad – Demokrati, effektivitet och service*. Stockholm: SNS Förlag.
- Ohlsson, Anders (1986) *Att svara eller inte svara – det är frågan*. Rapport nr 12. Göteborg: Göteborgs universitet, Avdelningen för masskommunikation.

www.scb.se. Statistikdatabaser, befolkningen.

FÖRFATTARNA

Annika Bergström, fil kand, är doktorand samt verksam inom Dagspresskollegiet vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet.

Bengt R Carlson, fil mag, är universitetslektor vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

Magnus Hagevi, fil dr i statsvetenskap, är forskare vid Centrum för forskning om offentlig sektor (CEFOS), Göteborgs universitet. Han forskar om religion och politik, folkvalda politiker samt parlament (partigrupper och utskott).

Sören Holmberg, professor vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Han är ledare för valforskningsprogrammet och forskar kring opinionsbildning, väljarbeteende och representativ demokrati.

Folke Johansson, docent vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet. Hans forskningsområden är lokal demokrati och politisk kommunikation.

Susanne Johansson, doktorand vid Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet och undersökningsledare för Väst-SOM-undersökningarna.

Rutger Lindahl, Jean Monnet-professor i europeisk statsvetenskap och chef för Centrum för Europaforskning vid Göteborgs universitet. Hans forskning är inriktad på europafrågor, samt på säkerhetspolitisk opinion och debatt.

Lennart Nilsson, universitetslektor vid Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet samt föreståndare för Cefos, Centrum för forskning om offentlig sektor. Han sysslar med forskning kring den offentliga sektorn och offentlig service.

Jonas Persson, doktorand vid Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet. Han arbetar på NFO Infratest, främst med undersökningar för kunder inom offentlig sektor och media.

Jon Pierre, professor vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs Universitet. Han ingår i utvärderingsgruppen av Västra Götalandsregionen.

Gabriella Sandstig, fil mag och doktorand vid Institutionen för journalistik och masskommunikation vid Göteborgs universitet (JMG).

Jan Strid, universitetslektor i medie- och kommunikationsvetenskap vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Han sysslar med forskning om tidningar och radio.

Lennart Weibull, professor i massmedieforskning vid Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet. Hans forskning är inriktad på mediehistoria, medieanvändning och IT-utveckling.

ADRESSER

SOM-institutet
Göteborgs universitet
Box 710
SE 405 30 GÖTEBORG

E-postadress: info@som.gu.se. Hemsida: www.som.gu.se

Beställningar av publikationer kan göras hos Magnus Eliasson på tfn 031-773 49 76 eller faxas in på nummer 031-773 45 54. För beställningar via e-post är adressen order@som.gu.se. Det går också att beställa publikationer via vår hemsida: www.som.gu.se.

Om Du vill kontakta någon av de medverkande författarna i *Perspektiv på Västsverige* följer här e-postadresser.

Namn	E-postadress
Annika Bergström	annika.bergstrom@jmg.gu.se
Bengt R Carlson	bengt_r.carlson@pol.gu.se
Magnus Hagevi	magnus.hagevi@pol.gu.se
Sören Holmberg	soren.holmberg@pol.gu.se
Folke Johansson	folke.johansson@pol.gu.se
Susanne Johansson	sanna.johansson@cefos.gu.se
Rutger Lindahl	rutger.lindahl@pol.gu.se
Lennart Nilsson	lennart.nilsson@spa.gu.se
Jonas Persson	Jonas.Persson@nfoeurope.com
Jon Pierre	jon.pierre@pol.gu.se
Gabriella Sandstig	gabriella.sandstig@jmg.gu.se
Jan Strid	jan.strid@jmg.gu.se
Lennart Weibull	lennart.weibull@jmg.gu.se

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA

VÄSTSVERIGE 2001

SOM-INSTITUTET
samhälle opinion massmedia

**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

- Hur tar västsvenskarna del av massmedier?
- Vad tycker västsvenskarna om servicen i sin kommun?
- Vilka åsikter har västsvenskarna om Västra Götalandsregionen?

Detta är exempel på frågor som *Sambälle Opinion Massmedia i Västsverige 2001* försöker besvara. Undersökningen görs av tre forskningsinstitutioner vid Göteborgs universitet

Varför görs Samhälle Opinion Massmedia?

Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet har sedan mitten av 50-talet genomfört studier om massmedier och opinionsbildning. Det viktigaste syftet med studierna är att öka kunskapen om hur den svenska demokratin fungerar.

Resultaten utgör ett väsentligt underlag för debatten kring demokrati- och massmediefrågor i Sverige.

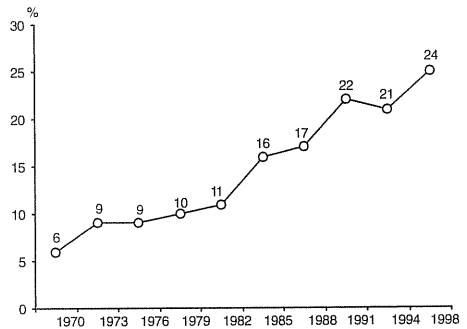
Några resultat som under senare år har uppmärksamrats är t ex att andelen som röstar på olika partier i riksdags- och kommunalval har ökat.

Under många år har också forskningen om den offentliga sektorn – särskilt kommunerna – bedrivits vid Statsvetenskapliga institutionen och *Förvaltningshögskolan*.

Forskningen vid *Institutionen för journalistik och masskommunikation* har gett kunskap om hur vi tar del av olika medier. Exempelvis har morgontidningsläsningen varit stabil i Sverige, medan Internetanvändningen nu ökar snabbt.

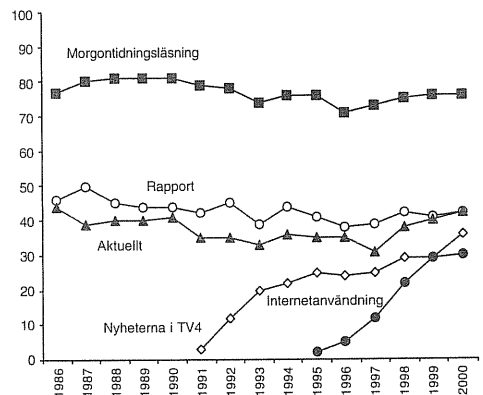
De tre ovannämnda institutionerna har tillsammans bildat SOM-institutet som genomför SOM-undersökningen varje år. Det ger möjligheter att studera hur vanor och åsikter förändras. Den första undersökningen gjordes 1986.

Andelen som röstar på olika partier i riksdags- och kommunfullmäktigeval 1970–1998

Källa: Valundersökningen

Morgontidningsläsning och nyhetstittande i TV minst 5 dagar per vecka samt regelbunden Internetanvändning

Källa: Riks-SOM 1986–2000

Ett Västsverige i miniatyr

Vi har slumpmässigt valt ut 6 000 personer i Västsverige. Det är alltså sluppen som gjort att just Du kommit med i undersökningen. Urvalet har gjorts via befolkningsregistret med uppgift om kön, ålder samt hemkommun. Tillsammans ger de utvalda personerna en god bild av befolkningen i Västsverige. För att få rättvisande resultat i undersökningen är det mycket viktigt att alla svarar. Varje svar som uteblir försämrar undersökningens tillförlitlighet. Men det är Du själv som avgör om Du vill vara med eller inte.

Frågeformuläret

I undersökningen Samhälle Opinion Massmedia i Västsverige samarbetar ett antal olika forskningsprojekt. SOM-institutet samverkar också med olika medieföretag samt deltar i utvärderingen av Västra Götaland. Det innebär att frågorna spänner över ett flertal områden. Formuläret inleds med frågor om massmedier och fortsätter sedan med frågor om politik, samhällsservice, fritid osv. Antalet frågor kan verka stort, men de flesta kan besvaras enkelt med ett kryss i tillämplig ruta.

Vad händer med svaren?

Svaren behandlas anonymt och resultaten publiceras bara som siffror i tabeller. Vad någon enskild person svarat framgår aldrig. Alla som arbetar med undersökningen har tystnadsplikt.

Årets undersökning genomförs i samarbete med Kinnmark DM och Distribution som står för utskick och insamling av frågeformulär.

Varje år kommer två böcker från SOM-institutet. Där presenterar olika forskare resultat från sina specialområden. Exempel på sådana böcker är: Land, Du välsignade (2001) och Den nya regionen (2000). De kan beställas från SOM-institutet (telefon-, faxnummer, post- samt e-postadress återfinns på nästa sida). Du kan även besöka SOM-institutets hemsida för att få veta mer om vår verksamhet. Där kan Du också ta del av ett urval av tidigare undersökningsresultat. Adressen är: www.som.gu.se

FORSKARNA SOM DELTAR I ÅRETS UNDERSÖKNING

Doktorand Annika Bergström:
Nyheter och Internet

Professor Henry Bäck:
Kommunala och regionala politiker

Universitetslektor Bengt R Carlsson:
Skolpolitik

Professor Sören Holmberg:
Politik

Docent Folke Johansson:
Flernivådemokrati

Doktorand Sanna Johansson:
Ungdomar och politik

Doktorand Staffan Kumlin:
Välfärdsstaten

Universitetslektor Lennart Nilsson:
Regioner och offentlig service

Fil.dr Maria Oskarson:
Välfärdsstaten

Universitetslektor Jan Strid:
Lokala massmedier och kyrkovalet

Doktorand Ingela Wadbring:
Medievanor

Professor Lennart Weibull:
Massmedier

De tre institutionerna bakom SOM-institutet

Statsvetenskapliga institutionen

Statsvetenskapliga institutionen vid Göteborgs universitet är en av Sveriges ledande forskningsinstitutioner när det gäller undersökningar om politisk opinionsbildning.

Institutionen för journalistik och masskommunikation

Institutionen för journalistik och masskommunikation studerar massmedier och populärkultur, bl a frågor om hur svenskarna tar del av press, radio och TV samt vad de anser om svensk journalistik.

Förvaltningshögskolan

Förvaltningshögskolan vid Göteborgs universitet är den enda i sitt slag i landet. Forskning bedrivs om medborgarna och den offentliga sektorn samt om kommunal ekonomi och organisation.

Vi svarar gärna på frågor

Om Du har frågor som rör Din medverkan i undersökningen, ring gärna till Kinnmark DM och distribution. Telefonnummer är: 020 - 28 28 30 (samtalet är gratis)

Om Du har frågor till SOM-institutet, ring eller skriv till:

SOM-institutet, Göteborgs universitet

Box 710

405 30 GÖTEBORG

Telefon 031-773 12 39

Fax 031-773 45 54

E-post: info@som.gu.se

Internet: www.som.gu.se

SOM-INSTITUTET
samhälle opinion massmedia
GÖTEBORGS UNIVERSITET

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA

VÄSTSVERIGE 2001

SOM-INSTITUTET
samhälle opinion massmedia

**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

SÅ HÄR FYLLER DU I FORMULÄRET

– här är ett exempel:

Fråga 1 Hur väl anser Du att påståendet '*I dag skiner solen*' stämmer?

	Stämmer helt och hållet	Stämmer ganska bra	Stämmer varken bra eller dåligt	Stämmer ganska dåligt	Stämmer inte alls
Om Du tycker att påståendet <u>inte stämmer alls</u> , sätt då ett kryss längst till höger på följande sätt:	☐	☐	☐	☐	☒
Om Du tycker att påståendet <u>stämmer ganska bra</u> , markerar Du så här:	☐	☒	☐	☐	☐
Skulle Du råka sätta ett kryss i fel ruta, rätta till det genom att stryka över hela rutan. Sätt därefter kryss i rätt ruta på följande sätt:	☒	☒	☐	☐	☐

Formuläret läses optiskt av en dator. Håll därför om möjligt kryssen innanför rutorna.

Kryssa så här:

Kryssa ej så här:

Använd helst kulspetspenna och inte tusch eller blyerts

FORMULÄRETS INNEHÅLL

Frågenummer	Frågeområde
1–14	Press, radio och TV
15–43	Politik och samhälle
44–47	Trafik och säkerhet
48–53	Hot och risker
54–59	EU:s toppmöte
60–64	Medier och Internet
65–69	Kyrkovalet
70–73	Fritid
74	Göteborgs politiker
75–80	Göteborgs-Posten
81–112	Bakgrund

Fråga 1 Hur ofta brukar Du ta del av följande program i radio och TV?

	Dagligen	5-6 ggr/ vecka	3-4 ggr/ vecka	1-2 ggr/ vecka	Mer sällan	Aldrig
Aktuellt i SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rapport i SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västnytt i SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Morgon-TV i SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nyheter i TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Morgon-TV i TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lokalnyheterna i TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TV3 Direkt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lokalnyheterna i radions P4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ekonyheterna i Sveriges Radio	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nyheter i privat lokalradio	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 2 Läser eller tittar Du i någon morgontidning regelbundet – och i så fall hur ofta?

	6-7 dagar per vecka	4-5 dagar per vecka	2-3 dagar per vecka	Mer sällan	Aldrig
Göteborgs-Posten	☐	☐	☐	☐	☐
Dagens Nyheter	☐	☐	☐	☐	☐
Svenska Dagbladet	☐	☐	☐	☐	☐
Dagens Industri	☐	☐	☐	☐	☐
Metro	☐	☐	☐	☐	☐
Annan morgontidning, nämligen:					
..... (tidningens namn)	☐	☐	☐	☐	
..... (tidningens namn)	☐	☐	☐	☐	

Fråga 3 Läser eller tittar Du i någon av följande kvällstidningar regelbundet – och i så fall hur ofta?

	6-7 dagar per vecka	4-5 dagar per vecka	2-3 dagar per vecka	Mer sällan	Aldrig
GT	☐	☐	☐	☐	☐
Aftonbladet	☐	☐	☐	☐	☐
Expressen	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 4 Prenumererar Du eller någon i Ditt hushåll på någon morgontidning?

- Nej
 Ja, på Svenska Dagbladet
 Ja, på Göteborgs-Posten
 Ja, på Dagens Industri
 Ja, på Dagens Nyheter
 Ja, på annan tidning:

Om Du inte har någon prenumeration i hushållet men ändå läser en morgontidning, på vilket sätt har Du då tillgång till tidningen?

- Läser hos bekant/granne
 Läser på kollektivtrafiken (buss, tåg etc.)
 Lånar av bekant/granne
 Köper lösnummer
 Läser på arbetet/i skolan
 Läser på Internet
 Läser på bibliotek
 Annat sätt:

Fråga 5

Om Du har en morgontidningsprenumeration, har Du själv funderat på att upphöra med den/någon av de prenumerationer Du nu har eller har detta diskuterats inom familjen under det senaste halvåret?

Nej	Ja, någon
enstaka gång	Ja, flera
gånger	Tveksam/
vet ej	<i>Prenumererar ej på
någon morgontidning</i>
☐	☐	☐	☐	☐

Om Du svarade ja på förra frågan, av vilken anledning har Du funderat på att upphöra med Din prenumeration? (Fler än ett svar kan markeras.)

☐ Allt har blivit så dyrt att pengarna inte räcker till	☐ Jag kan låna tidningen av bekant/granne
☐ Prenumerationspriset har höjts	☐ Tidningens politiska linje passar mig inte
☐ Jag får information i radio och TV	☐ Tidningens innehåll är inte tillräckligt bra
☐ Tidningsutdelningen sköts dåligt	☐ Jag flyttade från orten
☐ Jag har inte tid att läsa den	☐ Tidningen har blivit så förändrad
☐ Jag har tillgång till tidningen på arbetet/i skolan	☐ Dålig bevakning av vad som händer i min kommun
☐ Jag kan läsa tidningen på Internet	☐ Jag får de nyheter jag vill ha från en gratistidning

Fråga 6

Du som inte har någon morgontidningsprenumeration, har Du själv funderat på att skaffa en prenumeration, eller har detta diskuterats inom familjen under det senaste halvåret?

Nej	Ja, någon
enstaka gång	Ja, flera
gånger	Tveksam/
vet ej	<i>Prenumererar ej på
någon morgontidning</i>
☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 7

Om Du tänker på hur Du brukar läsa Din morgontidning, hur ser Din morgontidningsläsning ut nu jämfört med för ett år sedan?

Jag läser
mer nu	Jag läser ungefär lika mycket
nu som för ett år sedan	Jag läser
mindre nu	<i>Jag brukar inte
läsa morgontidningar</i>
☐	☐	☐	☐

Om Du minskat Din morgontidningsläsning det senaste året, varifrån hämtar Du information istället? Vi ber Dig markera endast ett alternativ. Välj det som främst kommit att ersätta Din minskade morgontidningsläsning.

Jag vänder mig numera (i högre grad) till:

☐ Morgon-TV	☐ Kvällstidning	☐ Familj, vänner, arbetskamrater etc.
☐ TV, allmänt	☐ Gratistidning	
☐ Radio	☐ Internet	☐ Annat:

Jag har inte ersatt mitt morgontidningsläsande med något annat

Fråga 8

Läser Du regelbundet någon lokal gratistidning eller något lokalt annonsblad som innehåller nyheter?

<i>Har inte tillgång till någon
gratistidning/annonsblad</i>	Ja, varje
vecka	Ja, varannan
vecka	Ja, någon gång
i månaden	Nej, mer sällan
eller aldrig
☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 9 Hur ofta brukar Du ta del av följande radiokanaler?

	6-7 dagar per vecka	4-5 dagar per vecka	2-3 dagar per vecka	Mer sällan	Aldrig
P1 i Sveriges Radio	☐	☐	☐	☐	☐
P2 i Sveriges Radio	☐	☐	☐	☐	☐
P3 i Sveriges Radio	☐	☐	☐	☐	☐
P4/Radio Göteborg	☐	☐	☐	☐	☐
Rix FM	☐	☐	☐	☐	☐
City 107	☐	☐	☐	☐	☐
NRJ/Radio Energy	☐	☐	☐	☐	☐
Mix Megapol	☐	☐	☐	☐	☐
Power Hit Radio	☐	☐	☐	☐	☐
Närradio	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 10 Svenska kyrkans radio sänder över två kanaler, Radio 37 och Radio Plus. Hur ofta brukar Du lyssna på Svenska kyrkans radio?

	Ett par gånger per vecka	Någon gång per vecka	Mer sällan	Aldrig
Radio 37	☐	☐	☐	☐
Radio Plus	☐	☐	☐	☐

Fråga 11 Har Du under de senaste 12 månaderna lyssnat på närradiosändning från:

	Vid mer än ett tillfälle	Vid enstaka tillfälle	Aldrig
Sammanträde med kommunfullmäktige i den kommun där Du bor	☐	☐	☐
Sammanträde med regionfullmäktige	☐	☐	☐

Fråga 12 Hur ofta brukar Du titta på program i följande TV-kanaler?

	Tittar på kanalen:					Mer sällan	Aldrig
	Har ej tillgång	Dagligen	5-6ggr/ vecka	3-4ggr/ vecka	1-2ggr/ vecka		
SVT1	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
SVT2	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TV3	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kanal 5	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Z-TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Filmkanaler (Canal+, TV1000)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eurosport	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Öppna kanalen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 13 I Öppna kanalen och SVT sänds Göteborgs universitets-TV. I vilken utsträckning har Du sett deras program?

Känner inte till Universitets-TV	Har inte sett något program	Har sett ett program	Har sett två eller fler program
☐	☐	☐	☐

Om Du har sett program från Göteborgs universitets-TV, i vilken kanal har Du sett dem?

Har inte sett något program	Öppna kanalen	SVT Väst, digitalkanal	SVT2	Via Internet	Vet inte
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Göteborgs universitets-TV:s vetenskapsmagasin, Vetenskap i väst, sänds varje vecka. Har Du sett något av dessa program?

Har inte sett något program Ja Nej

Fråga 14 Om Du tänker på sådant som händer i Din kommun, hur tillförlitlig bedömer Du följande mediers rapportering vara?

	Mycket tillförlitlig	Ganska tillförlitlig	Inte särskilt tillförlitlig	Mindre tillförlitlig	Inte alls tillförlitlig	Ingen uppfattning
P4/Radio Göteborg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den privata lokalradion	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västnytt i SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TV4 lokalt Göteborg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Göteborgs-Posten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den lokala morgontidningen där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Metro	☐	☐	☐	☐	☐	☐
GT	☐	☐	☐	☐	☐	☐

POLITIK OCH SAMHÄLLE

Fråga 15 Hur pass intresserad är Du i allmänhet av politik?

Mycket intresserad	☐	Ganska intresserad	☐	Inte särskilt intresserad	☐	Inte alls intresserad	☐
--------------------	--------------------------	--------------------	--------------------------	---------------------------	--------------------------	-----------------------	--------------------------

Fråga 16 Hur pass intresserad är Du av politiska frågor som rör den kommun där Du bor?

Mycket intresserad	☐	Ganska intresserad	☐	Inte särskilt intresserad	☐	Inte alls intresserad	☐
--------------------	--------------------------	--------------------	--------------------------	---------------------------	--------------------------	-----------------------	--------------------------

Fråga 17 Vilken eller vilka frågor eller problem tycker Du är viktigast i dag i den kommun där Du bor? Ange högst tre frågor/problem.

Svar:

.....

Fråga 18 Hur pass intresserad är Du av politiska frågor som rör Västra Götalandsregionen?

Mycket intresserad	☐	Ganska intresserad	☐	Inte särskilt intresserad	☐	Inte alls intresserad	☐
--------------------	--------------------------	--------------------	--------------------------	---------------------------	--------------------------	-----------------------	--------------------------

Fråga 19 Vilken eller vilka frågor eller problem tycker Du är viktigast i dag i Västra Götalandsregionen? Ange högst tre frågor/problem.

Svar.....

.....

Fråga 20 Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster-högerskala. Var någonstans skulle Du placera Dig själv på en sådan vänster-högerskala?

Klart till vänster	☐	Något till vänster	☐	Varken till vänster eller till höger	☐	Något till höger	☐	Klart till höger	☐
--------------------	--------------------------	--------------------	--------------------------	--------------------------------------	--------------------------	------------------	--------------------------	------------------	--------------------------

Fråga 21 På det hela taget, hur nöjd är Du med det sätt på vilket demokratin fungerar i:

	Mycket nöjd	Ganska nöjd	Inte särskilt nöjd	Inte alls nöjd
EU	☐	☐	☐	☐
Sverige	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionen	☐	☐	☐	☐
Den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐

Fråga 22 Vilket parti tycker Du bäst om i dag?

- Vänsterpartiet Moderaterna
 Socialdemokraterna Kristdemokraterna
 Centerpartiet Miljöpartiet
 Folkpartiet Annat parti (v.g. ange vilket)

Fråga 23 Är Du personligen bekant med någon politiker som är verksam i:

	Ja	Nej
Den kommun där Du bor	☐	☐
Västra Götalandsregionen	☐	☐
Rikspolitiken	☐	☐

Fråga 24 Är Du nu eller har Du tidigare varit ledamot eller suppleant i kommunfullmäktige eller i någon kommunal nämnd eller styrelse?

- Ja, jag är ledamot/suppleant
 Ja, jag har varit ledamot/suppleant
 Nej, jag har inte varit ledamot eller suppleant

Fråga 25 Skulle Du kunna tänka Dig att åta Dig ett politiskt uppdrag för det parti Du sympatiserar med som gäller:

	Ja, absolut	Ja, kanske	Nej, troligen inte	Nej, absolut inte
Den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionen	☐	☐	☐	☐

Fråga 26 Vilka möjligheter anser Du att Du har att påverka politiska beslut i EU, i Sverige, i Västra Götalandsregionen respektive i den kommun där Du bor?

	Mycket goda möjligheter	Ganska goda möjligheter	Varken goda eller dåliga möjligheter	Ganska dåliga möjligheter	Mycket dåliga möjligheter	Ingen uppfattning
EU	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stadsdelen / den del av kommunen där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 27 Hur tycker Du att kommunstyrelsen i den kommun där Du bor respektive regionstyrelsen i Västra Götaland sköter sin uppgift?

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning
Kommunstyrelsen i den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Regionstyrelsen i Västra Götaland	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 28 Var skulle Du personligen vilja placera några politiker i Västra Götalandsregionen på nedanstående skala?

	Personen okänd för mig	Ogillar starkt				Varken gillar eller ogillar				Gillar starkt		
		-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5
Roland Andersson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eva Eriksson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kent Johansson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stefan Kristiansson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rune Lanestrand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Monica Selin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Annelie Stark	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Cecilia Widegren	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Carina Åström	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 29 Här följer fyra påståenden om Västra Götalandsregionen. Markera för varje påstående det svar som ligger närmast Din egen uppfattning.

Västra Götalandsregionen:	Stämmer helt	Stämmer delvis	Stämmer knappast	Stämmer inte alls	Ingen uppfattning
Förbättrar demokratin	☐	☐	☐	☐	☐
Stärker områdets ekonomiska utveckling	☐	☐	☐	☐	☐
Innebär att delar av regionen missgynnas	☐	☐	☐	☐	☐
Förbättrar möjligheterna att hävda sig i konkurrensen med andra regioner	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 30 Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande grupper sköter sitt arbete?

	Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Varken stort eller litet förtroende	Ganska litet förtroende	Mycket litet förtroende	Ingen upp- fattning
Rikspolitiker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunens politiker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunens tjänstemän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionens politiker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionens tjänstemän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjukvårdens personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Arbetsförmedlingens personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Försäkringskassans personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personal inom barnomsorgen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personal inom äldreomsorgen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fritidspersonal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bibliotekspersonal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Socialarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Domare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Advokater	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Åklagare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kollektivtrafikens personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lärare i grundskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Journalister i morgonpress	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Journalister i radio/TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Präster i Svenska kyrkan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 31 Västra Götalandsregionen har tagit över ansvaret för bland annat hälso- och sjukvården och de regionala utvecklingsfrågorna. Anser Du att denna förändring inneburit huvudsakligen fördelar eller huvudsakligen nackdelar för invånarna i regionen?

	Mycket stora fördelar	Ganska stora nackdelar	Varken för- eller nackdelar	Ganska stora nackdelar	Mycket stora nackdelar	Ingen uppfattning
Hälso- och sjukvården	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Regionens utveckling	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 32 Västra Götalandsregionen har också tagit över ansvar för kollektivtrafiken i länet. Västtrafik drivs gemensamt av regionen och länets 49 kommuner. Anser Du att denna förändring inneburit huvudsakligen fördelar eller huvudsakligen nackdelar?

Mycket stora fördelar	Ganska stora fördelar	Varken för- eller nackdelar	Ganska stora nackdelar	Mycket stora nackdelar	Ingen uppfattning
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 33 Nedanstående lista omfattar ett antal förslag som förekommit i den politiska debatten. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem?

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Minska den offentliga sektorn	☐	☐	☐	☐	☐
Satsa på ett samhälle med ökad jämställdhet mellan män och kvinnor	☐	☐	☐	☐	☐
Överföra kommunal affärsverksamhet, t.ex. energiverk, i privata händer	☐	☐	☐	☐	☐
Låta privata företag svara för äldreomsorg	☐	☐	☐	☐	☐
Satsa mer på friskolor	☐	☐	☐	☐	☐
Bedriva mer av sjukvården i privat regi	☐	☐	☐	☐	☐
Förhindra företag med vinstsyfte att driva akutsjukhus	☐	☐	☐	☐	☐
Höja kommunal-/landstingsskatten hellre än att minska servicen	☐	☐	☐	☐	☐
Införa sextimmars arbetsdag	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör bli medlem i EMU	☐	☐	☐	☐	☐
Behålla fastighetsskatten	☐	☐	☐	☐	☐
Sänka skatterna på bensin och diesel	☐	☐	☐	☐	☐
Öka Västra Götalandsregionens samarbete med andra regioner i Europa	☐	☐	☐	☐	☐
Bygga ut kollektivtrafiken	☐	☐	☐	☐	☐
Öka det ekonomiska stödet till glesbygden	☐	☐	☐	☐	☐
Låta privata väktare och vaktbolag överta uppgifter som tidigare utförts av polisen	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 34 Vad tycker Du om följande påstående om servicen och kommunalskatten – instämmer Du eller har Du motsatt åsikt?

	Instämmer helt	Instämmer i stort sett	I stort sett motsatt åsikt	Helt motsatt åsikt
Det är mer angeläget att sänka kommunalskatten än att bygga ut den kommunala servicen	☐	☐	☐	☐

Fråga 35 Vid en konflikt mellan regionens gemensamma intresse och den kommun eller del av regionen som en ledamot av regionfullmäktige bor i, anser Du att ledamoten:

- I första hand bör företräda kommunen eller delen av regionen
 I första hand bör företräda hela regionen

Fråga 36 Ange för vart och ett av nedanstående områden om Du anser att den kommunala servicen främst skall anpassas efter lokala behov/önskemål eller att man främst skall sträva efter lika nivå i alla kommuner.

	Lokal anpassning ↓				Lika nivå ↓
	1	2	3	4	5
Skolor	☐	☐	☐	☐	☐
Socialhjälp	☐	☐	☐	☐	☐
Stöd åt idrott och fritidsverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐
Bibliotek och annan kulturell verksamhet	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 37 Vad anser Du om Din kommuns ekonomi respektive Västra Götalandsregionens ekonomi?

	Mycket god ekonomi	Ganska god ekonomi	Varken god eller dålig ekonomi	Ganska dålig ekonomi	Mycket dålig ekonomi	Ingen uppfattning
Ekonomi i den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionens ekonomi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 38 Nyttjar Du eller någon nära anhörig någon av de former av service som anges nedan?

	Ja, jag nyttjar själv	Nyttjar ej själv, men nära anhörig nyttjar	Nej, varken jag själv eller nära anhörig nyttjar
Föräldrakooperativ barnomsorg	☐	☐	☐
Kommunal barnomsorg	☐	☐	☐
Kommunal grundskola	☐	☐	☐
Kommunal gymnasieskola	☐	☐	☐
Friskola	☐	☐	☐
Barnavårdscentral	☐	☐	☐
Vårdcentral	☐	☐	☐
Sjukhusvård	☐	☐	☐
Privatläkare	☐	☐	☐
Folktandvård	☐	☐	☐
Privattandläkare	☐	☐	☐
Äldreomsorg	☐	☐	☐
Socialtjänst	☐	☐	☐
Färdtjänst	☐	☐	☐
Handikappomsorg	☐	☐	☐
Bostadsbidrag	☐	☐	☐
Arbetsförmedling	☐	☐	☐
Kollektivtrafik	☐	☐	☐
Idrottsanläggningar	☐	☐	☐
Bibliotek	☐	☐	☐
Kulturaktiviteter	☐	☐	☐
Fritidsverksamhet	☐	☐	☐

Fråga 39 Vad anser Du om servicen i den kommun där Du bor på följande områden?

	Mycket nöjd	Ganska nöjd	Varken nöjd eller missnöjd	Ganska missnöjd	Mycket missnöjd	Vet ej
1. Föräldrakooperativ barnomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kommunal barnomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Kommunal grundskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Kommunal gymnasieskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Friskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Barnvårdscentral	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Vårdcentral	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Sjukhusvård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Privatläkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Folk tandvård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Privattandläkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Äldreomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13. Socialtjänst	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Färdtjänst	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15. Handikappomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Bostadsbidrag	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. Arbetsförmedling	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18. Kollektivtrafik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19. Idrottsanläggningar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20. Bibliotek	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21. Kulturaktiviteter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
22. Fritidsverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Turism	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24. Miljövård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25. Tillgång på bostäder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26. Gator och vägar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27. Renhållning på allmänna platser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28. Möjligheten att få jobb	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29. Kommuninformation	☐	☐	☐	☐	☐	☐
30. Regioninformation	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 40 Om förändringar av servicen skall göras, vilket av serviceområdena anser Du att:

Det är mest angeläget
att satsa på?

Det i första hand
skall minska på?

Vg. ange en av siffrorna
1-30 i fråga 39 ovan.

Fråga 41 Hur tycker Du på det hela taget att servicen har fungerat under de senaste 12 månaderna i:

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning
Den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

**Fråga 42 Allmänt sett, vad är Din uppfattning om sjukvården under de senaste 12 månaderna?
Anser Du att vården vid sjukhus och vårdcentraler har förbättrats eller försämrats?**

	Klart förbättrats	Något förbättrats	Varken förbättrats eller försämrats	Något försämrats	Klart försämrats	Ingen uppfattning
Sjukhus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vårdcentraler	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 43 Vad är Din uppfattning om följande påståenden om skolan i den kommun där Du bor?
 Ange för vart ett av påståendena om Du anser det felaktigt eller riktigt.

	Helt felaktigt påstående					Helt riktigt påstående					
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Skolan fostrar eleverna till goda medborgare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eleverna får goda kunskaper i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolan erbjuder en god arbetsmiljö	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolans verksamhet är svår att påverka	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olika samhällsgrupper ges ej lika möjligheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolan tar sitt ansvar för att förebygga mobbing	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Friskolor innebär en bättre skola för alla	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Friskolor ökar social ojämlikhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valfriheten ökar med friskolor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Friskolor minskar gemenskapen i samhället	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Friskolor urholkar den kommunala skolans ekonomi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

TRAFIK OCH SÄKERHET

Fråga 44 Följande förslag/åtgärder gäller trafiken. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem?

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt
Stoppa privatbilismen i innerstäderna	☐	☐	☐	☐	☐
Sänka hastigheter vid skolor och övergångsställen	☐	☐	☐	☐	☐
Bygga gupp eller andra farthinder av säkerhetsskäl	☐	☐	☐	☐	☐
Skärpa övervakningen när det gäller hastighetsöverträdelser	☐	☐	☐	☐	☐
Göra om fler gator till gågator	☐	☐	☐	☐	☐
Sänka hastigheten från 50 till 30 km/timmen där det finns många fotgängare och cyklister	☐	☐	☐	☐	☐
Bygga separata körfält för kollektivtrafiken i större tätorter	☐	☐	☐	☐	☐
Uppmuntra samåkning i bil	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 45 När det gäller trafiken, vilken av följande satsningar anser Du vara mest angelägen? (Markera med kryss i en av rutorna.)

- Förbättra framkomligheten i trafiken
- Minska miljöstörningarna från trafiken
- Höja trafiksäkerheten

Fråga 46 När det gäller trafiken, hur angeläget tycker Du att det är att man förbättrar situationen för:

	<div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 5px; display: inline-block;">Inte alls angeläget</div>											<div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 5px; display: inline-block;">Mycket angeläget</div>
	↓											↓
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Gående	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Cyklister	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kollektivtrafikens resenärer	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bilister	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 47 Här ber vi Dig ta ställning till ett antal påståenden om trafiksituationen i Göteborg. Markera för varje påstående det svarsalternativ som stämmer bäst överens med Din egen uppfattning.

	Stämmer helt	Stämmer delvis	Stämmer knappast	Stämmer inte alls	Ingen uppfattning
Det är lätt att hitta lediga parkeringsplatser	☐	☐	☐	☐	☐
Det är farligt att ta sig fram som gående i centrum	☐	☐	☐	☐	☐
Luftföroreningarna i Göteborg är besvärande	☐	☐	☐	☐	☐
Man drabbas oftare av trafikstockningar och köer nu än för ett par år sedan	☐	☐	☐	☐	☐
Trafiksituationen är bättre i Göteborg än i andra större städer i Sverige	☐	☐	☐	☐	☐
Buss och spårvagnstrafiken drabbas oftare av störningar i dag än för några år sedan	☐	☐	☐	☐	☐
Det är svårt att ta sig fram med bil i Göteborg	☐	☐	☐	☐	☐

HOT OCH RISKER

Fråga 48 Vad uppfattar Du som det allvarligaste hotet mot Din trygghet?

.....

.....

.....

Fråga 49 Tycker Du att de problem som nämns nedan förekommer där Du bor, och upplever Du det i så fall som ett stort, litet eller inget problem?

	Stort problem	Litet problem	Förekommer, men är inget problem	Förekommer inte	Vet ej
Nedskräpning	☐	☐	☐	☐	☐
Skadegörelse	☐	☐	☐	☐	☐
Berusade personer utomhus	☐	☐	☐	☐	☐
Narkotikapåverkade personer utomhus	☐	☐	☐	☐	☐
Bostäder där alkoholister brukar vistas	☐	☐	☐	☐	☐
Bostäder där narkomaner brukar vistas	☐	☐	☐	☐	☐
Folk som bråkar och slåss utomhus	☐	☐	☐	☐	☐
Kvinnor som antastas	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdomsgång som bråkar och stör ordningen	☐	☐	☐	☐	☐
Störande trafik	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 50 Har Du själv under de senaste 12 månaderna varit utsatt för:

	Nej	Ja
Våld som ledde till sådana skador att det krävde besök hos läkare, tandläkare eller sjuksköterska	☐	☐
Annat fysiskt våld som gett smärta	☐	☐
Hot eller hotelser om våld som var så allvarliga att Du blev rädd	☐	☐
Stöld	☐	☐
Skadegörelse	☐	☐

Om Du under de senaste 12 månaderna varit utsatt för något brott, anmälde Du det till polisen?

Ja Nej

Om Nej, varför inte:

Fråga 51 Har det under de senaste 12 månaderna hänt att Du oroat Dig för att:

	Ja, mycket ofta	Ja, ganska ofta	Ja, men bara sällan	Nej	Vet ej
Bli utsatt för inbrott i den egna bostaden	☐	☐	☐	☐	☐
Bli utsatt för inbrott i förråd, källare, vindsutrymme eller garage	☐	☐	☐	☐	☐
Din bil/mc/moped/cykel ska utsättas för stöld eller skadegörelse om den är parkerad i området där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐
Bli överfallen eller misshandlad	☐	☐	☐	☐	☐
Bli av med mobiltelefon, handväska eller plånbok	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 52 Har Du under de senaste 12 månaderna upplevt rädsla/otrygghet i följande sammanhang?

	Ja, ofta	Ja, ibland	Ja, någon enstaka gång	Nej
Vid promenader/jogging i naturen	☐	☐	☐	☐
I bostadsområdet	☐	☐	☐	☐
I hemmet	☐	☐	☐	☐
Vid resor med buss/spårvagn ☐	☐	☐	☐	☐
Vid nöjesaktiviteter kvällstid	☐	☐	☐	☐
I skolan/på arbetsplatsen	☐	☐	☐	☐

Fråga 53 Det finns olika förslag hur man skall komma till rätta med problem ifråga om trygghet och säkerhet i samhället. Vilken är Din bedömning av följande?

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Öka kameraövervakningen på allmänna platser	☐	☐	☐	☐	☐
Införa hårdare straff	☐	☐	☐	☐	☐
Stimulera samverkan mellan grannar	☐	☐	☐	☐	☐
Fler närpolis	☐	☐	☐	☐	☐
Satsa på fler specialpolis för bekämpande av organiserad brottslighet	☐	☐	☐	☐	☐
Mer disciplin i skolan	☐	☐	☐	☐	☐
Utbyggd fritidsverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐
Begränsa tillgången på vapen	☐	☐	☐	☐	☐
Annat:	☐	☐	☐	☐	☐

EU:S TOPPMÖTE I JUNI 2001

Fråga 54 Vad är Din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?

- I huvudsak för det svenska medlemskapet i EU
 I huvudsak emot det svenska medlemskapet i EU
 Har ingen bestämd åsikt i frågan

Har Du en bestämd uppfattning i denna fråga eller är Du mer tveksam?

- Bestämd uppfattning Mer tveksam

Fråga 55 Gjorde Du något av följande i samband med EU:s toppmöte i Göteborg i juni 2001?

	Ja	Nej
Diskuterade händelserna med vänner och bekanta	☐	☐
Besökte någon av de debatter som arrangerades	☐	☐
Deltog själv i någon demonstration	☐	☐
Tittade på någon eller några av demonstrationerna	☐	☐
Såg själv de så kallade kravallerna i centrum	☐	☐
Såg i efterhand skadegörelsen	☐	☐

Fråga 56 I vilken utsträckning följde Du massmediernas bevakning av EU:s toppmöte i Göteborg och händelserna i samband med mötet?

	I mycket stor utsträckning	I ganska stor utsträckning	I någon utsträckning	Inte alls
Dagspress	☐	☐	☐	☐
Radio	☐	☐	☐	☐
TV	☐	☐	☐	☐
Utländska nyhetssändningar	☐	☐	☐	☐

Fråga 57 Vad anser Du om massmediernas bevakning av EU:s toppmöte i Göteborg och händelserna i anslutning till mötet?

	Ja, absolut	Ja, kanske	Nej, knappast	Nej, absolut inte	Ingen uppfattning
Medierna hade överlag en balanserad rapportering	☐	☐	☐	☐	☐
Mediernas bevakning gav för stor uppmärksamhet åt de militanta aktivisterna	☐	☐	☐	☐	☐
Redan före toppmötet var massmedierna inriktade på att det skulle bli kravaller	☐	☐	☐	☐	☐
Mediernas bevakning bidrog till att våldet trappades upp	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 58 Den här frågan gäller Din bedömning av olika grupperns agerande i samband med EU:s toppmöte i Göteborg. Är Din bedömning i huvudsak positiv eller i huvudsak negativ?

	I huvudsak negativ		Varken positiv eller negativ					I huvudsak positiv		
	-3	-2	-1	0	1	2	3			Ingen uppfattning
Dagspressen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			☐
Radio och TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			☐
Demonstranterna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			☐
De militanta aktivisterna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			☐
Poliserna på gatan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			☐
Polisledningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			☐
Domstolarna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			☐
Kommunledningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			☐
Den svenska regeringen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			☐
De besökande EU-politikerna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐			☐

Fråga 59 Vad tycker Du är berättigat när det gäller att föra fram politiska åsikter i Sverige?

	Ja, alltid	Ja, under vissa omständigheter	Nej aldrig
Namninsamlingar	☐	☐	☐
Demonstrationer	☐	☐	☐
Passivt motstånd	☐	☐	☐
Militanta aktioner	☐	☐	☐
Skada på egendom	☐	☐	☐
Hot mot politiker/tjänsteman	☐	☐	☐

MEDIER OCH INTERNET

Fråga 60 Vilken utrustning har Du för närvarande tillgång till i Ditt hushåll?

☐ Telefon (fast anslutning)	☐ Digital-TV/Set Top Box	☐ CD-spelare
☐ Mobiltelefon ...med WAP ☐	☐ Hushållsparabol	☐ Bärbar mp3-spelare
☐ TV-apparat	☐ Persondator	☐ Bredband
☐ Text-TV	☐ DAB-radio	☐ Fritidshus
☐ Video	☐ DVD-spelare	☐ Fritidsbåt
☐ Kabel-TV	☐ Fax	
☐ Körkort för personbil	☐ Bil, märke:	årsmodell: ____

Fråga 61 Har Du tillgång till Internet? (Fler än ett kryss kan markeras.)

- Ja → ...i hemmet Nej, har inte tillgång
 ...på arbetsplats
 ...i skola
 ...på annan plats:

Fråga 62 Om Du har använt Internet, var och i vilka syften har Du gjort det?
(Fler än ett kryss kan anges på varje rad.)

	För privata syften	För förvärvsarbete/skolarbete
I hemmet	☐	☐
På min arbetsplats/skola	☐	☐
På annan plats	☐	☐
☐ Har aldrig använt Internet	→ Gå vidare till fråga 65.	

Fråga 63 Vilket/vilka är Dina främsta syften med Din privata Internetanvändning?
(Observera att Du kan markera mer än en ruta.)

☐ Nöje/förströelse/spel	☐ E-post
☐ Datorteknisk användning/göra hemsidor	☐ Beställa varor eller tjänster
☐ Delta i diskussions- eller chatgrupp	☐ Ladda ner/lyssna på musik
☐ Ta del av nyheter/nyhetstjänst	☐ Bankärenden
☐ Söka fakta/information	☐ Annat:

Om Du söker fakta/information, vilka typer gäller det? (Mer än en ruta kan markeras.)

☐ Samhällsinformation	☐ Skola/utbildning
☐ Annan information (t.ex. nätet som uppslagsbok)	☐ Konsumtionsvaror/tjänster
☐ Resor/kommunikationer	☐ Börs och ekonomi
☐ Kultur/nöje/fritid	☐ Annat:

Fråga 64 Hur ofta brukar Du ta del av något av följande på Internet?

	6-7 dagar/ vecka	3-5 dagar/ vecka	1-2 dagar/ vecka	Mer sällan	Aldrig
Göteborgs-Posten	☐	☐	☐	☐	☐
Lokal morgontidning	☐	☐	☐	☐	☐
Sveriges Television (SVT)	☐	☐	☐	☐	☐
TV4	☐	☐	☐	☐	☐
Andra nätnyheter, i första hand:					
.....	☐	☐	☐	☐	☐
Din kommuns hemsida	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionens hemsida	☐	☐	☐	☐	☐

KYRKOVALET

Fråga 65 Är Du medlem i Svenska kyrkan, i någon frikyrka, samfund eller annan religiös organisation (fler än ett svar kan anges)?

- Ja, i Svenska kyrkan
 Ja, i annat kristet samfund
 Ja, i annat samfund eller religiös organisation
 Nej, ej medlem i Svenska kyrkan, i någon frikyrka, samfund eller religiös organisation
 Vet inte

Fråga 66 I september 2001 var det val till kyrkomötet i Sverige. Hur viktigt tyckte Du att det valet var?

- Mycket viktigt Ganska viktigt Inte särskilt viktigt Inte alls viktigt

Fråga 67 Röstade Du i kyrkovalet i september 2001?

	Ja	Nej	Ej röstberättigad
Valet till kyrkomötet	☐	☐	☐
Stiftsfullmäktigevalet	☐	☐	☐
Samfällda kyrkofullmäktigevalet	☐	☐	☐
Kyrkorådsvalet	☐	☐	☐

Om Du röstade, på vilket parti röstade Du på?

I valet till kyrkomötet:

I samfällda kyrkofullmäktigevalet:

I kyrkorådsvalet:

Fråga 68 Var det någon särskild orsak eller fråga som gjorde att Du röstade i höstens kyrkovalet?

- Ja, nämligen:
- Nej, ingen särskild fråga Jag röstade ej i höstens kyrkovalet

Fråga 69 Brukar Du läsa eller titta i församlingsbladet som delas ut i Din församling?

- Jag brukar läsa/titta i varje nummer Jag varken läser/tittar i det
 Jag läser/tittar ibland Vet inte

FRITID

Fråga 70 Hur ofta har Du under de senaste 12 månaderna gjort följande saker?

	Ingen gång	Någon gång under de senaste 12 månaderna	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Sysslat med sport/idrott	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Motionerat/idkat friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på fotboll/ishockey	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Spelat på Tips, Lotto eller V75	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på bio	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på teater	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på rock-/popkonsert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besökt bibliotek	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hyrt videofilm	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Köpt CD-skiva	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läst någon bok	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tittat på TV under dagtid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på restaurant/bar/pub på kvällstid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Åtit snabbmat (hamburgare/pizza/kebab)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Druckit sprit/vin/starköl	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Diskuterat politik	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deltagit i demonstration	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tecknat, målat, skrivit poesi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjungit eller spelat något musikinstrument	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sysslat med trädgårdsarbete	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mekat med eller vårdat bil/motorcykel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Spelat kort/sällskapsspel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Löst korsord	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Umgåtts med vänner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Umgåtts med grannar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Åkt kollektivt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Arbetat overtid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Handlat med aktier	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Använt Internet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tränat på gym (aerobics/workout etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läst musik-/film-/modemagasin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på café	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besökt gudstjänst eller religiöst möte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bett till Gud	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Själv läst ur Bibeln	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Själv hjälpt/fått hjälp av någon granne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skänkt pengar eller på annat sätt stött någon hjälporganisation	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 71 Hur nöjd är Du på det hela taget med det liv Du lever?

Mycket nöjd

Ganska nöjd

Inte särskilt nöjd

Inte alls nöjd

Fråga 72 Enligt Din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet?
Svara med hjälp av nedanstående skala:

Det går inte att lita på människor i allmänhet										Det går att lita på människor i allmänhet				
↓										↓				
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10				
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐				

Fråga 73 Ange nedan vilken/vilka föreningar Du är medlem i, samt hur aktiv Du är i dessa föreningar.

	Icke medlem	Medlem, men har inte varit på möte under de senaste 12 månaderna	Medlem och har varit på möte under de senaste 12 månaderna	Medlem och har någon typ av uppdrag
Facklig organisation	☐	☐	☐	☐
Föräldraförening	☐	☐	☐	☐
Hembygdsförening	☐	☐	☐	☐
Humanitär hjälporganisation	☐	☐	☐	☐
Hyresgästförening, bostadsrättsförening eller villaägareförening	☐	☐	☐	☐
Idrotts- eller friluftsförening	☐	☐	☐	☐
Invandrарorganisation	☐	☐	☐	☐
Konsumentkooperativ	☐	☐	☐	☐
Kulturförening, musik, dans etc.	☐	☐	☐	☐
Kvinnoorganisation	☐	☐	☐	☐
Miljöorganisation	☐	☐	☐	☐
Motororganisation	☐	☐	☐	☐
Pensionärsorganisation	☐	☐	☐	☐
Politiskt parti (även kvinno- eller ungdomsförbund)	☐	☐	☐	☐
Annan förening	☐	☐	☐	☐

FRÅGA 74 BESVARAS ENBART AV DIG SOM BOR I GÖTEBORGS KOMMUN

Fråga 74 Var skulle Du personligen vilja placera några kommunala politiker i Göteborg på nedanstående skala?

		Ogillar starkt			Varken gillar eller ogillar					Gillar starkt		
		↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	
Personen okänd för mig		-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5
Margita Björklund	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lars F Eklund	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Jan Hallberg	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Göran Johansson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Solveig Lindström	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Johnny Magnusson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eva Olofsson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Claes Roxbergh	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

**NU FÖLJER NÅGRA FRÅGOR (75-80) SOM ENDAST BESVARAS AV DIG SOM LÄSER
GÖTEBORGS-POSTEN**

Fråga 75 Hur väl anser Du att följande omdömen stämmer in på Göteborgs-Posten?

	Stämmer helt och hållet	Stämmer delvis	Stämmer inte alls	Tveksam/ vet ej
Är mycket läsvärd	☐	☐	☐	☐
Innehåller för mycket lokala nyheter	☐	☐	☐	☐
Innehåller för lite lokala nyheter	☐	☐	☐	☐
Kommer alltid i tid på morgonen	☐	☐	☐	☐
Är seriös i sin nyhetsbevakning	☐	☐	☐	☐
Har ett lågt prenumerationspris	☐	☐	☐	☐
Innehåller ofta sådant som är praktiskt användbart	☐	☐	☐	☐

Fråga 76 Om Du skulle betygsätta kvaliteten på Göteborgs-Postens olika delar på en skala mellan 1 och 5, där 1 är mycket dåligt och 5 är mycket bra, hur skulle Du då bedöma följande:

	Mycket bra ↓ 5	4	3	2	1 ↓ Mycket dåligt
Del 1 som helhet	☐	☐	☐	☐	☐
Del 2 som helhet	☐	☐	☐	☐	☐
Del 3 som helhet	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 77 Om Du tänker på hur Göteborgs-Posten är i dag och jämför med hur den var för ett år sedan, tycker Du då att tidningen blivit bättre eller sämre?

Mycket bättre	Något bättre	Ingen skillnad	Något sämre	Mycket sämre	Tveksam/ vet ej
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 78 Har Du tagit del av Göteborgs-Postens nättidning på Internet, gp.se, under det senaste halvåret – och i så fall hur ofta?

Nej → *Gå vidare till fråga 80.*

Dagligen	Flera gånger i veckan	Någon gång i veckan	Någon gång i månaden	Mer sällan
☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 79 Om Du jämför gp.se med andra nättidningar, vad anser Du om följande egenskaper?

I förhållande till andra nättidningar är gp.se...

	Mycket bättre	Något bättre	Varken bättre eller sämre	Något sämre	Mycket sämre	Ingen upp- fattning
Möjligheten att enkelt hitta det man söker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uppdateringen av nyheterna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det lokala nyhetsutbudet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utbudet av service och tjänster (t ex Sök jobb, Bostadsbevakning, Resor)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Innehållets trovärdighet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 80 Hur mycket brukar Du läsa av följande typer av innehåll i Göteborgs-Posten?

	Allt/nästan allt	Ganska mycket	Inte särskilt mycket	Nästan inget
Del 1				
GP:s förstasida	☐	☐	☐	☐
Ledarsidan	☐	☐	☐	☐
Debattsidan	☐	☐	☐	☐
Insändare/Fria Ord	☐	☐	☐	☐
Riksnyheterna	☐	☐	☐	☐
Vad som händer i Göteborg	☐	☐	☐	☐
Vad som händer i Västsverige	☐	☐	☐	☐
Lokala nyheter från den egna kommunen	☐	☐	☐	☐
Lokala affärsannonser	☐	☐	☐	☐
Familjesidorna	☐	☐	☐	☐
Världens gång, förutom serier	☐	☐	☐	☐
Tecknade serier	☐	☐	☐	☐
Rubrikannonser för:				
Bostäder	☐	☐	☐	☐
Bilar	☐	☐	☐	☐
Övriga rubrikannonser	☐	☐	☐	☐
Del 2				
Utrikesnyheterna	☐	☐	☐	☐
Politik- och arbetsmarknadsnyheterna	☐	☐	☐	☐
Ekonominyheterna	☐	☐	☐	☐
Börssidorna	☐	☐	☐	☐
Jobbannonser	☐	☐	☐	☐
Sporten	☐	☐	☐	☐
Tips, Trav, V75 och andra spel	☐	☐	☐	☐
Del 3				
Kulturen	☐	☐	☐	☐
Gränslöst	☐	☐	☐	☐
Konsument	☐	☐	☐	☐
Guiden	☐	☐	☐	☐
Nöjessidorna	☐	☐	☐	☐
Nöjesannonser	☐	☐	☐	☐
Resannonser	☐	☐	☐	☐
Radio- och TV-sidorna	☐	☐	☐	☐
Extra lördags-/söndagsläsning				
Växande vetande	☐	☐	☐	☐
Ute	☐	☐	☐	☐
Privata pengar	☐	☐	☐	☐
Attityd	☐	☐	☐	☐
Bilagor				
GP Nära på onsdagar	☐	☐	☐	☐
TV-tider på torsdagar	☐	☐	☐	☐
Aveny på fredagar	☐	☐	☐	☐
Två Dagar på lördagar	☐	☐	☐	☐
GP Jobb på torsdagar och söndagar	☐	☐	☐	☐

TILL SIST NÅGRA FRÅGOR OM DIG SJÄLV

När man sammanställer resultatet av sådana här undersökningar brukar man dela upp svaren i olika grupper. För att kunna göra detta behöver vi Dina svar på dessa avslutande frågor.

Fråga 81 Hur bor Du för närvarande?

- På lantgård eller ensamliggande villa på landsbygden
 I villa eller radhus i småhusområde
 I lägenhet i flerfamiljshus
 I lägenhet/rum i servicehus, ålderdomshem eller gruppbostad

Fråga 82 Hyr eller äger Du eller någon i Ditt hushåll Din nuvarande bostad?

- Hyr bostaden Äger bostaden (även bostadsrätt/insatslägenhet)

Fråga 83 Hur länge har Du bott...

...i den kommun där Du nu bor?

- Har alltid bott här
 Född i kommunen, har alltid bott här bortsett från kortare perioder
 Inflyttad, har bott här mer än 10 år
 Inflyttad, har bott här 1 till 10 år
 Inflyttad, har bott här mindre än ett år

...i Västra Götaland?

- Har alltid bott här
 Född i Västra Götaland, har alltid bott här bortsett från kortare perioder
 Inflyttad, har bott här mer än 10 år
 Inflyttad, har bott här 1 till 10 år
 Inflyttad, har bott här mindre än ett år

Fråga 84 I vilken typ av område bor Du?

- Storstad, centralt Stad eller större tätort, ytterområde
 Storstad, ytterområde/förort Mindre tätort
 Stad eller större tätort, centralt Ren landsbygd

Fråga 85 Var någonstans har Du respektive Din far och Din mor huvudsakligen vuxit upp?

	Du själv	Din far	Din mor
Ren landsbygd i Sverige	☐	☐	☐
Mindre tätort i Sverige	☐	☐	☐
Stad eller större tätort i Sverige	☐	☐	☐
Stockholm, Göteborg eller Malmö	☐	☐	☐
Annat land i Norden	☐	☐	☐
Annat land i Europa	☐	☐	☐
Land utanför Europa	☐	☐	☐

Fråga 86 Allmänt sett, hur bra tycker Du det är att bo i:

	Mycket dåligt			Varken bra eller dåligt					Mycket bra		
	-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5
Sverige	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götaland	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det område inom kommunen där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 87 Skulle Du kunna tänka Dig att flytta från det område där Du bor?

- Nej Ja

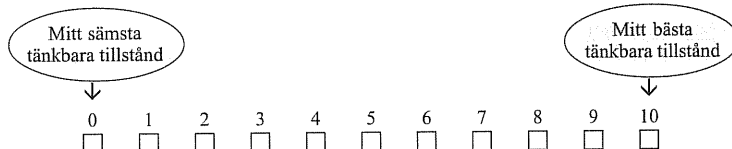
Om ja, till vilket område? (Fler än ett område kan markeras.)

- Till annat område i Din del av kommunen Till kommun i annan del av Sverige
 Till annan del av kommunen Till annat land
 Till annan kommun i Västra Götaland

Fråga 88 I vilket av de här geografiska områdena känner Du att Du i första hand hör hemma? (Markera endast ett kryss.)

- Den ort där jag bor Sverige som helhet
 Det landskap där jag bor Norden
 Mitt tidigare län Europa
 Västra Götaland Världen som helhet

Fråga 89 Med hjälp av nedanstående skala kan Du ange Ditt nuvarande hälsotillstånd. På skalan har Ditt bästa tänkbara tillstånd markerats med 10 och Ditt sämsta tänkbara tillstånd markerats med 0. Bedöm Ditt nuvarande hälsotillstånd genom att sätta ett kryss i den ruta på skalan som markerar hur bra eller dåligt Ditt nuvarande hälsotillstånd är.

Fråga 90 Förvärsarbetar eller studerar Du i:

- Den kommun där Du bor Annan kommun Förvärsarbetar/studerar ej

Fråga 91 Vilket/vilka av dessa färd sätt använde Du Din senaste arbetsdag/skoldag för att ta Dig till arbetet/skolan? (Flera färdmedel kan markeras.)

1. Till fots 7. Buss
 2. Cykel 8. Spårvagn
 3. MC/moped 9. Tåg/pendeltåg
 4. Bil som förare 10. Annat:.....
 5. Bil som passagerare
 6. Båt/färja Arbetar/studerar ej

Vilket var Ditt huvudsakliga färdmedel?

Ange en av siffrorna från uppställningen ovan.

Fråga 92 Är Du man eller kvinna?

- Man Kvinna

Fråga 93 Vilket år är Du född?

Årtal: 19

Fråga 94 Är Du svensk medborgare?

- Ja Nej

Fråga 95 Vilket är Ditt civilstånd?

- Ensamstående Sambo Gift

Fråga 96 Delar Du Ditt hushåll med en eller flera vuxna (20 år eller äldre)?

- Ja
 Nej

Fråga 97 Har Du egna barn och i så fall i vilka åldrar?

- Har ej egna barn 0–3 år 4–6 år 7–15 år 16–19 år 20 år eller äldre

Fråga 98 Hur många barn i åldrarna 0–19 år bor i Ditt nuvarande hushåll?

Antal barn som bor i mitt nuvarande hushåll: Inga barn i åldrarna 0–19 år bor i hushållet

Om det bor barn i Ditt nuvarande hushåll, i vilka åldrar är de?

- 0–3 år 4–6 år 7–15 år 16–19 år

Fråga 99 Vilken av de här grupperna tillhör Du för närvarande?

☐ Förvärsarbetande	☐ Arbetslös
☐ Har arbete i arbetsmarknadspolitiska åtgärder	☐ Ålderspensionär
☐ Genomgår arbetsmarknadsutbildning i AMS regi	☐ Förtidspensionär
☐ Genomgår utbildning med stöd av det s.k. Kunskapslyftet	☐ Hemarbetande
	☐ Studerande

Fråga 100 Vilken skolutbildning har Du? Sätt ett kryss i rutan framför det alternativ Du anser stämmer bäst in på Dig. Om Du ännu inte avslutat Din utbildning, markera då den typ av skola Du just nu går i.

☐ Folkskola/enhetsskola/grundskola	☐ Minst treårigt gymnasium
☐ Folkhögskola	☐ Studerat vid högskola/universitet
☐ Tvåårigt gymnasium/fackskola	☐ Examen från högskola/universitet
☐ Flickskola/reaexamen	

Fråga 101 Vilken inriktning har Din utbildning i huvudsak? Kryssa för det alternativ som bäst stämmer in på Din utbildning.

☐ Ekonomi/handel	☐ Media/journalistik/reklam	☐ Samhällsvetenskap
☐ Estetisk/design/hantverk	☐ Naturvetenskap	☐ Teknik/industri
☐ Hotell/restaurang/service	☐ Pedagogik	☐ Vård/omsorg
☐ Humanistisk		
☐ Jordbruk/skogsbruk/miljövärd	☐ Annat:.....	

Fråga 102 Har Du under de senaste 12 månaderna fått stöd i någon av följande former:

	Ja	Nej
Sjukpenning från Försäkringskassan	☐	☐
Sjukbidrag/förtidspension	☐	☐
A-kassa	☐	☐
Socialbidrag	☐	☐

Fråga 103 Vilket yrke har/hade Du?

-
- Har **aldrig** förvärvsarbetat → **Gå vidare till fråga 108.**

Fråga 104 Hur mycket arbetar/arbetade Du i genomsnitt per vecka?

- Heltid Deltid, minst 15 timmar/vecka Deltid, mindre än 15 timmar/vecka

Fråga 105 Arbetar/arbetade Du i statlig, kommunal eller privat tjänst?

- Statlig Kommunal Landstingskommunal/regional Privat

Fråga 106 Vilken av de här yrkesgrupperna hör/hörde Du till?

☐ Tjänsteman	☐ Företagare: ingen anställd
☐ Tjänsteman med arbetsledande funktion	☐ Företagare: 1-9 anställda
☐ Tjänsteman med företagsledande funktion	☐ Företagare: 10 eller fler anställda
☐ Arbetare	☐ Jordbrukare: ingen anställd
☐ Arbetare med arbetsledande funktion	☐ Jordbrukare: en eller flera anställda
☐ Egenanställd arbetare	

Fråga 107 Du som för närvarande är anställd:

	Ja	Nej
Har Du fast anställning (tillsvidareanställning)	☐	☐
Har Du eget företag vid sidan om Din anställning	☐	☐
Arbetar Du regelbundet med någonting annat vid sidan om Din ordinarie anställning	☐	☐
- Är ej anställd*

Fråga 108 Är Du medlem i någon fackförening?

- Ja, förbund inom:
☐ LO (Landsorganisationen)	☐ Annan facklig organisation
☐ TCO (Tjänstemännens Centralorganisation)	☐ Nej
☐ SACO (Sveriges Akademikers Centralorganisation)	

Fråga 109 Om Du skulle beskriva Din nuvarande familj och den familj Du växte upp i, vilken av nedanstående kategorier stämmer då bäst?

Din nuvarande familj

- Arbetarfamilj
 Jordbrukarfamilj
 Tjänstemannafamilj
 Högre tjänstemanna-/akademikerfamilj
 Företagarfamilj

Den familj Du växte upp i

- Arbetarfamilj
 Jordbrukarfamilj
 Tjänstemannafamilj
 Högre tjänstemanna-/akademikerfamilj
 Företagarfamilj

Fråga 110 Var vänlig sätt ett kryss i den ruta som motsvarar den ungefärliga sammanlagda årsinkomsten för samtliga personer i Ditt hushåll före skatt (pension och studiemedel skall räknas in i den ungefärliga årsinkomsten).

☐ 100 000 eller mindre	☐ 401 000 – 500 000
☐ 101 000 – 200 000	☐ 501 000 – 600 000
☐ 201 000 – 300 000	☐ 601 000 – 700 000
☐ 301 000 – 400 000	☐ Mer än 700 000

Fråga 111 Hur har enligt Din mening kvaliteten på offentlig service förändrats under de senaste två, tre åren?

	Förbättrats	Förblivit ungefär densamma	Försämrats
Den offentliga service Du själv nyttjar	☐	☐	☐
Den offentliga servicen i Din kommun	☐	☐	☐
Den offentliga servicen i Sverige	☐	☐	☐

Hur tror Du att kvaliteten på offentlig service kommer att förändras under de kommande två, tre åren?

	Förbättras	Förbli ungefär densamma	Försämraras
Den offentliga service Du själv nyttjar	☐	☐	☐
Den offentliga servicen i Din kommun	☐	☐	☐
Den offentliga servicen i Sverige	☐	☐	☐

Fråga 112 Hur har enligt Din mening nedanstående ekonomiska förhållanden förändrats under de senaste 12 månaderna?

	Förbättrats	Förblivit ungefär densamma	Försämrats
Din egen ekonomiska situation	☐	☐	☐
Ekonomi i Din kommun	☐	☐	☐
Den svenska ekonomin	☐	☐	☐

Hur tror Du ekonomin kommer att förändras under de kommande 12 månaderna?

	Förbättras	Förbli ungefär densamma	Försämraras
Din egen ekonomiska situation	☐	☐	☐
Ekonomi i Din kommun	☐	☐	☐
Den svenska ekonomin	☐	☐	☐

ETT STORT TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Om Du har synpunkter på någon enskild fråga eller formuläret som helhet är vi tacksamma för att få ta del av dessa.

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA

Samhälle Opinion och Massmedia (SOM) är en vetenskaplig frågeundersökning som årligen genomförs av SOM-institutet. SOM-institutet drivs gemensamt av Institutionen för journalistik och masskommunikation, Statsvetenskapliga institutionen samt Förvaltningshögskolan vid Göteborgs universitet. SOM-undersökningen är en del av institutionernas forskning om opinionsbildning i det svenska samhället idag. Undersökningen genomförs i samarbete med Kinnmark Direct Marketing och går ut till 6 000 slumpmässigt utvalda personer i Västsverige.

Ansvarig för undersökningen är universitetslektor Lennart Nilsson. Magnus Kinnmark är projekt-samordnare och undersökningsledare är Sanna Johansson.

Har Du frågor som rör Din medverkan i undersökningen, ring gärna Kinnmark DM & Distribution under kontortid. Telefon: 020 – 28 28 30 (samtalet är gratis)

Du kan också ringa eller skicka e-post till SOM-institutet:
Sanna Johansson, telefon: 031-773 41 45, e-post: sanna.johansson@som.gu.se
Vill Du läsa mer om SOM-institutet finns vi på Internetadressen: www.som.gu.se

*Denna streckkod är endast till för att
inkomna svar skall kunna prickas av vid
datorns optiska läsning. Då slipper Du få
påminnelse i onödan.*

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA

VÄSTSVERIGE 2001

SOM-INSTITUTET
samhälle opinion massmedia

**GÖTEBORGS
UNIVERSITET**

SÅ HÄR FYLLER DU I FORMULÄRET

– här är ett exempel:

Fråga 1 Hur väl anser Du att påståendet '*I dag skiner solen*' stämmer?

	Stämmer helt och hållet	Stämmer ganska bra	Stämmer varken bra eller dåligt	Stämmer ganska dåligt	Stämmer inte alls
Om Du tycker att påståendet <u>inte stämmer alls</u> , sätt då ett kryss längst till höger på följande sätt:	☐	☐	☐	☐	☒
Om Du tycker att påståendet <u>stämmer ganska bra</u> , markerar Du så här:	☐	☒	☐	☐	☐
Skulle Du råka sätta ett kryss i fel ruta, rätta till det genom att stryka över hela rutan. Sätt därefter kryss i rätt ruta på följande sätt:	☒	☒	☐	☐	☐

Formuläret läses optiskt av en dator. Håll därför om möjligt kryssen innanför rutorna.

Kryssa så här:

Kryssa ej så här:

Använd helst kulspeppenna och inte tusch eller blyerts

FORMULÄRETS INNEHÅLL

Frågenummer

1–10
11–39
40–42
43–48
49–52
53–57
58–62
63–66
67–99

Frågeområde

Press, radio och TV
Politik och samhälle
Trafik och säkerhet
Hot och risker
EU:s toppmöte
Medier och Internet
Kyrkovalet
Fritid
Bakgrund

MEDIER

Fråga 1 Hur ofta brukar Du ta del av följande program i radio och TV?

	Dagligen	5–6 ggr/ vecka	3–4 ggr/ vecka	1–2 ggr/ vecka	Mer sällan	Aldrig
Aktuellt i SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rapport i SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västnytt i SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Morgon-TV i SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nyheter i TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Morgon-TV i TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lokalnyheterna i TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TV3 Direkt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lokalnyheterna i radions P4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ekonyheterna i Sveriges Radio	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Nyheter i privat lokalradio	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 2 Läser eller tittar Du in någon morgontidning regelbundet – och i så fall hur ofta?

	6–7 dagar per vecka	4–5 dagar per vecka	2–3 dagar per vecka	Mer sällan	Aldrig
Göteborgs-Posten	☐	☐	☐	☐	☐
Dagens Nyheter	☐	☐	☐	☐	☐
Svenska Dagbladet	☐	☐	☐	☐	☐
Annan morgontidning, nämligen:					
.....	☐	☐	☐	☐	
<i>(Tidningens namn)</i>					
.....	☐	☐	☐	☐	
<i>(Tidningens namn)</i>					

Fråga 3 Läser eller tittar Du personligen in någon av följande kvällstidningar regelbundet – och i så fall hur ofta?

	6–7 dagar per vecka	4–5 dagar per vecka	2–3 dagar per vecka	Mer sällan	Aldrig
GT	☐	☐	☐	☐	☐
Aftonbladet	☐	☐	☐	☐	☐
Expressen	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 4 Prenumererar Du eller någon i Ditt hushåll på någon morgontidning?

- Nej
- Ja, nämligen på: *(tidningens namn)*
- *(tidningens namn)*
- *(tidningens namn)*

Om Du inte har någon prenumeration i hushållet men ändå läser en morgontidning, på vilket sätt har Du då tillgång till tidningen?

☐ Läser hos bekant/granne	☐ Läser på kollektivtrafiken (buss, tåg etc.)
☐ Lånar av bekant/granne	☐ Köper lösnummer
☐ Läser på arbetet/skolan	☐ Läser på Internet
☐ Läser på bibliotek	☐ Annat sätt (ange vilket):

Fråga 10 Om Du tänker på sådant som händer i Din kommun, hur tillförlitlig bedömer Du följande mediers rapportering vara?

	Mycket tillförlitlig	Ganska tillförlitlig	Inte särskilt tillförlitlig	Mindre tillförlitlig	Inte alls tillförlitlig	Ingen uppfattning
Lokalradion i P4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den privata lokalradion	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västnytt i SVT	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lokalnyheterna i TV4	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den lokala morgontidningen där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kvällstidningarna	☐	☐	☐	☐	☐	☐

POLITIK OCH SAMHÄLLE

Fråga 11 Hur pass intresserad är Du i allmänhet av politik?

Mycket intresserad	Ganska intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad
☐	☐	☐	☐

Fråga 12 Hur pass intresserad är Du av politiska frågor som rör den kommun där Du bor?

Mycket intresserad	Ganska intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad
☐	☐	☐	☐

Fråga 13 Vilken eller vilka frågor eller problem tycker Du är viktigast i dag i den kommun där Du bor? Ange högst tre frågor/problem.

Svar:

.....

Fråga 14 Hur pass intresserad är Du av politiska frågor som rör Västra Götalandsregionen?

Mycket intresserad	Ganska intresserad	Inte särskilt intresserad	Inte alls intresserad
☐	☐	☐	☐

Fråga 15 Vilken eller vilka frågor eller problem tycker Du är viktigast i dag i Västra Götalandsregionen? Ange högst tre frågor/problem.

Svar.....

.....

Fråga 16 Man talar ibland om att politiska åsikter kan placeras in på en vänster–högerskala. Var någonstans skulle Du placera Dig själv på en sådan vänster–högerskala?

Klart till vänster	Något till vänster	Varken till vänster eller till höger	Något till höger	Klart till höger
☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 17 På det hela taget, hur nöjd är Du med det sätt på vilket demokratin fungerar i:

	Mycket nöjd	Ganska nöjd	Inte särskilt nöjd	Inte alls nöjd
EU	☐	☐	☐	☐
Sverige	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionen	☐	☐	☐	☐
Den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐

Fråga 18 Vilket parti tycker Du bäst om i dag?

☐ Vänsterpartiet	☐ Moderaterna
☐ Socialdemokraterna	☐ Kristdemokraterna
☐ Centerpartiet	☐ Miljöpartiet
☐ Folkpartiet	☐ Annat parti (v.g. ange vilket).....

Fråga 19 Är Du personligen bekant med någon politiker som är verksam i:

	Ja	Nej
Den kommun där Du bor	☐	☐
Västra Götalandsregionen	☐	☐
Rikspolitiken	☐	☐

Fråga 20 Är Du nu eller har Du tidigare varit ledamot eller suppleant i kommunfullmäktige eller i någon kommunal nämnd eller styrelse?

- Ja, jag är ledamot/suppleant
 Ja, jag har varit ledamot/suppleant
 Nej, jag har inte varit ledamot eller suppleant

Fråga 21 Skulle Du kunna tänka Dig att åta Dig ett politiskt uppdrag för det parti Du sympatiserar med som gäller:

	Ja, absolut	Ja, kanske	Nej, troligen inte	Nej, absolut inte
Den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionen	☐	☐	☐	☐

Fråga 22 Vilka möjligheter anser Du att Du har att påverka politiska beslut i EU, i Sverige, i Västra Götalandsregionen respektive i den kommun där Du bor?

	Mycket goda möjligheter	Ganska goda möjligheter	Varken goda eller dåliga möjligheter	Ganska dåliga möjligheter	Mycket dåliga möjligheter	Ingen uppfattning
EU	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stadsdelen / den del av kommunen där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 23 Hur tycker Du att kommunstyrelsen i den kommun där Du bor respektive regionstyrelsen i Västra Götaland sköter sin uppgift?

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning
Kommunstyrelsen i den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Regionstyrelsen i Västra Götaland	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 24 Var skulle Du personligen vilja placera några politiker i Västra Götalandsregionen på nedanstående skala?

	Personen okänd för mig	Ogillar starkt				Varken gillar eller ogillar				Gillar starkt			
		-5	-4	-3	-2	-1	0	+1	+2	+3	+4	+5	
Roland Andersson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Eva Eriksson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Kent Johansson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Stefan Kristiansson	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Rune Lanestrand	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Monica Selin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Annelie Stark	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Cecilia Widegren	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Carina Åström	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Fråga 25 Här följer fyra påståenden om Västra Götalandsregionen. Markera för varje påstående det svar som ligger närmast Din egen uppfattning.

Västra Götalandsregionen:	Stämmer helt	Stämmer delvis	Stämmer knappast	Stämmer inte alls	Ingen uppfattning
Förbättrar demokratin	☐	☐	☐	☐	☐
Stärker områdets ekonomiska utveckling	☐	☐	☐	☐	☐
Innebär att delar av regionen missgynnas	☐	☐	☐	☐	☐
Förbättrar möjligheterna att hävda sig i konkurrensen med andra regioner	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 26 Allmänt sett, hur stort förtroende har Du för det sätt på vilket följande grupper sköter sitt arbete?

	Mycket stort förtroende	Ganska stort förtroende	Varken stort eller litet förtroende	Ganska litet förtroende	Mycket litet förtroende	Ingen uppfattning
Rikspolitiker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunens politiker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunens tjänstemän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionens politiker	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionens tjänstemän	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjukvårdens personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Arbetsförmedlingens personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Försäkringskassans personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personal inom barnomsorgen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Personal inom äldreomsorgen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Fritidspersonal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bibliotekspersonal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Socialarbetare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Poliser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Domare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Advokater	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Åklagare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kollektivtrafikens personal	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lärare i grundskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Journalister i morgonpress	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Journalister i radio/TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Präster i Svenska kyrkan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 27 Västra Götalandsregionen har tagit över ansvaret för bland annat hälso- och sjukvården och de regionala utvecklingsfrågorna. Anser Du att denna förändring inneburit huvudsakligen fördelar eller huvudsakligen nackdelar för invånarna i regionen?

	Mycket stora fördelar	Ganska stora nackdelar	Varken för- eller nackdelar	Ganska stora nackdelar	Mycket stora nackdelar	Ingen uppfattning
Hälso- och sjukvården	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Regionens utveckling	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 28 Västra Götalandsregionen har också tagit över ansvar för kollektivtrafiken i länet. Västrafik drivs gemensamt av regionen och länets 49 kommuner. Anser Du att denna förändring inneburit huvudsakligen fördelar eller huvudsakligen nackdelar?

Mycket stora fördelar	Ganska stora fördelar	Varken för- eller nackdelar	Ganska stora nackdelar	Mycket stora nackdelar	Ingen uppfattning
☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 29 Nedanstående lista omfattar ett antal förslag som förekommit i den politiska debatten. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem?

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Minska den offentliga sektorn	☐	☐	☐	☐	☐
Satsa på ett samhälle med ökad jämställdhet mellan män och kvinnor	☐	☐	☐	☐	☐
Överföra kommunal affärsverksamhet, t.ex. energiverk, i privata händer	☐	☐	☐	☐	☐
Låta privata företag svara för äldreomsorg	☐	☐	☐	☐	☐
Satsa mer på friskolor	☐	☐	☐	☐	☐
Bedriva mer av sjukvården i privat regi	☐	☐	☐	☐	☐
Förhindra företag med vinstsyfte att driva akutsjukhus	☐	☐	☐	☐	☐
Höja kommunal-/landstingsskatten hellre än att minska servicen	☐	☐	☐	☐	☐
Införa sextimmars arbetsdag	☐	☐	☐	☐	☐
Sverige bör bli medlem i EMU	☐	☐	☐	☐	☐
Behålla fastighetsskatten	☐	☐	☐	☐	☐
Sänka skatterna på bensin och diesel	☐	☐	☐	☐	☐
Öka Västra Götalandsregionens samarbete med andra regioner i Europa	☐	☐	☐	☐	☐
Bygga ut kollektivtrafiken	☐	☐	☐	☐	☐
Öka det ekonomiska stödet till glesbygden	☐	☐	☐	☐	☐
Låta privata väktare och vaktbolag överta uppgifter som tidigare utförts av polisen	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 30 Vad tycker Du om följande påstående om servicen och kommunalskatten – instämmer Du eller har Du motsatt åsikt?

	Instämmer helt	Instämmer i stort sett	I stort sett motsatt åsikt	Helt motsatt åsikt
Det är mer angeläget att sänka kommunalskatten än att bygga ut den kommunala servicen	☐	☐	☐	☐

Fråga 31 Vid en konflikt mellan regionens gemensamma intresse och den kommun eller del av regionen som en ledamot av regionfullmäktige bor i, anser Du att ledamoten:

- I första hand bör företräda kommunen eller delen av regionen
 I första hand bör företräda hela regionen

Fråga 32 Ange för vart och ett av nedanstående områden om Du anser att den kommunala servicen främst skall anpassas efter lokala behov/önskemål eller att man främst skall sträva efter lika nivå i alla kommuner.

	Lokal anpassning ↓					Lika nivå ↓
	1	2	3	4	5	
Skolor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Socialhjälp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stöd åt idrott och fritidsverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bibliotek och annan kulturell verksamhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 33 Vad anser Du om Din kommuns ekonomi respektive Västra Götalandsregionens ekonomi?

	Mycket god ekonomi	Ganska god ekonomi	Varken god eller dålig ekonomi	Ganska dålig ekonomi	Mycket dålig ekonomi	Ingen uppfattning
Ekonomi i den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionens ekonomi	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 34 Nyttjar Du eller någon nära anhörig någon av de former av service som anges nedan?

	Ja, jag nyttjar själv	Nyttjar ej själv, men nära anhörig nyttjar	Nej, varken jag själv eller nära anhörig nyttjar
Föräldrakooperativ barnomsorg	☐	☐	☐
Kommunal barnomsorg	☐	☐	☐
Kommunal grundskola	☐	☐	☐
Kommunal gymnasieskola	☐	☐	☐
Friskola	☐	☐	☐
Barnvårdscentral	☐	☐	☐
Vårdcentral	☐	☐	☐
Sjukhusvård	☐	☐	☐
Privatläkare	☐	☐	☐
Folk tandvård	☐	☐	☐
Privattandläkare	☐	☐	☐
Äldreomsorg	☐	☐	☐
Socialtjänst	☐	☐	☐
Färdtjänst	☐	☐	☐
Handikappomsorg	☐	☐	☐
Bostadsbidrag	☐	☐	☐
Arbetsförmedling	☐	☐	☐
Kollektivtrafik	☐	☐	☐
Idrottsanläggningar	☐	☐	☐
Bibliotek	☐	☐	☐
Kulturaktiviteter	☐	☐	☐
Fritidsverksamhet	☐	☐	☐

Fråga 35 Vad anser Du om servicen i den kommun där Du bor på följande områden?

	Mycket nöjd	Ganska nöjd	Varken nöjd eller missnöjd	Ganska missnöjd	Mycket missnöjd	Vet ej
1. Föräldrakooperativ barnomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2. Kommunal barnomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3. Kommunal grundskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4. Kommunal gymnasieskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
5. Friskola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6. Barnavårdscentral	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7. Vårdcentral	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8. Sjukhusvård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9. Privatläkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
10. Folktandvård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11. Privattandläkare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
12. Äldreomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13. Socialtjänst	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14. Färdtjänst	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15. Handikappomsorg	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16. Bostadsbidrag	☐	☐	☐	☐	☐	☐
17. Arbetsförmedling	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18. Kollektivtrafik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19. Idrottsanläggningar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20. Bibliotek	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21. Kulturaktiviteter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
22. Fritidsverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23. Turism	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24. Miljövård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25. Tillgång på bostäder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26. Gator och vägar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27. Renhållning på allmänna platser	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28. Möjligheten att få jobb	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29. Kommuninformation	☐	☐	☐	☐	☐	☐
30. Regioninformation	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 36 Om förändringar av servicen skall göras, vilket av serviceområdena anser Du att:

Det är mest angeläget
att satsa på?

Det i första hand
skall minska på?

V.g. ange en av siffrorna
1-30 i fråga 35 ovan.

Fråga 37 Hur tycker Du på det hela taget att servicen har fungerat under de senaste 12 månaderna i:

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Ingen uppfattning
Den kommun där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

**Fråga 38 Allmänt sett, vad är Din uppfattning om sjukvården under de senaste 12 månaderna?
Anser Du att vården vid sjukhus och vårdcentraler har förbättrats eller försämrats?**

	Klart förbättrats	Något förbättrats	Varken förbättrats eller försämrats	Något försämrats	Klart försämrats	Ingen uppfattning
Sjukhus	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vårdcentraler	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 39 Vad är Din uppträttning om toijande pastaenden om skolan i den kommun där Du bor :
 Ange för vart ett av påståendena om Du anser det felaktigt eller riktigt.

	Helt felaktigt påstående					Helt riktigt påstående					
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Skolan fostrar eleverna till goda medborgare	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Eleverna får goda kunskaper i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolan erbjuder en god arbetsmiljö	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolans verksamhet är svår att påverka	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Olika samhällsgrupper ges ej lika möjligheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolan tar sitt ansvar för att förebygga mobbning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Friskolor innebär en bättre skola för alla	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Friskolor ökar social ojämlikhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Valfriheten ökar med friskolor	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Friskolor minskar gemenskapen i samhället	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Friskolor urholkar den kommunala skolans ekonomi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

TRAFIK OCH SÄKERHET

Fråga 40 Följande förslag/åtgärder gäller trafiken. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem?

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt
Stoppa privatbilismen i innerstäderna	☐	☐	☐	☐	☐
Sänkta hastigheter vid skolor och övergångsställen	☐	☐	☐	☐	☐
Bygga gupp eller andra farthinder av säkerhetsskäl	☐	☐	☐	☐	☐
Skärpa övervakningen när det gäller hastighetsöverträdelser	☐	☐	☐	☐	☐
Göra om fler gator till gågator	☐	☐	☐	☐	☐
Sänka hastigheten från 50 till 30 km/timmen där det finns många fotgängare och cyklister	☐	☐	☐	☐	☐
Bygga separata körfält för kollektivtrafiken i större tätorter	☐	☐	☐	☐	☐
Uppmuntra samåkning i bil	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 41 När det gäller trafiken, vilken av följande satsningar anser Du vara mest angelägen? (Markera med kryss i en av rutorna.)

- Förbättra framkomligheten i trafiken
- Minska miljöstörningarna från trafiken
- Höja trafiksäkerheten

Fråga 42 När det gäller trafiken, hur angeläget tycker Du att det är att man förbättrar situationen för

	<div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 5px; display: inline-block;">Inte alls angeläget</div>												<div style="border: 1px solid black; border-radius: 50%; padding: 5px; display: inline-block;">Mycket angeläget</div>	
	↓	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
Gående		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Cyklister		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Kollektivtrafikens resenärer		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Bilister		☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

HOT OCH RISKER

Fråga 43 Vad uppfattar Du som det allvarligaste hotet mot Din trygghet?

.....

.....

.....

Fråga 44 Tycker Du att de problem som nämns nedan förekommer där Du bor, och upplever Du det i så fall som ett stort, litet eller inget problem?

	Stort problem	Litet problem	Förekommer, men är inget problem	Förekommer inte	Vetej
Nedskräpning	☐	☐	☐	☐	☐
Skadegörelse	☐	☐	☐	☐	☐
Berusade personer utomhus	☐	☐	☐	☐	☐
Narkotikapåverkade personer utomhus	☐	☐	☐	☐	☐
Bostäder där alkoholister brukar vistas	☐	☐	☐	☐	☐
Bostäder där narkomaner brukar vistas	☐	☐	☐	☐	☐
Folk som bråkar och slåss utomhus	☐	☐	☐	☐	☐
Kvinnor som antastas	☐	☐	☐	☐	☐
Ungdomsgång som bråkar och stör ordningen	☐	☐	☐	☐	☐
Störande trafik	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 45 Har Du själv under de senaste 12 månaderna varit utsatt för:

	Nej	Ja
Våld som ledde till sådana skador att det krävde besök hos läkare, tandläkare eller sjuksköterska	☐	☐
Annat fysiskt våld som gett smärta	☐	☐
Hot eller hotelser om våld som var så allvarliga att Du blev rädd	☐	☐
Stöld	☐	☐
Skadegörelse	☐	☐

Om Du under de senaste 12 månaderna varit utsatt för något brott, anmälde Du det till polisen?

Ja Nej

Om Nej, varför inte:

Fråga 46 Har det under de senaste 12 månaderna hänt att Du oroat Dig för att:

	Ja, mycket ofta	Ja, ganska ofta	Ja, men bara sällan	Nej	Vet ej
Bli utsatt för inbrott i den egna bostaden	☐	☐	☐	☐	☐
Bli utsatt för inbrott i förråd, källare, vindstrymme eller garage	☐	☐	☐	☐	☐
Din bil/mc/moped/cykel ska utsättas för stöld eller skadegörelse om den är parkerad i området där Du bor	☐	☐	☐	☐	☐
Bli överfallen eller misshandlad	☐	☐	☐	☐	☐
Bli av med mobiltelefon, handväska eller plånbok	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 47 Har Du under de senaste 12 månaderna upplevt rädsla/otrygghet i följande sammanhang?

	Ja, ofta	Ja, ibland	Ja, någon enstaka gång	Nej
Vid promenader/jogging i naturen	☐	☐	☐	☐
I bostadsområdet	☐	☐	☐	☐
I hemmet	☐	☐	☐	☐
Vid resor med buss/spårvagn ☐	☐	☐	☐	☐
Vid nöjesaktiviteter kvällstid	☐	☐	☐	☐
I skolan/på arbetsplatsen	☐	☐	☐	☐

Fråga 48 Det finns olika förslag hur man skall komma till rätta med problem i fråga om trygghet och säkerhet i samhället. Vilken är Din bedömning av följande?

	Mycket bra förslag	Ganska bra förslag	Varken bra eller dåligt förslag	Ganska dåligt förslag	Mycket dåligt förslag
Öka kameraövervakningen på allmänna platser	☐	☐	☐	☐	☐
Införa hårdare straff	☐	☐	☐	☐	☐
Stimulera samverkan mellan grannar	☐	☐	☐	☐	☐
Fler närpolis	☐	☐	☐	☐	☐
Satsa på fler specialpolis för bekämpande av organiserad brottslighet	☐	☐	☐	☐	☐
Mer disciplin i skolan	☐	☐	☐	☐	☐
Utbyggd fritidsverksamhet	☐	☐	☐	☐	☐
Begränsa tillgången på vapen	☐	☐	☐	☐	☐
Annat:	☐	☐	☐	☐	☐

EU:S TOPPMÖTE I JUNI 2001

Fråga 49 Vad är Din åsikt om det svenska medlemskapet i EU?

- I huvudsak för det svenska medlemskapet i EU
- I huvudsak emot det svenska medlemskapet i EU
- Har ingen bestämd åsikt i frågan

Har Du en bestämd uppfattning i denna fråga eller är Du mer tveksam?

- Bestämd uppfattning
- Mer tveksam

Fråga 50 I vilken utsträckning följde Du massmediernas bevakning av EU:s toppmöte i Göteborg och händelserna i samband med mötet?

	I mycket stor utsträckning	I ganska stor utsträckning	I någon utsträckning	Inte alls
Dagspress	☐	☐	☐	☐
Radio	☐	☐	☐	☐
TV	☐	☐	☐	☐
Utländska nyhetsändningar	☐	☐	☐	☐

Fråga 51 Den här frågan gäller Din bedömning av olika gruppers agerande i samband med EU:s toppmöte i Göteborg. Är Din bedömning i huvudsak positiv eller i huvudsak negativ?

	I huvudsak negativ		Varken positiv eller negativ					I huvudsak positiv		Ingen uppfattning
	-3	-2	-1	0	1	2	3			
Dagspressen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Radio och TV	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Demonstranterna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
De militanta aktivisterna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Poliserna på gatan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Polisledningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Domstolarna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Kommunledningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
Den svenska regeringen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	
De besökande EU-politikerna	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	

Fråga 52 Vad tycker Du är berättigat när det gäller att föra fram politiska åsikter i Sverige?

	Ja, alltid	Ja, under vissa omständigheter	Nej aldrig
Namninsamlingar	☐	☐	☐
Demonstrationer	☐	☐	☐
Passivt motstånd	☐	☐	☐
Militanta aktioner	☐	☐	☐
Skada på egendom	☐	☐	☐
Hot mot politiker/tjänsteman	☐	☐	☐

MEDIER OCH INTERNET

Fråga 53 Vilken utrustning har Du för närvarande tillgång till i Ditt hushåll?

☐ Telefon (fast anslutning)	☐ Digital-TV/Set Top Box	☐ CD-spelare
☐ Mobiltelefon ...med WAP ☐	☐ Hushållsparabol	☐ Bärbar mp3-spelare
☐ TV-apparat	☐ Persondator	☐ Bredband
☐ Text-TV	☐ DAB-radio	☐ Fritidshus
☐ Video	☐ DVD-spelare	☐ Fritidsbåt
☐ Kabel-TV	☐ Fax	
☐ Körkort för personbil	☐ Bil, märke: årsmodell: ____	

Fråga 54 Har Du tillgång till Internet? (Fler än ett kryss kan markeras.)

- Ja → ...i hemmet Nej, har inte tillgång
 ...på arbetsplats
 ...i skola
 ...på annan plats:

Fråga 55 Om Du har använt Internet, var och i vilka syften har Du gjort det? (Fler än ett kryss kan anges på varje rad.)

	För privata syften	För förvärvsarbete/skolarbete
I hemmet	☐	☐
På min arbetsplats/skola	☐	☐
På annan plats	☐	☐
- Har *aldrig* använt Internet → *Gå vidare till fråga 57.*

Fråga 56 Vilket/vilka är Dina främsta syften med Din privata Internetanvändning? (Observera att Du kan markera mer än en ruta.)

☐ Nöje/förströelse/spel	☐ E-post
☐ Datorteknisk användning/göra hemsidor	☐ Beställa varor eller tjänster
☐ Delta i diskussions- eller chatgrupp	☐ Ladda ner/lyssna på musik
☐ Ta del av nyheter/nyhetstjänst	☐ Bankärenden
☐ Söka fakta/information	☐ Annat:

Om Du söker fakta/information, vilka typer gäller det? (Mer än en ruta kan markeras.)

☐ Samhällsinformation	☐ Skola/utbildning
☐ Annan information (t.ex. nätet som uppslagsbok)	☐ Konsumtionsvaror/tjänster
☐ Resor/kommunikationer	☐ Börs och ekonomi
☐ Kultur/nöje/fritid	☐ Annat:

Fråga 57 Hur ofta brukar Du ta del av något av följande på Internet?

	6-7 dagar/ vecka	3-5 dagar/ vecka	1-2 dagar/ vecka	Mer sällan	Aldrig
Göteborgs-Posten	☐	☐	☐	☐	☐
Lokal morgontidning	☐	☐	☐	☐	☐
Sveriges Television (SVT)	☐	☐	☐	☐	☐
TV4	☐	☐	☐	☐	☐
Andra nätnyheter, i första hand:	☐	☐	☐	☐	☐
Din kommuns hemsida	☐	☐	☐	☐	☐
Västra Götalandsregionens hemsida	☐	☐	☐	☐	☐

KYRKOVALET

Fråga 58 Är Du medlem i Svenska kyrkan, i någon frikyrka, samfund eller annan religiös organisation (fler än ett svar kan anges)?

- Ja, i Svenska kyrkan
 Ja, i annat kristet samfund
 Ja, i annat samfund eller religiös organisation
 Nej, ej medlem i Svenska kyrkan, i någon frikyrka, samfund eller religiös organisation
 Vet inte

Fråga 59 I september 2001 var det val till kyrkomötet i Sverige. Hur viktigt tyckte Du att det valet var?

Mycket
viktigt

Ganska
viktigt

Inte särskilt
viktigt

Inte alls
viktigt

Fråga 60 Röstade Du i kyrkovalet i september 2001?

	Ja	Nej	<i>Ej röstberättigad</i>
Valet till kyrkomötet	☐	☐	☐
Stiftsfullmäktigevalet	☐	☐	☐
Samfällda kyrkofullmäktigevalet	☐	☐	☐
Kyrkorådsvalet	☐	☐	☐

Om Du röstade, på vilket parti röstade Du på?

I valet till kyrkomötet:

I kyrkorådsvalet:

Fråga 61 Var det någon särskild orsak eller fråga som gjorde att Du röstade i höstens kyrkovalet?

Ja, nämligen:

Nej, ingen särskild fråga Jag röstade ej i höstens kyrkovalet

Fråga 62 Brukar Du läsa eller titta i församlingsbladet som delas ut i Din församling?

Jag brukar läsa/titta i varje nummer

Jag varken läser/tittar i det

Jag läser/tittar ibland

Vet inte

FRITID

Fråga 63 Ange nedan vilken/vilka föreningar Du är medlem i, samt hur aktiv Du är i dessa föreningar.

	Icke medlem	Medlem, men har <u>inte</u> varit på möte under de senaste 12 månaderna	Medlem och har varit på möte under de senaste 12 månaderna	Medlem och har någon typ av uppdrag
Facklig organisation	☐	☐	☐	☐
Föräldraförening	☐	☐	☐	☐
Hembygdsförening	☐	☐	☐	☐
Humanitär hjälporganisation	☐	☐	☐	☐
Hyresgästförening, bostadsrättsförening eller villaägareförening	☐	☐	☐	☐
Idrotts- eller friluftsförening	☐	☐	☐	☐
Invandrarorganisation	☐	☐	☐	☐
Konsumentkooperativ	☐	☐	☐	☐
Kulturförening, musik, dans etc.	☐	☐	☐	☐
Kvinnoorganisation	☐	☐	☐	☐
Miljöorganisation	☐	☐	☐	☐
Motororganisation	☐	☐	☐	☐
Pensionärsorganisation	☐	☐	☐	☐
Politiskt parti (även kvinno- eller ungdomsförbund)	☐	☐	☐	☐
Annan förening	☐	☐	☐	☐

Fråga 64 Hur ofta har Du under de senaste 12 månaderna gjort följande saker?

	Ingen gång	Någon gång under de senaste 12 månaderna	Någon gång i halvåret	Någon gång i kvartalet	Någon gång i månaden	Någon gång i veckan	Flera gånger i veckan
Sysslat med sport/idrott	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Motionerat/ldkat friluftsliv	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på fotboll/ishockey	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Spelat på Tips, Lotto eller V75	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på bio	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på teater	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på rock-/popkonsert	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besökt bibliotek	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hyrat videofilm	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Köpt CD-skiva	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läst någon bok	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tittat på TV under dagtid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på restaurant/bar/pub på kvällstid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ätit snabbmat (hamburgare/pizza/kebab)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Druckit sprit/vin/starköl	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Diskuterat politik	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Deltagit i demonstration	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tecknat, målat, skrivit poesi	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sjungit eller spelat något musikinstrument	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sysslat med trädgårdsarbete	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Mekat med eller vårdat bil/motorcykel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Spelat kort/sällskapsspel	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Löst korsord	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Umgåtts med vänner	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Umgåtts med grannar	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Åkt kollektivt	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Arbetat övertid	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Handlat med aktier	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Använt Internet	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tränat på gym (aerobics/workout etc.)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Läst musik-/film-/modemagasin	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Gått på café	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Besökt gudstjänst eller religiöst möte	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Bett till Gud	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Själv läst ur Bibeln	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Själv hjälpt/fått hjälp av någon granne	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skänkt pengar eller på annat sätt stött någon hjälporganisation	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 65 Hur nöjd är Du på det hela taget med det liv Du lever?

Mycket nöjd

Ganska nöjd

Inte särskilt nöjd

Inte alls nöjd

Fråga 66 Enligt Din mening, i vilken utsträckning går det att lita på människor i allmänhet? Svara med hjälp av nedanstående skala:

Det går inte att lita på människor i allmänhet

↓

Det går att lita på människor i allmänhet

↓

Fråga 73 Skulle Du kunna tänka Dig att flytta från det område där Du bor?

- Nej Ja

Om ja, till vilket område? (Fler än ett område kan markeras.)

- Till annat område i Din del av kommunen Till kommun i annan del av Sverige
 Till annan del av kommunen Till annat land
 Till annan kommun i Västra Götaland

Fråga 74 I vilket av de här geografiska områdena känner Du att Du i första hand hör hemma? (Markera endast ett kryss.)

- Den ort där jag bor Sverige som helhet
 Det landskap där jag bor Norden
 Mitt tidigare län Europa
 Västra Götaland Världen som helhet

Fråga 75 Med hjälp av nedanstående skala kan Du ange Ditt nuvarande hälsotillstånd. På skalan har Ditt bästa tänkbara tillstånd markerats med 10 och Ditt sämsta tänkbara tillstånd markerats med 0. Bedöm Ditt nuvarande hälsotillstånd genom att sätta ett kryss i den ruta på skalan som markerar hur bra eller dåligt Ditt nuvarande hälsotillstånd är.

Mitt sämsta tänkbara tillstånd										Mitt bästa tänkbara tillstånd									
↓										↓									
0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10									
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 76 Förvärvsarbetar eller studerar Du i:

- Den kommun där Du bor Annan kommun Förvärvsarbetar/studerar ej

Fråga 77 Vilket/vilka av dessa färd sätt använde Du Din senaste arbetsdag/skoldag för att ta Dig till arbetet/skolan? (Flera färdmedel kan markeras.)

1. Till fots 7. Buss
 2. Cykel 8. Spårvagn
 3. MC/moped 9. Tåg/pendeltåg
 4. Bil som förare 10. Annat:.....
 5. Bil som passagerare
 6. Båt/färja Arbetar/studerar ej

Vilket var Ditt huvudsakliga färdmedel?

Ange en av siffrorna från uppställningen ovan.

Fråga 78 Är Du man eller kvinna?

- Man Kvinna

Fråga 79 Vilket år är Du född?

Årtal: 19

Fråga 80 Är Du svensk medborgare?

- Ja Nej

Fråga 81 Vilket är Ditt civilstånd?

- Ensamstående Sambo Gift

Fråga 82 Delar Du Ditt hushåll med en eller flera vuxna (20 år eller äldre)?

- Ja
 Nej

Fråga 83 Har Du egna barn och i så fall i vilka åldrar?

- Har ej egna barn 0-3 år 4-6 år 7-15 år 16-19 år 20 år eller äldre

Fråga 84 Hur många barn i åldrarna 0-19 år bor i Ditt nuvarande hushåll?

Antal barn som bor i mitt nuvarande hushåll: Inga barn i åldrarna 0-19 år bor i hushållet

Om det bor barn i Ditt nuvarande hushåll, i vilka åldrar är de?

- 0-3 år 4-6 år 7-15 år 16-19 år

Fråga 85 Vilken av de här grupperna tillhör Du för närvarande?

☐ Förvärsarbetande	☐ Arbetslös
☐ Har arbete i arbetsmarknadspolitiska åtgärder	☐ Ålderspensionär
☐ Genomgår arbetsmarknadsutbildning i AMS regi	☐ Förtidspensionär
☐ Genomgår utbildning med stöd av det s.k. Kunkapslyftet	☐ Hemarbetande
	☐ Studerande

Fråga 86 Vilken skolutbildning har Du? Sätt ett kryss i rutan framför det alternativ Du anser stämmer bäst in på Dig. Om Du ännu inte avslutat Din utbildning, markera då den typ av skola Du just nu går i.

☐ Folkskola/enhetsskola/grundskola	☐ Minst treårigt gymnasium
☐ Folkhögskola	☐ Studerat vid högskola/universitet
☐ Tvåårigt gymnasium/fackskola	☐ Examen från högskola/universitet
☐ Flickskola/realexamen	

Fråga 87 Vilken inriktning har Din utbildning i huvudsak? Kryssa för det alternativ som bäst stämmer in på Din utbildning.

☐ Ekonomi/handel	☐ Media/journalistik/reklam	☐ Samhällsvetenskap
☐ Estetisk/design/hantverk	☐ Naturvetenskap	☐ Teknik/industri
☐ Hotell/restaurang/service	☐ Pedagogik	☐ Vård/omsorg
☐ Humanistisk		
☐ Jordbruk/skogsbruk/miljövard	☐ Annat:.....	

Fråga 88 Oavsett om Du har formell behörighet eller ej skulle Du vara intresserad av att läsa/vidareutbilda Dig på något universitet/högskola?

- Nej
 Ja, på Göteborgs universitet
 Ja, på annan högskola i regionen, vilken
 Ja, på annat universitet/högskola, vilken

Fråga 89 Har Du under de senaste 12 månaderna fått stöd i någon av följande former?

	Ja	Nej
Sjukpenning från Försäkringskassan	☐	☐
Sjukbidrag/förtidspension	☐	☐
A-kassa	☐	☐
Socialbidrag	☐	☐

Fråga 90 Vilket yrke har/hade Du?

- (yrke/sysselsättning)
 Har aldrig förvärvat arbetat → *Gå vidare till fråga 95.*

Fråga 91 Hur mycket arbetar/arbetade Du i genomsnitt per vecka?

- Heltid Deltid, minst 15 timmar/vecka Deltid, mindre än 15 timmar/vecka

Fråga 92 Arbetar/arbetade Du i statlig, kommunal eller privat tjänst?

- Statlig Kommunal Landstingskommunal/regionalt Privat

Fråga 93 Vilken av de här yrkesgrupperna hör/hörde Du till?

☐ Tjänsteman	☐ Företagare: ingen anställd
☐ Tjänsteman med arbetsledande funktion	☐ Företagare: 1-9 anställda
☐ Tjänsteman med företagsledande funktion	☐ Företagare: 10 eller fler anställda
☐ Arbetare	☐ Jordbrukare: ingen anställd
☐ Arbetare med arbetsledande funktion	☐ Jordbrukare: en eller flera anställda
☐ Egenanställd arbetare	

Fråga 94 Du som för närvarande är anställd:

	Ja	Nej
Har Du fast anställning (tillsvidareanställning)	☐	☐
Har Du eget företag vid sidan om Din anställning	☐	☐
Arbetar Du regelbundet med någonting annat vid sidan om Din ordinarie anställning	☐	☐
- Är ej anställd*

Fråga 95 Är Du medlem i någon fackförening?

- Ja, förbund inom:
☐ LO (Landsorganisationen)	☐ Annan facklig organisation
☐ TCO (Tjänstemännens Centralorganisation)	☐ Nej
☐ SACO (Sveriges Akademikers Centralorganisation)	

Fråga 96 Om Du skulle beskriva Din nuvarande familj och den familj Du växte upp i, vilken av nedanstående kategorier stämmer då bäst?

Din nuvarande familj

- Arbetarfamilj
- Jordbrukarfamilj
- Tjänstemannafamilj
- Högre tjänstemanna-/akademikerfamilj
- Företagarfamilj

Den familj Du växte upp i

- Arbetarfamilj
- Jordbrukarfamilj
- Tjänstemannafamilj
- Högre tjänstemanna-/akademikerfamilj
- Företagarfamilj

Fråga 97 Var vänlig sätt ett kryss i den ruta som motsvarar den ungefärliga sammanlagda årsinkomsten för samtliga personer i Ditt hushåll före skatt (pension och studiemedel skall räknas in i den ungefärliga årsinkomsten).

☐ 100 000 eller mindre	☐ 401 000 – 500 000
☐ 101 000 – 200 000	☐ 501 000 – 600 000
☐ 201 000 – 300 000	☐ 601 000 – 700 000
☐ 301 000 – 400 000	☐ Mer än 700 000

Fråga 98 Hur har enligt Din mening kvaliteten på offentlig service förändrats under de senaste två, tre åren?

	Förbättrats	Förblivit ungefär densamma	Försämrats
Den offentliga service Du själv nyttjar	☐	☐	☐
Den offentliga servicen i Din kommun	☐	☐	☐
Den offentliga servicen i Sverige	☐	☐	☐

Hur tror Du att kvaliteten på offentlig service kommer att förändras under de kommande två, tre åren?

	Förbättras	Förbli ungefär densamma	Försämras
Den offentliga service Du själv nyttjar	☐	☐	☐
Den offentliga servicen i Din kommun	☐	☐	☐
Den offentliga servicen i Sverige	☐	☐	☐

Fråga 99 Hur har enligt Din mening nedanstående ekonomiska förhållanden förändrats under de senaste 12 månaderna?

	Förbättrats	Förblivit ungefär densamma	Försämrats
Din egen ekonomiska situation	☐	☐	☐
Ekonomi i Din kommun	☐	☐	☐
Den svenska ekonomin	☐	☐	☐

Hur tror Du ekonomin kommer att förändras under de kommande 12 månaderna?

	Förbättras	Förbli ungefär densamma	Försämras
Din egen ekonomiska situation	☐	☐	☐
Ekonomi i Din kommun	☐	☐	☐
Den svenska ekonomin	☐	☐	☐

ETT STORT TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Om Du har synpunkter på någon enskild fråga eller formuläret som helhet är vi tacksamma för att få ta del av dessa.

SAMHÄLLE OPINION MASSMEDIA

Samhälle Opinion och Massmedia (SOM) är en vetenskaplig frågeundersökning som årligen genomförs av SOM-institutet. SOM-institutet drivs gemensamt av Institutionen för journalistik och masskommunikation, Statsvetenskapliga institutionen samt Förvaltningshögskolan vid Göteborgs universitet. SOM-undersökningen är en del av institutionernas forskning om opinionsbildning i det svenska samhället idag. Undersökningen genomförs i samarbete med Kinnmark Direct Marketing och går ut till 6 000 slumpmässigt utvalda personer i Västsverige.

Ansvarig för undersökningen är universitetslektor Lennart Nilsson. Magnus Kinnmark är projekt-samordnare och undersökningsledare är Sanna Johansson.

Har Du frågor som rör Din medverkan i undersökningen, ring gärna Kinnmark DM & Distribution under kontortid. Telefon: 020 – 28 28 30 (samtalet är gratis)

Du kan också ringa eller skicka e-post till SOM-institutet:
Sanna Johansson, telefon: 031-773 41 45, e-post: sanna.johansson@som.gu.se
Vill Du läsa mer om SOM-institutet finns vi på Internetadressen: www.som.gu.se

*Denna streckkod är endast till för att
inkomna svar skall kunna prickas av vid
datorns optiska läsning. Då slipper Du fö
påminnelse i onödan.*

